

G. T. K.

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMÂNIA
— PIATRA-NEAMȚ —

CRONICA
COMUNITAȚILOR ISRAELITE

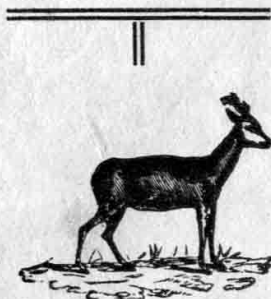
— DIN —

Județul Neamțu

cuprinzând :

Hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.

T O M U L I

PREȚUL 1000 LEI
AMBELE VOLUME

8941

13495

Nu se imprimă
multă acasă.

JOSEF KAUFMAN
CRONICAR

CRONICA COMUNITAȚILOR ISRAELITE

— DIN —
Județul Neamțu

cuprinzând :
Hrisoave, documente, inscripții, fotografii etc.

T O M U L I

Biblioteca Documentară
Plata Neamț
Regiunea Bacău

13795

PIATRA-N.
TIPOGRAFIA „RECORD”
1928—1929

In semn de iubire paternă închin această lucrare mult iubitului meu fiu Dr. Osiás Kaufman Cosla din București.

IOSEF KAUFMAN Cronicar
PIATRA-N.

K. III.
4857 (4)

In semn de neperitoare recunoștință și adânc devotament ce datorim fraților :
Dr. Elias Schwarffeld din Paris (acuma reposit) și Moses Schwarffeld din București, cărora le suntem datori eternă recunoștință pentru lupta și sacrificiile ce au adus pe altarul dreptei noastre cauze, dedic acest fruct al vieții mele.

Cu respect și devotament,
Autorul

7125

Cu ajutorul lui Dumnezeu !

P R E F A Ț Ă

Iubite celilor,

Încă de pe la anul 1882, fiind îndemnat de frații Dr. Elias și Moses Schwarffeld din București, am început a aduna material relativ la istoricul comunităților israelite din toată țara și mai cu seamă din jud. Neamț, descoperind foarte multe documente prețioase, cari sunt publicate în ziarul „Fraternitatea” anii V, VI și VIII și unde am și publicat în mod abreviat descrierile istorice ale acestor comunități.

De atunci și până astăzi, cu mare răbdare și sacrificiu, n’am cruțat nici munca și nici cheltueli ca să pot ajunge la un studiu complet, lucrând ziua și noaptea fără preget.

Socotind că datorita fie-cărui om este de-a fi folositor societății și fărmântat de dorința vie de a dovedi vechimea și statornicia comunităților israelite și din județul nostru, apoi sub imboldirea de a fi cât mai mult folositor patriei și con-celațenilor mei, m’am hotărât ferm să fac o descriere documentată, în care să se ogîndească și să se vadă tot ce interesează a se ști despre Evrei din acest district.

Cu toate greutățile ce am întâmpinat în spinoasa mea întreprindere,—cu toate că comunitățile locale ¹⁾ n’au arhive, hrisoave, documente, acte oficiale etc. cari să mă fi luminat, afară numai de câte-va copii și extrase din unele dosare și acte oficiale cari mi-au fost date de repositatul *Fabiz Rozenberg* (fost secretar al comunității locale), totuși favorizat de soartă, am aflat și cules tot materialul relativ la istoricul a-

¹⁾ Trebuie să mărturisesc această cu cea mai mare durere căci toate actele, hrisoavele, pinkesen etc. cari trebuie să fie adunate și conservate în mâinile episcopilor respective, sunt răselepte pe la felurite persoane, unde s’au nimicit și pierdut.
Autorul.

CUM

Memoria lui Iacob

Memoria

Memoria

Memoriei repositaților mei:

- Haim Kaufman, tată.
- Rebeca Haim Kaufman, mamă.
- Isac Kaufman, frate unic.
- Amalia Marcus, (născută Kaufman) soră
- Rafail
- Matilda } copilașii mei.
- Lotti (Dr. Osiac Kaufman Cosla) unica nepoțică.

Eternă memorie

LUI

I A C O B P S A N T I R

PRIMUL CRONICAR AL EVREILOR DIN ROMÂNIA

DR. ELIAS SCHWARTFELD

PRIMUL ISTORIOGRAF AL EVREILOR DIN ROMÂNIA

Poetului RONEETTI ROMAN

Iosef Abeles și Bendet Axelrad

Autorul.

cestor comunități și sper că această monumentală lucrare va fi unică în felul ei în toată România Mare.

În scopul propus, am vizitat tot județul, explorând cimitirele, cercetând și luând lămuriri pozitive asupra chestiunilor din această cronică. Am căutat a mă folosi de ori-ce isvor sigur ce mi-a venit la îndemână; pe lângă toate aceste, în timp de aproape 50 de ani, am cercetat site de volume istorice, extrăgând totuși ce privește și pe Evreii din acest județ, insistând mai mult asupra istoricului fie-cărei instituțiuni, ceea ce cred că prezintă destul interes general.

Pentru complectarea documentelor indispensabile cronicei târgului Neamț, trebuie să păstrez eternă memorie, mulțumire și recunoștință nobilului istoriograf și savant *Narcis Crețulescu* (archimandritul și starețul sfintelor mănăstiri Neamțu și Secului), care a avut bunătața a'mi da acest material.

Rog pe onor cetitori a mă ierta că scriu această cronică după stilistica și ortografia veche, fiind ast-fel deprins.

Având tot materialul istoric relativ la comuna (orașelul) *Bozieni* deci cu toate că această localitate aparține acumna la Jud. Roman, totuși fac și descrierea acestui orașel.

Tot odată fiind anexate acestui județ târgușoarele: *Tulghes* și *Borseck*, deci fac și descrierea acestora.

Acei ce vor ceți această lucrare istorică vor judeca și aprecia munca și sacrificiile mele.

Folosul cărței mele, socot că e evident, căci nimic nu poate fi mai folositor decât a ne cunoaște bine trecutul, ce-iace e tot atât de trebuincios ca și a ne cunoaște pe noi înșine.

Această lucrare documentată va fi un adevărat tezaur pentru generațiunile viitoare.

IOSEF KAUFMAN Cronicar
PIATRA-NEAMT

Notițe Geografice

Intemeierea și istoricul târgului Piatra

Cronicele vechi mărluriresc că din jos de târgul Piatra, pe locul numit «Cetațue» ce mai înainte forma o insulă înconjurată de două ramuri a râului Bistrița și care era supra domnit de o înălțime stâncoasă numită „Bolovoae” la poalele muntelui Cernegura, se găseau fărâmaturi de cărâmbizi vechi, care învederau existența unor ziduri vechi.

În apropiere de fosta fabrică de hârtie a nemuritorului Gheorghie Asachi se vedea o stâncă (ca o munte) în chip de femeie numită de popor : „Piatra idoliilor”, împrejmuită de alte pietre mici în chip de oi. Legenda poporului zicea că era Dochia cu turma ei. Pe acest loc se pretinde că a fost zidit de Romani orașul „Petro-Dava”, și care se atestă de croniciari că au văzut urmele acestui oraș. Acești idoli au fost cumpărați dela Asachi, de către proprietarii moșiei Fântenele (jud. Bacău) și voia a le transporta la moșia sa pe plute, care deslăcându se ele s'au înecat și sfărâmat, nimenindu-se astfel aceste prețioase odore istorice.

Deci e încontestabil că orașul Piatra a existat încă în timpul Dacilor sau Romanilor când s'a numit : ¹⁾ „Petro-Dava” sau „Petris” al cărui nume corespuinje cu numele actual Piatra.

Istoricul Vasile Alexandrescu Urechea atestă că orașul Piatra se numea în vechime : „Kamena” slavonește înseamnă Piatra și care avea ca administratori, șoluz și pângari de ²⁾ Kamena.

Târgul Piatra era întotdeauna târg Domnesc (Gospod). Aci pe locul unde este școala de băceți No. 1 „Lascar-Catargi” și pe locul fosta a părintelui David Vicol, era un palat mare Domnesc înconjurat cu zid, înalt și parte de fer și de unde Voivozii țării Moldovei decretau prin Hrisoave ce de-

deau în felurite pricini, așa gloriosul Voivod ³⁾ Ștefan cel Mare la 1456 întărește din palatul său local, M-trei Bistrița, vamele dela Bacău și Tazlău. La 1609 Vodă Simion Movilă dă Hrisov în palatul său Domnesc din localitate, prin care scutește de orice angarele pe 6 budnari și 2 puntași, fiind oameni ai Domniei.

Acest târg după cum am arătat avea ca administratori un șoluz (primar) și 12 pângari (consilieri). Așa ca dovadă la 1650 unul Filip vinde egumenului M-trei Bisericiani un pomot (pământ) pentru 25 lei gata și 6 copaci de mere a câte un leu, în prezența șoluzului și 12 pângari. În anul 1665 unul Ștefan vinde M-trei Bisericiani un loc pentru o ceargă și 2 scoarțe turcești, în fața șoluzului și pângarilor. Tot în anul 1665 corporația budnarilor, cu starosteles lor din Piatra, vând în prezența șoluzului și a pângarilor, către M-tirea Bisericiani un loc mare pentru 43 lei bătuși sau 172 lei proști. Tot în acel an târgul Piatra prin șoluz și pângari, vinde M-trei Bisericiani dumbrava târgului pentru 100 lei bătuși sau 400 lei proști.

⁴⁾ În anul 1797 *Vodă Scarlat Alex. Galimach* a dăruit vatra târgului cu mahalalele *tuturor locuitorilor din acest târg*. Până în anul 1763 Hatmanul V. Roset era posesorul moșiei Mărăței; cu târgul Pietrei, luată în schimb dela M-tirea Neamțu; moșia trecu apoi în posesia Hatmanului Iordache Costache și în urmă familiei Bals.

Prin Hrisovul său din 8 Mai acel an, amintește că părintele său *Alex. Calimach*, a dăruit vatra târgului cu mahalale, cât și tot locul aliat Domnesc de prin prejurul târgului *tuturor locuitorilor din acest târg* ca să fie dreaptă ocină și moșie în veci. După altele adăugă tot în același hrisov : „Acuma născând pricina între locuitorii *dughengii* din vatra târgului și alții ai lor și între locuitorii de pe la mahalale care își au numai casele lor de locuință; cererea mahalagilor fiind pentru locul ce se numește Borzoghleanul și Avram, ce este afară din cuprinderea mahalalelor”. Mai departe, mai zice astfel : „că mahalagii” n'au *dugheni la uita mare* și că cu livezile lor au cuprins Borzoghleanul și

1) Geografia de Catankach cartea a VIII-a pag. 286.

2) Analele Academiei Române Tom. X s II din 11 Noembrie 1888.

3) Hajdău : „Arhiva istorică” Tom. I partea I pag. 70.

4) Urechea : „Analele Academiei Române” secția istorică din 11 Noemb. 1888.

Vechimea Evreilor în Județul Neamț

Mai toți istoricii mari au recunoscut Evreilor din România o vechime foarte îndepărtată, ridicându-se chiar la timpul dominațiunii Dacilor. Marele și ilustrul bărbat și istoric Mihail Kogălniceanu ¹⁾ zice că Evreii au venit în Dacia sub Decabal, care le-a primit și le-a dat de locuință străntoarea în vechime „Talmus”, astăzi „Talmaci”, lângă Turnu-Roș, nu departe de Sibiu.

Dr. Bluntschli ²⁾, profesor universitar din Heidelberg, în așa Consultațiune Juridică relativ la Evreii din România, susține că ei se găsesec în Moldova și Valachia (Dacia), încă din vechime, fiind tot atât de indigeni ca și însuși națiunea Română, formând chiar origina populațiunii Ebreie de astăzi din România.

Într'un studiu aprofundat „*Fragmente istorice Dacia Romană sub jugul Goților*” ³⁾ între altele zice despre Evrei: „Titus fiul lui Vespasian dăruimase Templul Ierusalimului; Iudeia a devenit provincia romană și locuitorii ei, pentru cari mai multe răscoale nefericite, nu avură alt rezultat decât să îngreoeze jugul roman, începuseră de atunci a se răspândi în tot baninul Mediteranei. O parte din ei ajunseră probabilmente până în Dacia, căci nu era loc supus Romei, unde să nu se afle Jidovi”.

Poetul Dim. Bolintineanu ⁴⁾ vorbind despre Evrei din România, zice: „Din timpuri vechilocueau în Principate Evrei, în acele timpuri barbare, când în Germania se ardeau în foc, cei de altă credință. Religiuinea lor nu fusese cauză de ură și de certe. Românii îi lăsau a trăi în pace cu rabinii și ha-

1) Istoria Moldovei de M. Kogălniceanu Ediția 1862 primele pagini.

2) Statul Român în raport juridic cu Israelții din România de Dr. Bluntschli lași 1879 p 10.

3) Revista soc.: Pentru învățătura poporului Român, An. I No. 8 p 57, An, 1870 București.

4) Viața lui Cuza Vodă de Dim. Bolintineanu, Ediția a 3-a B-ști 1869 p 133.

vrele lor, având în tordeauna un spirit, o cugetare că ori-ce ființă laudă pe D-zeu în limba sa. Evreii trăiau aci în pace, nesupărați vorbind limba țarei, luând în parte datnele, supunându-se legilor. Nimeni nu-i considera decât ca străini născuți în țară. Chesiune de religiune nu avusese nici'o înrăurire; se bucurau ca o colonie străină de drepturile de-a comercia sau de profesiuni cari nu jignesc în nimica interesele Românilor”.

Acuma în ceea-ce privește vechimea Evreilor din acest județ, voi aduce destule probe în această cronică, că sunt și aci stabiliți din cele mai vechi timpuri, având instituțiuni foarte vechi

Într'o mărturie hotarnică, dela 1685 ce târgoveții din Tg. Neamțu o dau Episcopiei din Rădăuți, figurează alături cu funcționari, boeri și preoți și iscăliura evreiască a lui Lupu Jidovul ¹⁾.

Pietre vechi mormântale dela 1628 (Tg. Neamțu), 1677, 1689 etc. (Piatra-N.), existența sinagogei Catedrale din Piatra care la 1766 s'a reclădit cu hrisov Domnesc în care zice despre dânsa: *Fiind de multă vreme făcută, acuma s'ar fi învechit și s'ar fi stricat etc.*, arderea sinagogei vechi din Neamțu la 1774, care era de asemenea foarte veche, calomnie de sânge din Neamțu la anul 1710, transacțiunile Evreilor din Tg. Neamțu cu M-tirea Neamțu, în anii: 1753, 1775, 1803 etc. toate aceste ne dovedesc în deajuns vechimea stabilirei Evreilor în acest județ.

1) Episcopul Melchisedec: „Cronica Romanului”, Vol II p. 235, 30-35.

Județul Neamțu

Numele județului se trage din cuvântul slavon „Nemetz“¹⁾ dela care a trecut la Români „Neamtz“.

Turcii numeau întregul județ Neamt „Ieniange“²⁾.

Acest județ așezat în partea de nord a țării, la poalele Carpaților, se întinde pe ambele laturi ale râului Bistrița și are forma aproape a unui dreptunghi.

Marca județului este o *Căprioară*, ca semn că pe lângă multe lemnații ce se scot din munții săi, are și vânători multe. Se mărginește spre Nord cu districtul Suceava, la Sud cu districtul Bacău, la Est cu districtul Roman și la Vest cu Transilvania despărțit prin munții Carpați.

Suprafața județului este de: 350.781 hectare sau kilometri pătrați, cu o populație de 180.000 locuitori, între cari 17.000 Evrei. Mai înainte acest district era împărțit în 4, 5 și 8 plăși administrative. Locuri din acest județ cari poartă nume evreești sunt: Moșia Scheia, care se numește și „Davidul“, moșia Cătligi, care se numește și „Avram“; apoi „Poiana lui David“ (com. Dobreni); „Davideni și Jidovina“ (com. Vânători și Dumbrava Roșie); „Borzogheanu“, numit în hrisoave „Locul lui Avram“ (Piatra-N.); „Jidanului“ (părau com. Bistricioara care isvorește din muntele Ceahlău.³⁾ Moșioară numită „Moise“) vecină cu M-trea Râșca. Afară de aceste locuri, mai multe pârae, stânci, fântâni, dealuri etc. poartă numiri evreești; iar la hotarul Biczului, este o vale mare, care se numește „Valea Jidanului“.

Actualmente, cu fericita alipire a Transilvaniei la România (mamă) și Județul nostru s'a mărit și actualmente el se mărginește la miazănoapte cu jud. Câmpu-Lung și Fălțiceni; la apus cu jud. Mureș și Ciuc; la răsărit cu jud. Fălțiceni și Roman iar la miazăzi cu jud. Bacău.

Suprafața județului este 5206 kilometre pătrați cu 60 comune rurale și 3 urbane cu populația de 208.941 suflete între cari 18.434 Evrei.

1) Arhiva istorică Hăjdău, Tom. I p. 140.

2) Revista nouă Hăjdău An, IV p. 21.

3) Istoria Sf. M-trei Râșca de Archimandritul Narcis Crețulescu 1901 p. 69.

locul Avram. În fine pricina venind înaintea lui Vodă și al Domnescului sfat, unde după chibzuință au hotărât :

a) "Ca locurile cum s'au cuprins așa să rămâne.

b) Nimeni să nu fie volnic a vinde măcar o palmă de pământ din toate acele locuri, ci toate să le facă cu voia fruntașilor târgului.

c) Cine va voi a vinde case, dughene etc. să fie cu știrca Epitropiei Bisericei Domnești și al fruntașilor târgului, dând câte 2 oca ceară bisericei prin vechiul târgoveților".

Prin urmare prin cuvintele : "târgoveții și dughengii la ulița mare" se sub înțelegea și Evreii, căci ei formau majoritatea tagmei negustorilor și pe acel timp.

⁵⁾ Franz Sulzer zice că orașul Piatra era în vecime locuit de mulți Evrei. În renumat târgul Pietrei, era întotdeauna culbul celor mai mari boeri moldoveni, cari au dat și un mare contingent de voivozi, mitropoliți, Hatmani și sfetnici, spre pildă : ⁶⁾ Hatmanul Alex. Rosset, Visternicul Alex. Sturza, Vornicul Mihalache Sturza, Visternicul Grigore Cantacuzin, Hatmanul Ștefanache Miclescu, Logofătul Const. Cătărgiu, Vornicul Ștefanache Cătărgiu, Spatarul Dim. Cantă, Vornicul Const. Sturza, Postelnicul Petrache Rosset, Visternicul Iordache Rosset Roznovanu, Vornicul de țara de jos Ștefan Cătărgiu, Visternicul Iordache Cătărgiu, Spatarul Alecu Vărnăv etc. cari și aveau reședința și curțile lor în acest oraș. Dacă acești adormiți s'ar deștepta astăzi desigur că n'ar mai recunoaște târgul, care a fost odinioară leagănul lor și unde și petreceau viața lor, de multe ori tulburată de invaziunile barbare și la sfârșitul vieții lor de hordele voluntirilor greci (Zavergiu) din anul 1821. cari au adus mari nenorociri și asupra acestui vechi oraș.

În capitolul : Traiul evreilor cu boeri, mânăstiri etc. voi arăta relațiunile și influența lor și la boerii pomeniți mai sus.

5) Franz Sulzer : „Gheschichte Transalp. Daciens." Band, I p. 416.
6) Th. Codrescu : „Urticariu XX p. 403,

Orașul Piatra înainte cu 100 de ani

Orașul Piatra, era divizat în două părți: Locul Domnesc (gospod) și Mărăței cu târgul Pietrei. Înainte însă cu 100 de ani atât strada Mărăței cât și strada Dărmănești erau sate izolate cu totul de târg. Târgul Pietrei era pe acel timp foarte mic și cu totul neînsemnat.

Partea răzășească (gospod) ¹⁾, după așezămintele Voivozilor țării, aparținea bisericeii Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare; partea a doua târgului, împreună cu moșia Mărăței aparținea Hatmanului V. Rosset, iar moșia Dărmănești lui Costin Darie.

La formarea târgului, centrul și principatul a fost unde este astăzi judecătoria de Ocol și toată strada Petru-Rareș, iar înspre și peste podul Cuișului care duce la luterie se numea mahalaua Poștei.

Cunoscute erau numai ca târg : Ulița mare, unde e azi cum am zis strada Petru-Rareș, Mahalaua Poștei, Bordeiele, Precișta, Borzoghianul, Valea-viei și Tigănimia, cari și azi poartă aceleași numiri. Cu timpul ulița mare se mută, fiind cam dela podul Dărmănești și până la locul unde este astăzi școala No. 1 de fete. Apoi s'a format strada numită astăzi „ulița veche" (oficial azi Elena-Cuza).

Nu trecu mult și strada Mare se prelungește încetul cu încetul până la podul lui Sculi (astăzi strada Cuza-Vodă).

Dela locul unde e azi farmacia Vorel și până la podul Sculi era o luncă mare, asemenea și unde curge azi Cuișul. Toată strada Mărăței împreună cu mahalalele în apropierea și dealungul Bistriței, cam până la locul unde este astăzi școala israelită No. 2 dela Șipote (str. Sf. Gheorghe) era o luncă mare și deasă.

Unde sunt astăzi casele numite a paharicului, era loc viran cu gard de nule, iar aproape de poartă era o curțișoară mică cu case acoperite cu stuf, unde ședea o familie

1) Th. Codrescu : „Urticariu" Vol, XX, p. 403.

Merişescu; iar încolo spre feredelul evreesc locuia familia Lelescu, care juca pe acel timp oare-şi care rol în administraţia târgului. Locul unde e azi Hotelul Continental era de asemenea loc viran şi aparţinea familiei Cambur, care îşi avea locuinţa în fundul grădinei.

Unde este astăzi liceul era Părcălabie şi o mică cazarmă pentru Panfiri, iar jos la stradă cam până la spitalul judeţean erau case multe, chiar şi în două rânduri, locuite de fruntaşii târgului.

Măreala biserică Sf. Ioan a lui Ştefan cel Mare ¹⁾, era pustie şi fără acoperământ chiar, curţile Domneşti ce erau în apropierea ei, au fost de asemenea foarte ruinate şi uzurpate cu desăvârşire. Imprejurul ei era un zid de piatră şi cu porţi mari de fier, servind ca loc de apărare în timpul invaziunilor Tataru sau a altor lifte prădătoare.

Locurile unde sunt astăzi, Casele Trasiuivul, teatrul, strada Industriilor şi strada Nouă, (M. Coghăniceanu) au fost locuri libere (pustiiti). De alungul Cuediului spre dealul Petricica au fost câte-va mori de apă, grajduri de tăet vite şi zahanel care aparţineau Evreilor; iar împrejurul Hekdeşului erau şi câte-va sălaşe de ȱigani, de unde denumirea de ȱigănimea.

În dosul caselor d-lui A. L. Iuster era beşleaga Turcească cu mai mulţi Askeri şi Palicari turci sub ordinul unui Agasi, sau cum era numit de Români Kâr Sardar (Comandantul). Aproape unde este astăzi cafeneaua turcească era un mecet (jeamie turcească), unde credincioşii lui M. hamet îşi făceau namazul (rugăciunea)

Unde este astăzi Primăria, grădina publică şi parcul Cozla, erau curţi şi case particulare.

Unde este astăzi casa de rugăciune a croitorilor, era grosul (arestul) unde cei răi-făcători erau ȱinuţi într'un beciu iar cei în cercetare erau ȱinuţi în butuci de lemn şi bătuţi la respiniini.

Aproape de Borzoghcan, în satul Mărăţei şi în prund erau poverne de ale Evreilor.

De remarcat este târgul fiind divizat, era astfel socotit: târgul în lungul său până aproape de piaţa mare aparţinea proprietăţii moşiei Mărăţei, iar cealaltă parte, începând dela piaţa mare şi până după Valea-viei era loc Doimnesc (gospod).

¹⁾ Calendar pentru poporul Românesc pe anul 1848 Iaşi, Anul VI, p. 48—49.

Comunitatea Israelită locală era bine organizată prin Soc. Sacră: „Chewra-Kedoscha” având: Sinagogă, Şcoala „Talmud Thora”, baia, Azil pentru săraci, Cimilitir etc.. Populaţia Israelită era numeroasă, ocupând şi indelemticindu-se cu toate ramurile de industrie, comerţ şi meserii.

Formarea străzilor o făceau Evreii ca proprietari de imobile şi aceasta din cele mai vechi timpuri. Iată spre dovadă copia unui act de vânzare a lui Ilie Jidovu, care ca proprietar în strada principală vinde un imobil unui Ioniţă Băbieru la anul 1798, ¹⁾.

Adecă eu Ilie Jidovu datam adeverărat şi incredinţat zăpisul meu la mâna dum lonică băbieru, precum să se ştie că ianu vândut o casă care este între dum Iosub Jidovu şi între dum Solomon, pe care casă o am vândut-o de bună voia noastră, de nimeni silit nici asuprit: cinci stângeni şi două palme; — întrebând toate rudele mele cum şi pe meieşii mai sus numiţi Iosub Solomon şi cu voia tuturor sau vândut iară tocniuala casii ne au fost şaptezeci de lei pe care bani iam primit în mâna mea, cum şi trei lei ce este să se dele la bezmenul locului, au ramas tot dum lonică să-i dele. — Din care deosebit de banii casei ce am luat eu în mână încă dum lonică şiau vândut nişte poposoi în scădere ca să facă banii casei şi au păgubit din poposoi dela file care merţă câte un zlotu. Iară eu împreună cu soűia mea am vândut cu voia noastră întrebând pre toűi, iar de s'ar scula cineva asupra casei cu pricina săşi caute cu mine fiind eu respunzător şi pentru mai mare credinţă neam iscălit jidoveşte şi la facerea zăpisului acestuia s'au întâmplat şi alűi oameni de cinsle care se vadă aci iscălitűi:

Ilie sin Israel

אֵילִי בִּיהַמְבִּיר מִרְחִירִי יִשְׂרָאֵל זִ"ל

בְּמִסְכֵּימִיךָ לַיְיִשֵּׁר בַּת דְּרִיר אֶפְרַיִם פִּישֵׁל דָּלִי

Meite a lui Efraim Fişel Haleiwi

מֵיִטֵּה בְּמִסְכֵּימִיךָ כְּנִיֵּן כְּמִרְחִירִי יִשְׂרָאֵל זִ"ל

Beniamin sin Israel

1798 = Main = 2 =

¹⁾ Actul original se află în posesia mea, — *Autorul*.

Și eu Grigore Sarbu m'am întâmplat la facerea zăpisului și sunt martur și megies.

Și eu Gheorghe Boar m'am întâmplat.

Și eu Gheorghe Focșăneanu martur.

Și eu am scris zăpisul cu zisă dum Ilie Jidovu și sunt martur, Ioan Ceodor Sardar.

Orașul Piatra Înainte cu 50-70 de ani

După cum am arătat orașul Piatra până la anul 1865 era divizat în două părți: Locul Domnesc (Gospod) și Mărăței cu târgul Pietrei. Înainte însă cu aproape 100 de ani, atât str. Mărăței cât și str. Dărmănești erau sate izolate cu totul de târgul Piatra. Partea Domnească sau răzășească (Gospod) aparținea Bisericii Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare iar partea moșiei Mărăței cu târgul Pietrei, aparținea familiei Balș, strămoșii doamnei Ana Balș Lătescu, ultima posesoară a acestei moșii, iar dela anul 1865 ambele părți trecură în stăpânirea municipalității acestui oraș. Evreii ședeau în ambele părți ale orașului unde își aveau instituțiile lor din cele mai îndepărtate timpuri.

Administrația și autoritățile târgului erau alcătuite astfel: Ispravnicul sau prefectul județului și al târgului cu subprefecții plășilor respective, Comitetul permanent (consilierii al județului și al târgului) — Primar (Eforia) al Municipalității târgului cu consilierii Comunali, — Politmanstrul cu 3 Comisari în cele 3 Quartaluri ale târgului, Judecătoria sau Tribunalul județului cu președintele ei, Judecătoria de Pace al orașului, Spitalul județian înființat în anul 1857, Gimnaziul clasic cu 4 clase, înființat în anul 1869. Sameșia (casieria) județului cu sameșul (casierul) ei.

În vechime în județul nostru era așa zisă: Ceata Vânătorilor cu Vătavul lor cu reședință în Piatra. Sarcina lor era să îndestuleze casa Domnitorului cu Vânători. Armata avea: *Dorobanți* care împreună cu cei din ținutul Sucevei, formau un singur regiment (Regiment 15). Mai era și un escadron de Călărași, o companie de Grăniceri, cari păzeau granițele (frontierele) țării. Pe lângă aceștia mai era garda Orașănească și Glota care servea dela etate de 37 până la 46 ani.

În târg atât dorobanții cât și călărașii făceau toate serviciile autorităților și asemenea și la arestul preventiv.

Panșirii serveau Ispravnicia și Poliția iar străjerii de noapte umblau strigând: Te văd, te văd.

Serviciul postal înființat aci în anul 1856 pentru scrisori și telegrame.

Târgul mai era cam în stare primitivă al dezvoltării. Străzile erau neregulate și strămute cu târnațuri (troțuar) neregulate și de lemn. Casele din str. Mare (Cuza Vodă), ulița nouă (Mihail Kogălniceanu) ulița veche (Elena Cuza) erau toate de lemn și cea mai mare parte cu acoperăminte de șindrilă. Iluminatul orașului s'a făcut cu gaz în cele peste 200 fânare, așezate pe tămurugi de stejar, al cărui serviciu s'a executat de fanaragii comune, care îngrijea și întreținerea aceasta. Antreprenorii iluminatului erau totdauna Evreii de aci.

Pompieria târgului era sub comanda Căpitanului Bostan și era vestită prin oarzenia săi destoinici și activi. În toate străzile erau așezate la oareș-care distanță căzi mari boile verde iar cercurile boile negru, pline cu apă, care serveau pentru incendii. Foișorul de foc înființat la 1853 pe turmul bisericii sf. Ioan, servea ca și astăzi pompierilor spre vestirea locului de incendiu. Un pompier (pojarnic) care era sus în foișor și un alt pompier care staționa într'o gheretă mică, în fața cazărmei pompierilor, până la înfăptuirea telefonului, cel de jos striga către cel de sus: „La seamă bine”, iar cel de sus răspundea: „Bine, Bine”. Acest procedeu era numai noaple iar ziua prin șuerătoare.

Muzica Primăriei înființată la 1872 cu capelmăistrul numit Witt cânta regulat vara în foișorul așezat în fața Casei Turcești. Ei purtau uniformă și făceau serviciu și de pompieri.

Pe lângă aceasta muzica a fost: muzica lui Litman și a lui Sinică. De remarcat este că în muzica Primăriei au fost mai mulți evrei, între care și sub șeful era unul Niculescu (Moritz). Cafeneua turcească era întotdeauna ocupată de ne-gustorii christegii de toate neamurile și mai cu seamă de Evrei și Turci căci acest local era de bușul acestei tagme. Antreprenorul cafenelei a fost unul Costache Col... (evreu renegat).

Pe acel timp nu era încă: grădina publică, parc, peste

vale ca asiăzi, Boerii, nefiind club se întruneau la armanul Luca Mihalcea (brașovan) iar pentru petreceri și baluri în cazinul Laba Mocal (unde a fost poșta, str. Cuza Vodă). Atât Eforia orașului cât și pompieria până la anul 1877 au fost unde a fost școala de fete Gh. Asachi. Medeanul cel mic s'a înființat la 1876 ca și oborul Viteilor tot în acel timp. Tot în acel an s'au mai înființat școala de fete No. 2 și școala de băieți No. 3. Deasemenea în acel an s'au înființat Hala de carne și pește în piața mare de către soc. pentru încurajarea Industriei și Comerțului între Români. Imprimeria județului juca un rol frumos la începutul înființării ei ca „teasc de tipar“.

Puțin mai târziu s'au înființat și abatorul comunal, care mai înainte erau niște grajduri lângă Cuejd, care serveau ca atare.

În anul 1873 s'a înființat monopol asupra tutunului, răpindu-se existența acelor Evrei, care se îndelelnicau cu acest comerț. Farmacia au fost două și drogherie era numai a lui Abram Sildhaus. Doctori au fost mai mulți iar bărberi cari jucau și rolul de sub-chirurg erau mai cu seamă evrei căci pe acel timp se aplicau lipitori și ventuze cu sânge.

La 1866 au fost numai asigurare de viață: Azienda din Triest iar asigurare contra incendiului n'a fost încă. Tot în acel an s'a înființat prima librărie română iar până atunci acești comerți se făcea și de dughengii evrei.

Până în anul 1877 cântarul, cuțitul, mahalitul, mungerie se dădea în antrepriză de Primăria, al căror antreprenori au fost evrei. Fabricile de bere erau numai a lui Greifens, Haim Ioil și Haim Schwarz, iar de oțet, crochmală, săpun etc. olărie etc. toți aceștia au fost numai Evrei.

La toate barierele târgului (rohatec) era câte un catarg care scoborea și se înălța și unde toate carele și trăsurile se opreau pentru revizuirea mărfurilor, care erau trimise cu raporturi de către barieri la Primăria unde plăteau taxele legale.

Pentru carele cu sau fără mărfuri scutite de taxe comunale, trebuiau să plătească taxa jugăritului.

Până în anul 1867 banii ce circulau în țară erau străine, atât de aur cât și de argint. Lată cursul lor din anul 1865: Napoleon 54 lei vechi. Lira sterlină 68 lei vechi, galbenul austriac 32 lei vechi, Lira Otomană 61 lei vechi, Pol împere-

rial rus 55 lei vechi. Cele de argint erau a 5 lei francezi era 13 lei 20 p, de 2 lei era 5—16, de un leu 2—28, de $\frac{1}{2}$ franc era 1—14. Un schilling 3—15. Stanful 2—10, $\frac{1}{2}$ stanf 1—05, 1 Fiziric de 6 Kraifari 22 lei etc. Icosarul (ermelic) 12 lei etc. Rubla de argint nouă 18—20 etc, rubla nouă 10 lei. Plesa de 20 copeci 2 lei. Cursul visteriei.

Ca bani mărunți au fost monede de aramă Austriace și Rusești câte 2, 3, 5, 10 și 15 parale.

Traiul vieții a fost foarte ieftin, în comparație cu prețurile de aziăzi, care par fabuloase. Așa pentru o pereche de boi de frunte să plătea 3, 4 și 500 lei. Pentru o vacă de schițera se plătea cel mult 300 lei, 1 oate sau capră de frunte 1 galben, 1 găscă 3, 4 și 5 lei, pentru o găină sau rață 80, 90 bani.

Oca de carne era 60, 80 bani, peștele 60, 70, 80 bani.

Articole de îmbrăcăminte asemenea foarte ieftine, așa una pereche ciobote 25 lei, una pereche ghete 12 ori 13 lei etc.

Cel care a înființat aci cotiugi cu câte 2 cai la 1858 a fost Hascal Șiler și cel care a înființat aci birje de lux a fost Simon Birjar. Este mult de scris în această materie.

În fine orașul Piatra este cuprins între dealurile: Cernegura spre sud vest, Petricica spre est și Cozia spre nord vest; așezat fiind pe partea stângă a râului Bistrița, la 390 metri deasupra nivelului Mării Negre. Pozițiunea geografică și situațiunea lui admirabilă la poalele munților carel înconjoară, în apropiere de râul Bistrița, parcurs de ape vii curgătoare și clima dulce, făc din acest oraș, ca prin darurile ce i-a dat natura să fie o localitate foarte sănătoasă și salubră, devenind stațiune balneară; iar prin schelele și fabricile sale de cherestea și altele, a devenit un centru vesit comercial; iar pe de altă parte înființarea felurilor fabricii și al afacerilor îninse comerciale ce se exercită în această localitate, a atras multă lume, între care și Evreii. Astfel orașul merge progresând din toate punctele de vedere.

Acest oraș are și ape minerale care isvoresc pe muntele Cozia.

Ca locuri istorice posedă Biserica sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare și sinagoga Catedrală de lemn în foarte mare apropiere de vestita biserică, care ambele lăcașuri sfinte au aceiași vechime.

Populațiunea orașului este de 32 mii locuitori, între cari aproape 10 mii Evrei, constatată după cel mai recent recensământ.

Starea oraşului Piatra-N. actualmente

Oraşul Piatra-N. de 30-40 de ani a făcut progrese admirabile. Mai tot oraşul este din clădiri frumoase de zid. Multe din ele sunt cu câte 3 și 4 etaje. Câteva din ele sunt sădea din piatră. Rar se mai găsesc case de lemn și numai în mahalale isolate. Străzile, șoselele și trotuarele nu sunt încă regulate. Pavajul străzilor este cu prund iar trotuarele sunt cu piatră cioplită sau cu hazalt artificial. Piețe sunt în număr de două și deosebit oborul de vite.

Iluminatul oraşului se face cu lumină electrică, având comuna uzina în dosul străzii Cuză Vodă, acum însă se lucrează altă uzină mare, aproape de Borzoghcan, cu o suprafață de 585 m. pătrați, care vine vecină cu cea de apă, care vine pe malul Bistriței. Posedă 2 pompe, care pompează 6000 litri apă pe minut, furnizând tot oraşul cu apă potabilă. Oraşul nu este încă canalizat. Cu toate acestea, având râul Bistrița, ape minerale pe Cozla și aer bun. Oraşul este declarat ca stațiune climaterică și balneară.

Aci este reședința județului (Prefectura), a corpului tehnic, a revizorului școlar, a medicului județean și primar, a serviciului sanitar și veterinar, consilierului agricol, a Îndecătoriei de pace, a protoereului, a Tribunalului cu 2 secții, apoi a bravului Regiment 15 Războeni, al spitalului județean, al casei de județ și percepției XIII al circumscripției, al Primăriei cu corpul pompierilor, Poliția, al poștei cu telegraf telefon, apoi Azilul pentru bătrâni etc. În ce privește cultura, oraşul are Liceul complet: «Petru Rareș» cu biblioteca și muzeul său bogat, el servește atât pentru băieți cât și pentru fete; școala normală de băieți și alta pentru fete; școala profesională de fete, școala comercială pentru băieți și fete; mai multe scoli primare atât pentru băieți cât și pentru fete. Afară de aceste sunt mai multe societăți culturale și apoi Ateneul Popular.

Oraşul posedă și o gară măreață făcută din piatră, un arest preventiv dela 1875 și un cimitir creștin «Eternitate». Oraşul are și câteva societăți economice ca: «Pionul», soc. «Economică Română», «Alexandru cel Bun» etc. De asemenea are și Bănci mari precum: «Banca Industrială și Comercială», «Banca de Credit» și «Banca Petro-Dava».

Oraşul are 6 fabrici de cherestea, una de hârtie, una de perii, trei de turnătorie, una de țesături, două de săpun, patru de sifon, una de teracotă, una de cărămidă, una de tricotați, una de pâine, trei de tăbăcărie, una de oloi Solo. Aceste și comerțanții au Camera de Comerț și Sfatul Negustoresc care și au și Banca Negustorească a lor.

Populația oraşului este de 21.377 locuitori români și 13.681 Evrei. Vara pentru distracție avem: *Grădina Publică* vis a vis de Primărie. Dincolo de Bistriță este numit: *Peste-Vale*, trecând și traversând peste podul de piatră, făcut nu de mult timp, «*Parcul Cozla*», unde sunt și apele minerale, iar pentru reprezentajii este Sala Teatrului și cinema.

În cece privește și Comunitatea Israelită, a făcut și ea progres, având actualmente instituțiunile ei precum: *Spital, Azil, Baia, Școli primare și comercială, Abator pentru păstori, un frumos templu* etc. Toate în imobilele ei proprii.

PARTEA I-a

Comunitatea Israelită din Piatra-N.
Instituțiile Comunității

Instituțiile Comunității

Sinagoga catedrală și casele de rugăciune (Beth-Hamidrașim)

Sinagoga și Casele de rugăciune¹⁾

Aci ca și în toate comunitățile din țară este o sinagogă, pe lângă care s'a înființat mai multe case de rugăciune (Beth-Hamidrașim) în raport cu numărul crescând al Evreilor din acest oraș. Din vechime încă „Sinagoga“ se distingea de Beth-Hamidraș atât la evrei cât și după legislația țării, putându-se construi în orice loc, cât numai cu pozvoirea (învoirea) lui Vodă. Această regulă se obicinuia și când era re-clădită ori reparată radical.

Până la începutul secolului al 18-lea, sinagogele puteau fi zidite din piatră ori cărămidă, dar dela aceeași dată s'a interzis aceasta.

Prințul Dim. Cantemir²⁾ spunea: „Și unde voesc, acolo să-și facă sinagoga, însă numai de lemn iar de piatră nu au voie“.

Dela începutul secolului al XIX-lea, Voevozii învoiră clădirea sinagogilor și din cărămidă.

Clerul creștin, se pare că privea cu ochi răi clădirea acestora, opunându-se foarte des prin jalobe către Vodă și autorități, sub pretext că ele sunt prea aproape de biserică, aducând scandal (?) religiei.

Conform anaforaletor secolului al XIX-lea și după vechile pravile, Sinagoga trebuia să fie departe de biserică 150 de stânjeni din toate părțile³⁾.

Distanța așa ziselor havre (Beth-Hamidrașim) sau mai bine zis case de rugăciune, a fost definitiv hotărâtă la 1844,

1) Vezi și anuarul p. Isr. anul VIII. Așezămintele Evreilor din Moldova în veacul XVIII și jumătatea veacului al XIX, de Dr. Elias Schwartzfeld, pag. 13 și 14.

2) Dim. Cantemir, „Descrierea Moldovei“ Iași 1852, p. 243.

3) Manual Administrativ al Principat. Moldovei, Tom, I, p. 529.

ordonându-se ca ele să fie potrivite cu numărul populației Evreiești ¹⁾.

Sinagoga locală—ca și celelalte din toată țara—are hrisovul ei Domnesc.

Sinagoga și casele de rugăciune, ca și astăzi erau sub conducerea unuia sau doui gabaim (efori), aleși de enoriașii Sinagogei și Beth-Hamidrașim respective.

Sinagoga-Catedrală

Această casă Dumnezeiască, este una din cele mai vechi clădiri din acest oraș.

Este situată în strada Cozla No. 19, astăzi sub Locot. D. Iernici 21, așezată chiar la poalele acestui deal (Cozla) și este făcută din grinzi îmbrăcate cu tabanuri boite, toți pereții.

După tradiția orală transmisă ²⁾, această sinagogă a fost clădită încă înaintea zidirii bisericii Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare, care bis-rică este în foarte mare apropiere de această sinagogă și care apropiere dovedește că chiar e mai veche de cât biserica, căci altfel nu s'ar fi îngăduit a se face sinagogă în așa mare apropiere de biserică.

Această tradiție mi-a fost confirmată de bătrâni: Bercu Leiba Staroste, Leiba Rakower, Zalmen Falticeneanu, Marcu Balan și alți bătrâni vrednici de credință.

Sinagoga, probabil a fost de piatră și la anul 1766 rămându-se din cauza vechimei, se reclădi în lemn lăsându-se însă temelia sinagogei, care este și astăzi sub clădirea de lemn.

Reclădirea s'a făcut, cum am zis, în anul 1766 sub domnia lui Grigore Alecs. Ghica V. V., care lăbează Jidovilor din târgul Pietrei, în baza jaloabei ce i-au dat arătând că având ei o casă obișnuită pentru ruga lor care se numește Sinagogă, care casă fiind de multă vreme făcută, acum s'ar fi învechit și s'ar fi stricat și n'au unde se aduna ca să și facă ruga lor, după obiceiul legii lor. Pentru care cerând prin jaloaba lor ca să aibă voie a și face altă casă de rugă la alt loc mai în latură. Vodă ordonă lui Ioniță Cantacuzino, biv. vel spătar, ispravnic ținut. Neamțului, de a cer-

1) Man. Adm. Princip. Moldovei, Tom. I (Nota) pag. 529.
2) „Dwrei Haimimim Learfois Romania” de Iacob Psantr, Iași 1871, p. 26.

ceta această pricină și de va fi după cum jălunesc ei, atunci să aibă voie a și face altă casă de iznovă, precum le va fi de trebuință însă tot pe acel loc unde a fost și cea veche, iar nu la alt loc după cum au cerut ei.

Iată în facsimil și în transcriere hrisovul Domnesc în chestiune.

Hrisovul lui Grigori Alex Ghica V. V. 1766

The facsimile shows a handwritten document in Cyrillic script. The text is arranged in several columns, with some lines indented. At the bottom left, there is a circular seal or stamp. The handwriting is dense and characteristic of the 18th century. The document appears to be a formal decree or order, as indicated by the title above it.

Originalul are lungimea 32 1/2 cm. iar lățimea de 22 1/2 cm. și se află în posesia mea. Autorul.

**Io Grigorie Alexandru Ghica V. V. Boji milost. gospodar
Zemli Moldavscoi**

Cinstit și credincios boerul domniei mele Dumniului Ionitã Cantacuzino, biv vel Spãtar, ispravnic ținut Neamtului. Facem știre, că Domniei mele au dat jalobă tești Jidovii din ținutul Pietrei, de la acel ținut al Neamtului. Precum că având ei o casă obicinuită pentru ruga lor, care se numeaște Sinagogă, care casă fiind de multă vreme făcută, acum s'ar fi învechit și s'ar fi stricat și n'au unde se aduna ca să și facă ruga lor. după obiceiul legii lor. Pentru care cerând prin jaloba lor, ca să aibă voie ași face altă casă de rugă la alt loc mai în lătura de unde au fost acea veache. Vei ști ispravnic ce această voie li s'a dat, numai atât că scriem dumitale să cercetezi această pricină și de va fi după cum jăluiesc ei precum că li s'ar fi învechit acea casă a lor ce au pentru ruga lor și iaste trebuință de ai se face altă nouă, atunci să aibă ei voie ași face altă casă de iznovă, precum le va fi de trebuință lor, însă la acel loc să se facă acea casă de rugă, unde au fost și cea veache, iar nu la alt loc, precum au cerut ei. Și după cum îți scriem dumitale, așa se urmezi: aciastă scriere.

1766 Iulie 19.

Proin Ioan Logofăt.

(Sigil Domnesc)

tuș roș

Sinagoga deci se reclădi tot pe acel loc unde a fost și cea veche, dar de astă dată ea fu reclădită în lemn și nu în piatră cum fu cea veche, aceasta fără a se ști motivul. Eu cred însă, că astfel ar fi fost ordinul lui Vodă după cum a fost cazul și cu sinagoga din Tg. Neamțu la 1766, când și acolo se reclădi tot în lemn conform ordinului lui Vodă.

Această sinagogă este pe loc Domnesc (gospod) sau răzășesc, care loc aparține epitropiei bisericii Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare.

Conform hrisoavelor anterioare obștea Eyreilor din acest oraș plătea pentru această sinagogă și feredeu comunităței

din str. Șipotelor bezmen bisericii, dar acest bezmen a crescut mereu, din cauza deselor reclamațiuni și pretențiuni ce epitropia bisericii făcea obștei israelite locale.

Până la anul 1818 nu putem ști dacă s'au plătit și câte anume era plata bezmenului pentru aceste instituțiuni ale comunităței israelite din acest oraș. În acest an însă, **Vodă Alexs. Callmach** impune obștei israelite locale a plăti Epitropiei bisericii 50 lei bezmen anual.

Iată în facsimil și în transcriere hrisovul în chestiune din 18 Genarie 1818:

Hrisovul lui Vodă Alex. Callmach. 1818

Noi Alexandru Calimach V. V. cu mila lui Dumnezeu Domnii ferei Moldovei, Cinstiți credincioși boerini Domniei mele, din ispravnicia din ținutul Neamțului sănătate.

Fiindcă pentru două binale Jidovești adică școla și feredaul ce sunt pe locul Bisericii Domnești de acolo din Țârgul Pietrei, la trecutul an 1816 Martie în 16 s'a fost dat cartea Domniei Mele Epitropii acelei biserici ca să plătească Jidovii bezmenul câte 50 lei pe an pentru loc, după aciastă Jidovii în trecutul an 1817 dând jalba Domniei Mele cu arătare de-a nu mai fi asupriți cu plata bezmenului, ci să plătească și aicea precum și alți târgovești plătesc, numai analog pe stâneni, după cum pentru această ar fi acut dat și cartea Domniei Mele. Deci cerând cartea la dânsii ei au respuns că nu o au că ar fi dat'o la acea ispravnicie. S'au căutat în arhiva Divanului și nu s'au găsit. S'au scris caset ispravnicului s'o trimată să se vadă, au înștiințat că s'au răsărit din canțelarie. Și așa li s'au fost dat și lor cartea Domniei Mele ca să nu dea mai mult de cât 25 de parale de stânten să se dea pe an bezmen pentru acea școală și feredau dar de vreme ce acesta de iznouă s'au făcut. Epitropii înțățoșând și nouă această carte din 1816 înainta noastră Vel Logofăt, s'au cunoscut că cu greșeala s'au fost dat acea carte din trecutul an 1816 Jidovilor, drept aceia scriem și poruncim Domnia la toți ca urmându-se întocmai și punându-se cu arendare cărței Domniei Mele din 1816 dată epitropilor să apucați neîn-târziat pe părinții Jidovii și numai de cât să-i împliniți câte 50 lei bezmen pentru acel loc pe an și să-i dați epitropilor numitei biserici ca mai mult să nu vie jalbă în privința aciașta și că ați pus în lucrare poronca Domniei Mele întocmai precum mai sus s'a arătat, să trimețeti și către Domnia lui Vel Logofăt după cum mai jos înștiin-țez.—1818 Genariu 8.

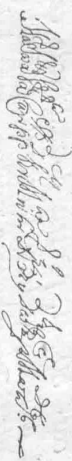
Iscăltura lui Vodă (L. S.)

Eveiei însă din felurite cauze și mai cu seamă acel al răzmeriilor Zaveret din anii 1819-1825, n'au putut urma cu plata bezmenului impus de Vodă Calimach și după liniștirea zaveret, reparându-se sinagoga și feredaul, epitropii bisericei

Domnești găsiră ocazie a cere lui Vodă Ioan Sandu Sturza mărirea bezmenului în dublu, ceea ce au și obținut, obligându-se comunitatea locală a plăți în loc de 50 lei anual, bezmen dublu 100 lei.

Iată în facsimil și în transcriere hrisovul în chestiune din 14 Martie 1827 :

Hrisovul lui Ioan Sandu Sturdza, 1828.

(Transcribed text in Romanian script, likely a facsimile of a document from 1827, containing details of a tax increase and community obligations.)

Hrisovul este bine păstrat și se află în posesia mea. AUTORUL.

**Noi Ioan Sandu Sturza V. V. cu mila lui Dumnezeu
Domn Terel Moldovei**

Se face știre cu această carte a Domniei Mele că prin jaloba ce ne au dat Epitropii bisericei gospod din târgul Pietrei, a Sfântului Ioan, dîmprenă cu toată obștea au făcut arătare că Jidovii din târgul acela după cărți Domnești și mai înainte având a plăți pe fiște care au acestei biserice bezmen câte 50 lei, pentru două binale ce au făcut pe locul bisericei adică școala și ferebul, găsind pricinuire nu au urmat ai plăți în curgerea anilor, mai mult de zece ani, mai vîrtos ca în vremurile întîmplărilor trecute, și școala și ferebul le au înnoit și din nouă le au făcut mai cu întemiere de cât cum era, făcându le pe temelie de piatră pricinuind cu această bisericei o mare înstrîmbătățire, în vreme când ei se folosesc cu îndestul și mare câștig din aceste binale de pe locul bisericei, și-au făcut rugăminte ca să ne milostuim Domnia Mea asupra acestui sfânt locaș și să ne îngăduim a-i se mai face mai mult această asuprire, în vreme când nu numai că acel bezmen nu l'au plătit dar nici este potrivit după prețul lucrurilor cu care astăzi se politicesc, și după stare în care se află bezmenurile la zăsele târguri pe asemenea binale. După care urmează ca se facă bisericei căzută îndestulare și prin adăugirea bezmenului. Drept aceia Domnia mea lăuând aminte la jalba aceasta și rîvnind ca nici odinoară să nu se calce dreptul nimănui și pentru o culezare și înstrîmbătățire cu aceasta din partea părților sufliească măchindaciune simțind, — pe de o parte socotind o bună chibzuire și îndestularea bisericei, iar pe de altă parte neînșurcinarea părților, pe temelul dreptăților ce s'au văzut că are biserica ca neurmare din partea lor a plăți bezmenul acel dintăi hotărât în atîta curgere de vreme, și cu facere din nou mai cu intențierea binalelor acestora pe locul bisericei tocmai în vreme când norodul ierau împraștiați, și jără nici o învoire sau slobozenie, iar apoi și cu nepotrivirea plății acei micșorate de 50 lei bezmen cu bezmenurile ce se plătesc pe la alte asemenea târguri pentru acest fel de binale, și în sfârșit, pentru scumpetea lucrurilor cu care astăzi politicesc precum și suirea monezilor și către tocmai aceste neputînd ave numiții

ure o îndreptare bine încuviințată, — după aceste cuvinte am găsit după toată dreptate și cuviință împlinirea cererei jăluitorilor, și prin chibzuirea ce s'au făcut potrivit o dare iarăși neaspritoareă către acești târgoveți, hotărîm că de acum înainte Jidovii din acest târg să fie îndatoriti și s'apuşa a plăti bezmen bisericei pentru ferebul și școala lor neaparat pe tot anul câte una sală lei, iar nu mai mult, pentru care poruncim Domnilor Voastre dregători de ținutul Neamțului, ca să îndatoriti pe Jidovi și să-i supuneți la plata aceasta fără a vă mai uita la or-ce pricinuire din partea lor, înlesnind pe epitropii bisericei întocmai după hotărîrea și cuprîndera cărții acestia a Domniei Mele.

Eși 1827 Marte 14.

Iscăltura lui Vodă. (L. S.)

Val visternie (îndesotrăbit)

S'au trecut la conășea

Petrea Ștefan.

Plata acestui bezmen de 100 lei, obștea Israelită locală o plătea regulat mai mulți ani, când apoi Epitropia bisericei Domnești prin decizia ei impune Comunității Israelite a plăti suma bezmenului în dublu adică în loc de 100 lei cum plătea, să plătească 200 lei anual.

Ceia ce Comunitatea a plătit Epitropiei bisericei Gospod. până la anul 1859.

De la această dată, din felurite cauze, comunitatea israelită numai plătea bezmenul până la anul 1863 ¹⁾ când membrii reprezentați ai proprietății răzășești, întrunindu-se la 2 August a. c. prin Prescript Verbal ce au încheiat, au decis a intenta proces obștei israelite la Tribunalul local, depunându-se de municipalitate locală 4 galbeni cauțiunea legală. Termenul acestui proces a fost la 3 Octombrie 1863, când comunitatea israelită perdu procesul, hotărîndu-se de către onor. Tribunal judeciar ca locurile sinagogei și al ferebului dimpreună cu binalele de pe ele și cu toate îmbunătățirile de pe ele să se întarcă în deplină proprietate către comunitatea răzășească a bisericei Sf. Ioan.

Iată hotărîrea onor. Trib. local:

¹⁾ Relativ la această afacere se pot vedea actele în dosarul Primăriei Piața sub No. 383 numit: „Dosarul procesului înființat asupra comunității israelitilor pentru neplata bezmenului sinagogei și ferebului” etc. Anul 1864. **Autorul**

PRESCRIPT-VERBAL

No. 62

In numele M. S. Domnitorului Principatorilor
 Unite Române Alexandru Ioan I
 Anul 1863 Octombrie în 3 zile
 Tribunalul Judiciar al districtelor Neamtz

Cercetându-se procesul reclamat de reprezentatorii prietății răzășești a orașului Piatra, asupra comunității nației Evreiești din acest oraș, pentru scoaterea din prietatea nației Evreiești a unei haure cu locul ei și a unui feredu cu locul lui din cauza neplății bezemului :

In temeiul § 1517 din cod. civ. și considerându-se că după dovezile înfățișate de reprezentatorii răzășilor arătatelor locuri pentru haura și feredul date nației Evreiești cu ambatic și plata de bezmen, iar reprezentatorii Evreiești n'au înfățișat nici o dovadă de plata bezemului.

Judecătorea în temeiul § 1517 este de socotință în unire și cu conlusionile D-lui Procuror că arătatele fonduri dîmpreună cu binalele de pe ele și cu toate îndurățiile lucrului să se întorcă iarăși în deplină proprietate a comunității răzășești, rămîind comunitatea Evreiască liberă a și cere a sa îndestulare dela reprezentatorii sau epitopii ei, care au neglijat plata bezemului după înadins reclamație ce ar face pentru aceasta în contra lor.

Despre care inchiindu-se prescripțul de față, în copie se va da procesanților cu deșteptarea cuvenită pentru apelul părții nemulțumită.

Iscălit, Președinte Lascar Radu,
 Membrii, Gheorghichi. Millos,
 pentru Director : Ponci.

Comunitatea israelită locală, găsindu se cu drept lovită în averea și instituțiunile ei făcu apel la curtea din Iași al căruia termin a fost la 23 Noembrie 1864, unde au câștigat procesul, condamnându-se comunitatea răzășească a plăii celei

evreești 10 galbeni, taxa ce au depus la facerea apelului. Reprezentantul Comunității israelite fu repositat Herșcu Lieberman.

Iată copia hotărârei Curței de apel din Iași :

PRACTICĂ

Astăzi în 23 Noembrie 1864, curtea de apel civilă din Iași, completată cu Domnia-lor : Președinte, Const. Rolla ; Membrii : Al. Mannu, Gr. Gane, Const. Casimir, N. Casimir ; Candidații : Gr. Trifescu, I. Mannu, au cercetat procesul înfînțat după reclamația proprietății răzășești din orașul Piatra, contra comunității Evreești, tot din acel oraș, pentru niște binale, pe care le reclamă proprietatea răzășească dela Evrei, sub cuvânt de neplată de bezmen ; procesul s'a cercetat în ființa reprezentanților ambelor părți, și după luarea aminte făcută împrejurărilor din act și a dovezilor înfățișate.

Având în vedere hotărârea dată de Tribunalul de Neamtz la 30 Octombrie 1863 și ascultându-se și conlusionile D-lui Procuror, care au sprijinit hotărârea judecătorească, Curtea au văzut că Comunitatea Evreiască n'ar fi plătit pentru că după Domnescul Hrisov ce păstrează n'a fost dator a plăti de cât 100 de lei pe an, și cu toate aceste au plătit în curgere de mai mulți ani câte 200 de lei pe an și cu aceasta compensează plata pe anii din urmă ; așa dar Curtea : considerând că în adevăr partea Evreiască au înfățișat un act formal, după care nu este datoră a plăti mai mult bezmen pe an de cât o sută lei ;

Considerând că partea reclamantă n'au înfățișat dovadă pe care să sprijine propunerea s'a că bezmenul au sportit mai pe urmă și s'au ridicat la 200 lei ;

Considerând că dacă Comunitatea Evreiască au plătit mai mulți ani mai mult de cât au fost datoră, aceasta nu constituie un drit câștigat pentru proprietatea răzășească de a reclama comunității evreești să-i plătească deapurerea mai mult de cât are a lua ; când din contra prin § 1889 din cod. civ. se dă dreptul plătitorului unei datorii nelemurite să-o ceară înapoi ;

Considerând că argumentul de usucaple cu care au mai voit a se ajuta partea reclamantă, zicând că dacă comunita-

tea evreiască s'au supus în curgera de mai mulți ani a plăți câte 200 lei pe an, proprietatea răzășească ar fi câștigat prin aceasta un drit de usucapie spre a percepe pe an suma de 200 lei asupra căreia nu s'ar mai putea acum reveni, nu are aplicatie la cazul de față, pentru că usucapie sau prescripție nu constituie un drit de cât când este bazat pe titlu puternic precum aceasta se legiueste în § 1915 și 1916 din c. civ.

Considerând că cu plata îndoiță a bezmenului pe anii trecuți, Comunitatea evreiască au compensat în virtutea § 1893 din cod. civ. neplata bezmenului pe anii din urmă.

Pe toate aceste considerente Curtea negăsind temei legal de a aplica în cazul de față § 1517 din cod. civ.

HOTĂRÊȘTE

Că Comunitatea Evreiască să rămâne scutită de asemenea pretenții. Tot-odată proprietatea răzășească va fi datoră a plăți Comunității Evreiești suma de 10 galbeni, taxă ce au depus când au apelat procesul la această curte, conform a ceasta cu legea pentru taxe.

Hotărârea este supusă recursului.

Reprezentanții proprietății răzășești însă, au făcut recurs la Inalta Curte de Casație din București. Facerea recursului a fost îngăduit reprezentanților proprietății gospod, atât de către Comitetul Permanent cât și de Consiliul Comunal, care li-a și dat la dispoziție suma necesară pentru acest scop.

Procesul fiind în curs, în luna Februar 1868, Comunitatea israelită locală, prin reprezentantul ei, repos. **Ilie Natfale** a depus provizor la Casieria județului valora bezmenului pe anii 1866 și 1867 pentru sinagoga și feredelul Comunității locale, iar Casieria generală locală prin adresa sa No. 225 din 8 Februar 1868 către onor Primăria respectivă, confirmă depunerea sumei de lei noi 74 bani 7 de câtră d. Ilie Natfale căruia i sa liberat recipisa No. 77/3 a. c.

Procesul se tot trăgână din an în an fără a lua sfârșit. Primarele Costache Popovici a mai angajat pe lângă avocatul repres. proprietății răzășești Costachi Manoliu încă și pe vesitul avocat Gavril Theodor, spre a se da curs procesului și a face toate chipurile spre a l câștiga. Înmanarea citațiilor Inaltei Curți către așa sîsa nație Evreiască, se făcu prin li-

pirea lor pe ușile sinagogei și prin sunetul de darabană. Corpul Portareilor Tribunalului jud. Neamtz prin adresa No. 1675 din 15 Sept. 1873 către d. Primar, l'invită că pentru înmanarea citației Inaltei Curți nației Evreiești, cu No. 4995 cu termin la 8 Octombrie; să convoace obștea israelită în ziua de 17 Septemvre la Comună spre a se preda zisa citație și a se lua probă legală, care se va trimite Curței. Primăria s'a conformat întocmai lipind afipte pe ușile sinagogei și a bătut dărăbana, invitând obștea Evreiască la Primărie pentru menționata zi, însă ne reprezentându se nimeni, Consiliul Comunal s'a văzut nevoit a încheia proces-verbal și a l'inainta Portareilor.

Adouă zi însă, încep tratativele de împacare între Comunitatea Evreiască și proprietatea răzășească (sau mai bine zis Primăria locală), Primarele fiind împuternicit de Consiliul Comunal în ședința din 27 Sept. acel an se împacă cu Epitropia Comunității Israelite ca să deie Comunei 300 galbeni pentru veșnica resumpărare a bezmenului, a celor două binate în judecată, adică sinagoga și feredelul.

Impăcarea fu aprobată și de Comitetul Permanent a Prefecturii locale prin adresa No. 13809 din 13 Octombrie 1873, retrăgându se recursul.

Decisiunea Consiliul Comunal, copia actului de împăcare și copia adresei de aprobarea Comitetului permanent fură toate comunicate Epitropiei Comunității Israelite de aci, invitați fiind a aduce banii ce s'au obligat a plăti, adecă 3525 lei sau 300 galbeni.

Această sumă Epitropia Comunității Isr. locale a depus-o imediat la Casieria Comunei primind recipisa cuvenită. În anul 1874 Epitropia comunității evreiești de aci au cerut Comunei respective, liberarea actelor de veșnica resumpărare a bezmenului Sinagogei și feredelului.

Iată în copie cererea Epitropiei Comunității către D. Primar :

R O M A N I A

Peatra 14 Aprilie 1874

Epitropia Comunității Israelite

PLĂTRA (Jud. Neamtz)

Domnule Primar !

Subsemnații epitropi nației Israelite din această urbe, vă rugăm ca prin învoiala ce am făcut cu onor. Primărie,

să bine-voiți a regula a se măsura locurile Sinagogei cu ograda în stăpânirea de față precum și ferelele de la și-pote cu locurile stăpânite și a ne libera un act statornic de vecinică proprietate a obștei Israelitilor, fără plată de bezmennul, fiind că noi am achitat datoria noastră ce ne-am fost obligat a plăti Comunei prin citatul înscris precum probează recepsele Casieriei ce vă înfățișăm.

Primiți asigurarea osebitei noastre considerațiuni. sub-
scriși: Abram Lipa, S. M. Esrig, H. Copil, Elie Naftulea.
(L. S.)

Actul de vecinică rescumpărare nu se liberă, nefiind cunoscut cauza, deci tocmai în anul 1881 repositat Faibiș Rosenberg (secretar și reprezentantul Comunității Isr. locale) cere Primăriei locale eliberarea actului de vecinică rescumpărare a bezmennului sinagogei și fereleului.

Iată copia acestei cereri din 13 Iulie 1881:

Piatra 13 Iulie 1881.

Domnule Primar,

Având în vedere că din partea obștei Israelite s'au în-deplinit toate condițiunile inoetlei se am făcut în procesul cu onor. Primărie, pentru Sinagogă, am achitat și suma deplină și drept probă posedăm recepsele de vărsare No. 163193 din anul 1873, No. 716, 2516, 38122, 43126 din anul 1874.

Considerând că această invoială au fost aprobate de onor. Consiliul Comunal și Comitetul Permanent, după cum probează adresa Primăriei No. 2104 din 24 Octombrie 1873, adresată D-lui Elie Naftulea. Subsemnatul are onoare de-a vă ruga Domnule Primar să bine-voiți a dispune a se libera un act cuvenit în condițiunile stipulate prin aceea invoială în numele obștei Israelite spre regulă.

Primiți asigurarea osebitei mele considerații.
(Semnat) F. Rosenberg

Referatul Primarului din 13 Iulie 1882 era favorabil căci prin adresa Comunei către Epitropia Comunității Isr. din 27 Mai acel an fi invitat a prezenta planul locurilor cu măsură-toarea, pentru a se putea libera actul certt.

Planul nu s'a prezentat nici până astăzi și menționatele instituțiuni n'au încă actele de rescumpărare bezmennului, cu toate că au plătit banii.

O tradiție în legătură cu Sinagoga, este următorul fapt istoric povestit mie de bătrâni Bercu Leiba staroste, Leiba Rakower și bunica mea Mase Meșel Talpalar, transmisă și lor dela bătrâni.

„Pe când Petru Rareș era silit să fugă în Transilvania de frica Turcilor, el trecu prin Piatra. Fiindu-i teamă să nu cadă în mâinile dușmanilor săi, care-l urmăreau pretutindenea, el găsi un refugiu și se ascunse la Evreii de aci. Dar pe cât se vede, inamicii săi dădură de urna lui și începură a-l căuta în casele Evreilor. Evreii spre a nu l lăsa să cadă în mâinile acestora, îl ascunseră în sinagogă, într'o zi de Joi a lunii Nisan, unde rămase până Sâmbătă, când plecă în Transilvania, mulțumind Evreilor pentru serviciile ce i le-au adus. Se zice că comunitatea locală, a posedat și un act de mulțumire din partea lui Petru Rareș dar care s'a perdut.

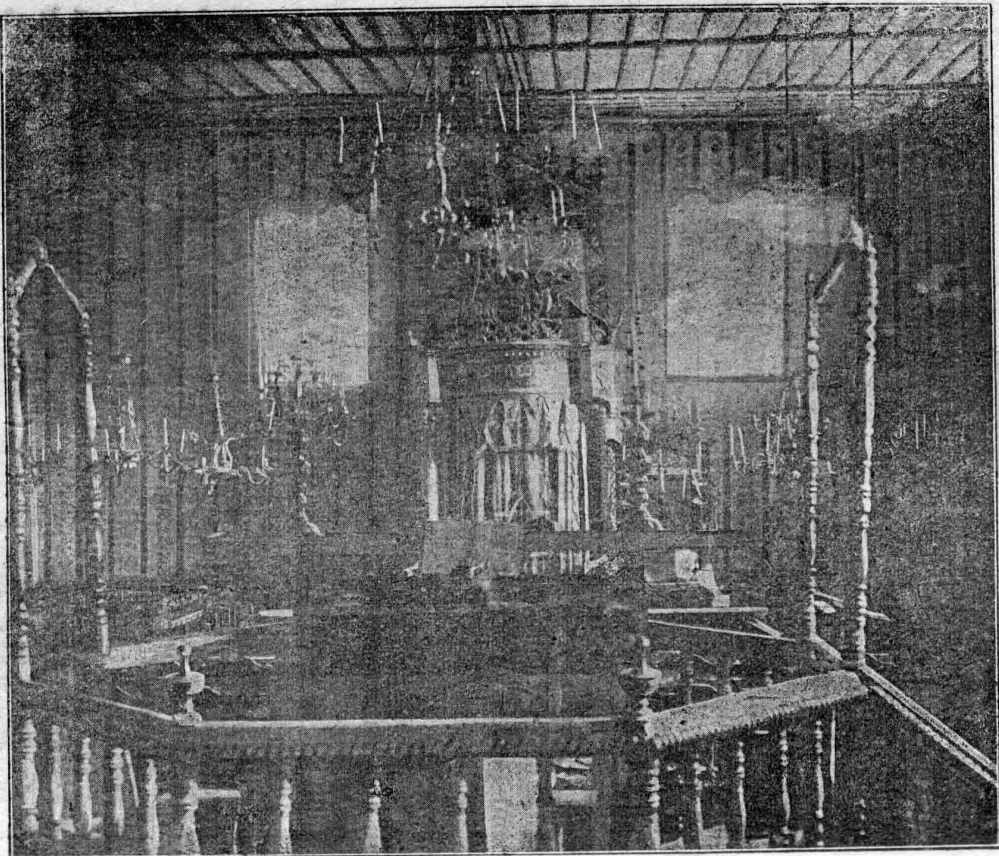
Sinagoga este construită din grinzi groase (durul) invelitate că tabanuri boite pe din afară și înăuntru. Sistemul clădirii este cea veche și are o temelie de peste un stânjen, ceia ce face ca intrarea în sinagogă să fie ca într'o bașcă, coborându-se la intrare pe trepte.

În lăuntru sinagogei este o galerie închisă, în partea nordică în două etaje și în partea vestică într'un singur etaj, care servește pentru sinagoga femeilor. În interiorul sinagogei, în partea de mează zi cu prelungiri în părțile de nord și sud merge o mică galerie deschisă, care servește pentru copii.

În părțile spre răsărit este așezată urna sfântă, lucrată și sculptată în lemn cu mare artă și compusă în 3 etaje, iar fite care etaj așezat pe zaluri (colone rotunde), frumos boite, bronzate și argintate. La primul etaj te conduc câteva trepte și dai de urnă (Uren-Koidisch) unde stau cele 14 Thoras (sursele legii) ale sinagogei.

În fața ușelor urnei este atârnată o perdea portativă de mătășă, în mijloc cu un „Moghen-David“, cusut cu fire de

INTERIORUL SINAGOGEI CATEDRALE

Fotografiat de repos. P. DANIEL

aur. Deasupra perdelei sunt literele șapate în relief: **יְהוָה**, „Iahve” care înseamnă „să faci o perdea de aur veștabil”.

Etajul al doilea al urnei, cuprinde mai multe coloane la extremități, iar la mijloc este o frumoasă coloană aurită, așezată pe o figură simbolică, în interiorul căreia sunt literele de aur în relief **יְהוָה**, (Jehova), care figură cu coronă este înălțată de 2 vulturi înaripați.

Etajul al treilea, tot cu coloane, între care sunt așezate „Decalogul”, frumos aurit, deasupra căreia sunt așezate două mâni benedictoriale ale Kohanului; iar în ambele părți ale decalogului sunt doilei aurite, făcuți cu mare artă și sus pe deasupra acestora atârnă un paneraș cu felurile fructe artificiale, boile după natură, ca simbol de amintire a sacrificiilor ce se aduceau în templul Ierusalimului.

Această urnă lucrată cu mare artă de **Saraga Iehok ben Moische** în anul **תרכ"ה**, (1835), formează o frumoasă capiteazmă al acestei sinagogi.

Data reclădirii sinagogei este anul **תרכ"ו** (1766) de către **Iehiel ben Tvi** eforul ei, iar în anul 1826 ea s-a reparat radical de eforul ei **Iosel Medean**.

În mijlocul bagdadiei este ca o boltă ovală, deschisă și ridicată până în vârful acoperământului sinagogei.

În mijlocul sinagogei, tocmai de desubtul boltei este un amvon (Bal emer) de lemn, unde se recitează sfânta Thora. Cu un cuvânt sinagoga de și reparată de atâtea ori, totuși are încă un aspect ce amintește și învederează vechimea ei, inspirând respect și venerațiune. Între sfințele unelte vâzute de mine în sinagogă, voi cita între altele: 1) un **paroches** (perdea) cu 7 triunghiuri, care poartă o inscripție ebraică a căreia traducere este: „Bine cuvântat să fi tu D-zeu, Domnul nostru, Craiul universului, care bine cuvântezi fructele vinului, amin” Fie care triunghiuri poartă un cuvânt ebraic, de unde rezultă data acesteia, fiind anul 1767; pe cât se vede dăruit de un pios sau întocmit de eforul sinagogei, după terminarea reclădirii sale. 2) un pahar mic de argint, frumos lucrat, care servea Chazanului pentru Kidusch (bine cuvântarea vinului) și care are aceiaș vechime ca și **paroches** 1),

1) Se pare că perdeaua și paharul sau perdutii căci de cânt. le-am văzut sunt peste 20 ani, iar acum numai sunt.

Pe lângă aceste mai sunt câteva Thoras foarte vechi, de asemenea și candelabre, șfeşnice, un lavoar etc.

Ca antrèt al sinagogei este și serveşte **puşul** sinagogei, care serveşte pioşilor a și face acolo rugăciunile în timpul iernei, căci în interiorul sinagogei nu e permis a se face foc și nici Meziza nu poate avea la ușorii ușei sale ca la Beth-hamidraşim.

Acest apartament servea în vechime meseriaşilor, mai cu seamă croitorilor spre a-și face acolo rugăciunile, separat de tagma negustorilor din interiorul sinagogei

Reperatii seioase la această sinagogă s'a făcut în anul 1826 de Iosef Medean efor, în anul 1854, apoi la 1870 (Comunitatea cheltuid 1222 lei). La 1872 s'a prefăcut acoperământul sinagogei și puțin interiorul ei (costând Comunitatea 1716 lei). La 1875 s'a făcut mici reparațiuni externe (Comunitatea a cheltuit 400 lei). Bine înțeles toate aceste reparațiuni s'au făcut direct de către epitropii Comunităței, adică din venitul gabelei și nici de cum de către pioși sinagogei căci această sinagogă de drept și de fapt aparține obștei întregi sau mai clar zis Comunităței, deci epitropii Comunităței o îngrijeau și inzestrau cu cele necesare așa că și funcționarii ei erau plătiți ori subvenționați de multe ori din venitul gabelei.

În vechime, adică până la formarea epitropiei Comunităței 1851 Soc. sacră „**Chewra-Kedoscha**“ era stăpână asupra tuturor instituțiilor Comunităței și prin urmare și asupra acestei sinagoge așa că locurile (stranele) din sinagogă erau vândute pioşilor, direct de către „Chewra-Kedoşa“, care iberă acte.

Actualmente chazanul și ciauşul sunt plătiți de enoriaşii sinagogei.

Iată în facsimil și traducere copia unui asemenea act din anul 1813:

The image shows a facsimile of a handwritten document in Hebrew. At the top, there are several decorative, wavy flourishes. Below these, the text is written in a cursive Hebrew script. In the center of the page, there is a large, stylized signature. At the bottom of the page, there are several lines of text, including what appears to be a date and a location, followed by a series of decorative flourishes. The entire document is enclosed in a rectangular border.

Actul este bine păstrat și se află în posesia mea. Autorul.

TRADUCERE

Noi membrii soc. sacre (Chewrah Kedesah) semnați mai jos, din urba Piatra, am vândut Domniei Sale D-lui Burăch Hirs (Zwi) sin Zaharia Ber, un loc în sinagoga d'aci, învechiat cu acel al stimatului domn Mordehai sin Moise Iosef; și în fața acestui loc, în apartamentul damelor, un loc pentru soția sa. Și declarăm că am primit în întregime valoarea acestor 2 locuri dela numitul domn Burăch Hirs sin Zaharia Ber.

De la această zi aceste locuri aparțin pe veci D-lui Burăch Hirs, având dreptul să le lese moștenire, să le închirieze sau să le vândă, fără a ne putea opune.

Această vânzare va fi în veci recunoscută și în vigoare și prezentul act nu se va putea anula, chiar dacă se va șterge, rupe etc.

Aceasta s'a stipulat și cu domnul Mordechai sin Moise Iosef, al cărui loc se află lângă ușa de intrare în sinagogă.

Duminică 10 Ab. anul 573 (1813).

Urmează iscălitura membrilor soc. sacre : Chewra Kedoscha.

Locul între sinagogă și casele învecinate formează o mică grădină cu arbori fructiferi, care aparține sinagogei; iar ograda din fața sinagogei spre drum este îngrădită, era o fântână pe locul sinagogei. Aproape de această fântână era o mițe (basin) unde în vechime pioșii se scăldau înainte de a intra în sinagogă spre a face rugăciunea. În fața intrării în sinagogă era un arbore cu pere, foarte bătrân (care s'a tăiet în anul 1899), la al căruia umbră se recreau pioșii în timpul sărbătorilor de toamnă. Tradiția bătrânească pretinde că pe locul arborelui, făcându se o cununie într'un timp de ciumă, tânăra pereche cununată ar fi murit în acel moment, deci au fost înhumați acolo, punându-se o piatră sepulcrală și acel arbore într'u amintirea repositilor.

În anul 1868 Comunitatea proiectă prefacerea sinagogei din material nearzător, pregătindu se chiar o mare parte din materialul necesar, dar antreprenorul și a insușit banii destinați pentru acest scop, ast-fel că atât proiectul cât și mate-

riatul se risipi cu desăvârșire dar nici antreprenorul nu avut sfârșit bun.

În anul 1884 eforul sinagogei **Lancu Rigler** adună material pentru acelaș scop dar epitropia Comunităței nevoind a participa cu banii necesari pentru facerea sinagogei deci și acest material avu aceeaș sorță ca și în anul 1868. În anul 1888 foștii antreprenori ai feredenului Comunităței având pretenții de despăgubire contra comitetului Comunităței, acționează pe Kahali și cerră a se dispăgubi din imobilele Comunităței, scoțând la vânzare mai multe sinagogi între care și această sinagogă și prin comandamentul No. 224 din 24 Mai 1888 au somat pe Epitropii să le plătească suma de 5344 lei plus 500 lei cheltueli de judecată și alele. Ultimul termen al vânzării era la 10 Noembrie acel an, când autorul acestei cronici și alți enoriași am stărunit pe lângă creditorii a renunța la vânzarea acestei sinagogi, deci a rămas neatinsă.

lată copia celui comandament :

R O M Â N I A

Președintele Tribunalului Județului Neamtz

A F I P T

D-nii S. Goldner și Isidor Halpern din Piatra, prin comandamentul cu No. 224 din 24 Mai, anul corent 1888, au făcut deșteptare și somat pe Domniei Doctor Stein, Pascăl Vîgdăr, Strul Nute Veinberg, Bercu Samson, Leiba Polac, Bercu Cantaragiu, Levi Crețu, Marcu Leib Abeles și Beiriș Croitor, toți domiciliați în Piatra, în calitate de reprezentanți ai obștei Israelite, ca până în termen de 30 zile libere dela primirea sau lasarea la domiciliu a câte un exemplar de comandament să le plătească sumele de 5344 lei noi cu a lor procente legale dela 23 Iunie 1883 și până la numărătoare, 500 lei cheltueli de judecată, plus cheltueli de executare, ce debitează după decisiunea Curței de Apel din Iași secția a II-a No. 146/87 investită cu formula executorie la No. 50/883. Termin care exprînd și numiții domni nefiind următori cu plata banilor menționați, nici de-a proba că venitul pe un an

a imobilor anume : 1) Două imobile din strada Cozla, în o singură ogradă, 2) unul în strada Cuza-Vodă, înscris la No. 70 și 3) unul în strada Mare înscris la No. 71, prevăzute prin comandament și care li s'au aronsat că se vor urmări spre a se a. operi datorita.

Tribunalul prin jurnalul No. 2292 din 5 Iulie an cor. din motivul noiei cereri făcută de D-nii S. Goldner și Isidor Halpern, a ordonat vânzarea imobilelor prevăzute prin comandamentul cu termen de trei luni enumerate dela data operaiunii publicației prin foia Gazeta de Iași, deci conform art. 506 și următor din procedura civilă se publică vânzarea imobilului prevăzut la No. unu a cărei situație după cum rezultă din procesul verbal No. 182/88 dresat la fața locului de Domnul Portărel Nec. Gh. Borș, este următoarea : Două case în strada Cozla scrise la No. 1, construite din material arzător, care servesc pentru școală Evreiască ; cea dintâi compusă din patru camere cu un antret, având peste una sută strane, iar a doua cu una cameră mare cu cincizeci strane și un antret ; în ograda acestor case sunt alte două căsuțe, tot din material arzător, una cu două odăi și una cu una odăe. Megeștele acestor case sunt : partea despre miază-zi ulița și casele D-lui Nicu Pârjole, partea despre miază-noapte cu casele D-lui Gr. Isăcescu, iar despre apus cu a D-lui Const. Imbruu. Cu deșteptare că persoanele doritoare de a le cumpăra, să se presinte înaintea acestui Tribunal, cu garanția cerută da legii, la zece ale lunii Noembrie, ziua Joi, anul corent 1888. ora 12 amiază, când urmează a se ținea licitație și face judecarea asupra persoanei ce va oferi cel mai mare preț. și în comp-tul căreia vor mai fi taxele de înregistrare, timbru și acele cuvenite Corpului de Portărei. Tot odată se somează pe toți acei ce-ar pretinde vre un drept de proprietate, usufruct, servitute, chirie, privilegiu, ipotecă sau ori ce alt drept asupra imobilului sus descris, scos în vânzare, ca mai înainte de termenul judecării să vie la Tribunal spre ași arăta pretențiunile ce vor avea, cunoscând că în urmă nu li se vor mai ținea în samă.

Sarcini după lista dată de Grefa Tribunalului local con-

form art. 570 din proced. civ. după registrele de inscripțiuni a Tribunalului nu există nici una¹⁾.

Președinte : S. V. E. (indescrifabil).
Portărel (indescrif.)

L. S.

No. 24881
1888 Iulie 31.

La 15 Octombrie 1871 V. Eracilde și alții au intrat noaptea în sinagogă, profanând-o pentru care fapt au fost dați judecăței înaintea Tribunalului local²⁾.

Sinagoga poseda un Pinkes foarte vechiu din file de pergament și hârtie groasă, dar care s'a perdut.

Pe ușorii ușilor de intrare în sinagogă este săpat în inscripție ebraică anul de reclădare care este 1766 (תקס"ו).

* Astăzi aproape 300 enoriași fac în sinagogă rugăciunile lor, (din notabili nici unul).

Dintre cei mai distinși efori se pot cita reposații **losel Medean**, **losel Gabe**, **losel Hoisje**, **Itic David Sulimzon**, **Hergșcu Lieberman** și **Moise Iancu Rigler**. Actualmente fiind d-l Senior Weisman.

Dintre chazani (psalți) putem enumera pe Hergș Kiver, Mote Meier Veinberg și Rafail Kahane. Actualmente fiind bătrânul Itikel Soifer.

Asemenea dintre ceauși au figurat și Molkeolă Șames, Ben. Ghorghel, Haim Beir, Abram Perje și Itic sin Hergșcu.

În anul 1896 murind eforul sinagogei **Itic David Sulimzon**, s'a ales un comitet de administrație printre care a figurat și autorul acestei cronici.

La 8 Septembrie 1899 din inițiativa D-lui **losel Kaufman**, s'a alcătuit un comitet pentru reclădirea sinagogei, compus din D-nii : **Hergș Lieberman**, **Pinchas Catz**, **Abr. Marcovici**, **losel Kaufman**, **Volf Schwarzfeld**, **Leizer Rosenzweig**, **Șmii Zamvel pescar**, **Haim Gutman**, **Iekel Calz**, **Aron Carpân**, **Hergș Zagher** și **Burche Pitar**, iar ca membri ajutători

1) După cum știu, Epitropii Comunității care au primit garanția antreprenorilor babei demisionând, fără a reguila chestia garanției depusă lor, antreprenorii au fost nevoiți a reclama banii depuși, căci comitetul următor nu voia să știe de aceasta, deci ambii au păcătuit de neatență.

2) Dosar Tribunal Naimitz, No. 1126 anul 1871.

pe d. Meir Knisbach, Leon Kaufman, Ițic Romășcanu și Iancu Pitar.

Comitetul a început a pune în lucrare propunerile făcute pentru crearea fondurilor necesare, iar la 28 Septembrie al celui an îi s'a dat un mandat scris de toți enoriașii sinagogei și de mai toată obștea israelită locală, împuternicindu-i a traduce în fapt propunerile. Din nenorocire însă, fiind criză mare în acel an și înbohăvinduse unii din membrii Comitetului, acesta s'a văzut nevoit a întrerupe lucrarea.

De atunci și până astăzi, nimeni nu s'a mai gândit la aceasta cu toate că ar trebui făcute care-care reparații spre a nu lăsa să dispară acest monument străvechi.

Înainte de a fini istoricul sinagogei, voi arăta că între anii 1902—1906 sinagoga avea un venit anual de aproape 100 de lei anual din strigările de nunți al obștei întregi, ce se făceau exclusiv numai aci și care venit a fost de mine creat, prin intervenție la Primăria locală.¹⁾

Pe sigiliile documentelor sinagogei se observă doi porumbi fiind un „Moghen-David” în care este o coroană, iar inscripția poartă titlul de **Sinagoga mare din Piatra.** (Beth-hakneisih-hagdolah).

R O M A N I A

Primăria Urbei Piatra Jud. Neamț

Relativ la răscumpărarea bezmenului sinagogei și al fe-redeului, actualul efor al sinagogei, a obținut dela Primăria locală următorul certificat, datat 9 Octombrie 1912, sub No. 6501.

Copia de petiția d-lui F. Rosenberg, înregistrată la No. 2757 din 13 Iulie 1881, împreună cu rezultatul D-lui Primar și referatul D-lui Secretar din 25 Mai 1882.

D-l Secretar va detalia Camerei prin un referat în ce stau mărginite lucrările în cauză.

(ss) *Primar, Theodor Dornescu*

¹⁾ Autorul cronicei,

Domnule Primar !

Referat 1882 Mai 25 spre depunerea rezoluției onor Camerei, pusă pe suplica prezentată a D-lui Faibis Rosenberg, reprezentantele obștei Israelite din acest oraș se referă că: Primăria Comunei intențând proces Comunității Israelite, pentru neplata bezmenului a 2 locuri, unul pe care se află clădirea sinagoga de sub dealul Cozia și cel al doilea pe care se află fereleul dela șipote, în urmă am venit a face învoială, din 5 Octombrie 1873, prin care Comunitatea Israelită se obligă a plăti Primăriei pentru răscumpărarea acelor locuri, odată pentru todeauna suma de 300 galbeni sau 3525 lei, precum și bezmenul ce era deus la Casa de Consenmație, suma de 74 lei 7 bani. Și Primăria, să elibereze Comunității un act prin care se recunoaște dreptul de Comunitate asupra acelor locuri, fără vre'o plată de embație pentru uitor. Aceasta învoială fiind recunoscută de Consiliul Comunal, prin decizia Permanent. din 5 Oct. 1873 și aprobată de Comitetul

Comunitatea Israelită a vărsat la casieria

Comunei suma de 300 galbeni, după cum D-l Casier arată prin referatul din 17 April 1874 precum și bezmenul de 74 lei 7 bani, ce era la Casa de Consenmație.

Însă actul din partea Primăriei nu s'a eliberat Comunității Israelite și pentru a se putea elibera un asemenea act este necesitate a se face măsurătoarea locurilor.

Secretar : Chiriac (L. S.)

Copia prezentă fiind conform cu originalul se certifica de noi :

P. Primar Em. Vârgolici, Secretar Gh. V. Covrig.

9 Octombrie 1912

No. 6501

(L. S.)

În anul 1920 s'a alcătuit un comitet pentru reconstruirea sinagogei. Iată Procesul Verbal al comitetului :

PROCES-VERBAL

Anul 1920, Luna Noembrie în 2 zile.

Subsemnații enoriași ai Sinagogei „Catedrală”, din strada Cozla No. 1, orașul Piatra-N. în vedere că această a noastră Sinagogă Catedrală, de pe timpul Marelui Voivod Ștefan cel Mare, dela care dată a fost reconstruită în anul 1766, în urma autorizățiunei obținută priiș Hrisovul lui Grigore Alexandru Ghica Voivod, se află astăzi în ruină.

Că reconstruirea acestei sinagoge după cerințele și planurile noastre, necesită un capital de aproape un milion lei. Că cu toate eforturile noastre de a strânge fondul necesar pentru reconstruirea ei, nu am putut aduna până în prezent decât numai suma de 40.000 (patru zeci) mii lei. Pentru a putea dară atinge scopul nostru de a avea o nouă casă de rugăcime și de a lăsa urmașilor noștri un monument istoric, ne-am constituit astăzi în comitet sub denumirea de: „Comitetul pentru reconstruirea sinagogei Israelite Catedrala din orașul Piatra”, compus din **D-nii Sigmund Hercovici** (președinte), **Albert Abeles** (casier), **Rudolf Fereser** (secretar), **Leopold Steinberg** (controlor), iar ca membri de administrație **D-nii: Iosef Kaufman** (cronicar), **Senior Weisman**, **Bercu Katz**, **Leon Katz**, **Marco Semo**, **Leon Goldner** și **Herș Goldștein**, care au decis în primul loc de a interveni pe lângă Inatul nostru Guvern, de a ne acorda cuvenită autorizațiune pentru organizarea unei loterii cu un număr de 375.000 bilete la câte 2 lei unul, în valoarea totală de 750.000 lei, din care 250.000 (două sute cinci zeci mii) lei, cu 383 câștiguri după un anumit plan întocmit tot acum și 500.000 lei pentru fondul reconstruirii sinagogei noastre, în care privință ne vom conforma în totul dispozițiunelor Legii și Regulamentului regulamentiv și tuturor condițiunelor ce ni se vor determina de comisiunea respectivă din localitate. Primele încasări se vor vărsa la Banca de Credit din Piatra-N. sau unde i se va impune de comisiunea respectivă până la complectarea valorii câștigurilor de 250.000 lei, unde ar urma a se vărsa și celelalte încasări până la complectarea fondului de 500.000 lei necesari construirii sinagogei, pe lângă ofrandele și donațiunile ce le vom mai strânge în acest scop, iar suma de 40.000 adunată până în prezent, din diferite ofrande a le enoriașilor

va servi pentru costul și tipărirea biletelor și pentru spezele de distribuirea lor printre credincioșii mosaici din țară, în special fără a sili pe cineva de a le cumpăra.

Fiind pentru care am dresat prezentul Proces-Verbal în două exemplare din care unul se va depune la comisiunea de loterie din localitate, căreia, i se va fi trimis cererea noastră de autorizarea organizării loteriei, iar al doilea se va păstra în arhiva sinagogei.

Iscałtt tot Comitetul.

Aceasta s'a făcut prin inițiativa **D-lor Iosef Kaufman și Rudolf Fereser**. Onor Prefect Nicu Calmuschi și Onor Tribunal au fost pentru, acest scop, stăruint pe lângă Guvern, prin D-l deputat George Lalu, de a obține autorizația loteriei. Reușita era asigurată, când unul chiar din comitet fiind contra, deci s'a prăbușit toată lucrarea

Mă simt dator a mai releva că în anul 1912 s'a fost format o societate din enoriașii: Senior Weisman, Leopold Steinberg, Iosef Kaufman, Bercu Katz, Ios. Knișbach, Leon Katz, Hascal Hascalovici, Aron Tenențap, Moise Redler, Abram Weisman, Abram Șapira și Burchi Pitar, dând fiecare câte 25 lei. Acest comitet începu să lucreze cu mare zel și râvnă, din cauza războiului Româno-Bulgar, societatea s'a dizolvat. Cu banii strânși s'au reparat sinagoga, plantat arbori etc.

În anul 1922 s'a făcut gard împrejurul sinagogei.

Acuma în anul 1928 tot harnicul efor Senior Weisman a mai făcut temelie cu beton armat, pentru ca la primăvară să zidească puleșul sinagogei (paracლისი).

De remarcat este că s'au vândut toate candelabrele ce sinagoga le au avut donate de enoriașii pioși cu inscripțiile lor pe ele. Aceasta sub motiv că sinagoga este înzestrată cu lumină electrică.

Ca rabin oficial al sinagogei este tânărul **Burech Abramovici**, bărbat cult și bun orator.

BETH-HAMIDRAȘIM. (Case de rugăciuni)

Beth-hamidrasch al Lipscanilor numit și Templu

Această casă de rugăciune este situată în acelaș raion, alături de *Sinagoga Catedrală*, pe al cărei teren este zidită, în str. Cozla, la poalele dealului cu acelaș nume. Ea fu clădită din material arzător, de către frații *Șmiel*, *David* și *Pinchas Kolomeir* în anul 1839, cu învoirea Soc. Sacre „*Cheura-Kedoscha*”¹⁾, care li-a dat acest teren în curtea zisei sinagogi, și luă denumirea: „Beth-hamidrasch al lipscanilor”, întemătorii ei fiind lipscani.

În anul 1878 îi se făcu o reparație radicală de către eforul de atunci *Moise L. Fâinar*. În anul 1888 ea fu scoasă la vânzare de către foștii creditori ai Comunității (D-nii S. Goldner și Halpern), fiind nevoiți enoriașii a o rescumpăra. În anul 1896 deși a fost din nou bine reparată totuși fu înscrisă de Primăria locală ca barată și la 27 Mai 1897 fu dărâmată.

În primăvara anului 1898 s'a început zidirea ei, din inițiativa D-lui Pincu Zisu.

Prima piatră fu pusă de către enoriașul *Mendel Mendelson*. Zidirea s'a efectuat sub administrația enoriașilor *Moise L. Fâinar*, *Bercu L. Cantaragiu* și *Pincu Zisu*, cari au făcut și o loterie de 30.000 cărămizi în beneficiul acestui edificiu divin.

După terminarea zidirii, s'a instalat lumină electrică în interiorul ei și s'a inaugurat în toamna anului 1899.

În noaptea de Joi 22 spre Vineri 23 Iulie 1904 orele 3, un incendiu a distrus toată construcția lemnoasă din interiorul și exteriorul acestui templu împreună cu bagdadia și acoperământul, rămânând numai pereții de zid. Cu mare greu s'a salvat sfințele thoras și unele obiecte. Nimica nu era asigurat și din această cauză iscându-se ceartă între enoriași, sinagoga stătu 2 ani în stare de ruină și apoi se restaură cum a fost și mai înainte.

Clădirea este măreață, spațioasă și foarte frumoasă așa că i se dăte numele de templu.

1). Suverană în timpul acela peste întreaga Comunitate.

Înăuntru (afară de partea răsăriteană unde este catapiteazma) este o galerie deschisă care servește ca sinagogă pentru femei.

În interiorul Beth-hamidrașului este un salar de sticlă, care servește iară pentru a se face rugăciunile obicinuite.

Posedă o mare bibliotecă, între care și câteva cărți vechi hebraice și 13 thoras (suluri de legi). Serviciul divin se oficiază după sistemul רמב"ם .

Deocamdată ea este cea mai frumoasă zidire divină, în această Comunitate.

După cum am amintit „*Cheura-Kedoscha*” era în vecihime stăpână peste întreaga Comunitate împreună cu toate instituțiunile ei, așa că și stratele din *Sinagoga Catedrală* cât și din această casă de rugăciune, erau vândute direct enoriașilor de către dânsa. Spre dovadă iață și copia unui asemenea act din anul ebraic 5589 (1820), a cărei fidelă traducere este următoarea:

TRADUCERE¹⁾

Cu ajutorul lui Dumnezeu, subsemnații, membrii soc. sacre *d'aci*, am vândut D-lui *Zew Wolf sin Nechemia Favel* un loc în noua casă de rugăciune și anume primul loc la peretele din spre *Darom*, adică în vecinătatea locului din colț al peretelui, care aparține *Cheurei-Kedosch*; și la secția femeilor un loc onorabil pentru soția D-sale în vecinătate cu locul D-nei *Charwa*, fiica D-lui *Moise Iosef sin Mordchai*, la peretele din *Mirrach* (est).

Și noi, membrii soc. sacre declarăm că am primit dela D-lui *Zew Wolf sin Nechemia Favel* toți banii pentru aceste două locuri, care îi aparțin de veci. Și e în puterea D-lui *Wolf* să facă cu aceste locuri tot ce va voi sau crede de cuviință: să le lese moștenite, să le închirize sau să le doneze, fără ca cine-va să-i se poată opune. Din contra, noi membrii *Cheurei-Kedoschah* luăm asupra noastră orice pretențiuni sau contestații ce s'ar putea aduce, pentru a asigura D-lui *Wolf* proprietatea locurilor de mai sus.

Acest act va rămânea în veci în vigoare, ca fiind emis

Actul original în ebraică este în posesia mea.

și semnat de „sindicul de Iași” și valabil, chiar dacă se va șterge, minici etc.

Aceasta s'a făcut acum în modul cel mai bun, vânzare definitivă și vecinică și drept dovadă semnăm toți membrii societății Sacre.

Asă-zi Marți, a treia zi de Paști 5589.

ss). *David sin Şmiel*
ss). *Ichida L. sin Avram*
ss). *Efrain Fişel sin Elie*
ss). *Zeev Volş sin David*

ss). *Zevi sin Efr. Fişel Segall*
ss). *Mordahai sin M. Iosef*
ss). *Chaim sin Iacob*
ss). *Iosef sin Solomon*
ss). *Şale sin Şmiel*

De remarcat este că gabaim (efori) vechi au fost : **Pincu Zisu, Ilie Soicher, M. L. Făinar, Kopel P. Katz, Bercu L. Cantaragiu, Leib Polack, Herş Iancovici** (dentist), **Mendel Mendelson**, apoi mai recent **D-nii : Herş M. Făinar, Nuchem S. Nacht, Aron Weintraub, B. Grünberg și Iancu Katz.**

Iar actualul comitet este astfel alcătuit **D-nii : Ch. I. Şmarack** (președinte), **Leon Katz** (vice-preș.), **Chaim I. Landau** (casier), **Strul Ghelberg** (controlor), iar membrii consilierii **D-nii : Manole Gutman, Meir Chascalovici și Isaac Făinar.** Ca rabin oficial al sinagogei este inteligentul și energicul **d-l Aron Barid**, care este și predicatorul și reprezentantul templului la Onor autorității respective.

Beth-hamidraş Mare ((vis-a-vis de Gasinul Mocăi))

Această casă mare de rugăciune a fost, unde se află azi Banca Comercială și Industrială strada Lasca-Cantaragiu. Istoricul ei este astfel :

În anul 1831 s'a cumpărat o clădire de lemn împreună cu locul ei, înființându-se acolo o casă de rugăciune.

Focul cel mare dela 1848 mistuind și această clădire în anii 1849—52 fu reclădită în piatră și cărămidă cu autorizația dată lui *Leba Mocăi bancher*, care așează prima piatră fundamentală, dărînd 10 irmilici de aur în folosul clădirii.

Zidarii însărcinați cu clădirea ei, fură aduși din Târgu Frumos.

Ispravnicii de atunci prin stăruința unor greci dela poartul bisericii Sf. Gheorghe, puseră imediat pedici reclădirii sub cuvânt că măsurându-se distanța până la biserica Sf. Gheorghe, măsurare făcută deasupra acoperământelor, nu se găsi o depărtare decât de 105 stânjeni. Evreii fură silii de a înceta cu lucrul și trimiseră la Iași pe bătrânul *Bercu Leibă Staroste.*

Acesta prevăzută cu o recomandăție a *D-nei Ana Bals Lătescu* către Visternicul Pașcanu, isbui să obție voie de re-clădire, ba încă, rezoluția pusă pe cererea lui glăsuia : „Casa de rugăciune să fie făcută după cererea acestuia, iar la caz dacă va lipsi ceva, sau ar fugi vre unul din zidari, toate vor fi pe seama și pe răspunderea ispravnicului.”¹⁾ Din acest moment pedica se înlătură, reclădirea continuă cu activitate și se isprăvi chiar în acelaș an 1852 dar clădirea era foarte mică. Iată și anaforaua statului Domnesc pentru învoirea re-clădirii acestei case de rugăciune :

„No. 395 Anaforaua²⁾ Statului din 5 August 1852, sub No. 2409, cu înalta înscuviințare din 7 August 1852, pentru dispoziția între biserici și havyrele evrești și alte dispoziții atingătoare de aceasta ; la punctul 5 zice relativ la această casă de rugăciune. „Iar asupra referatului cu No. 13661 din 1848 pentru havra, ce fiind arsă în *îrşgul Pietrei* se pusesse în lucrare a se zidi din nou și pentru care s'au fost ivit reclamație creștinilor, că ar fi cel mult de 105 stânjeni de biserică. Statul au făcut închiere, că de vreme ce acea havră să reînnoște din ceea ce au fost mai înainte, apoi nu poate fi oprită de dispoziție pentru depărtarea de 105 stânjeni, care este pentru cazul când evreii ce ar ocupa vre un loc pentru înființarea de havre și mai ales că și la locul unde și mai înainte au fost, n'ar aduce sminteață Bisericei.”

În anul 1857 Beth-hamidraş s'a mărit așa că se lungiră toți pereții, mai cumpărându-se și alt loc pentru acest scop. Prefacerea se făcu și de astă dată tot pe numele lui *Lebă Mocăi.*

1). Povestit mie de însuși bătrânul Bercu Staroste și Zalmen Folchicmann, *Autorul*

2) Manual Adm. al Principat. Moldovei Iași 1855 Tom. I pagina 530.

La 1880 *d-l Hers Goldner*, eforul ei o repară în mod radical și o înzestră cu mobilier nou.

În anul 1888 ea fiind scoasă în vânzare de foștii creditori ai comunității (S. Goldner și Isidor Halpern) și s'a ad-judecat asupra lor, totuși ea funcționă, plătindu-se acestora chiria dar fiind ruinată și strămtorând strada s'a hotărât de Primărie a o dărâma, ceia ce s'a și făcut Vineri 5 Mai 1895. Dela această dată enoriașii s'au mutat cu tot mobilierul Beth-hamidrașului mai întâi în casa repos, Bercu Leiba Staroste și apoi în casele Matasar (str. Cuza Vodă vis-a-vis de fostul Casin a lui Laba Moccă). Astăzi este mutată în localul școalei Israelite No. 2 dela șipote. Enoriașii au un loc cumpărat în curtea caselor numite a paharnicului unde proiectează a-și zidi un templu.

Această casă de rugăciune cuprindea altă dată aproape 300 de enoriași. Ea are o frumoasă bibliotecă între care sunt cărți ebraice din anii 1702, 1703, 1722, 1791, etc. și 8 Thoras (sului a legei).

Beth-hamidraș „Chabad”

Locul casei de rugăciune „Chabad” s'a cumpărat de enoriași în anul 1844 dela Neculai Miloș.

Ea este situată în strada nouă (Mihail Kogălniceanu) No. 2. Ea este din zid și este situată la fața străzii.

Căldirea este ca o simplă casă de locuință.

Intrarea în Beth-hamidraș se face la stradă. Sub acelaș acoperământ este și secția femeilor, care are ferestre în păretele despărțitor.

Are și o frumoasă bibliotecă cu cărți ebraice din anii: 1703, 1719 etc. precum și 8 thoras (sului ale legei).

Ea e frecventată de peste 100 enoriași și este administrată ca și celelalte case de rugăciuni de către un gabai (efor) ales în fiecare ani de enoriași.

Acuma recent a fost radical reparată, primind aspect de sinagogă.

Beth-hamidraș „Klazel”

Această casă de rugăciune este situată în strada veche (Elena-Cuza) No. 51.

Ea este de zid și frumos mobilată și este frecventată de aproape 100 pioși.

Această casă de rugăciune fusese întemeiată la 1842 în odăile din ograda repos. *Abram Sildhaus* (Teliker) strada Cuza-Vodă de către reposesții *Haim Berlader*, *Iancu Accelrad*, *Hers Mendel Vechster*, *Abr. Sildhaus* și alții purtând numele: „*Deim Rebens Klaus*” (sub înțeles a rabinului din Buhuși).

La 1881 dărâându-se acele odăi, repos. *Simon Adverner* (Engelberg) a cumpărat și zidit actuala clădire cu banii enoriașilor.

În anul 1897 se făcu o mare reparație prin eforii ei L. N. Charas și Efr. Kaufman.

Acum actualii ei efori d-l M. Ilie Esrig și M. L. Abeles au făcut o nouă reparație introducând și lumină electrică.

Ea posedă o foarte veche bibliotecă ebraică, având cărți din anii 1560, 1565, 1703 etc.

Acuma în anul acesta 1927 s'a dărâmat și prefăcut într'un frumos templu cu etaj și balcon.

Beth-hamidraș „Garibaldi”

Această casă de rugăciune este situată în strada nouă (M. Kogălniceanu) No. 29.

Ea fu cumpărată ca simplă casă în anul 1863 de către repos. *Idel Hărtler*, servind astfel ca casă de rugăciune până în anul 1892 când se dărâmă.

Eforii ei repos. *Volf Brenner* și *Burech Abrami* mai cum-părând loc au început zidirea, inaugurând-o în luna Septembrie 1894. Ea este o frumoasă și spațioasă clădire și este frecventată de aproape 200 de pioși.

Apartamentul alăturat pe deasupra căreia se află secția pentru femei, este închiriat unui particular de către eforii Beth-hamidrașului.

Prima piatră fundamentală fu pusă de orbul *Ioine Züsmar* cum se constată din inscripția de pe piatră, care este așezată pe deasupra ferestrei din colțul spre stradă.

Poseză o frumoasă bibliotecă ebraică cu cărți din anii: 1700, 1717 etc. precum și 8 thoras.

Beth-hamidraș al Chetrarilor

Această casă de rugăciune se află situată în strada M. Cogălniceanu No. 52.

Obârșia ei se trage de la *Mișel Melamed* (care muri ca rabin în *Zfas* (Palestina). Acesta înființă acest Beth-hamidraș la 1867.

Se cumpărase apoi locul și casa dela o femeie, die garbern, unde funcționă casa de rugăciune; iar în anul 1893 jără-mându-se, eforul ei repos. *Azic Grünfeld și Iancu Gazar* au zidit'o inzeștrând'o cu tot mobilierul necesar și reinoinđ'o la 16 August 1894 Ea e frecventată de aproape 100 enoriași. Înă-untru are o galerie de fer pentru femei, și acumna mai cum-părăndu-se un loc megieșit s'a mărit.

Biblioteca ei posedă cărți ebraice: din anii 1766, 1794, 1743, 1802 etc. și 10 thoras.

Beth-hamidraș „Mărăței”¹⁾

Situată în strada Carol No. 53. Ea fu cumpărată dela Kune Negreșter ca simplă casă în anul 1859. La 27 Mai 1897 fu dărămată de Primărie și eforii au cumpărat dela proprie-tarii Beth-hamedrașului Mare (str. Cuza-Vodă) tot materialul acelei zidiri, care iarăși se dărămase tot pe acel timp și: ri-dicară o frumoasă zidire, inzeștrând'o cu cele necesare.

Înăuntru are o mare galerie în partea nordică, care ser-vește pentru femei. Prima piatră fundamentală fu pusă tot de

¹⁾ Se numește astfel după stradă, care se numea în vechime cu acest nume

orbul *Ioine Züsmar* la 26 Iunie 1897, punându-se o piatră comemorativă în frontispiciul zidirei.

Comitetul executor al clădirei a fost alcătuit din eno-riași: repos. *Beniamin Șmlovici, D-nii Moise D. Weisman, Mendel Haimzon, Iancu Moise Rosnover, Levi sin Aron, Itic Herșcovici și Leib Catz*, dar numai eforii *Itic Herșco-vici și Leib Motes (Catz)* se ocupară special cu efectuarea clădirei.

Trebuie remarcat că la prefacerea, văduva *Chența die Krâme* (șciapă) având o casă în vecinătate, o donă casei de rugăciune, fapta care contribuie la mărirea localului.

Inoirea s'a făcut la 10 Sept. 1897.

Ea este frecventată de aproape 150 pioși.

Poseză o frumoasă urnă sfântă, în care se păstrează 4 thoras (suli de lege).

Ea ca și celelalte case de rugăciuni este administrată de un efor, care se alege în fiecare an.

Beth-hamidraș a Croitorilor

În strada veche (Elena-Cuza) No. 24 este o clădire de cărămidă la fața străzei. Locul fu cumpărat de enoriași dela *D-na Ana Balș Lătescu* (proprietara târgului) cam pe la anul 1855 pentru a clădi o casă de rugăciune. Pe acest loc era în vechime arestul preventiv al târgului. Clădirea ei este ca o simplă locuință. Acest Beth-hamidraș posedă un frumos și important pinkes din anul 1827.

Ea se conduce de un Comitet compus din meseriași tineri și această breaslă își conduce casa lor de rugăciune mai bine decât celelalte bresle, fiind și cea mai frecventată de pioși. Ea este frecventată de aproape 100 de pioși. Poseză și o frumoasă bibliotecă alcătuită din cărți noi ebraice și 6 thoras.

Acumna, în anul 1926, s'a dărămat și s'a prefăcut într'o clădire măreață în formă de templu. Prima piatră a pus'o la reclădire d-l Abram Horovitz lipscan (Buhușanu).

Beth-hamidraș a Cismarilor

Situată în strada Elena-Cuza No. 17. Este de cărămidă și este frecventată de aproape 100 de enoriași.

Existența ei datează dela 1873.

Biblioteca n'are, posedă numai 3 thoras.

Este clădită ca o simplă casă de locuință și acum în anul 1926 s'a făcut o reparație radicală, acum are și ea altă înfățișare.

Beth-hamidraș al Biănarilor

Situată tot în str. Presei No. 3. Este de cărămidă ca o simplă casă de locuință și este frecventată de aproape 100 enoriași. Existența ei datează de aproape 50 de ani.

Se administrează de un gabai ales în fiecare an. Are 4 thoras și o mică bibliotecă.

La 1923 s'a dăruit și s'a prefăcut într'un frumos templu inaugurându-se, iar în ziua de 29 Iulie 1923 s'a pus piatra fundamentală. Iată și actul comemorativ:

Act Comemorativ

C U D U M N E Z E U

Astăzi Duminică 29 Iulie 1923 — a 16 a zi a Lunei Ab anul 5683 dela creșterea Lunei — în a 8-lea an a glorioasei Domnii a M. S. Regelui Ferdinand I a României întregite și a Angustiei noastre M. S. Reginei Maria; ca Prefect al Județului fiind d-l Dr. Alex. Comanița; ca Primar fiind d-l Dr. Cicerone Pallade; ca pastör religios fiind Rabinul Haim L. Löb-1; ce președinte al comunității Israelite d-l Josef Davidovici secundat de 21 membri.

Subsemnații Herman Grünberg ca președinte al epitropiei Sinagegei Cojocariilor, secundat de d-nii Marcu Siegler ca vice-președinte și Moise Leibovici ca easier, în unanimitate de voturi a enoriașilor sinagegei noastre, am decis re-clădirea Sinagegei Cojocariilor, situată în str. Presa No. 3, înființată în anul 1850 de către un comitet în frunte cu d-l Froim Ștracher ca Gabai și refăcută în anul 1891 de către un comitet compus din d-nii Josef L., Perje, Sender Blamar, Șmii Rothman, Leib Ferar, H. Hascalovici și H. Kaufman care mai este între noi și astăzi, sinagoga ielăcută în forma veche care a durat până azi, unde multe mii de credincioși și-au înălțat către Creatorul Universului rugile lor sfinte

Astăzi Sinagoga devenind nălcăpătoare și față de progresele civilizației, am decis s'o transformăm, dându-i o formă modernă corespunzătoare unui locaș sfânt după cerințele timpurilor.

Astăzi s'a pus piatra fundamentală pentru reclădire de către d-nii: Herman Grünberg, Froim Grünberg, B. R. Schor, Emil Hascalovici, Scholl Blamaru, Calman Lazarovici, Leon Leibovici, Leon Lupovici, Bercu Lazarovici cu speranță că Dumnezeu ne va ajuta ca să terminăm frumoasa și mareata operă cu bine.

Făcut în Piatra-N. la 29 Iulie 1923 — 16 Ab 5683.

Punătorii pietrelor fundamentale

(ss) *Herman Grünberg*

(ss) *Froim Grünberg*

(ss) *B. R. Schor*

(ss) *Emil Hascalovici*

(ss) *Scholl Blamar*

(ss) *Calman Lazarovici*

(ss) *Leon Leibovici*

(ss) *Leon Lupovici*

(ss) *Bercu Lazarovici*

(ss) *Moisă Leibovici*

Comitetul sinagegei

(ss) *Herman Grünberg*

(ss) *Marcu Sigler*

(ss) *Moisă Leibovici*

Scris și redactat de d-l ARON BARID Inspector școlar.

Beth-hamidraș „Avrum Malomed”

Este situată în str. Cuza Vodă No. 271. La anul 1875 casa fu cumpărată dela repos. Avrum Melomed de enoriași pentru o casă de rugăciune luând numele vânzătorului.

Ea fiind din lemn, s'a dărâmat de Primărie la 27 Mai 1897 dar nu trecu mult și fu zidită de enoriași.

În interiorul ei are o galerie care servește pentru femei. Ea se numește și beth-hamidraș a voluntarilor din cauza unor enoriași hărăgoși cari cauzară ștezi și zizanii. Ea cuprinde aproape 100 enoriași. Are mobilierul necesar precum și 6 thoras. Clădirea ei este ca o simplă casă de locuință.

Beth-hamidraș din Dărmănești

Situată în str. Dărmănești No. 34. Este clădită din lemn dar stilul clădirii e puțin modern.

Enoriașii *Ușer Rotman, Abram Leibelson Haham și Strul Grünberg*, s'au ocupat special cu clădirea, înzestrând-o cu cele necesare. Ea datează dela 1865 funcționând în case particulare.

Clădirea actualăi case de închinăciune s'a efectuat în anul 1898. Ea cuprinde aproape 100 enoriași, cari se adună aci din străzile Luteriei și Târgul Vitelor, care sunt în a-propiere.

Poseadă o bibliotecă și 8 thoras.

Beth-hamidraș din Mahalaua Precista

Situată în str. Calea Colonel Roznovanu No. 71. Până la zidirea actualăi case de rugăciune enoriașii țineau o casă cu chirie dela d-l Mihai Dandru, dar în anul 1897 au cumpărat pe numele orbului *Ioine Zisman* pentru acest scop, care și puse prima piatră fundamentală, punându-i-se o piatră comemorativă pe frontispiciul fațadei.

Vecinii creștini reclamară Primarului, Prefectului și Protoereului că acest Beth-hamidraș e foarte în apropiere de bi-

serica Precista, deci lucrarea fu oprită și numai în luna Octombrie acel an Prefectura prin adresa No. 6502 adresată Poliției locale și aceasta iaraș prin adresa No. 6597 către d-l Comisar despărțirea II a, permite a se fini zidirea.

Iată și copia acelei adrese :

Poliția No. 6597

Domnule Comisar,

Ordinul ce am primit dela D-l Prefect local sub No. 6502 conține următoarele :

În urma petițiunii ce ne au adresat Obștea Israelită din despărțirea II-a acestui oraș, prin care s'a tânguit că sunt oprită și construiti o sinagogă, primind adresa D-lui Primar No. 5457 prin care arată că Primăria a dat autorisație de construcție, aprobând planul depus, învuit a vă conforma acelei autorisațiuni, comunicându-vă cele ce preced, vă învuit a vă conforma întocmai, observând ca construcția să fie executată conform autorisației Primăriei și a planurilor depuse.

Pentru orice abateri vă fac personal responsabil.

Polțai, Gr. Doicescu

Comisar secretar, C. Visarion

Oct. 1897

(L. S.)

În Iunie 1899 Comisarul acelei despărțiri somează pe Ioine Zisman a se suprima școala de rugăciune, rămânând numai ca școală pentru copii, după cum se obținuse autorisația clădirii prin greșeală. După multă stăruință însă, s'a obținut autorisație pentru a funcționa ca casă de rugăciune. Iată și copia somației în chestiune :

S O M A T I E

Noi Gh. Pruncu, Comisar de Poliție, la despărțirea a II-a Urbea Piatra jud. Neamț.

În baza ordinului D-lui Polițai local No. 7290 motivat la adresa D-lui Primar local sub No. 3450 și 3692 și conform cu ordinul D-lui Ministru Cultelor și Instr. Publice

No. 25,864 somnă pe D-nu Ioină Zisman, din astă dispăr-tire, în numele căruia s'au elberat de cătă onorabila Pri-mărie autorisațiunea clădirii școlii pentru copii, situată în str. Raiului din această despărțire, ca în termin de 24 de oare dela primirea acesteia, a se inchide și suprima școala de rugăciuni din acel local, rămânând acea clădire numai pentru școala de copii, în scopul căreia sau elberat autori-sațiunea sub No. 4080/97 iar nu și pentru școala de ru-găciuni pentru care nu posedă osebită autorisațiune.

Cunoscând că dacă până în termin de 24 ore dela pri-mirea și afișarea acesteia, nu se va conforma întocmai, vom proceda noi la inchiderea prin aplicarea sigilelor pe ușele localului mai sus vorbit. Finit pentru care s'au tor-mat aceasta în două exemplare, din care una se va da în primirea D-lui Ioină Zisman, iar una se va afișa pe ușa localului sus menționat.

Semnat omisar GH. PRUNCU.

L. S.

No. 2954 Iunie 1899.

Clădir a cu toate că e clădită ca o simplă casă de lo-cuință totuși are un aspect frumos. Efortul ei *Leiser Șmil* s'a ocupat special cu clădira și înzestrarea ei. Ea cuprinde a-proape 100 enoriași. Biblioteca n'are ci numai 5 thoras.

Afară de casele de rugăciune enumerate, mai sunt ur-mătoarele case de rugăciuni particulare :

1) Beth-hamidraș al Rabinului

În locuința Onor rabinului actual *Chaim L. Löbel*, frec-ventată de câți-va notabili ai Comunității și este administrată de însuși rabinul care este și singur „*Selech Tibur*“.

În timpul sărbătorilor de toamnă se fac rugăciuni în lo-calul școlii de fete dela Șipote. Efortii sunt : Iancu Roșu și Șmil Copulovici.

2) Beth-hamidraș dela gara veche

Ea este situată în str. Gărei aproape de gară. Localul este finit cu chirie, iar acumă cumpărată de enoriași.

N'are absolut mai nici un mobilier ci numai două thoras și cele strict necesare.

Ea funcționează de aproape 40 ani tot astfel. Ea cu-prinde 50 enoriași, șezători în apropierea și cu afacerile în gara veche locală.

3) Beth-hamidraș Soc. Meseriașilor „Schelwis Achim“

Fondată de autorul acestei cronici. Există dela anul 1893 și este frecventată de membrii acestei societăți.

Societatea posedă două thoras și mobilierul necesar. De curând însă s'a contopit cu casa de rugăciune a Co-jocariilor, unde își au și ei preponderența, participând cu o sumă mare la clădira zisei case de rugăciune.

4) Beth-hamidraș Soc. Meseriașilor „Wahrer Schelwis-Achim“

Fondată tot de autorul acestei cronici. Există dela anul 1903, frecventată de membrii societății.

Societatea posedă două thoras și un mobilier frumos.

Mai există o casă de rugăciune în strada Elena-Cuza (vis-a-vis de casa de rugăciune „Klazel“) al Onor rabinului *Aoram Brandwein* chiar în casele sale și este frecventată de aderenții săi.

Deosebit de aceste de multe ori în timpul sărbătorilor de toamnă unele societăți își fac rugăciunile în localurile lor, ori în case particulare, anume închiriate pentru acest scop.

INSTITUȚIUNI CULTURALE ȘCOALELE ISRAELITO-ROMÂNE

Este știut că cultura vechilor evrei din Principate era foarte înapoiată până la emigrarea evreilor din Polonia și Rusia, cari implântau dorul științei și învățături și la noi, răspândind pretutindeni învățătura de thora, talmud, mișna și mișnaioth, în toate straturile evreilor băștinași, formând chiar societăți, talmud-thoras și școli pentru acest scop. Afară de aceste, fiecare beth hamidraș (casă de rugăciune) era o adevărată școală, în care oameni îneri, maturi și chiar bătrâni învățau ziua și noaptea cărțile sfinte, care se conservau în bibliotecile acestor beth-hamidrașim.

Cât privește pentru învățătura în școlile publice românești, era pentru copii de evrei nu numai gratuită ci și obligatorie, mai cu seamă învățământul primar.

Hrisovul voevodului Moruzi dela 24 Mai 1803, relativ la școlile statului glăsuia: „In fișle care din școlile acestea, după cum pământeni și pe cei străini venici primim, căci revărsând noi darul, nu oprim nici pe unul dintre aceia ce vor să se împărtașească de dansul”¹⁾.

Regulamentul organic al Principatului Moldovei cap. III Art. 1 zice: „In școlile publice a pământului vor fi, și copiii jidovilor primiți, cu aceasta însă ca să-și ieie și forma portului celorlalți școlari fără vreun fel de deosebire”²⁾.

La § 1 cap. I „Asezământul pentru reorganizarea învățământului public” al Domnitorului Al. Ghica din 1851, prevede că învățătura publică e gratuită și slobodă pentru tot locuitorul din Moldova fără deosebire de religie³⁾.

1) Codrescu-Uricariu vol. III p. 251.

2) Regulam. Organic al Principat. Moldovei op. III Eș. 1837 p. 152.

3) Asezământul p. reorg. învăț. public în Pr. Moldovei Iași 1851 p. 6.

În legea recrutării din 1854 se oferă avantaje speciale evreilor care vor frecventa școlaele publice „Jidovii care vor fi săvârșit cursul învățătorei în școlaele publice și vor produce certificatele cerute de înaintare și bună purtare, vor fi pentru todeauna scutiți de recrutare”.

De aci încolo evreii sunt mereu îndemnați, șișiși chiar de-a frecventa școlaele statului¹⁾.

Din oficial princepului D. A. Cantacuzino, Ministrul Instrucțiunei Publice din Moldova, în anul 1858, îndeamnă fruntași Comunităților Israelite din țară a înființa școli²⁾ private pentru ale lor Comunități după modelul celor Românești³⁾.

Același minister prin ordinul său No. 2523 din același an obligă școlaele private Israelite a se învăța în ele limba Românească, contrar le va include.

Legea instrucțiunei Principatelor Unite din 1865, prevede gratuitatea învățământului de toate gradele pentru copii⁴⁾ tuturor locuitorilor țării fără nici o deosebire de religie, iar conform Art. 31 instrucțiua elementară era obligatoare și impusă sub penalități pentru copii de evrei de ambele sexe apelandu-se prin circuliări către toate Comunitățile țării de a trimete copii lor în școlaele publice Române, putând a însărcina chiar dascăli speciali, care să învețe pe copii evrei religia ebraică. Chiar școlaele private Israelite erau ocrotite de guvern căci regulamentul inspecțiunilor școlare din 1862, la art. 9 zice :

„Peste școlaele Israelite se va numi un inspector, care pe lângă calitățile cerute pentru inspector cl. II-a va, trebui să abă și deplină cunoștință de limba și religiunea ebraică” și care era plătit de guvern cu 600 lei lunar și 600 lei diurnă⁵⁾.

La anul 1867 prin circuliara Ministrului *Ioan. C. Brătianu*, se obligă pe toți copii fără deosebire de religie să meargă în școlaele publice⁶⁾.

Astfel gratuitatea învățământului pentru evrei a mers până la anul 1897, când s'au impus taxe asupra copiilor evrei atât

1) Manual Adm. al Principatului Moldovei Tom. I secția II Punct I pag. 591.
2) Adresa No. 4464 din 5 iunie 1858 § 42 lit. G. secția I part. I din așezământului școlar.

3) V. A. Urechea „Opere complete”, Vol. I p. 393 și 394.

4) Regulam. p. serviciu de inspecțiunea școlară cu Decret. Domnesc No. 791 No. 1862.

5) Monitorul oficial No. 107 din 13 Mai 1867. Circuliara No. 9830 Mai 12.

din școlaele primare cât și din gimnaziu, liceu și universitate, cu restricțiunea însă ca întâi locurile să se ocupe cu Români și de vor mai rămâne locuri libere, să se ocupe și de așa ziși străini, recte evrei.

ȘCOLA ISRAELITO-ROMÂNĂ DE BĂEȚI No. 1

I S T O R I C U L

Mai înainte de anul 1896 exista o școală numita „*Talmud-thora*”, frecventată de aproape 100 copii săraci. Ea era în cea mai mare parte susținută de Comunitate, iar restul se datorea unei cutii, care purta numele de „Cutia pentru blikur choilim și talmud-thora”. În această școală se învăța exclusiv limba ebraică de către căi-va melamdin (învățători), după metoda veche, cu traducere în jargon. Limba Română se învăța și ea, dar foarte puțin.

Talmud-thora, există la noi de sute de ani, căci și pin-kesul soc. sacre „*Chevra-Kedoscha*” din 1770 vorbește de ea, ca existând de multă vreme. Ea avusese și un pinkes aparte dar care s'a perdut.

Budgetul ei varia după timp și împrejurări. Așa la 1865 a costat întreținerea școlaei 5200 lei vechi anual. La anul 1869 numai 1960 lei, la 1870 a costat 2444 lei și apoi cam până la 1887 budgetul ei era cam 200 lei pe lună. *Talmud-thora* stătea în dependență directă de Comunitate, care puse peste ea un supraveghiator (magghiach), care se ocupa și cu adunarea ofrandelor din cutie. Afară de această școală, mai erau și vre-o 20—30 chedarim particulare independente de Comunitate.

În anul 1868 Comitetul central de instrucțiune școlară din Iași, autorizează pe profesorii de limba ebraică Osiat Klingher și Ire Aug, dela această talmud-thora a conduce școala. La 30 Mai același an, Poliția locală închide școlaele private, cerându-se autorizații profesorilor.

În anul 1874 Poliția locală, conform ordinului Primăriei No. 1197 din 18 Aprilie închide talmud-thora și toate școlaele particulare, găsiindu-le insalubre și neigienice. Tot în acest an Primăria a impus Comunităței a înființa o școală model,

deci loja „Zion” în unire cu Comunitatea au adaugat 5 bani la gabela existentă, care s'a aprobat de Primăria prin adresa ei No. 1377.

La 3 Iulie acel an, Epitropia Comunității presintă Primăriei un proces-verbal subscris de 300 enoriași Israeliti în care cer aprobarea alegerii următorului Comitet școlar, care să conducă și să administreze școala Israelito-Română: *Berman Ornstein (presed.) F. Rosenberg (vice pres.) Itic Goldenberg (secretar) Haim Heller, Moise Levenson, H. Goldner, M. Segaller, S. M. Esrig și Pincu Mendel consilierii*¹⁾.

La 1875 Poliția închizând școlile private confesionale, sub motiv că nu sunt igienice iar profesorii n'au autorizații, aceștia în număr de 24 melamdin (învățători) se plâng la 3 Noembrie Prefecturii iar părinții copiilor se plâng de asemenea Ministerului de Culte, care prin circulara sa No. 10323 acel an zice: „Având în vedere cele relatate de israeliti din acel oraș Piatra, prin petiția înregistrată la No. 19831, subscrisul auzind pe consiliul permanent al instrucțiunii, are onoare a vă invita să faceți cunoscut numiților israeliti, că persoanele care voesc a instrui copii lor în casă, sunt liberi a-și alege pedagogi sau profesori pe care ei i vor crede de cuviință, fără ca acestora să li se pretinză vre'o autorisație din partea Ministerului; de oare ce instruirea copiilor se face sub prevegherea și răspunderea părinților. Cât însă pentru copii de religiunea Mosaică, care urmează în școlile publice Primare și secundare, în aceia ce privește studiul religiei, ca studiu obligator, urmează a avea o notă în matriculă, pentru formarea coeficientului notelor; prin urmare de se vor obliga părinții numiților elevi a alege un singur profesor de religiunea lor, pe care 'l vor face cunoscut Comitetului școlar, spre a'l recunoaște ca singur în drept pentru darea notelor la religione”²⁾.

La 19 Martie acel an peste 50 părinți cer Primarului a se recunoaște pe profesorul *Moritz Schor* pentru a pune note la religie, ceea ce s'a și admis. Asemenea s'a admis autorizarea redeschiderii școlilor private închise³⁾.

1) Primăria Piatra Dosar N. 63 din anul 1874 Alegerea membrilor Comitet. Israelite.

2) Primăria Piatra, Dosar No. 18 din anul 1875 numit dosarul alegerii membrilor Comunității.

3) Idem Dosar No. 50 anul 1875.

La 10 Ianuar 1882 soc. „Ajutorul” a tinerimei israelite locale a înființat o școală de adulți cu profesori grațuși, care a funcționat aproape 2 ani foarte bine.

Tot în acest an, la școala „Talmud thora”, autorul acestei cronici, D-1 David Marcovici și repositații Iosef Daniel și Iosef Bolocan au predat grațuit limba română după programul Ministerului, urmând ast-fel regulat aproape trei ani.

În anul 1883 membrii soc. „Ajutorul” ca diletanți jucau piese teatrale în beneficiul școlii „Talmud-thora, volnd a lua asupra lor dirigerea numitei școli și tot ast-fel au făcut și soc. „Cultura”.

La 26 Octombrie acel an loja „Zion” de aci a deschis o școală Israelito-Română model, în casele paharnicului unde D-nii Iosef Kaufman, Mitiță Neculan și repos. Ben. Cauffman erau profesori de limba Română, școala fiind dirigită de D-nii *Moise Luster, B. Samsony și Isr. Mendelsohn*.

La 1885 soc. „Kadimah” ajută și ea școala „Talmud-Thora”.

Apoi gabela desființându-se, școala era mai mult închisă așa că în luna Noembrie 1888 s'a fondat soc. „Caritatea”, al cărei scop după art. 3 din statut, era întreținerea instituțiilor: „Talmud-thora și Bickur-choolim” Comitetul acestei societăți de binefacere era alcătuit din D-nii: *Șaie Itic Kaufman (presed), Herscu Koppel și Abr. Laller (vice presed), Iosef Weinrauch (casier), M. Rotman (controlor), iar consilierii Moise Kahane, David Strul, M. Altărescu, I. B. Leibelsohn, M. Engelberg, apoi secretar Ușer Rotman. Societatea numără peste 200 membrii cu cotisații benevole. Ea susținu școala „Talmud-thora” până la înființarea școlii Israelite actuale.*

Excluderea meseriașilor din societatea „Caritate” și obstacolele ce aceștia întâmpinau la înscrierea copiilor lor în școală, i au silit ca al doilea an 1889 să și formeze și ei altă societate cu acelaș nume și scop, adăugându-se numai cu-vântul „a meseriașilor”. Ast-fel s'au format două tabere ostile, două săbii într'o singură teacă. Societatea acestor meseriași numită peste 300 membrii, susținându și o școală (talmud-thora) în regulă ca și negustorii,

Societatea negusturilor „Caritatea” era ajutată pecuniar și intelectual de soc. tinerimei „Tikvah” iar ceea a meseria-

șilor „*Machzica talmud-thora*” de către soc. tinerilor meseriași „*Manna*”.

La 1892 Societatea „*Înfrățirea*” a deschis o școală de adulți.

La 1893 școala meseriașilor trecu sub administrația soc. meseriașilor „*Scheivis-Achim*”, al cărei președinte am fost în acel timp, deci am devenit tot mecanismul acestei școli, care era bine condusă, având ca director pe d-l A. Petreanu.

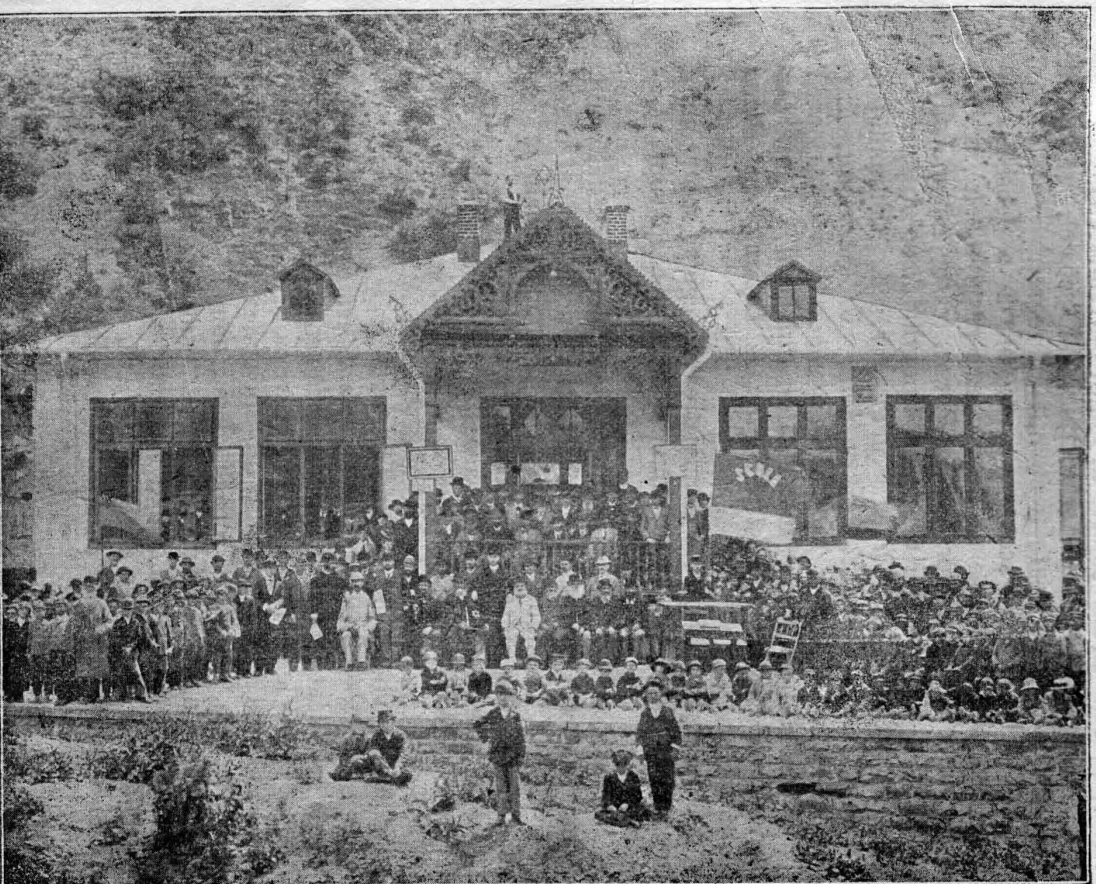
Atât școala negustorilor cât și a meseriașilor, erau susținute din cotisația membrilor și din tasele părinților cu stare.

Eu lasem asupra mea conducerea școlii meseriașilor și nu trecu mult, am fost nevoit să umblu cu servitorul societății (Scheivis Achim, în fiecare săptămână pe la membrii Societății și la părinții copiilor, încasând suma necesară pentru susținerea școlii și îmbracarea copiilor săraci. Aproape 6 luni am avut de luptat cu multe greutăți numai pentru a o putea susține. În acel an repos. Bercu Leiba, donând 500 lei ambelor școli, am îmbrăcat aproape 50 copii săraci din școală meseriașilor.

Tot în acest an serbându-se aniversarea anului al cincilea al fondării soc. „Caritatea” (a negustorilor) s'a decis a se cumpăra o casă proprie pentru școala lor, alegându se o Comisiune pentru acest scop pe D-nii: *Dr. Leon Ștein, Leiba N. Charas, Josef Naftalison, B. Samsony, S. I. Cauffman, Strul Nutz, Veinberg* și *Aizic Grünfeld*. Acești domni erau însărcinați a strânge colecte, a alege locul și a se apuca de clădirea școlii. După ce s'a strâns fondul necesar s'a hotărât ca localul școlii moderne, să fie pe locul fostului feredu al Comunității din str. Sub Petricică.

Ca comitet pentru clădirea școlii s'au ales pe D-nii: *S. I. Cauffman* președinte, *S. Daniel* casier, *Ios. Pascal* contr, *Aizic Grünfeld* și *B. L. Cantaragiu* cesori, *Ușer Rotman* secretar, iar membrii *Burech Avram, Nute Feinștein, Chaim Leibovici, P. Daniel, S. L. Nansohn* și *Meir Iakerkaner*.

La 1 Iunie 1895 s'a pus prima piatră fundamentală al acestei școli în asistența unui public numeros, când finuseră discursuri de înfrățire între negustori și meseriași de D-nii: *S. I. Cauffman, B. Samsony* și *Ușer Rotman*. Cu acea ocazie s'au colectat aproape 1000 lei și obligații de lucru gra-

Inaugurarea Școlii din str. Sub-Petricica

— 4 Iunie 1896 —

tuit. În timpul clădirii s'au dat baluri, reprezentații teatrale etc. apoi, s'au strâns colecte la nunți, obrezniri etc.

Adevăratul promotor și lucrător al școlii, repositul *Șaie Hic Cauffman* poate fi amintit cu regret.

La 4 Iunie 1896 școala s'a deschis cu o deosebită solemnitate, strângându-se cu acea ocazie peste 400 lei, trecându-se numele donatorilor într'un *Pinkes* (carte comemorativă) făcută și donată școlii de repos. tipograf *Israhel Koppel*.

Au vorbit D-nii: *Dr. L. Ștein* (președ. Comunității), *Rabinul Chaim Löbel*, *Iosef Cauffman*, *B. Samsony*, *Efr. Juster*, *Alter Avram* și prof. *M. Birbaum*.

Comitetul serbărei a fost alcătuit din D-nii: *Sam. Daniel*, *Moise Roșcovici*, *Șmel Sigler*, *L. Lupovici* și *Pincus Daniel*.

De atunci școala se administrează regulat sub conducerea unor Comitee școlare numite direct de epitropia Comunității.

Aci e locul de notat că de la deschiderea acestei școli, desbinarea între negustori și meseriași a încetat, fiind o singură partidă, o singură administrație comună, susținută de toată Comunitate fără nici o deosebire.

Mai este de remarcat că această școală fu ajutată și de toate societățile locale, așa că la 20 Martie și 10 Mai 1897 Soc. „*Cultura*” sub conducerea d-lui A. Petreanu au dat concerte vocale în beneficiul școlii.

La 15 Noembrie tot acel an loja *B'nei Brith*, dând un bal au îmbrăcat copii săraci din această școală. Soc. „*Tikvah*” a donat 1000 lei ajutor pentru isprăvirea și mobiliarea școlii, condițional ca un membru din societatea lor să figureze ca membru în Comitetul școlii. Și nu numai societățile au ajutat școala, ci de multe ori și persoane particulare au luat inițiativa pentru ajutorarea sau îmbrăcarea copiilor săraci. Așa D-nul A. L. *Juster* a oferit 10% cât va costa clădirea școlii, copii defunctului *B. Pascal* au oferit 400 lei tot în ajutorul școlii.

La 12 Sept. 1896 trupa *Șam. Ferauf*, a jucat piesa „*Profetul Ieremia*” în beneficiul școlii. În anul 1897 repositul cafengiu *Moritz Marcovici* oferii 1 ban de cafea iar *P. Petropolo* 42 lei lunar, tot în beneficiul școlii.

Primul comitet școlar al acestei școli a fost alcătuit din

D-nii: *Efr. Juster*, *B. Samsony*, *Meir Daniel*, *P. Daniel*, *Sam. Daniel* și *Baruch K. Engelberg*.

În anul 1898, din inițiativa luată de d-nii: *M. I. Ipcar*, *Dr. E. Zilberman*, *Leop. Bach* și *Moritz Stambler* s'au înființat prima clasă gimnazială pentru elevii Evrei, care n'au fost primiți în gimnaziul local în acel an.

Tot acest comitet a plătit taxele școlare pentru 16 elevi săraci din gimnaziul local. Gimnaziul înființat neavând fond și resurse s'a desființat la împlinirea anului.

La începutul anului 1899 fiind aci delegatul dela „*Levich Colonization Association*”, D-nul *I. Astruc*, s'a admis școlii o subvenție de 5000 lei anual inclusiv și școlii de fete ce se înființase chiar în acel an, alegându-se următorul comitet. recunoscut și de „*Lea*” ca administratora școlilor. D-nii *B. Samsony*, *L. N. Charas*, *Efr. Juster*, *Ch. I. Kolomeir*, *Mart. Șperling*, *Ad. Weininger* și *I. Koppel Katz*, care comitet a și înștiințat obștea de buna organizare a școlilor comunității. Acest comitet a înființat în chiar acel an școala de fete (în casele *Dr. Dim. Cantemir*) și școala confesională precum și prima clasă confesională (1900) în casele repos. rabin *M. W. Kitai*.

De regulă copii părinților cu stare plătesc taxe impuse de comitet, iar cei săraci nu numai că sunt scutiți dar sunt îngrijiți cu haine și cu cărțile necesare.

Localul acestei școli, după cum am arătat, se află pe locul fostului feredeu al comunității, strada sub *Petricică No. 1*.

Clădirea era de lemn dar bine construită. Ea cuprindea o sală mare și 4 saloane spațioase. Aceste toate așezate pe o temelie solidă de piatră. Ograda era închisă cu gard, care așezat tot pe temelie de piatră (în dosul școlii). În fața era o fântână cu pompă care aparținea școlii.

În antru (unde era și cancelaria școlii) erau atârnatate următoarele table: 1) „*Regrete eterne neuitatului S. I. Cauffman, fondatorul școlii*”, și 2) Un tablou foarte mare pe care era înșirată numele donatorilor pentru clădirea acestei școli.

Afară de aceste, în perețele din dreapta era așezată o piatră mică de marmoră pentru amintirea repos. *B. Pascal*, al căruia familie a donat 400 lei pentru școală.

Clădirea școlii a costat aproape 12.000 lei.

După darea de seamă a comunității se constată progresul ei, că în anul 1896 (de la 3 Mai până la 3 Decembrie acel an) învățământul a costat 4273 lei, în anul 1897 a costat 8996 lei, în anul 1898 a costat 9005 lei și 22 b. În anul 1899 a costat 9420 lei iar în 1909 toate școlile comunității costă peste 20.000 lei anual.

Școala la început avea 4 clase (cl. I cu 3 divizii și cl. II-a cu 2 divizii) iar astăzi are 1 clasă elementară și cl. I, II și III iar a IV-a în școala No. 2 de băieți.

Numărul sau mai bine zis populația copiilor variază între 200-300. Școala posedă o mică arhivă și o bibliotecă¹⁾.

Școala Confesională

Această școală era pendință de școala „Talmud-Thora” fiind și sub administrația aceluiaș comitet școlar care o înțrețire din venitul gabelei. Ea este înființată în anul 1896, când pe lângă biblia se învăța și Talmudul.²⁾ Această școală la început lera cu toți separată de școala „Talmud-Thora” fiind chiar în alt local, și avea 3 profesori de Ebraică și 1 de Română. Era frecventată de peste 60 copii împărțiți în două divizii, începători și pentru studiul talmudului, astăzi însă această clasă este desființată pentru începători.

Școala Israelită-Română de băieți No. 2

Această școală s'a înființat de comitetul școlar la 1900, în urma primirii subvenției dela „Ica”.

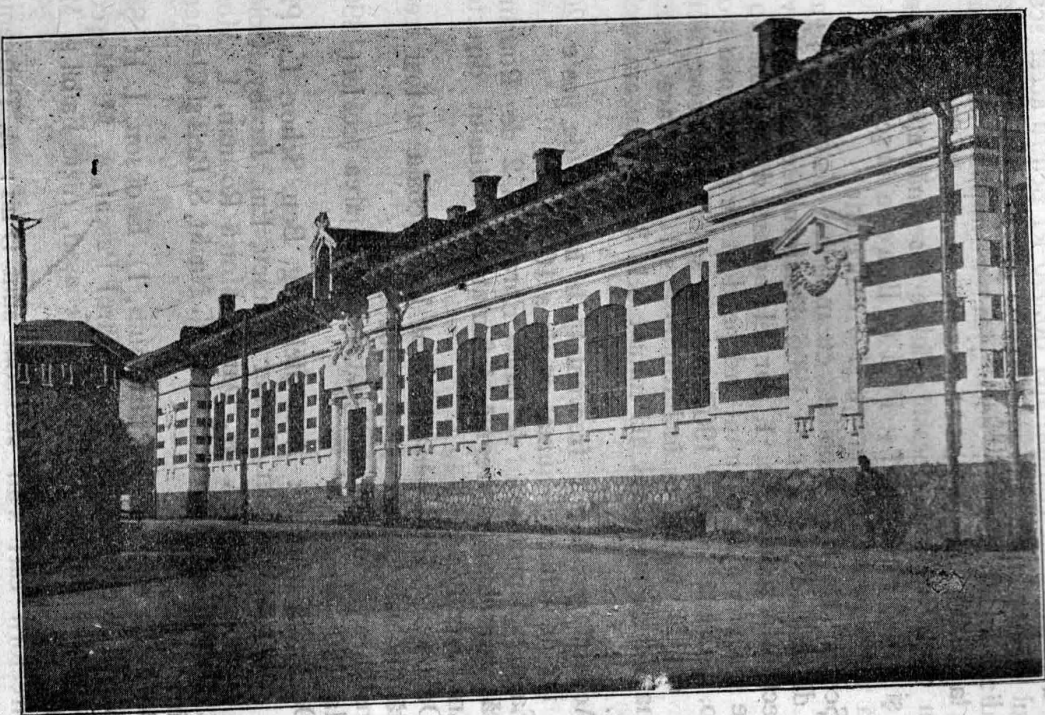
Ea are 4 clase primare, frecventată fiind de aproape 200 copii, care ca și cei ai școlii No 1 învață conform programului onor. Ministerul instr. publice.

Până la ridicarea actualei școli, ea era în mai multe locuri luate cu chirie.

În anul 1901 venind în Piața reprezentantului soc. „Ica”

1) Biblioteca s'a înființat de savantul profesor M. Braunstein și se află în localul societății economice „Existența”.

2) La 1899 s'a desființat studiul talmudului.

Școala Israelito-Română de băieți No. 2

D-1 I. Astruc, a propus a se clădi o școală model, oferindu-se a împrumuta comunității 30.000 lei pentru acest scop, dezinul clădirii fiind aproape 70.000 lei. În urmă acest deviz s'a ridicat la 90.000 lei, deci „Ica” a împrumut până la 70.000 lei, plătiindu-i-se anuale anuală 3500 lei, în termen de 20 de ani. Această clădire este mărașă și spațioasă și are 3 clase : I, II și IV a (a III-a este în școala No. 1), o sală mare pentru conferințe și o cancelarie.

Școala este bine mobilată cu mobilier sistematic și material didactic. Până la anul 1906 directorul acestei școli avea și direcțiunea școlii No. 1, dar dela această dată școala No. 1 își are directorul ei cu totul independent de direcțiunea școlii No. 2. Până în anul 1907 această școală avea complet 4 clase, dar în acest an închiriindu-se sala cea mare pentru beth-hamidraș, au rămas aci numai cele 3 clase ce am menționat.

Această școală era frecventată la început de peste 200 copii, iar actualmente numai de circa 160 copii.

Ea are 2 profesori de limba Ebraică și 2 de Română. Posedă o arhivă în regulă înființată de actualul director D-1 Em. Jacoby.

Dela anul 1896 până la anul 1905 școala a fost frecventată (inclusiv și No. 1) de 2961 elevi.

Institutorii cari au funcționat dela înființarea școlii (1896) până la 1906 sunt :

De limba română : Avr. Șteinberg, Ben. Schor, L. Pălărier, Zaharia Wechsler, Leizer Herscu, Em. Jacoby, Goldsfarb, Z. W. Goldman, W. Daniel, Moisa Rotman, I. Moșcovici, Haim Reis, Marcu Pizam, H. Nacht, S. Reis și Clement Souffin.

De limba ebraică : M. Birnbaum, D. Iacobson, I. H. Șapira, Moisa Wechsler, B. Alter, Strul Pascal, A. M. Moscovici, Sam. Saffin, M. Braunștein-Meșșan, Aizic Faibil și M. A. Catz.

Directorii cari s'au succedat sunt D-nii : A. Petreanu, L. Pălărier, W. Daniel, M. Pizam și Em. Jacoby.

Actualmente atât această școală cât și No. 1 nu primesc nici o subvenție dela „Ica”, fiind susținute numai de comunitate și din taxele copiilor cu stare.

Școala Israelită-Română de fete

Această școală este înființată la 1 Septembrie 1899 în urma primirii subvenției de 3000 lei de la „Ica”.

Înființarea ei se datorește în special, stăruinței și muncei depuse de D-1 B. Samsony și reșos. Martin Sperling.

Ea are 4 clase primare și este frecventată de aproape 300 copii.

Până la mutarea ei în actualul local (unde este și școala de băieți No. 2) ea funcționa în localuri luate cu chirie.

Până la anul 1905 Comitetul școlar al școlilor de băieți era suveran și asupra acestei școli, în acest an însă s'a alcătuit următorul Comitet de dame : *Eleonora Ronetti Roman, Mari Dr. Lupu, Elise Seno, Carolina Bach, Rebecca Michel Juster, Eivoire Dr. Tanențapf, Elise P. Daniel și D-nii : Dr. Aurel Lupu, Dr. H. Kaufman, P. Daniel și Leop. Bach.*

Budgetul școlii era de circa 8000 lei care se acoperă astfel : 2000 lei subvenția dela „Ica”, 2000 lei din taxe școlare ale părinților cu stare, 1000 lei de la Comunitate și restul de 3000 lei se acoperă din cotizațiile societății damelor și din organizarea de baluri etc. ce se dădea de Comitetul școlar pentru susținerea școlilor.

În total sunt 6 profesoare. Școala este condusă cu multă pricepere atât de menționatul Comitet cât și de directoroa ei D-ra *Sofia Schwartz.*

E de notat că limba ebraică e predată de D-șoara *Rachela Pizam* ș. a.

A se proiecta clădirea unei școli speciale pentru fete, asemenea și înființarea încă a 2 clase pe lângă cele existente. un curs primar sup rior cu scop de a se iniția copii mai mult în limba ebraică, aceasta este voința soc „Ica”.

Dela anul 1904 și chiar acum are loc seara în localul acestei școli un curs preparator atât pentru cursul primar cât și secundar, precum și un curs special pentru limba ebraică predat de către profesorii școlilor Comunității. Aceste cursuri sunt plătite de către părinții copiilor.

Afară de menționatele școli ale Comunității mai sunt și multe școli private așa zise „*Asiluri Confesionale*”, care

înlocuiesc pe vechile *chedarim* și unde copiii învăță până la etatea de 7 ani când apți fiind a frecventa școlile Comunității ori ale statului, părăsesc aceste școli preparatoare.

Mai e de datoric să adaug că „*Askeresnesumes pares*” care produce aproape 400 lei anual, se încasează de către comiteul școlilor de băieți ale Comunității, fiindu-i cedat acest drept de Soc. Sacră „*Chevra-Kelosa*”, careia aparține acest venit.

Actualmente populația școlară a devenit mixtă la clasa II, III și a IV-a ear a V-a este numai pentru fete. — Clasa I-a este deosebite sexe. — Mai există și grădina de copii.

În acest an școlar 1928-29 se ocupă cu școala, în special D-nii *P. Zisu, Abram Feinștein* și *Mandel Solomon*.

Ca director al școlii primare de băieți au mai fost D-nii: *Dr. H. Wolfshaut* (1910-1918), *Alex. Ionescu* (1918-1926), *Ilie Grünberg* (1925-1927) și *Aron Barid* (1928).

Directoare la școala de fete au mai fost *Elisa Blechner* (născută Ipcar) (1910-1923) *Forah Școlnic* (1924-1926) și *Leibi Herman* (1926-1928).

Corpul didactic actual al școlilor Israelite este următor :

Natalia Lascar (Română cl. V), *Haia Herman* (Română cl. I și II-a), *Lora Apoteker* (Română Elementară cl. I de fete), *Tony David* (maestră la lingerie cl. V), *Olilia Lancu* (maestră croitorie cl. V), *Aron Barid* (Director, Hebraică cl. IV și V-a), *Th. Ungureanu* (cl. IV Română), *Ștefan Cristescu* (Română cl. III-a), *Samuel Sufrin* (Hebraică cl. I și II-a băieți) *Dr. Sam. Sufrin* este profesor de la 1896, *Samuel Hochberg* (ebraică cl. I-a de fete și a III-a mixtă).

Școala Comercială Elementară

MICHEL ȘI REBECA JUSTER PIATRA-N.

Acest curs de școală Comercială a fost înființată de directorul școlii Israelite *Dr. Wolfshaut*, încă în anul 1914 și era în localul școlii din str. Sf. Gheorghe. În anul 1916 prin indemnul și stăruința d-lor *H. Wolfshaut* și *Sol. Drimer*

la filantropul *Michel Iuster*, acesta cumpără școala actuală de la moștenitorii defunctului *Mihai Adamescu*, unde instalează școala comercială sub denumirea de „*Școala Comercială Elementară Michel și Rebeca Iuster*”, care local i-a dăruit formal Comunității.

În acel an școlile Israelito-Române împreună cu școala comercială „*Michel și Rebeca Iuster*” au serbat împreună, cu o deosebită solemnitate ziua de 24 Ianuar, Duminică la orele 9 dim. s'au adunat toate școlile Israelite în aula cea mare a școlii No. 2 (str. Sf. Gheorghe) și D-l Director *Dr. H. Wolfshaut* a deschis serbarea printr'o conferință asupra însemnătății unirei principatelor, făcând întregul ei istoric. Corul compus din elevii școlilor au cântat imnul Regal și „*La Arme*”. Mai mulți elevi au declamat felurite poezii naționale, s'au cântat și jucat „*Hora Unirei*”. — A doua zi Inspectorul școlilor d. *N. Ionescu* inspectând și școala Comercială, și-a exprimat admirația de modul cum era condusă sub direcția repositului *Dr. H. Wolfshaut*.

La 1918 s'a redeschis această școală, în al cărei program era introdus și limbile Germană și Hebraică. Tot astfel fu și în anul școlar 1919-1920.

În anul 1924, școala funcționa ca atare și pentru fete. În ziua de 29 Iunie acel an s'a și făcut serbarea școlii de fete, organizat de direcția școlii comerciale de băieți și fete, care era compus din maestrul *Radu, I. G. Filip* (director școlii de fete) și *I. G. Vasălcu* (director școlii de băieți). *Dr. Wolfshaut* fost director administrativ al acestei școli de la 1914 și până în anul 1918 ear de atunci a fost director de studii regretatul *Ermil Istrate*.

De la 1918 până la 1928 director administrativ este activul d-l *Aron Barid* ear director de studii istoricul *Ioan G. Filip*.

ȘCOALA PROFESIONALĂ

În anul 1927 Epitropia Comunității Israelite de aci lansează un anunț prin care aduce la cunoștința publică că Comunitatea înființează pe lângă școala Comercială de fete :

„*Michel și Rebesa Luster*” și o școală profesională de fete, cu specialitatea : croitorie de dame, lingerie și broderie, care a și început a funcționa la 1 Octombrie acel an, în localul școlii „*Michel și Rebeca Luster*”, aceasta cu programul Statului și profesori autorizați. Cursurile sunt gratuite. Cănd datele trebuie să aibă certificat de 4 clase primare.

Școala a fost frecventată de aproape 60 eleve, care au învățat și carte. — Totodată s'au înființat și grădini pentru copii. — Am asistat la expoziția de obiecte și am rămas pe deplin mulțumit de frumoasele obiecte lucrate și expuse la expoziție, asemenea am asistat la jocurile și hora națională, pe care elevele le au executat, îmbrăcate fiind în costume naționale Românești și admirat toate aceste manifestațiuni patriotice și sadea Românești.

Actualmente în 9 Octombrie 1928 Comunitatea locală a lansat următorul anunțiu, care arată reforma școlii și al învățământului.

Această școală s'a înființat din inițiativa d-lor *Aron Luster*, *A. Fondaner* și *A. Barid*.
Iată copia anunțului în cheștiune :

Epitropia Comunității Israelite Piatra-N., Secția Școlară

A N U N C I U

Se aduce la cunoștința populației Israelite din acest oraș că cursurile la școala primară Israelită încep în mod regulat *Luni 9 Octombrie 1928.*

Pe lângă cursurile de patru clase primare, va funcționa pentru începători o clasă elementară cu programa de *E"77* ? Pentru absolvențele primelor patru clase, va funcționa clasa V. a cu caracter profesional, elevele pe lângă programa de studiu, vor învăța și o meseriei croitoria de dame, lingeria și broderia.

Atelierele vor funcționa sub conducerea unor maestre pricepute ; după trei ani de frecvența acestui curs, elevele vor obține un certificat echivalat cu certificatul de absolvire a școlii secundare curs inferior, cu caracter teoretic sau practic, în urma unui examen de diferență. Aceasta conform

articolului 102 din regulament pentru aplicarea legii inv. primar al statului.

Ebrei, trimiteți copiii voștri la școala Eurească care va îndeplini misiunea ei spre mulțumirea tuturor cetățenilor din acest oraș.

COMITETUL

Această școală a fost și este sub direcțiunea și conducerea d-lui *Aron Barid*.

Acuma în ceia ce privește „*Grădina de copii*” pentru ca iubii cetitori să și facă o idee cum se conduce, deci dau copia unui articol din ziarul „*Renașterea Noastră*” din 21 Iulie 1928, unde veți constata starea ei.

21 IULIE 1928 „RENAȘTEREA”

O frumoasă manifestare ebraică la Piatra

Duminică 8 Iulie a avut loc în Sala Teatrului o frumoasă serbare de fine de an, dată de azilul confesional (Gan Yeladim), de sub conducerea d-lui *N. Radulanski* profesor de ebraică și a d-rei *Lily Herman* profesoară de limba Română.

Programul a fost aranjat cu multă pricepere. Ne-au delectat cântece ebraice însoțite de dansuri ritmice, dialoguri declamații și tablouri vivante. Grație muncii fără de preget și a spiritului de sacrificiu a organizatorilor, am avut fericitul prilej de a asista la o adevărată sărbătoare a limbii ebraice.

Nu este nici locul să facem istoricul grădinei ebraice de copii în orașul nostru, al nenumăratelor piedici puse din afară și mai ales chiar din sânul actualei conduceri a Comunității evreiești, totuși trebuie să menționăm că numai grație energiei cătorva părinți ce și-au înțeles datoria ce o au față de copii lor, avem acum de înregistrat frumosul succes al așezământului educativ și cultural mai sus pominit. Această producție școlară va constitui de sigur o lecție atât pentru Comitetul Comunității noastre, căreia îi va fi dovedit utilitatea de a întreprinde o instituție ce contribuie la răspândirea limbii

și culturii ebraice, cât și pentru părinții și persoanele ce au luat parte la această manifestare.

Sperăm că anul ce vine va însemna un pas mai departe în opera întreprinsă; că Epitropia, mai clar văzătoare, de astă dată, va prevedea noi posturi în bugetul ei școlar, dând pe de o parte posibilitate acelor ce au urmat deja un an să poată continua, prin crearea unui al 2-lea curs de înaintați, iar pe de altă parte să întreprindă o întreagă serie de cursuri de limba ebraică pentru acei cari părăsesc băncile școlii și care mare precum și pentru tot acel tineret evreu care nu are alte posibilități de studiere a limbii Ebraice.

Ne exprimăm aici credința fermă că în cele din urmă Comunitatea își va da seama de însăși rostul existenței sale ca organizație a colectivității Evreiești, de răspunderile și datorii ce apasă asupra-i și că în viitor nu va mai pregeta de a acorda tot sprijinul ei — a cărui lipsă s'a resimțit în ultimii doi ani — în acțiunea de ebraizare și cultivare națională a tineretului evreu.

Oricine ar fi în fruntea treburilor noastre publice, activitatea școlară și culturală a obștei noastre trebuie să aibă ca deviză: *Ebraizarea cât mai profundă a maselor evreiești prin educarea generației tinere, orice sacrificiu nefiind prea mare pentru realizarea acestui scop.*

Asistent

Variate reminiscențe școlare fugitive

Mă simt dator a arăta următoarele variate fapte, relative la școlile Comunității. În anul 1895 soc. „*Thermea Studioasă*” de aci, a dat un splendid bal în folosul școlii. În anul 1906 și 1908 un comitet de inițiativă alcătuit din D-nele: *Maria Dr. Lupu, Rebecca M. Iuster, Carolina L. Bach, Elvira Dr. I. Tanențapf și Elise P. Daniel* au dat bal cu tombolă în folosul școlii de fete.

În anul 1916 comitetul de inițiativă, alcătuit din D-nele: *Maria Dr. Lupu, Elvira Dr. Tanențapf* și altele, au dat un splendid bal, tot în folosul școlii de fete. În anul 1919 s'a

dat un festival artistic-literar, de către d. *A. Saraga* cu comitetele D-rei *Hartenstein* și *Livia Löbensohn*. Tot în acest an cercul cultural: „*Poale Zion*” a dat un festival artistic-literar muzical, asemenea și șezătoare literare și tot în același an s'a dat o mare Kermesă, urmată de dans, de către D-l *A. Saraga Lorian* și *I. Ros*, dat în folosul Căminului Studențesc. În 1925 Asociația generală a studenților evrei din România, Cercul regional Piatra-N., a lansat un apel către evrei de aci, de a li se da ajutor pentru Căminul lor.

Joi 6 Sept. 1928 a fost ales următorul comitet definitiv al studenților evrei din Jud. Neamț: *M. V. Merlaub* (președ.) *M. Gauriloiu* (vice) ear membri *A. Marcovici* și *Lazaro Codel*.

Pentru asociația culturală a Femeilor Evree, din România, secția locală, voi vorbi la capitolul „Societăți”.

În anul 1922 d. *Weinberg*, membrul Comitetului Școlar, obținut subvenția onor Primăriei locale, de 30,000 lei, pentru ambele școli Israelite. În anul 1921 Primăriele de atunci d-l *Oscar Stati* a fost primul primar care a dat școlilor israelite subvenție de 6000 lei, scutind toate casele de rugăciune de plata luminii electrice, — aceasta prin intervenția și stăruința D-lui *M. Ipcar*, care face parte în Consiliul Communal. În anul 1928 tot d-l *M. Ipcar* (ajutor de primar) a obținut o subvenție de 25,000 lei pentru studenții evrei.

În anul 1909 prin adresa No. 25 din Ianuar 15 Comitetul Comunității m'a numit revizor al școlilor israelite cu 30 lei lunar, dând raport Epitropiei de starea și progresele școlii în fie care lună.

Tot în anul 1909 Epitropia Comunității, prin adresa No. 16 din 15 Octombrie, m'a însărcinat pe mine și pe răposatul *Pincu Daniel* a studia proiectul de buget, alcătuit de comitetul școlar Israelit și a refera asupra modificărilor ce vom crede necesare relative la corpul didactic și ale celorlalte funcții ce se prevăd în proiect.

La 1904 *Em. Jacoby* directorul școlii prezintă comitetului școlar raportul pe luna Octombrie, unde se poate vedea personalul didactic și apurdamantul lor: *M. Braunstein* 90 lei, *Smil. Sufrin* 125 lei, *David Jacobson*, *Moise Vechler* 83 lei 25 b., *B. Alter* 50 lei, *Em. Jacoby* 80 lei, *M. Pizarn* 80 lei, *M. Rothman* 70 lei, Total 638 lei și 25 bani lunar.

În anul 1900 studenții universitari, au înființat curs prepa-

rator clasa I Gimnasiaală — ear la 1908 d. M. Ipcar a înființat Gimnasiu clasa I-a pentru copii săraci.

1902 Clădirea școlaei de băeți și fete de la șipote, ridicat pe terenul cumparat de Comunitate pentru acest scop, s'a ales comisiune de construcție, compus din D-nii *Carol Nacht, Josef Naftalisojn, Josef Weinrach, B. L. Cantaragin*, din partea Epitropiei iar din partea Comitetului școlar D-nii: *B. Sansony, M. Sperling, A. Veiningher și I. K. Katz*. Antreprenor a fost d. *Avram Fontianer*, care s'a ocupat fidel și devotat cu această clădire.

La școala de băeți a Comunităței se făcea instrucție militară, iar instructorul era plătit de Comunitate aceasta a durat până la 1 Februar 1909.

Acum în privința Bibliotecei așa zisă „*Populardă*” sau mai bine zis „*Sansony*” ea în întâi deschisă la 1904 în localul Loiei „*Menorah*” ca club de lectură și apoi la școala Istr. Comercială *Michel și Rebecca Iuster*, în urmă la școala Israelită de la Șipote etc.

Se dă des festivaluri în folosul acestei biblioteci.

CANTINA ȘCOALELOR ISRAELITE ȘI IMBRĂCAREA

COPILOR SĂRACI

CANTINA ȘCOALELOR

În anul 1899 societatea : „Propășirea” avea de scop a finea Cantina școlară.

În anul 1900 Comitetul școlar a luat inițiativă pentru existența Cantinei școlare, persoanele de inițiativă fiind D-nele Goldina L. Iuster, Sperling și Strich. În anul 1902 s'a dat un bal sub patronajul Loiei „Menorah” în folosul Cantinei și pentru îmbrăcarea copiilor saraci.

În anul 1905 prin inițiativa D-lui *Em. Iacoby*, (directorul școlaei No. 2) și cu concursul domnișoarelor *Ana Grünwald* și *Seinufa Sansony* precum și al întregului corp didactic al școlaelor israelite de băeți s'au format un comitet de acțiune,

înscrind 200 membrii cotisanți. Apoi prin apelul făcut D-lui *I. Astruc*, s'a obținut o subvenție de 400 lei anual din partea societăței „*Ica*” astfel că de 18 ani se conduce cantina școlară în mod regulat în lunile Decembrie, Ianuar și Februar fiește care an, hrănindu-se gratuit peste 70 copii sărmani cu mâncări calde, servite fiind cu mare dragoste de către domnișoara *Ana Grünwald*, care de la înființarea cantinei, s'a devotat acestei instituțiuni cu cea mai mare pasiune. — Cantina școlară este în școala de băeți No. 1, unde vin și copii sărmani din școala No. 2 de mâncăcă între orele 12 și 1 p. m. Comitetul cantinei îl formează corpul didactic al școlaelor Israelite de băeți.

După bilanțul cantinei pe anul școlar 1908/909 rezultă că totalul veniturilor pentru cantină a fost 993 lei 50 bani

În anul 1908 Comitetul cantinei a fost astfel alcătuit: *Ana Grünwald* (președintă), *M. Antler* (casier), *Em. Iacoby* (controlor) și *Iacob Meller* (consilier).

În anul 1909 Corpul Didactic al școlaelor Israelite locale — în numele elevilor săraci — exprimă vîi mulțumiri generoasei Domnișoare *Ana Grünwald*, care și în anul acesta (al IV-lea an de existență a Cantinei) a arătat multă bunăvoință și a lucrat cu multă dragoste pentru buna funcționare a Cantinei. — Cantina hrănea zilnic 75 copii.

În acest an afară de cotizațiile membrilor, D-soara *Ana Grünwald* a donat 10 prosoape ear d. *Bernhard Weisman* 40 kgr. fasole.

În anul 1911 D-l A. Renert, președintele Comunităței și președinte onorific al Cantineilor școlare, în raportul său, arată că cantina intră în al 7-lea an al existenței sale și tot odată dispozează ca și fetele școlaei să fie primite.

În anul 1913 inventarul cantinei era : 95 șervețe, 12 prosoape, 14 mușamale, coșuri pentru pâine, 2 ligheane, 4 cazane mari de aramă, 1 cazan mic idem de aramă, 2 lingurare, 17 pahare, 7 cane de apă, 150 strachini, 28 farfurii, 25 farfurii mari, 58 farfurii mici, 112 cuțite, 17 solnițe, 106 linguri și 106 furculițe de metal. Președinta activă a comisiunii cantinei era D-ra *Ana Grünwald* ear Președinte onorific a fost D-nul A. Renert. În darea de seamă a cantinei școlare pe anul 1913-14, arată că numărul elevilor ce au luat masa

ziliuic a trecut peste 140: Cantina a funcționat de la 1 Dec. 1913 până la 1 Martie 1914.

Mulțumește D-lui *H. R. Weinstok*, pentru interesul deus la încesarea cotizatiunilor precum și corpului didactic, pentru ordinea și disciplina ce a domnit în timpul mesei, asemenea și membrilor cotizanți.

Comitetul „Cantinei școlare” exprimă vii mulțumiri societăței „A. I. U.” din Paris, care prin D-l *Is. Asstruc* a binevoit să acorde și anul acesta subvenție de 400 lei.

În Darea de seamă a Cantinei școlare pe anul 1915-1916 Președinte de onoare fiind D-l *Solomon Drimmer* iar președintă casieră a fost D-ra *Ana Grünwald*. În acel raport arată că existența cantinei intră în al 11-lea an. Subvenția de 400 lei din partea soc. „A. I. U.” n'a pervenit anul acesta. Arată că trupa *Segalescu* a dat o reprezentafie teatrală în beneficiul Cantinei. Datorit bunei voințe și muncii depuse de repositatul director *Dr. H. Wolskaut* și în special de D-l *Lazar E. Feibl* și *Jaque Feibel* secondat de D-l *A. Schwartz*, cari și-au dat tot interesul pentru bunul mers al Cantinei și pentru obținerea acestui beneficiu necesar cantinei. Societatea sacră: „*Chevera Kadoscha*” subvenționa și ea cu 50 lei lunar. În anul 1924 Cantina școlară, în frunte cu onor D-le: *Semelia Bach*, *Clara Weiningher*, *Fofontica C. Weinberg* și *Babette Weinrauch* au obținut următoarele ajutoare și anume: D-l *Margulies* (Director fabriciei de postav Buhuși) 10.000 lei, *Coca P. Iuster* 1500 lei, D-na *Samft* 1000 lei, D-l *Iulius Agatștein* 1000 lei, D-l *Aron Iuster* 1000 lei, D-nii *Davidovici & Berall* 1000 lei, etc.

Cu aceste sume au condus Cantina foarte bine.

IMBRĂCAREA COPILOR SĂRACI

A intrat în obicei ca îmbrăcarea copiilor săraci să se facă mai mult din inițiativă particulară. Acest obicei se păstrează chiar din vechime căci pe când era încă „Talmud-Thora”, inițiativa îmbrăcării acestor copii se făcea în totdauna de către particulari. Așa că și acumna 40-50 ani repositații:

Mesel Talpalar, *Iosel Moise Șochetz* numit și *Iosel Nechomes* (bunni mei), *Mordche der Vasser* (Balan), *Zise Chabotnik*, *Mordche Ide Wolfs* (tatăl familiei Chișe) și alții îngrijeau întotdeauna pentru îmbrăcarea copiilor săraci din școala „Talmud thora” de aci.

Cu alte cuvinte întotdeauna se găseau persoane caritabile care și luau aceste angajament de-a colecta bani și a îngriji îmbrăcarea copiilor săraci din școlile comunităței noastre. Ani de-a rândul societatea tinerimei „Tikwah” îmbrăca de două ori pe an copiii școlai israelite. În anul 1899 s'au îmbrăcat acești copii de către comitetul alcătuit din D-nii: *Dr. Elias Zilberman*, *Dr. Aurel Lupu*, *M. I. Ipcar*, *Leop. Bach*, *Moritz Stambler*, *I. Brill* și studenții în medicină *V. Daniel* și *Schiller*, care au colectat suma necesară, dând și un bal cu concert pentru acest scop.

Tot în acel an societatea „Bnei Zion” și „Benoth Zion” au organizat un frumos bazar cu obiecte strănse de către membrele: *Elise P. Daniel*, *Debora Brauner*, *Clara Iuster*, *Matilde Iancovici*, și D-nii *P. Daniel* și *D. Samsony*, îngrijind de îmbrăcarea copiilor sărmami.

În anul 1900 Comitetul de inițiativă alcătuit din D-nele *Marie Siegler*, *Malca Roșcovici* și *Clara Weiningher* s'au împărțit haine la 96 copii săraci.

Răposatul *A. L. Iuster* a dat stoffă în prețul costului car *Emanuel Schwartz*, antr. feredenului Israelit a oferit baie de 2 ori pe săptămână gratis pentru copii școlaelor Comunităței. În anul 1902 s'a dat tot pentru acest scop un frumos bal cu bazar de obiecte sub patronajul „*Menorah*”.

Tot în acest an s'a mai dat un frumos bal cu concert vocal și instrumental dirigeat de d. *A. Petreanu*, director al școlai No. 1 de băieți, în beneficiul menționatului scop.

În anul 1903 prin inițiativa luată de către doamnele *Roșcovici*, *Fondianer* și *I. Weinrauch* s'au îmbrăcat 80 copii săraci iar prin balul organizat de D-lor la 1 Februar a cel an, obținându se 400 lei s'au acoperit tacele școlare a unor elevi săraci ce au urmat la liceul local.

La 11 Februar 1903 trupa *Segalescu* a jucat piesa „Mamon” în beneficiul îmbrăcării copiilor dela școala de fete.

În anul 1904 comitetul școlai de fete, d-nele: *Elenora Roman*, *Roxa Dr. Stein*, *Marta Dr. Lupu*, *Elise Semoy*, *Elise*

P. Daniel și Pauline Fondianer au dat un splendid bal în folosul școlii de fete și pentru îmbrăcarea copiilor săraci din acea școală. — Tot în acel an doamnele *Roscovici Weiminger* și *Fondianer* au strâns peste 1000 lei îmbrăcând copii săraci din toate școlile israelite locale.

În anul 1905 societatea domnișoarelor "*Amicitia*" a îmbrăcat mai multe eleve din școala Israelită de fete de aci. Tot în acel an prin inițiativa comitetului școlar s'au îmbrăcat 96 copii săraci iar D-șoara *Laura Nathalsohn*, a împărțit 15 părechi de ghețe la fetele sărace din școala israelită.

În anul 1906 societatea domnișoarelor "*Amicitia*" a dat o serată artistică diletanță de către d-șoarele *Laura Nathalison*, *Debora Siegler*, *Sophie Lazarovici* și *A. Polak*, îmbrăcând fetele sărace din școala israelită; iar comitetul școlar a îngrijit de băeții școlilor israelite locale.

În anul 1908 s'au îmbrăcat 70 copii săraci din școlile Israelite de băeți prin inițiativa mea și a Domnilor *Meir Schwartz*, *Osiat Nadler*, *V. M. Riegler* și *Leibel Hajner* clectând suma necesară pentru acest scop.

În anul 1909 Comitetul de inițiativă, alcătuit din D-nii *Iosef Kaufman*, *Meir Schwartz*, *Osiat Nadler*, *David Davidovici* și *M. S. Goldstarb* au colectat și îmbrăcat 70 copii din școlile Comunității.

Tot în anul acesta Comitetul dirigențe al școlilor Israelito-Române împreună cu președintele Comitetului școlar d-l *M. Eisicovici* lansează un fel de scrisoare deschisă la adresa onor Rabin al Comunității locale unde își arată păsurile și suferințele școlii, arătând că copii din școlile Comunității sunt goi și lipsiți de cele necesare unor eleve.

Iată copia celui apel:

Copie după adresa înaintată de comitetul dirigent al școlii israelito-române către d-nul Rabin local.

No. 13

Piatra-N. 20 Octombrie 1909.

Onorate Domnule Rabin,

Cu ocaziunea inspecțiunilor ce am făcut la școlile israelito-române locale de băeți, am constatat cu mare durere — mai cu seamă la școala sub-Petricica, care este frecventată în

majoritatea de copii săraci — că aproape 100 copii sunt desculți și atât de prost îmbrăcați cu haine atât de zdrențuroase încât pe lângă că mi s'a rupt inima de milă la vederea atâtor săracii, m'am întrebat: Cum vor putea acești copii să frecventeze școala în timpul ernei în așa hal?

Situația financiară a școlii e atât de critică și atât de zdrențuroasă — din cauza puținei importanțe ce comitetul episcopiei găsește cu cale a acorda instituției școlare, cea mai necesară instituțiune, încât cu mare greu se încasează minima subvenție lunară spre a se putea face plățile instituțiilor, dovedă alăturata copie după plângerea instituțiilor cu data de 18 Octombrie crt, și veți recunoaște și Dv. că comitetul școlar, chiar cu toată bună-voința îi este imposibil de a mai contribui din subvenția ce primește, și la îmbrăcarea copiilor.

Unicul mijloc ce rămâne deci, este acela de a apela la caritatea publică, și cu un ceas înainte de suflă vântul rece; fiind că deși în toți anii s'au găsit oameni de bine cari s'au interesat de soarta copilului sărac, totuși el a degerat întâi de-abinele înainte de a fi îmbrăcat.

Consecințele acestei întârzieri au fost în tot-deauna acelea că sărmanii copii săraci, pentru care toate comitetele bat toba că le poartă de grijă, n'au putut frecventa școala în timpul ernei, parte din ei au rămas repetenți până la infinit și parte din ei vrând nevrând au trebuit să se retragă până ce în cele din urmă, unii ca și alții au părăsit băncile școlii cu aceiași cultură cu care au intrat. Vă mărturisesc că nici într'un oraș din țară nu se vede atâta indiferență față de școală ca aci.

Aceste sunt vederile mele în această privință și de aceea pentru a preveni din timp, ca să nu se repete și în acest an ceea ce se repetă de un șir de ani cu copii săraci, îmi permit de a apela prin prezenta la bunul Dv. simț, rugându-vă să bine-vojiți a delega o comisiune compusă din 2 sau 3 membri care în unire cu Dv. să conlucreze pentru strângerea fondului necesar pentru îmbrăcarea a 100 copii, cât mai urgent posibil, și prin aceasta veți fi dat acestor sărmani copii, pe lângă ajutorul material — cruțându-le fizicul — și ajutorul moral care e mai presus de acel material, contribuind ca copilul sărac venit la școală, să beneficieze de foloasele ei reale, de care populațiunea noastră israelită simte atâta nevoie.

M'am mai adresat în această privință și D-lor Moise

Juster și S. Hergovicic, cătoră leam făcut în mod oficial a-
ceiași exprimare, și rămâne la facultatea Dv. de a vă pune
în legătură cu acești domni pentru realizarea scopului dorit.
În tot cazul, îmi place să sper că nu veți lăsa să treacă mult
timp până la rezolvirea în fapt a acestei cereri, fiind timpul
destul de înaintat, și mulțumindu-vă anticipat în numele atâtor
copii cari așteaptă ajutor prin bine-voiitorul Dv. concurs, și
în numele comitetului școlar.

Semnez cu distincșă și respectuasă stima,

ss) Președinte M. Eiscovici

*Comitetul școlar face un călduros apel către toți core-
ligionarii locali, față de situațiunea financiară critică a in-
stituțiunei școlare din acest oraș, să bine-voiasă a da pre-
țiosul lor concurs comisiunei ce se va prezenta pentru
strângerea fondului destinat pentru realizarea acestui nobil
scop.*

Cople după adresa corpului didactic din 18 Octombrie 1909

Domnule Președinte,

Corpul didactic, în urma mizeriilor ce are de îndurat din
cauza *neregularităților* plăților dat fiind că suntem oameni
nevoiași fără alte mijloace de cât modestul nostru salariu,
am fiut să procedăm în mod loial, cerând să ni se achite
lefurile la timp.

Am făcut o cerere prin care am rugat achitarea regulată
a lefurilor; aceasta în urma întârzierii lefi de la 1 Octombrie,
care ne-a fost achitată abia la 10 ale acestei luni. Este știut
că leafă o primim la sfârșitul fie-cărei chenzini.

Cur toate aceste, nici cererea n'a fost rezolvată și nici
chenzina din 15 a. c. n'a fost achitată încă?

Cine știe când va avea loc această achitare!
Întârzierile aceste ce se succed, ne îngreuiază din ce în
ce mai mult situația noastră materială, care e ori și cum
destul de critică.

Protestăm în contra acestei neregularități, cerând încă

odată ca să luați măsurile necesare pentru a evita în viitor
repetarea acestor stări de lucruri, *pentru a nu fi reduși la
neplăcuta situație de a părăsi clasele.*
Siguri fiind că ne veți recunoaște drepturile noastre, vă
asigurăm devotamentul ce vă păstrăm.

ss) M. Antler, M. Wechsler, H. Goldstark, D. Jacob-
sohn, I. Meller, Em. Jacoby, E. Feibel.

D-sale

D-lui Președinte al Comitetului școlar

L O C O

În anul 1914 „Loja Bnei Brith” prin inițiativa membri-
lor ei: *Iosef Weinrauch, M. Aizicovici și Sol. Drimer*, care
au colectat 4256 lei și 50 centime, îmbrăcând cu costume de
postav 151 băieți cu 145 cămeși de zefir, 164 ghețe, 146 șepci
și 60 ghețe pentru fete. Comitetul a mulțumit răposatului
Iosef Nafalisohn pentru prețiosul concurs dat lojei.

În anul 1922 filiala societății „*Caritatea*”, compusă din
D-șoare în frunte cu d-șoarele *Lupu, Gherșin și Bandel*, au
îmbrăcat copii din școlarele Israelite de fete.

Asemenea și *Epitropia Comunității Israelite*, din partea
ei a îmbrăcat orfanii de războiu, tot în acest an 1922. Iată
copia invitației, pentru ziua îmbrăcării:

ROMÂNIA

Piatra-N. 31 Ianuarie 1922

Epitropia Comunității Israelite

ORASULUI PIATRA-N.

Fondat la 1766

Stimate Domn,

Vă rugăm să bine-voiți a lua parte la îmbrăcarea orfanilor de războiu și a copiilor lipsiți de mijloace, ce va avea loc în localul

Școalei Israelito-Române

din strada Sf. Gheorghe

în ziua de

Miercuri 1 Februarie 1922 ora 12 a. m.

Primiți vă rugăm asigurarea osebitei noastre stime.

Epitropia Comunității Israelite

În anul 1924 Comitetul alcătuit din D-nele *Elise Semo, Libița Rabinovici, Elise P. Daniel, Clair P. Juster, Rașel Juster* și *Caesarina Herșcovici* au colectat bani și au îmbrăcat copii săraci din școalele Comunității. Tot în acest an din inițiativa D-nelor *Coca Juster, Nina Sanft, Elise P. Daniel, Rașel Juster* și *Maria Brül*, care au dat un bal mascat de copii, din venitul net au îmbrăcat copii săraci din școalele Comunității.

Tot în anul acesta *Wilhelm Apoteiker*, originar de aci a donat 30 costume copiilor săraci din școalele Israelite prin D-na *Clara M. Juster*.

În anul 1928 D-nele *Libița Rabinovici, Rose Grünberg, Betty Bacal* și D-șoara *Lilly Herman* au strâns 4620 lei și au îmbrăcat cu 50 părechi ghete, 51 costume bălești, 22 șorturi de uniformă, 9 paltane și 3 rochii, pe copilele din școala de fete a comunității.

Acuma după ce am finit despre școalele comunității noastre voi vorbi și de frecventarea evreilor în școalele publice românești.

În buletinul instr. publ. pe Iulie 1866 p. 569 găsim următoarele eleve evreice ce au frecventat școala primară de fete de aci: *Herșcu Sura, Herșcu Dina, Pascal Reize, Ghifeș Hana, Iancovici Haim, Culbeci Ita, Mendelson Rașel, Jiț Zisl, Haim Zolda, Catargesa Rifica, Catargesa Tauba, Copulovici Tauba, Malta Rațe, Șmiel Mariese, Jiț Rifica, Mendelson Toni, Ușer Sima* și Iosub Alta, în toate clasele care numărău total 110 eleve.

În statistica învățământului pe anul școlar 1876-1877 tabela No. 7 pag. 5 arată că în toate școalele primare urbane de băieți din acest județ au fost total elevi 675 din care 163 evrei, iar la tabela No. 11 pag. 8 arată că în toate școalele urbane de fete din întregul județ au fost total 301 eleve între care 122 evreice.

Iată și o mică statistică comparativă școlară pe ani: 1878—79, 1881—82 și 1882—83: ¹⁾.

Anii	Ortodocși		Evrei		Proporția									
	Băieți școalelor Primare	FETELE școalelor Primare	Elevii Cimnăzului	Elevii școalelor Primare										
1878—79	1878—82	1882—83	1878—79	1881—82	1882—83	325	593	603	167	107	119	1.2	1.5 ¹ / ₂	1.5 ⁰ / ₄
1878—79	1881—82	1882—83	194	201	205	150	184	173	1.1.1 ¹ / ₁₀	Idem	Idem	1.4 ¹ / ₄	1.3	1.4 ¹ / ₄
1878—79	1881—82	1882—83	84	58	61	19	19	18	1.4 ¹ / ₄	1.3	1.4 ¹ / ₄	1.4 ¹ / ₄	1.3	1.4 ¹ / ₄

1) *Fraternitatea* An VII No. 4 și 23.

În a-XXA-a aniversare de la înființarea Gimnaziului din Piatra (1894) constatăm următoarele la pag. 39 o.r.d. 48.

Dintre elevii absolvenți: în anii 1873 total 13 dintre care 1 evreu, anul 1875 total 12 dintre care 1 evreu, anul 1878 total 15 dintre care 1 evreu, anul 1879 total 12 dintre care 3 evrei, anul 1882 total 14 dintre care 6 evrei, anul 1883 total 5 dintre care 2 evrei, anul 1884 total 6 dintre care 3 evrei, anul 1885 total 9 dintre care 2 evrei, anul 1886 total 13 dintre care 5 evrei, anul 1887 total 9 dintre care 2 evrei, anul 1889 total 6 dintre care 1 evreu, anul 1890 total 10 dintre care 1 evreu, anul 1891 total 17 dintre care 2 evrei, anul 1892 total 24 dintre care 7 evrei, anul 1893 total 22 dintre care 4 evrei, anul 1894 total 18 dintre care 5 evrei.

În anuarul Gimnaziului real „Petru-Rareș” din Piatra pe anul școlar 1896-97 se constată că absolvenții clasei a 4-a au fost total 30 dintre care 16 evrei.

Din darea de seamă a Ministerului Instrucțiunii Publice asupra școlilor secundare ale Statului pe anul școlar 1897-98 se constată că în Gimnaziul Real local au fost în acest an astfel: Cl. I-a 76 elevi dintre care 27 evrei. Cl. II-a 58 elevi dintre care 30 evrei. Cl. III-a 33 elevi dintre care 17 evrei. Cl. IV-a 25 elevi dintre care 15 evrei și Cl. V-a 39 elevi dintre 17 evrei.

Aci este locul de arătat că în anul 1878 elevul *Zisiz Apotheker* (Doctor în medicină) a luat inițiativă și a făcut primul drapel al Gimnaziului local, care este și astăzi, colectând banii necesari de la elevii Cl. III și IV-a și între donatori figurează elevii evrei: *Zisiz Apotheker*, *Moritz Veinberg*, *Lupu Goldenberg* (Doctor Aureliu Lupu) și *Rudolf Ferester*, trecuți pe fanionul drapelului.

Tot odată trebuie arătat că primul evreu care a absolvit Gimnaziul local este *Herman Erdreich* (fost renumit doctor în medicină) naturalizat servind în războiul 1877-78 ca medic-căpitan în rezervă, medaliat și doctor al mai multor instituțiuni din București unde era stabilit.

Asemenea trebuie să menționem pe primii evrei bacalauri ai liceului local „Petru Rareș” (1899-1900): *Aoram Horovitz*, *Leibis Calman*, *Moise Rotman*, *Aoram Vesler*, *Froan Șaraga*, *Iosef Șor*, *Moise Strul*, *Aoram Cernăuțeanu* și *Iancu Iuster*, ale căror fotografii se află în cancelaria Liceului.

Relativ la școala profesională „*Cheorghe Asachi*” de aci, după darea de seamă a Ministerului Instrucțiunii publice asupra școlilor statului pe anul școlar 1897-98 se constată astfel: cl. I-a 53 eleve dintre care 22 evreice, cl. II-a 35 eleve dintre care 12 evreice, cl. III-a 34 eleve dintre care 12 evreice.

De când s'au votat taxe și restricțiuni asupra copiilor de evrei, foarte puțini frecventează școlile primare ale statului, preferând pe cele ale comunității sau particulare. În liceu foarte puțini evrei se înscriu din cauza lipsei de mijloace și aplicarea legii de preferință a creștinilor, deci cea mai mare parte din copii care absolvă școlile comunității, se duc la meserii, negoț, birouri și magazine, spre a și crea o carieră de existență zilnică.

Starea Culturală și morală

Starea culturală și morală a evreilor din Piatra, din cele mai vechi timpuri este din cele mai bune și este socotită ca a doua după Iași. Nici un oraș din Moldova, afară de Iași, n'a dat fărî o pleiadă de atâția ebraiști și tirați ca acest oraș. Nicăiri nu s'au manifestat atâtea societăți și atâtea naștință de cultură ca aci. Cea mai bună dovadă al acestei naștinți, în această direcție e școala Talmud-Thora, care există aci de sute de ani și numeroase beth-hamidrașim unde se studia ziua și noaptea știința biblică, talmudică etc., ca și în Iesuboth și unde amatorii de știință judaică își perfecționau cunoștințele prin dezbateri continue. Deosebit mai erau societăți științifice în limba sacră ca „*Chewra Mișnaioth*”, „*Chewra tilim*” etc. Avântul spre studiul cărilor sfinte era foarte mare aci. Prin venirea multor familii din Polonia, avu loc o întreagă transformare în viața, obiceiurile și portul evreilor de aci, căci până la venirea acestora, evreii băștinași erau înclinați mai mult spre romanizare, atât prin portul cât și prin limba și obiceiuri; dar cu venirea celor din Polonia cari obținură o mare înăurire asupra celor autohtoni, o schimbare radicală avu loc asupra celor din urmă, cari se asimilară cu totul celor dintâi (Polonezii) și care stare timu astfel până pe la anul 1860, când încep simptomele de cul-

tură modernă prin îmbrățișarea portului european și învățătura modernă românești. Impulsul către școlile publice românești crește treptat până la anul 1903 (când se impun taxe și restricții), neglijându-se cu totul studiul evreiesc, care odinioară era în plin progres. Asimilarea se părea a fi ajuns la apogeul ei. Generația tânără se credea mai mult a fi români de cât evrei, tinzând a se fuziona chiar cu totul cu familia română. Această tendință asimilatoare își perde însă din putere, prin faptul respingerei și ignorării cu totul a acestei tinerimi asimilate de către români; iar prin legile votate contra evreilor în general, fără nici o excepție pentru cei băștinași, considerată ca străini i-au silit a se alipi iarăși de neamul lor; lotuși cu speranță într'un viitor mai fericit se simt români, iubindu-și patria cu dragoste.

Până la anul 1904 era în Piatra o singură școală, dar astăzi avem 2 de băieți și una de fete, ale căror institutori sunt recrutați din tinerimea evrească locală. Deosebit sunt foarte multe școli particulare israelite. Asemenea sunt cluburi de lectură unde se țin și conferințe publice pe terenul evreesc precum și cursuri de limbă și istorie evreiască, organizate mai cu seamă de societățile sinoniste.

Generațiile trecute de aici au produs o pleiadă de erudiți talentuși de valoare, între care se pot semna pe repositați: ¹⁾ *Rab Ichiel Mechel ben Iosef* (autorul Pinkesului societății sacre "Chewra-Kedoscha" de aici), Frații *Uren, David* și *Fabiș Kolomeir, Moische Șoichet, Rabi Leib Sacher*, (rabin în Lzmit), *Rabin Chaim Ione, Rabin Veluel Apotheker, Israel Vințer* (cabalist), *Aoram Koin* (matematic genial), *Bendet Axrad, Bătrânul Abeles* (rabin în Palestina), *Iosel Abeles, Șoime David*, (cabalist), *Lebiș Kofler, Rabin Moise Volf Kitai, Hiel Kitai, Rabin Iosef Daniel, Rabin Isucher Beer, Rabin Itchok Avoerner, Rabin Leib Esrig, Rabi Veluel Nutes, Rab Meșl Melomed* (rabin la Zias), *Mordache Ide Wolfs, Mișlem Zise* זיס מישל *Mișel Talpalar, Lipa Koppel, Rab Simon Lesepetzer, Rabin Șmil Lipcaner, Rabi Mendel Așkenazi* etc. etc.

1) Răspunșul Cronicarului.

Cu alte cuvinte casele de rugăciune de aci au produs pentru toată țara bărbați culți, ebraiști distinși, acest oraș fiind pretutindenea cunoscut ca cult.

Dintre cei mai distinși învățați și titrați moderni voi semna numai pe cei repositați: *Poetul Roneti Roman, Dr. Lewi Apotheker, Bernhard Sufrin* (publicist și profesor), *Efr. Iuster, Ios. Bolocan, Inginer Iosef Daniel, Azich Insonoles* (artist și autor muzical), *Abr. Chaim Catz*, etc. Unii dintre aceștia s'au distins pe terenul ebraic iar alții în literatură și știință profană. Alt-fel în viață avem peste 200 de titrați în medicină, filosofie, chimie, farmacie, inginerie etc. etc. etc. originari de aci.

Țin a releva că celebrul profesor *Sol. Sechter*, directorul seminarului rabinic din New-York a fost un elev al beth-hamidrășului *Chabad* de aci.

Acuma pentru a caracteriza mișcarea culturală și manifestările literare ale acestei generații, voi cita următoarele ziare și reviste apărute de aci: "*Israel*" (în ebraică) și "*Die Hoffnung*" (în Jüdisch) de d. *Elaazar Roheach* (1882-85), "*Die Neuste Nachrichten*" (Jüdisch) 1885, și "*Mercurul*" (Românește) 1905 de repos *Iacob Koppel* Tipograf.

În timpul emigrării de la anul 1900, au apărut următoarele ziare ocazionale în românește: *Steaua Israelită*, "*Biblioteca Israelită*" și "*Vocea Prtegorilor*" redactate de mine, iar "*Bistrița*" și "*Școala Prtegorilor*" de studenții Israeliiți din localitate.

"*Școala Obștei*" (românește), ziar ocazional de opoziție contra epitropiei comunității, redactat de un grup de tineri. — apoi ziarul zioniste "*Libanon*" (românește). "*Șekelul*" (românește) 1905: ambele redactate și editate de secția „*Jehuda Halewi*”. — "*Zeirei Zion*" în limbele română și ebraică redactat de D-nii D. Samsony și A. L. Zisu, editat de secția cu acelaș nume: — Revista "*Hamekitz*" (ebraic) redactată de renumiții ebraiști: *M. Braunștein Mebașan, B. Samsony, A. Feibel, A. L. Zisu*.

Broșuri și cărți au apărut foarte multe, din ale căror autori semnalez pe *Abram Koin, Bern Sufrin* și D-nii *B. Samsony, H. Leibovici* și *Iosef Kaufman*.

În general vorbind, cultura evreilor de aci este de lăudat

și superioară multor orase din țară. Cea mai mare parte din evrei posedă o cultură mijlocie și foarte mulți au cultură serioasă între care titrați și ebraiști distincți așa că ei formează un element prețios pentru judaism din România.

Conferința culturală zionistă

Acastă conferință a avut loc în Piatra în zilele de 29 și 30 Ianuarie 1906, convocată fiind de către D-l Heinrich Rosenbaum președintele federației zioniştilor din România. Sămbătă 28 Ianuarie, în ajunul conferinței, a avut loc o imponentă întrunire în templul Leipziger, la care a luat parte un public imens din toate clasele obștei.

Au vorbit D-nii Rabini *Dr. Rabinovici, Dr. Nacht, Dr. Niemirower și Haim L. Löbel*, tratând chestia zionistă, iar seara au avut loc o serbare de Chamişa-Assar, în onoarea delegaților în casa zionistă, unde *Dr. Niemirower* ținu o conferință tratând rolul femeii în mișcarea zionistă. Populația evrească era în mare mișcare și a asistat în număr foarte mare la conferință, și a păstrat o atitudine demnă de la deschiderea și până la închiderea ei.

Au fost delegați la conferință următorii domni: Din partea **comisiei culturale zioniste** au fost față: *Dr. Niemirower, Dr. Nacht, Dr. Rabinovici, B. Samsony, Isaac Cahane și B. Sorel. Din partea studenției din Iași* domnii: *Leibovici și Frühling*; din *Galatz: M. Heinrich Schein, I. Schönberg, I. Marcus Ami și Birnbaum*; din *București*: domnii *S. Labin* (representantul presei evrești) și *S. Kohl* (repres. uniunii studenților evrei); din *Botoșani*: d-nii *Scarlat Albrecht*; din *Bacău*: domnii *Iosel Batter* și *S. Iacobsohn*; **Roman**: d-nii *Noel Bring, S. S. Cheis, A. Sucher și L. Rapaport*; din **localitate**: *H. Goldstein, M. L. Abeles, Em. Iacoby, Ios. Soufrin, C. Soufrin, Sam. Soufrin, A. Faibil, H. Nacht, M. Schochet, d-na Elise P. Daniel și d-șoarele: S. Samsony, Rosalie Abramovici, Sofie Schwartz, Ern. Schwartz, Anna Grünwald, Maria Hauswarter etc.*

Sedințele conferinței, s'au ținut sub președinția D-lui *H. Rosenbaum*, care ținu discursul de deschidere, arătând că a convocat o conferință generală a tuturor cercurilor evrești, insistând a se crea un fond cultural și înființarea unei reviste pedagogice și alta pentru tinerimea studioasă.

Apoi după propunerea d-lui *M. H. Schein* se adresează următoarele telegrame:

M. S. Regelui și Reginei

BUCUREȘTI

Conferința culturală evrească întrunită la Piatra-N. arată suveranilor iubiți, ocrotitori ai tuturor supușilor lor, salutul ei de adânc devotament și de dragoste nefermurtă,

Trăiască Dinastia ! Trăiască România !

În numele conferinței culturale.

H. Rosenbaum

D-lui *Vlădescu* ministrul Instrucțiunii publice

BUCUREȘTI

Prima conferință culturală evrească întrunită la Piatra-N. salută pe conducătorul instituțiilor de instrucție din țară, deopotrivă ocrotitor al operilor culturale, al tuturor locuitorilor pentru creșterea luminei în toate straturile sociale.

Trăiască România !

În numele conferinței culturale.

H. Rosenbaum

Biroul era compus din d-nii: *H. Rosenbaum*, președinte; *Rabinul Haim L. Löbel, B. Samsony, Rabinul Dr. Rabinovici, B. Sorel, M. H. Schein și Scarlat Albrecht*, vicepreședinți.—*Rabinul Dr. Nacht, Rabinul Dr. Niemirower, I. Kahane, I. Schönberg*, asistenți. *Leibovici, Magder și Frühling* secretari.

Discuțiunile și referatele relative la cultura poporului au fost interesante și elocvente. *Dr. Rabinovici* vorbește despre sistemul defectuos, al instrucțiunii ebraice, cerând alegerea de metode bune și a se infiltra copiii cunoștințele religioase, insistând a se apela la comunități de a primi desideratele hotărârilor conferinței.

Dr. Nacht cere convocarea unui congres didactic și un program unitar pentru școli, judaizarea instituțiilor culturale și reînvierea judaismului antic. Arată rolul Rabinilor, lucrarea lor din cele mai vechi timpuri, pe terenul cultural; trece apoi la instituții arătând reaua lor stare materială și cere măsuri pentru ameliorarea stărei lor.

Dr. Niemirower arată că rabinul și profesorul sunt *cul* judaismului. Trecând la instituții arată starea lor critică, deci e de ideile să formeze societăți solidare. Cultura a fost mântuirea evreilor sușine D-sa, deci e de idee a se studia istoria și literatura de către societăți cu această tendință, apoi să se propage gimnastica, să se susție presa și să se editeze cărți pentru popor, cerând convocarea unui congres cultural. Toate aceste să se lucreze în unire cu organizațiunile comunităților din țară:

H. Rosenbaum, arată că zionismul e privit cu respect de toată lumea, deci e de părere de a se lucra în unire și cu alte elemente spre a le câștiga. Propune numirea unei comisii pentru formarea uniunii culturale și se alege pe *D-nii H. Rosenbaum, Dr. Niemirower, Dr. Nacht, Dr. Rabinovici și Sam. Pinales*. Apoi mai vorbiră, făcând diferite propuneri *D-nii: B. Sansony, Scarlat Albrecht, M. Herrich Schein, Frühling, Iosef Soutrin și Isaac Cahane etc.*

Conform propunerii *D-rului Cohl* de a se convoca un congres al rabinilor, se numește o comisie compusă din *D-nii rabini Nacht, Beck, Niemirower, Rabinovici, Landau, Taubes, (Botoșani) și Vofsohn (Fălțiceni)*, cari să între în relație cu rabinii din țară pentru aducerea la îndeplinire acestei propuneri.

Asemenea se propune și convocarea unui congres al profesorilor evrei din țară și se numește o comisie pentru convocarea acestui congres, compusă din *D-nii: Dr. Niemirower, Dr. Beck, Dr. Nacht, M. Schwarzfeld, Bejarano, Dr. Steuerman, D-șoara M. Casiner, Dr. Gheleter, Dr. Nesto-*

rianu, Scarlat Albrecht, M. Braunstein-Nebesan, Aughenstreich, D-na Feinsilber-Rusu, Em. Jacoby, Rapaport, Labin și D-șoara Sofie Schwartz.

După închiderea conferinței, epitropia Comunității a oferit un banchet congresiștilor. Seara a avut loc tot în sala teatrului o mare întrunire publică zionistă, prezdată de *D-l H. Rosenbaum*, care făcu o cuvântare magistrală pentru care i se făcu ovațiuni. Corul intonă cântecele: „Dort wo die Ceder“, „Degel machne Jehuda“, și „Die Schwie“. Mai vorbiră apoi *D-nii Dr. Niemirower* în germană, *Dr. Nacht* în ebraică, *Dr. Rabinovici* în franceză, *Dr. Cohl* în română și *M. Schochet* în jüdisch. Astfel se sfârși impozanta conferință.

În treacăt remarc că ideia zionistă a prins în Piatra rădăcini adânci și aceasta mulțumită păturei culte evreești care stă în fruntea acestei mișcări.

Starea Morală

În ceea ce privește starea morală, indic două mici tablouri statistice mai vechi, după care se poate constata:

Statistică Penetenciară ¹⁾

Anii	JUD. NEAMTZ			ORTODOCȘI CATOLICI etc.			E V R E I		
	Penetenciar	Corect.	Recus.	Muncă zil.	Total	Corect.	Recus.	Vagab.	Total
1875	Bisericiani	277	44	1	322	9	1	—	10
"	Pângărați	60	217	16	293	7	10	—	17
1878	Bisericiani	306	5	—	311	5	—	—	5
"	Pângărați	25	275	9	309	—	4	—	4
1893 ²⁾ până la	Bisericiani	—	—	—	1444	56	—	—	56
1897	Pângărați	—	—	—	659	8	—	—	8

¹⁾ Statistica penitenciară din România pe anii 1875-78 București, pag. 9

²⁾ Mișcarea închisorilor centrale din Istoria închisorilor din România de Gr. I. Diannu, București 1900, tabela 1.

Statistica Judiciară (Jud. Neamtz) ¹⁾

A N I I	CURTEA CU JURI		TRIB. CORECT.		Jud. de Pace Contrav.	
	Ortod.	Evrei	Ortod.	Evrei	Ortod.	Evrei
1866	—	—	106	7	—	—
1870	27	1	751	57	113	61
1871	49	6	1196	66	132	92
1873	132	3	798	36	137	46
1874	51	3	1555	59	—	—
1876	123	1	452	44	—	—
1877	36	—	1484	75	—	—
1883	61	4	572	30	—	—

Arestul preventiv Jud. Neamtz.

Anii 1893 până la 1898, total deținuți intrați 3305, dintre care 213 Evrei.

1). Ministerul de Interne, Statistica Judiciară din România pe anii 1866—1883.

Instituțiuni Filantropice

SPITALUL

Istoricul

Din cele mai vechi timpuri, exista în raionul vechinului cimitir o casă mare cu câte-va camere, numită *hegdîs*, care adăpostea pe cei săraci și bolnavi și care casă există și astăzi, servind numai ca azil săracilor străini cari vin aici pentru un scurt timp.

Până la înființarea spitalului, bolnavii erau ajuturați din venitul gabelei și al unei cutii numită „*Bekur-Cholim*” care își avea al ei administrator numit direct de epitropia comunității. Până la anul 1875 epitropia comunității avea tocmit exclusiv pentru săraci o moașă și un doctor.

Iată spre dovadă și copile unor chitanțe emanate de la acei doctori :

CHITANȚA

Subsemnatul medic orașului Piatra, adeverește prin aceasta că am primit de la D-nu Herșcu Kahal, comunei Israelite, patru galbeni pe luna Mai, anul corent, drept remunerație, pentru căutarea bolnavilor săraci, pe la casele lor, ordonat de Kahali.

23 Mai 1863.

semnat, Dr. Ulariski

CHITANȚA

Am primit de la Kahali patru galbeni leafa ca doctor a Israelitilor pe luna Noembrie.

2/12 Anul 1864.

semnat Dr. Chering

În ceea-ce privește spitalul creștin, el era deschis pentru toată lumea, fără nici o deosebire de confesiune, mai mult încă, slătina de la Bălătești, conform ordinului Ministerului de Finanțe al Moldovei. (No. 11315 din 1 Octombrie 1859) către Prefectura de Neamțu, după hotărârea consiliului Miștrilor, urmează a se slobozi pentru feredee personale care se vor înfăoșa cu certificatul doctorului că ar avea trebuință de asemenea feredeie.

Această regulă era atât pentru evrei cât și pentru creștini. Iată spre dovadă și suplica bancherului Laba Mocâl din Piatra către Prefectura de Neamțu în această privință: ¹⁾

Timbru 20 parale.

Onor. Prefect. de Neamțu *Labă Mocâl din Piatra*

Suplica

Din alăturata adeverință a Docturului fizic a Districtului, Grojowski și a D-sale fisticului de oraș Chering, se va lămurii onor, Prefect că am neapărat nevoie de a mi se slobozi din Bălătești slătina pentru o cură a familiei care pătimește de scrofulu. Deci cu tot supus vin a ruga pe onor, Prefectură să bine voiască a ordona casei slătinei de a mi se slobozi asemenea slătina.

1859 August 4 T.-Piatra

urmează iscălitura evreiască, Laba ben Mordche.

Reg. No. 9941. Resoluția sună a se slobozi slătina cerută.

Pentru săracii creștini trebuia un certificat de la Poliție, iar pentru cei evrei, un certificat sau mai bine zis, o mărturie din partea Kahalilor și certificatul doctorului și apoi slobozia bolnavilor săraci slătina necesară. Iată spre dovadă și o asemenea mărturie a Kahalilor: ²⁾

Timbru 20 para.

¹⁾ Dosar No. 22 din 1859, Casieria de Neamțu, intitulat „Dosarul slobozire slătinei 1859”.—(Dosar în posesia mea.—AUTORUL).

²⁾ Acelaș dosar, fila 38.

Mărturia

Noi subscăliții Kahali nației Evreești din Piatra, dăm această mărturie la mâna D-lor Lancu Axelrad și Avram Zet Aron, Altar sin Ific, Hascal Dascal, Avram Negru, Lancu Haham și mărturisim către ocărnuire că în adevăr se află numiții oameni săraci și nu au cu ce să hrănească a lor viață și pentru că aceasta cei noi jos iscăliții mărturisim este adevărat, vom putea mărturisi în conștiință curată și cu frica Dumnezeuiască că noi în adevăr avem o asemenea știință — și pentru că această mărturie să fie ajutor cătră numiții la locul de trebuință, urmează ale noastre iscălituri.

Piatra 1859 Iulie 1

Urmează 8 Iscălituri Evreești ale epitropilor comunităței.

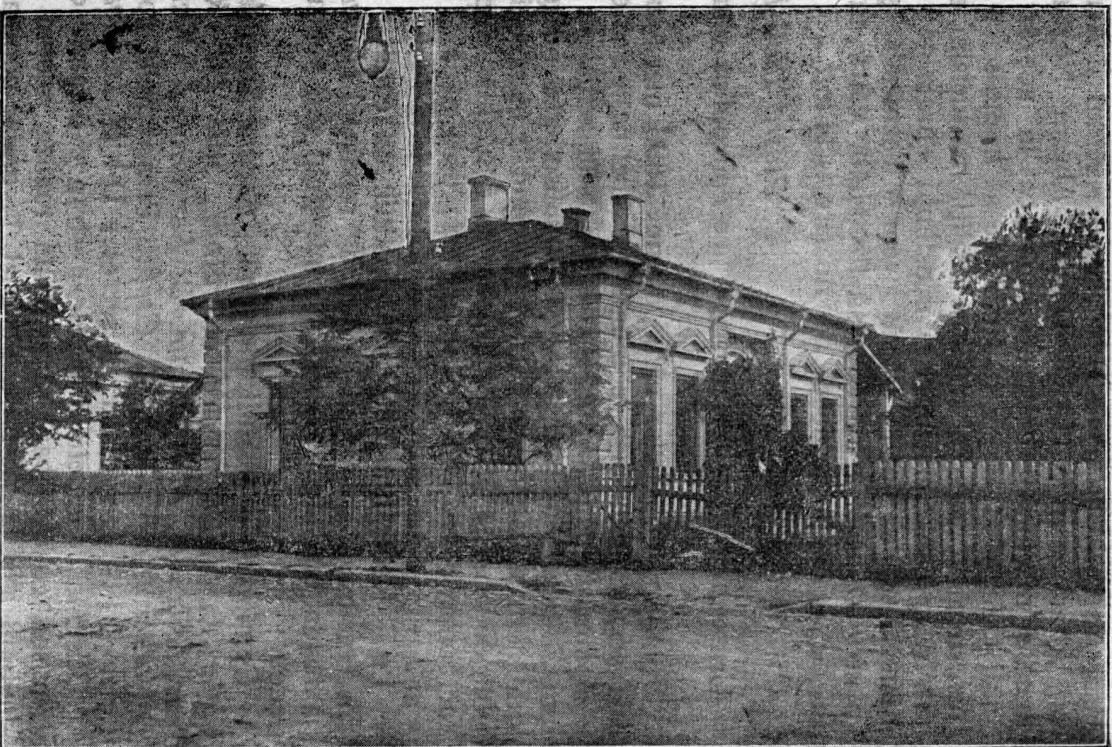
Ajutorarea săracilor până la anul 1896 merse neregulat, de la această dată însă, comunitatea cheltuște câte 80 lei pe săptămână până la înființarea spitalului actual și chiar și acumna. Această ajutorare consta în subscrierea rețetelor medicale care se iau la farmacia în comptul comunităței, iar deosebit de această în cazuri urgente se dau ajutoare pecuniare celor bolnavi săraci și cari ajutoare se urcă până la 1500 lei pe an.

La 1 Decembrie 1890 s'au instituit un comitet cu scop de a rescumpăra feredeele deținut de repositul *Herscu Coppel* și a fonda un spital, care să fie întreținut din venitul zisului feredee.

Comitetul fu alcătuit din D-nii: *Sachne Stambler, Smiel Siegler, L. N. Charas, M. L. Făinar, Șaie Ific Kaufman, Haim Leibovici, Meir Avram, B. Samsony, I. Weissmann, H. Nadler, A. Nadler și L. Crețu*. Președintele comitetului fu ales D-l S. *Siegler* iar ca secretar D-l *H. Leibovici*.

Misiunea comitetului era de a strânge ofrande de la 20 lei în sus, cu care bani să se poată realiza scopul propus. Comitetul a și lansat un mare apel, în graiul popular, a întocmit registre, etc., dar după puțină vreme toată lucrarea a adormit și toată dorința obștei evreești a stagnat pentru un timp.

De la anul 1888 și până la 1895 instituțiunea „*Bikur-*

Spitalul Comunității Israelite

Cholim era întreținută de societatea „*Caritatea*” (a negustorilor), care întreținea și școala „*Talmud-Thora*” iar meseriași și-au administrat deosebit aceste instituții, de către societatea lor, tot cu acest nume. Astfel a durat până în luna Mai 1896 când s'a reînființat gabela care există și acum și când a și avut loc fuzionarea ambelor tagme odinioară ostile.

În luna Septembrie 1898 s'a constituit societatea „*Bikur-Cholim*”, pentru a se veni în ajutorul bolnavilor săraci. Comitetul fu alcătuit din D-nii *M. Daniel, B. Samsony, S. Siegler, Moise Luster, M. Roscovici, M. Avram, L. Weinrauch, S. Daniel, L. N. Charas, Abr. Renert, Efr. Luster, Kopel P. Katz, Burech Avram, A. Fischer, Josef Naftalisojn, Aron Kahane. I. Fischer. Bern, Grünfeld, Josef Weinrauch și H. Goldner*. Acest comitet și-a propus a înființa un spital, dar care scop fu realizat mai târziu.

În 27 Martie 1899 comisiunea pentru fondarea spitalului înviță elita obștei israelite locale spre a se constătuit în comun pentru fondarea spitalului și s'a constituit o nouă comisiune alcătuită din D-nii: *Dr. Leon Stein, Abr. Renert, Ad. Weininger, Moise Roscovici, Abr. Fondianer, Lupu Tarcananu, M. Făinar, și I. Schwartz*.

Nu trecu mult și aceștia cumpărară un teren în strada Dărmănești, de la d-nul *Costache Andrieș* pentru 3000 lei, depunând și materialul necesar pentru clădirea spitalului, dar în urmă s'a debarasat de acest proiect. După căți-va ani, adică în anul 1904 au cumpărat casele D-lui *Anton Kugler*, din str. Luteriei cu 18.000 lei pentru acest scop. Atât soc. sacră „*Chevera-Kedoscha*” cât și D-na *Victoria Herscovici* au donat câte 1000 lei la cumpărarea acestui local.

Spitalul fu cumpărat pe numele D-lor: *M. Roscovici, S. Sigler, S. Stambler, L. N. Charas, Efr. Luster, P. Zissu, I. Schwartz și S. Herscovici*.

Înainte de a face descrierea spitalului actual, mă simt dator a face și istoricul **azilului pentru bolnavi săraci**.

Păuă la deschiderea spitalului actual, în urma indemnului d-lui *Dr. A. Lucianu*, prin inițiativa și susținerea D-nei *Victoria Smiel Herscovici*, se instalase un azil pentru bolnavii săraci în str. Apelor Minerale, la 11 Februarie 1901. Acest local care ținea loc de spital, avea 7 paturi. Acest azil în cea mai mare parte era întreținut de către *familii Her-*

scoVICi și Ronetti Roman și din cotizații benevole a mai multor coreligionari. Comitetul azilului era alcătuit din D-nele: Victoria Șniel Herscovici, Eleonora Ronetti Roman, Feiga L. N. Charas, Clara Weingher, Debora L. Iuster, Maria S. Siegler, Betty Weirrauch, Malca Roscovici Maria Ipcari, Raschel Iulius Agatstein și Elise P. Daniel. Doamna Herscovici și D-l A. L. Iuster au înzestrat micul spital cu paturi, și lingerii, iar d-nii: S. Herscovici, Abr. Renert și M. Roscovici au colectat o sumă respectabilă pentru susținerea lui.

D-na Elise P. Daniel ca secretară își dotează toată osteneala pentru existența acestui azil. Micul spital era îngrijit în mod gratuit de către D-l Dr. A. Lucianu, iar ca administrator avea pe D-l Meir Daniel.

D-rul A. Lucianu

Societatea damelor „Caritatea” dote și ea acestui azil foarte mult concurs. Acest azil a adus foarte mari servicii populației sărace, căci aproape o sută cazuri de febră tifoidă au fost acizitate în anul 1903.

Acest azil a existat aproape 2 ani când în luna Februarie 1903 a ars cu desăvârșire deci epitropia comunității se văzu nevoită a deschide actualul spital.

Spitalul actual, cu toate că era cumpărat pentru această destinație, totuși la început stete închis până la 15 Aprilie 1905 când ivindu-se mai multe boli serioase s'au internat mai mulți bolnavi și ast-fel de la acea dată funcționează regulat. Acela care dote spitalului mai multă îngrijire părintească a fost d-nul Moise Roscovici care dăruie 400 lei pentru susținerea lui, căci pe acel timp epitropia comunității era ostilă funcționării acestui spital, deci d-sa împreună cu d-nul Sam. Daniel, prin colecte și taxe, au susținut funcționarea spitalului.

Până la 1 Ianuar 1906 funcționează gratuit D-rul Leon Ștein, ca medical spital iar ca sub chirurg bătrânul Iosef Blumen tot gratuit, care făcea și pe îngrijitorul spitalului, iar mai târziu dentistul Iosef Rosenthal.

În Decembrie acel an, epitropia comunității au votat pentru spital 80 lei pe săptămână și numai ca medici pe D-rii Ștein și Lucianu, cari erau plătiți cu câte 75 lei pe lună.

La 18 Aprilie 1906 societatea damelor „Caritatea” a donat spitalului prin d-nele: Maria S. Siegler, Malca Roscovici, Raschel S. Daniel, Feiga Charas, Betty Weirrauch și Elise P. Daniel, 393 bucăți lingerii, compuse din cămeși, halaturi, fețe de ferne, etc., precum și două dulapuri închise, pentru păstrarea lor. Asemenea 100 lei pentru baia spitalului, mușamale, etc., toate în valoare de aproape 1500 lei. Asemenea a contribuit pentru baia spitalului și D-l M. L. Ables. Aci este locul de remarcat că mai multe societăți de dame atât a neguțătorilor precum și a meseriașilor au dat baluri și au colectat bani, pentru spital.

Actualmente spitalul primește de la comunitate 625 lei lunar, plus taxa bolnavilor cu stare, etc.

Lunar s'nt consultați gratuit aproape 200 bolnavi. Spitalul are 12 paturi.

Personalul se compune din un doctor, un intendent, un gardian, o gardiancă, bucătăreasă și un servitor.

Spitalul este o zidire frumoasă din material nearzător și se compune din: un salon și trei odăi spațioase pentru bolnavi, o sală de operație, un pavilion, o cameră mortuară, cancelaria, baia, farmacia și odăi pentru locuința intendentului.

Spitalul are și o grădină foarte mare în jurul său.

REAMINTIRI ȘI URMARE

În anul 1903 când era să se cumpere spitalul actual, s'a făcut cerere către onor M-terul Lucrărilor publice dacă admite a se înființa în acest imobil spital pentru bolnavi saraci, care a comunicat onor Primăriei locale, prin adresa No. 2116 din 18 Febrnar curent iar a ceea sta comunită comunică comu-

nităței rezultatul admiterei, prin adresa sa No. 885 din 21 Febr. a. grt.
Iată copia acestei adrese: 1)

Regatul României

Primăria Comunei Piatra
JUD. NEAMTU
Serviciul Administrativ

No. 885

1903 Luna Februarie în 21 zile

cu . . . cu anexa
Dosar

Domnule,

Domnul Ministru Lucrărilor Publice prin adresa No. 21116 din 18 Februarie curent, comunică că prin jurnalul Consiliului Tehnic Superior No. 34/903 s'a aprobat proiectul relativ la înființarea unui spital modest în casele cu No. 48 și 50 din strada Petru Rareș, proprietatea d-nei Zoîța A. Cugler; pentru israeliții saraci din acest oraș.

Vă fac cunoscut
p. Primar A. D. ȘOAREC,

Secretar COVRIG,

D-sale

D-lui Karol Nacht

Representantul Comunităței din Piatra N.

1) Actul original este în posesia mea. AUTORUL.

În anul 1906 Medicul Spitalului Dr. Leon Ștein prin raportul din 12/1 1907 arată că în anul 1906 au fost 145 bolnavi, din care 9 creștini. Ajutoare medicale s'au dat la 2923 persoane. Societatea damelor meseriașe au dat 400 lei și au cumpărat și multe instrumente necesare spitalului.

În anul 1907 onor Primăria locală (serviciul Sanitar) prin adresa No. 116 din 16 Februar crt., către d. Medic dirigitie al spitalului Israelit local, roagă a i se răspunde; 1) De când funcționează spitalul, 2) Câte paturi are permanente și alte întrebări sanitare:

Tot în anul 1907 Medicul spitalului dă un raport anual, unde se poate vedea toată starea și programul spitalului.
Iată copia :

1907 Ianuarie 12

Domnilor Epitropi,

Spitalul israelit intrând în al 3-lea an al existenței sale, subsemnatul fidel sarcinei ce mi-am impus, am onoare a vă înainta Raportul anual de mersul și activitatea sa în cursul anului 1906.

Ast-fel s'a primit și căutat în spital un număr de 145 de bolnavi din care 84 bărbați și 61 femei. Dintr'aceștea au fost 6 bărbați și 3 femei de religia creștină.

Din totalul acestor bolnavi am avut de înregistrat 4 morți, din cari 3 bărbați și o femeie.

Cea ce dă un procent de mai puțin de 3% ca mortalitate. Această mică mortalitate este datorită bunei stări igienice în care se ține Spitalul și conștiințioasei îngrijiri medicale ce se dă bolnavilor; doui avantaje ce fac ca prestigiul și renumele Spitalului nostru să meargă crescând și să atragă în căutarea sa bolnavii creștini cari prefer căutarea Spitalului nostru cu plată, celui județean, unde capăt căutarea medicale în mod gratuit.

La consultații s'a dat ajutor medical la un număr de 2923 bolnavi, din cari 2140 au căpătat și medicamentele gratuite furnisate din farmacia spitalului și numai 783 au primit rețete la farmaciile din oraș.

Operațiunile făcute în cursul anului au fost de felurite boli și cazuri grave, din care peste 30 reușite bine.

De la 1 Noembrie demisionând subchirurgul farmacist și neputându-se găsi un altul cu acest modest salariu, subsemnatul ajutat de personalul spitalului a fost silit, spre a face față tuturor cerințelor pacienților să prepare singur medicamentele atât ale bolnavilor din spital cât și a celor veniți la consultații precum și a rețetelor venite din oraș dela D-nii medici; și cu această sarcină mă ocup până în prezent.

Trebuie să vă atrag atențiunea D-lor Epi-tropi! Ca o notă îmbucurătoare însă în mijlocul neajunsurilor mai semnalez achizițiunea unui instrument bogat și modern ce am procurat din sumele puse la dispoziția de către diferitele persoane caritabile. Ast fel Societatea „Damelor meserieră” mi-au înmănat prin Doamnele Ghetler și Eisig Pitaru suma de 400 lei, D-l Carol Nacht un deposit de 100 lei, D-l L. N. Charas un deposit de 100 lei, D-nul Aron Iuster un deposit de 56 lei; D-l I. Weinrauch dela un arbitragiu 80 lei și D-l I. B. Grünberg a donat 20 lei.

Aceste instrumente ne sunt bine venite acum când activitatea spitalului ia din zi în zi un avânt și o întindere mai mare; și privesc ca o datorie deosebită de a exprima acisus ziselor persoane mulțumirile obștești pentru frumosa lor faptă; în special comitetului Damelor meserieră care au depus o muncă vrednică de toată lauda și o activitate oboitoare întru aranjarea unui bal al căruia produs a fost sus zisa sumă cu anumiți destinație pentru procurarea de instrumente. Această sumă a format sâmburele împrejurii căruia s'au concentrat celelalte sume mai sus menționate. Așa că sub acest punct de vedere spitalul este suficient aprovizionat și pentru mulți ani.

Atenanselle care grație neobositei Dv. îngrijiri D-lor Epi-tropi au încercat o reparație aproape radicală, dau aspectului general al spitalului o înălțare din cele mai înălțătoare și impresionează într'un mod plăcut pe toți vizitatorii streini ce se abat spre a-l vedea. Două lipsuri esențiale și care sunt pe punctul de a dispărea trebuiesc menționate. Aceste sunt: *un loc de baie sistematică pentru bolnavi*, și o cameră mortuară. Atât pentru primul cât pentru camera mortuară există deja sumele necesare D-l M. L. Abeles pe lângă suta de lei

ce a donat cu ocaziunea reparației atenanselor mi-a declarat că e dispus a pune la dispoziția Dv. suma de 400 lei pentru instalarea băii, în memoria defunctei sale soții.

Cât pentru camera mortuară este destinată o sumă de 500 lei de către răposatul Nuchâm Herșcovici de curând decedat. Aceste 2 lipsuri o dată înlăturate Spitalul va fi în stare sper să facă față tuturor cerințelor igienice moderne ce se cer unui instituțiuni de felul acesta. Depinde numai D-lor Epi-tropi de buna voința Dv. de care ați dat până acum atâtea probe ca aceste 2 îmbunătățiri să capete existență.

În general pot susține cu satisfacție că anul trecut a fost rodnic în îmbunătățiri diverse, și aceasta mulțumită devotamentului și activității neobosite dezvoltat de Dv. întru prosperarea acestui așezământ precum și în rezultatele favorabile obținute relativ la ajutorarea bolnavilor prin sânguința personalului medical. Fie ca sacrificiile ce depuneți pentru înflorirea acestui Institut să dureze încă mulți ani spre folosul bolnavilor ce vin să caute alinarea suferințelor și pentru mulțumirea Dv. sufletească. Din partemi, nu pot califica alt-fel nobila Dv. strădăniță decât ca un act de înaltă filantropie cu sănătate Medicu Spitalului

DR. STEIN

În statul Iefilor, personalului spitalului Israelit pe luna Octombrie 1908 se poate constata personalul și apurndamentul fiecăruia:

Dr. *Leon Stein* (medic) 150 lei, Mendel Zilberman (intendent) 35 lei, Vasile Samuil (gardian) 40 lei, Natalia V. Samuil (gardiana) 40 lei, Feiga Fiterman (bucătăreasă) 25 lei, Grigore (argat) 10 lei. Total 290 lei.

În anul 1909 Loja „*Menorah XV*” No. 395 cu data 20 Ianuarie a. c. prin adresa No. 48 către președintele Comunității israelite locale, îi aduce la cunoștința că în urma cererei unui mare număr de enoriași, solicitați fiind de toată obștea israelită din localitate, au numit două comitete și anume; unul pentru școală și cellalt pentru spital, alcătuit din d-nii *Smil Herșcovici, Ilie Soicher, Smil Ilic Katz, Sam. Daniel, și Iancu Gărcineanu*.

În anul 1911 Comitetul spitalului era alcătuit din D-nii: *Abram Renert, Ch. R. Weinstok, Meir Schwartz și M. Friedman.*

În anul 1913 Spitalul fiind fost într'un hal de mizerie sub toate raporturile, deci răposatul d. *Dr. Aureliu Lupu* și-a luat sarcina a-l repara, achitându-se în mod conștiincios de sarcina ce și-a impus. El fiind secondat de d-l *Carol Renert*. Spitalul înainte era după cum am zis într'un hal deplorabil.

Întă fosta stare :

1. *Aspectul exterior* : zidurile deteriorate, iar ușele, ferestrele putrede, iar geamurile sparte.
2. *Curtea*, murdară și nepavată, fără trotuare.
3. *Bucătăria*, acoperită cu draniță, hogoagurile dărăpănate.
4. *Gardurile*, putrede și căzute.
5. *Pe dinantru*, sălile spitalului cu aspect penibil, pereții coșcoviți, ușile, ferestrele și podelele roase, sobe ruinate, ventilatoarele astupate. Magazie pentru spital nu era. Camera de baie servea și ca spălătoria rufelor; Pavilionul de izolare era lângă grajd și latrina veche; bucătăria servea și ca dormitor bucătăresei, era stricată și fără mobilier necesar; Localul farmaciei și intendentului de asemenea erau în necurătenie; Morga și closetele erau și ele astfel.

Așa dar toate aceste au fost refăcute și reparate.

D-l *Aron Luster* împreună cu reparatorii de mai sus și-au luat angajamentul a colecta suma necesară acestor reparațiuni și radicale îmbunătățiri. Întă și lista donatorilor :

Venerata D-na *Lucia Leon Bogdan* a donat 30 cămăși, 30 proști de pat, 30 proști de plapomă și 40 fețe de pernă și mai multe prosoape.

Fabrica Textilă din Buhus; 15 pături, 16 mantale de postav căptușite cu flana și o subvenție anuală de 200 lei; deosebit de aceasta onor D-nii *Schlesinger* și *Margulius* și-au oferit personal cu câte 50 lei anual. D-l *Michel Luster* 6 paturi de fer, 8 mășute de noapte, 6 somiere, 1 lavoar și 2 mese de fer. D-nii *O. Kreindler*, firma *M. Weinberg & Löbel* și *Petru Luster* au contribuit, fie care, cu câte o cantitate de scânduri necesare la reparare și facerea gardurilor, a magazilor, din care material a beneficiat și școala israelită de fete, unde s'a construit o magazie de lemne.

Pentru lingerie au furnizat frați *Solomon*, fără profit material.

Donațiuni pecuniare: *Ilie Segaler* în memoria soției sale *Goldina* 200 lei, *Debora Filderman* (Bacău) 38,50, *Israel Gheberg* 22,50, *Clara Adelstein* 22,50, *Mendel Goldstarrb* 15 lei, *S. Weinstin* 15 lei, *H. Godel* 15 lei, *Nathan Segal* 1. *H. Cărcumar*, *Filip Rabinovici* frizer, și *I. Weinstin* câte 7,50, *Ovanes Keorghian* (coloniale) 10 lei, *B. Weisman* 7,50, *Aizic Schwartz* (Brutar), *David Rabitz* 15 lei, *Iosef Naftalison* pentru soc. sacră 1800 lei, *M. Semo* 300 l, *Aron Luster*, *S. Herscovici*, *Iulius Agatstein*, *M. Schwartz* (din economia spit.) 200 lei, *O. Kreindler* 125 lei, *D. Stambl* 100 lei, *A. Renert*, *C. Renert*, *Leop. Bach*, *O. Steinberg*, *Meir Avram*, *Sol. Drimer*, *H. Goldstein* câte 60 lei, *M. Eizicovici*, *M. Ipcar*, *Nudă Schwartz*, *Leon Porentzweig* *Heinrich Weinberg*, *Osar Calmanovici* câte 50 lei, *Moise Luster*, *Ludoig Berman*, *O. Helman* și *Leon Manasca* 40 lei, *Lazar Weinrauch*, *Leon Weinrauch*, *David Davidovici*, *M. Gredingher*, *B. K. Enghelberg*, *Frații Solomon*, *Dr. Leon Stein*, *Jaques Brül*, *Moise Feder*, *Dr. Aurel Lupu* 30 lei, *D-nii H. Hart*, *I. Iersohn*, *Leop. Steinberg*, *S. Gheberg*, *H. Zagher*, *Ch. Adlerberg*, *Nathan Segal*, *M. Rosenbaum*, *Berl Kriegler*, *Leiba Ișanu* și *L. Polak* 20 lei, *A. Weininger* 50, *S. Daniel* 35, *H. Weinstok* 28, *H. Codel*, *L. Altein*, *M. Șapsa*, *B. Goldenberg*, *M. Iacobi*, *I. Iakerkaner*, *Av. Weisman*, *S. Ancelsohn* a 10 lei, *B. Catargiu*, *M. F. Haim*, *F. Lupovici*, *H. Waldman* a 5 lei. Total a costat 5144 lei.

E de remarcat că „Uniunea evreilor pământeni” a oferit Ministerului de război 20 paturi în spitalul comunității, pentru bolnavi și răniji de război, ținute pe cheltueala lor.

Pentru ca onor cetitori să aibă ideile despre repararea spitalului, reproduc aci articolul din ziarul „*Informatorul*” Anul I No. 27 intitulat: „O vizită la spitalul Israelit”, semnat C. Vinescu.—Întă acest articol:

O VIZITĂ LA SPITALUL ISRAELIT

Anul acesta deși am trecut printr'o grea criză financiară, totuși spitalul israelit a avut șansă de o reparațiune radicală,

și o serie de îmbunătățiri, datorit în mare parte activității d-lui *Dr. Aurel Lupu*.

Trecând zilele trecute prin strada Petru Rareș, observ în fața spitalului o temelie de piatră pentru un gard de fier. Știind că acest local ar avea necesitate de reparațiuni intense despre care îmi vorbea adesea medicul spitalului d. Dr. Ștein, curiozitatea m'a împins să văd dacă comitetul a ajuns la un gard de fier, ce a făcut în interior. Comunicând intendentului intențiunea mea, acesta îmi comunică că d. Dr. Lupu se află acolo, supraveghinând lucrările ce sunt în curs de executare.

Intrând în curtea spitalului, se observă imediat o schimbare, pereții văpsiți din nou, gangurile reparate și boite, accoperimentele reparate, florăria din fața clădirii principale îngărdită și un gard nou spre curtea grădinei. D-l Dr. Lupu avizat de vizita mea, cu amabilitatea care-l caracterizează mi se puse la dispoziție, însoțindu-mă pretutindeni și arătându-mi toate câte s'au făcut și despre care știa în cele mai mici amănunte, ca unul care s'a ocupat de aproape.

La intrare se află locuința intendentului care a fost reparată, zugrăvită și podelele văpsite, asemenea și așa zisa farmacie, acelaș lucru și la locuința servitorului, bucatăria făcută din nou, o clădire pentru boli molsipitoare ridicată de curând; iar în spital s'a văpsit pereții, ușile, ferestrele, cu un ulei deschis, care dă mai multă lumină în cursul zilei, s'a făcut o camară specială pentru ruife curate și alta pentru cele murdare, s'a instalat lumina electrică pretutindeni și o mare parte din lingerii s'a cumpărat din nou. Acest local care alină atâtea dureri — grație îngrijirilor părintești ale experimentatului Doctor Stein, căruia se datorește înființarea spitalului, zic acest local se află astăzi în cea mai bună stare de igienă și desigur că munca d-lui Dr. Lupu merită toată lauda. D-sa îmi spune că toate aceste îmbunătățiri n'au costat de cât.. 5200 lei. Până acum știam că Dr. Lupu se pricepe în ale medicinei, dar dacă a fost în stare să opereze această transformare numai cu 5200 lei, trebuie să-i recunosc meritul că este și un admirabil gospodar.

Știind că spitalul n'are fonduri, am întrebat pe d. Dr. Lupu de unde v'afi procurat acești bani? Iată istoricul: La izbucnirea războiului cu Bulgaria, populațiunea israelită oferise Ministerului de războiu prin Uniunea Evreilor Pământeni, spi-

talul cu 10 paturi pentru răniți și toată întreținerea. În acest scop s'a scris de către evreii cu dare de mână vre-o 15.000 lei, din care s'a vărsat $\frac{1}{3}$ ca prim fond. Cum însă numărul răniților n'a fost mare și pacea s'a încheiat mai curând decât se aștepta, iar ministerul neavând trebuință de paturi, suma donată a rămas intactă, care s'a întrebuințat în urmă — cu consimțământul donatorilor — pentru aceste îmbunătățiri.

Dar pentru viitor ce credeți s'ar mai putea face? Părea mea este — îmi spune d. Dr. Lupu că clădirea azilului de bătrâni să fie vândută — mi se spune că se poate obține peste 15.000 lei și cu acești bani s'ar putea face o clădire specială în grădină — aci îmi arată o mare și frumoasă grădină — și odată azilul mutat în curtea spitalului, care este mult mai indicată pentru acest scop, pe lângă buna căutare medicală ce ar avea-o bătrânii, s'ar mai economisi o cheltuială importantă, întru cât intendentul, servitorul și bucatăreasa spitalului, aceștia ar putea îngrijii și de azil. Cred că dreptatea este de partea d. Dr. Lupu și supunând această idee celor în drept, aștept să o văd înlăptuită spre binele celor ce obțin adăpost. Zugrăvii, stolerii, chemând pe d. Dr. Lupu pentru a le da diferite instrucțiuni, m'am retras asigurându-l de recunoștința tuturor oamenilor de bine, pentru cele ce a făcut.

C. Vinescu

În anul 1917 Comisiunea interimară sub președenția d-lui Sol. Drimer, din cauza lipsei veniturilor, a fost nevoit a reduce numărul funcționarilor spitalului, reducând și lefurile personalului remas.

Este iarăși de remarcat că spitalul a fost rechiziționat pentru tot timpul războiului pentru ambele armate aliate Româno-Rus, iar Duminică 14 Septembrie 1919 a fost deschis, când avu loc și o mare serbare Câmpenească în grădina spitalului și aceasta din inițiativa Epitropiei Comunităței, participând foarte multă lume la această serbare, dând fiecare obolul în folosul spitalului. Serbarea a decurs în cea mai mare animăție iar admirabila orchestră a regi: 55

cânta bucățile cele mai frumoase, iar președintele Comunității *Petra Luster*, a ținut o cuvântare arătând sacrificiile Comunității pentru acest institut filantropic declarând spitalul deschis și încredințează medicului șef D-l *Dr. Stein*. După aceasta luând cuvântul d. *Dr. Stein*, care vădit emoționat a exprimat d-lui președinte și membrilor Comunității, mulțumirile sale pentru redeschiderea spitalului, asigurând că și va da toată silința și de azi înainte, pentru buna funcționare a spitalului.

Apoi luă cuvântul d. *Carol Veinberg*, în numele Comitetului spitalului, care spune că acum la 14 ani a luat ființă spitalul israelit, condus tot timpul cu multă pricepere de d-nul *Dr. Stein*. Mai arătăm că spitalul în tot timpul războiului a fost reechiziționat și au trebuit multe sacrificii pentru a l pune din nou în stare de funcționare.

D-sea mai arată că venitul de 2000 lei de la baie nu sunt de ajuns pentru întreținerea spitalului, mai arată că Americanii ne au trimis medicamente și lucruri de mare valoare pentru spital și azil, cu toate aceste mai este nevoie și de concursul cetățenilor comunității noastre.

D-l *Saraga Lorian* într'o frumoasă cuvântare scoate în relief nevoia unui spital și îndeamnă populația la sprijin.

D-l *rabin Ch. L. Löbel*, într'o lungă cuvântare biciuiește aspru pătura Comunității, pentru nepăsarea lor față de nevoile săracilor, după care încep următoarele otrande a D-lor: D-na *Victoria Herscovici* 600 lei apoi câte 500 lei, D-nii: *Michel Luster*, *Peter Luster* și soc. "*Caritatea*" câte 200 lei, D-nii: *Sigm. Herscovici*, *Marco Semo*, D-na *Tauba Alter Sperber* câte 100 lei; Soc. "*Schneewis Achim*," *Efr. Coșanschi*, *Dau. Leibovici*, D-na *Carolina Bach*, *Albert Abeles*, D-na *Clara Moise Luster*, *Frații Iyrim*, *Sol. Drimer*, *Dau. Stamblor*, *Martin Strich*, *Dau. Davidovici*, *Carol Veinberg*.

D-na *Clare P. Luster* și-a dat multă osteneală, colecționând cea mai mare parte din sumă adunată pentru spital iar pentru deplina reușită a acestei serbări au dat concursul organizarea: "*Poale-Sion*" și în special d. *Elias Herscovici*.

În anul 1920 Comitetul Epitropiei Israelite prin adresa sa No. 214 datată 5/II a. crt. către d. Medic spitalului israelit îl încunoștințează că a fost numită ca comitetul spitalului

delegația alcătuită din membrii: *Elias Herscovici*, *Dau. Frai*, *Pascal Braunstein*, *R. Zelic*, *Idel Hajner*, și *C. Friedman*. În anul 1925 s'a dat în Sala Teatrului un festival artistic-literar cu dans, în folosul spitalului.

Pentru placa de marmoră ce s'a așezat în perețele anterului spitalului Israelit, în memoria și recunoștința mult regretatului *Doctor Leon Stein*, au luat inițiativa D-nii: *Albert Abeles*, *Sigm. Herscovici*, *Moritz A. Renert*, *Rubin Soifer*, *Aron Gatz* și *Aron Luster*.

Aceștia au colectat de la următorii D ni: Câte 500 lei *Albert Abeles*, *Sigm. Herscovici*, *Familia Renert*, *Iosef Luster*, *Aron Luster C*, *Vorel*. Câte 200 lei *Mihai D. Corbu*, *Coppel H. Veinberg* și *M. Ipcar*. Câte 100 lei: *Dr. Lupu Hatif*, *Davidovici & Beral*, *Costică Manoliu*, *R. Zelic* etc. Aceasta a fost în anul 1926.

Tot în acest an D-nii Aron Luster (președ. Comunității Israelite) și *Albert Abeles* (președ. Lojei Menorah) inviă populația Israelită locală pentru Duminică 22 August spre a asista la desvelirea, plăcei Doctorului Stein. Iată copia invitare:

Iubiți Coregionari,

Urmând să răsplătim după merit munca neprecupețită a medicului ce și-a dat întreaga răvnă pentru binele obștesc, atât ca fost Președinte al Comunității Israelite cât și ca fondator și organizator al spitalului israelit local.

Am hotărât punerea în pretoriul spitalului a unei pietre comemorative pentru eternizarea aceluia ce a fost

D-RUI LEON STEIN

Rugându-vă să luați parte cu toții la desvelirea acestei pietre Comemorative ce are loc *Duminică 22 August ora 11 dimineața precis*, în localul spitalului.

Comitet de Inițiativă

Aron Luster președ. Com. Israelite.
Albert Abeles președ. Lojei Menorah.

Piatra-N, August 1926

Cu această ocaziune d. *Dr. Fischer* a ținut o frumoasă cuvântare, arătând activitatea, mult regretatului *Dr. L. Stein*, care merita această piatră comemorativă pentru eternizarea sa, Iată copia de pe inscripția plăci:

Fondatorul, Organizatorul spitalului Israelit și medic

constant 1905—1920

Populația Israelită păstrează neștirbită Memoriei Dr. L. Stein

în semn de recunoștință și etern regret

Decedat la 30 Martie 1924. Piatra-N. 8 August 1925

Placa conține și portretul regretatului.

În alt antret este un mare tablou încadrat care conține portretul d. *Dr. L. Stein*, stând pe un fotoliu.

În perețele din sala spitalului este așezată o piatră lungă-greață tot de marmură care conține numele donatorilor, pentru spital, iată copia:

În memoria lui *Itel Leibovici* 10.000 lei, În memoria lui *Leizer Rosenzweig* 5000 lei, *Adolf Löbel* în memoria defunctei sale soții *Clara Löbel* 5000 lei, *Sofia Leon* în memoria mamei sale *Clara Löbel* 5000 lei, *Familia Altersohn* (Bacău) în memoria defunctului lor tată *Avram* 2500 lei, *Eivira Dr. Tannenpaj* și copii, în memoria def. soț și tată *Dr. Iacob Tannenpaj* 1000 lei, *Malca și Chaim Körner* 5000 lei, *Iosef Fainaru* în memoria def. său tată *Hersch* 2000 lei, Frații *Iosef și Nathan Iuster* în memoria def. lor părinte *Leib Iuster* 25.000 lei, *Burech Kaufman* în memoria părinților săi *Şae Itic și Chae Sure Kaufman* 2000 lei, în memoria def. *Haim Zagher* 25.000 lei.

În perețele camerei No. 2 pentru dame este o piatră mică de marmură cu inscripția: În memoria defunctei *Greta Weismann* (născută *Drimmer*) Decedată la 16 Mai 1925.

Pe deasupra ușei unei camere (unde a fos morga) este o foarte mică piatră cu inscripția: În memoria def. *Nuchem Herscovici* ce a contribuit la această clădire.

În treacăt vorbind spitalul are 2 antreuri, 1 coridor, 1 cameră pentru baie, 1 pentru farmacie și 3 saloane pentru bolnavi. 1 salon pentru operație, 2 camere de izolare, 1 cameră mortuară, 1 bucatărie și 1 cameră pentru servitorii spitalului, iar pentru intendent 3 camere cu antret.

Spitalul mai are și 2 beciuri spațioase și solide.

Spitalul mai are și grădină și foarte mult loc cu felurite fructe.

În sala de operație se află și o etajeră de sticlă unde se păstrează instrumentele chirurgicale și unde este bătută și o tăbliță de nikel cu inscripția: Aceste instrumente sunt donate de societatea Danelor meseriașe din Piatra-N.

Sala de baie este făcută de d. *M. Leon Abeles* în memoria soției sale *Sofie Abeles*.

Spitalul este înzestrat cu lumină electrică.

Medicii actuali ai spitalului sunt D-nii *Dr. V. Daniel* și *Dr. H. Fischer* iar ca intendent este d. *Mendel Zilberman* (de la 1904).

Ca secția spitalului din partea Comunității sunt D-nii: *Avram Fainstein* (președinte) apoi *Lipa Catz*, *Lupu Herscovici* și *Calman Lazarovici* ca membrii.

Acest comitet este la înălțimea datoriei lor căci spitalul este condus cu mari economii și de o curățenie exemplară.

Istoricul Azilului

PENTRU BĂTRÂNI (Israelit)

În vecinime așa zisul „Hegdeșul“ din vechiul cimitir împreună cu câteva atenanse izolate din raionul lui, serveau ca azil și adăpost și chiar ca spital pentru săracii comunității.

În anul 1898 reînființându-se soc. Sacra cea dintâi a mea grijă a fost, a reforma zisul Hegdeș, în azil, pentru bătrâni. Eu fiind tot mecanismul zisei societăți, după ce am văzut cimitirul răscumpărat de bezmăn, zaplazu prefăcut și foarte regulate, în luna Noembrie 1904, am format un comitet de inițiativă pentru înființarea unui azil pentru bătrâni și infirmi. Acest comitet era alcătuit din D-nii: Iosif Blumen, frații Leib și Ițic Berman, Dr. Leon M. L. Abeles, P. Daniel, Ițic Steinfeld, Berl Kriegler, Ichiel Rozenberg, Moise Cahane, Leon Goldner, Ioine Blumen și subsemnatul. Acest comitet a lansat un apel în graiul popular, cerând concursul obștei, pentru a putea realiza scopul propus.

Comitetul a însărcinat pe d. Iosel Blumen de a face reparațiunile necesare. D-sa a colectat suma necesară prin concursul membrilor comitetului, care prin ajutorul soc. Sacre „Chevra-Kedoșă“, a reușit de a face reparația radicală acelor case. Tot odată comitetul a dat un frumos bal sub patronajul D-lui Dr. Leon.

Reușita înființării azilului era sigură, dar comitetul Epiropiei Comunității, fiind în rivalitate cu Soc. Sacră, care patrona azilul, a pus bețe în roate și prin intrigă și manopere meschine a reușit ca toată munca noastră să fie stăgînată cu desăvârșire.

În luna Iunie 1907 apăru un mare apel în idisch, în care se spune că regretatul răposat Abram Lipa Juster, a pus la dispoziție 5000 lei, pentru înființarea unui azil iar 2000

Abram Lipa Juster

lei primiți chazuca dela habamul Efr. Rotman apelându-se la Epitropia Comunității d'a primi acești bani și mai colectând de la întreaga obște să procedeze imediat la înființarea azilului.

Epitropia comunității conformându-se acestui apel înștiințează obștea că aderă cu totul pentru realizarea acestui scop.

La începutul anului 1908 s'a format un comitet alcătuit din D-nii: Rabin Chaim L. Lobel, Șmil Herșcovici, Herș Goldștein, Leiba N. Charas și Ilie Soicher, cari s'au și pus serios pe lucru colectând 11.000 lei au și cumpărat imobilul vechiului azil (str. Cuza-Vodă) de la D-l Ișl Leibovici pentru acest scop. Regretatul A. L. Iuster a mai donat 3000 lei și un rând de case din str. Cuza-Vodă, unde este stabilimentul

cu spiritoase a D-lui Arolică Iacobi în valoare (de atunci) 20.000 lei, apoi au mai donat d-nii Șmil Herșcovici 3000 lei, Moise Roscovici 500 lei, D-na Zaharia 300 lei, Iankel Beriș Vechler 200 lei, I. Soicher 500 lei, Rubin Soicher 500 lei, și 5009 lei de la întreaga obște a Comunității. Mai târziu au mai donat imobile în beneficiul azilului D-nii Leiba N. Charas.

În anul 1919 fiind ea președinte al Comunității D-l Solomon Drimer, care proiectase a muta azilul pe terenul spitului (în raionul lui), ori în altă parte, deci era hotărât a vinde vechiul azil (dacă va găsi alt local) și fiindcă m'am oferit eu a l cumpăra, am propus D-lui Drimer locuința lui Chaim I. Kolomeer (casele paharnicului), însărcinându-mă a servi ca intermediar gratis pentru acest scop.

Pentru acest scop am și fost însărcinat de D-nii Drimer cât și de D-l Moise I. Juster ca să și încep tratativele cu d. Kolomeir, care a lăsat casele cu 65.000 lei, fiind acceptată cumpărătura.

Așa dară reușind cu cumpărătura actualului azil, D-l Drimer îmi promisese că după terminarea actelor de cumpărătură îmi va trece mie vechiul azil cu 40.000 lei. Nu trecu însă mult și D-l Drimer dând demisia din Epitropia Comunității, toată afacerea a fost zădărnicită, cumpărând imobilul ce posed astăzi.

În anul 1919 Azilul fusese abandonat ultimul timp și noua Epitropie a luat lăudabila inițiativă, făcând apel către obștea israelită; Comisia compusă din D-nii B. Grünberg, Mendel Soloman, Iosef Gartenberg și Carol Friedman au făcut noui înscrieri de membrii cu cotisații.

În anul 1922 Joint Comitee prin secția locală a distribuit în prezența președinților Epitropiei Comunității, la 100 copii orfani și săraci, elevii școlilor israelite primare și la persoanal: cămăși și pantaloni de barchet, flanele.

Asemenea a trimis Epitropiei Comunității pentru azilul de bătrâni, cearceafuri, ștergare, pățuri, pantaloni și cămăși de barchet, flanelle șervete, fețișoare de perne, săpun, lapte condensat, compot, etc.

Pe lângă acestea s'au primit și medicamente, material de pansament, efecte etc. Asemenea s'a trimis și spitaului israelit.

Intre donatorii care au oferit sume însemnate pentru azilul de bătrâni sunt d-nii *Aba Weintraub* în memoria părinților 20.000 lei. Câte 500 lei D-nii *Golda și Haim Alter, Florica și O. D. Blum, Haia Weiss* București în memoria mamei sale, idem în memoria tatălui *H. Sulțer*; câte 2500 lei *Ghizela și Alex Tausingher, Mina și Iulius Harmelin*; câte 2000 lei *Sali și Nisel Rotman, Eti și Lipa Zelic, Solomon Herscovici* București, *Rosa și Nathan Weintraub, Avoc. Leon Weintraub, Mina Vieder* 1200 lei, câte 1000 lei *Paulina și Dr. V. Daniel, Friederica și Avocat A. Stark, Rebeca și Ida Nimcoici Iași, Michel Gutman, Fany și Nissen Weisman, Ida și Isaac Făinar, Matilda și H. Zagher, Meir Fridman, Frida și Stul Făinar* în memoria părinților *Sura Rjca și Moise Făinar, Eva și Leon Aizic, Sali și Abram Sirul* câte 200 lei; *Pine Daniel, Leon Grünberg, Paulina Marcovici*, America 120 lei.

Acuma pentru ca cetitorii să aibă o clară idee de peripețiile azilului, dau copia articolelor apărute în ziarul „Reformatorul” din 5 Februar 1923 și al unui manifest al repos. Președinte *Iosef Davidovici*, cu ocaziunea noiei alegeri a Epitropiei Comunității din anul 1925.

Iată copile lor:

IN CHESTIA AZILULUI ISRAELIT

Se știe că comunitatea izraelită a tranșat dăunăzi cu d. Kolomeer asupra vânzării caselor din strada Paharnicului pentru suma de 200.000 de lei sumă care a fost donată de moștenitorii def. Petru Juster. Ori se știe că prima inițiativă de a fonda un azil în acest oraș în casele d-lui Kolomeer a pornit de la d. Moisë Juster care a cumpărat în Decembrie anul 1918 cu suma de lei 66.000 (azi valoarea e înzecită) casele d-lui Kolomeer. Se și făcuse o primă transacție. Mai târziu d. Kolomeer a refuzat să respecte vânzarea și a urmat un proces între d. Kolomeer deoparte și d. Moise Juster și Comunitatea de altă parte. În cele din urmă acum cât-va timp comunitatea s'a văzut nevoită să ajungă la o transacție directă cu d. Kolomeer folosindu-se de o donație făcută de

moștenitorii def. Petru Juster ceea ce a nemulțumit pe d-nul Moisë Juster care este decis să continue înainte procesul cu d. Kolomeer cerând respectarea primului contract încheiat cu d. Kolomeer și revindicând în acelaș timp dreptul d-sale de donator al azilului. În această privință este bine să ascultăm și ce spune d. Moisë Juster pentru ca cetitorii să fie edificați asupra acestei chestiuni de care se ocupă un ziar local în în ultimul său număr.

Declarațiile d-lui Moisë Juster

Iubirea de adevăr — spune d. Juster — și iubirea de dreptate sunt calități așa de scumpe la noi evreii în cât în cursul atâtor secole am dat o legiune de martiri pentru aceste cauze. Dacă președintele comunității este străin de aceste calități nu putem face solidari cu d-lui populația evrească din acest oraș. Președintele comunității este străin de localitatea noastră nu cunoaște meritele enoriașilor. Socotiți d-v. că pentru ca să găsim o persoană meritoasă și capabilă trebuia să facem apel la persoane străine de acest oraș?

D-lui nu cunoaște pe foștii fruntași evrei din acest oraș cari au fost foarte respectați în viață fiind și foarte stimați și după moarte. Printre aceștia era și tatăl meu Avram Lipa Juster. El era unul din pușinii evrei din Piața cari s'a interesat pentru cei săraci, a simțit pentru ei. Era primul care a pus temelia unui azil pentru bătrâni în acest oraș, el era primul care a destinat un imobil care face astăzi peste 300.000 de lei pentru susținerea azilului.

Imprejurările au făcut ca vechiul azil să devie insalubru și insuficient pentru numărul mare de bătrâni. Traiul a devenit scump funcționarea azilului din lipsă de resurse a devenit grea, foarte grea și deși sunt mulți oameni caritabili cari ar dori să doneze, să viziteze azilul și să dea câte o ofrandă mică în alimente, haine sau bani la cei bătrâni, distanța prea mare la azil a făcut această speranță înusorie. Trebuia neapărat un local în centru și cu tot confortul.

M'am gândit atunci la înfăptuirea acestei idei, la îmbunătățirea deci a vechiului azil. Am tradns-o în fapt. În anul

1918 am cumpărat cu banii mei proprii imobilul de la Paharnicul situat în centrul orașului cu 66.000 lei care are azi o valoare înzecită destinându-l pentru instalarea azilului.

Comunitatea izraelită de pe atunci mi-a trimis următoarea adresă de mulțumire :

Epitropia Comunității Israelite a orașului Piatra-N.

Domnului Moisa Luster

LOCO

Prin prezenta vă confirmăm că am primit de la Dv. prin vice-președintele nostru d. Carol Weinberg suma de lei 46.000 care împreună cu 10.000 ce ați dat d-lui Kolomeer numerar lei 10.000 garanția în bonuri tot la d. Kolomeer. 66.000 formează totalul cu care ați cumpărat de la d. Kolomeer imobilul din strada Paharnicului, conform actului ce ați încheiat și pe care noi am timbrat-o sub o recepție No.... la Administrația Financiară Neamț. Exprimându-vă întreaga noastră recunoștință pentru prea frumosul Dv. gest de a înzestra Comunitatea israelită cu acest local, ne obligăm ca de îndată ce vom intra în stăpânirea efectivă a imobilului, să instalăm acolo azilul de bătrâni, care va purta întotdeauna numele nobililor săi donatori Moise și Clara Luster.

În vedere că acea clădire suportă un etaj, Dv. sunteți în drept să ridicați un etaj pe spezele Dv. unde aveți dreptul să indicați ce anume instituțiuni culturale sau filantropice să fie instalate care de asemenea vor purta numele donatorilor Moise și Clara Luster.

Fie ca bunul Dumnezeu să vă ocrotească și să vă fie în mijlocul nostru, încă multă vreme în deplină sănătate, ca să vă puteți bucura de binefacerea Dv. prin procurarea unei case igienice naufragiaților soartei orașului Dv. natal.

Confirmăm că sunteți în drept a lua deciziunea în momentul câștigării procesului definitiv ce-am intentat de comun acord d-lui Kolomeer fie ca să faceți actul de cumpărare a imobilului pe numele Dv. donându-l Comunității fie ca să se

facă acte de către noi, cu obligațiunea de a se prevedea că cumpărarea o facem cu banii Dv. și în condițiunile sus arătate.

S'a obligat după cum vezi a trece pe frontispiciul imobilului numele meu și a soției mele. D-lui Kolomeer vânzătorul imobilului a refuzat să-l predea, a călcat deci contractul.

Atunci împreună cu comunitatea am acționat în judecată, proces ce s'a târăgăni multă vreme. Președintele comunității cu toate că față de actul de vânzare și de alte documente a putut spera în câștig de cauză și cu toate că în ziua de 23 Februarie era fixat termenul pentru judecarea fondului a găsit cu cale a se înțelege cu d. Kolomeer și a făcut în dosul meu alt act de vindere, cumpărare al celui imobil direct pe seama comunității și cu pedapsa pentru mine, că am înzestrat comunitatea cu un așa imobil cumpărat așa de estin față de prețurile actuale, au stipulat că eu nu pot figura ca donator al acestui imobil sub clauza penală pentru comunitate a majora cu încă 300.000 lei prețul imobilului. Se poate o combinație mai umiltoare și rușinoasă ? În această înțelegere perfidă cu Kolomeer au mai menționat în noul contract că banii cumpărării sunt din fondul înștenitorilor lui Peter Luster a celui fost președinte care s'a obligat și a recunoscut că proprietar al acestui imobil sunt eu și că în frontispiciul clădirii trebuie să figureze numele meu și al soției mele.

Întrebarea este, poate sau trebuie comunitatea acestui oraș să aibă pe frunte o asemenea stampilă de neșteptate și uzurpare ? S'a mai auzit ca să se facă, sau să se primească donații prin uzurpare ? Las pe toți oamenii cinstiți din acest oraș să judece în ce postură urâtă s'a pus președintele comunității. Ca cronicari fideli și imparțiali am redat textual declarațiile d-lui Moisa Luster aceasta în interesul adevărului și a dreptății abținându-ne de la ori ce comentarii. Am ținut numai pentru lămurirea chestiunii azilului care face obiectul unor discuțiuni în populația izraelită, să dăm cuvântul bătrânului filantrop.

Istoricul Azilului

**D-1 Moise Iuster este în proces cu Epitropia Comunității
și vrea să conducă Comunitatea**

Iubiți Frați Evrei!

Se pare că nu toți din frații noștri sunt pătrunși de mi-zeriile faimosului proces, ce există de câțiva ani, între D-1 Moise Iuster, Ch. I. Kolomeer și Comunitatea Israelită; și ne permitem a vă introduce în tainele acestui proces, spre a vă putea da seamă, în mod imparțial, cari sunt motivele, cari au determinat, pe o parte din familia reg. A. L. Iuster, să se agite, și să candideze la alegerea noului comitet pentru ziua de 31 Mai 1925, căci lumea se întreabă, cu drept cuvânt, și se miră, cum se face ca D-nii Moise și Aron Iuster, ei mai cu seamă, cari n'au luat nici odată parte la alegeri, și nici n'au voit să știe de interesele Comunității, tocmai ei se agită, și agită pe toată lumea — prin instigatorii lor — dând alarmă, că actuala Comunitate e foarte rău condusă. Oare! să fie așa? ne îndoiim, căci o mare parte din populațiunea noastră evrească știe prezidentului tocmai contrariul; dat fiind cei cari trăiesc în apropierea d-sale s'au convins, despre onestitatea și inima caritabilă ce posedă, plus că e un om cult, Ovrei inimos și crescut în frica Domnului, venerat și iubit de toți cei cu care e în contact, — atât populația cea evrească cât și cea creștină, — cu un cuvânt e cu adevărat un bun evreu. El! dar care să fie cauza agitațiunii? răspundem: Cauza e faimosul proces ce există între D-1 Moise Iuster — Ch. I. Kolomeer — Comunitate, supranumit Procesul Azilului și iată cum se prezintă:

Defunctul și regretat de noi toți bătrânul Avram Lipa Iuster, în unire cu defunctul Șmuel Herșcovici, Herș Goldștein și D-nii A. Iulius Agatstein, Ilie Soicher etc., au luat inițiativa pentru fondarea unui azil de bătrâni, la care, în urma apelului lor, lansat către Evreii noștri, ei au venit imediat în ajutor contribuind fiecare după puterile sale, și astfel s'a

cumpărat casele def. Ișil Leibovici foste mai înainte a def. David Gărcineanu din strada Cuza-Vodă No. 312 (vechi), Comunitatea, nefiind încă pe vremea aceea persoană morală și juridică, nu se putea cumpăra nici un imobil pe numele ei s'a făcut actele pe numele inițiatorilor mai sus arătați, iar pentru alimentarea și întreținerea bătrânilor, regretatul def. Avram L. Iuster, a donat Casa din strada Cuza-Vodă unde locuște actualmente Aron D. Iacobi, tot astfel a făcut și regretatul Leib N. Charas — ginerele acestuia, — dăruiind Casa din str. Cuza-Vodă pe care e încrustat o placă de marmură pentru acelaș scop, (fie numele lor slăvit) plus cotisațiile lunare și benevole inimelor caritabile.

Lumea se înmulțește și cu ea, progresează și condițiunile de viațuire — așa ca și bieții bătrâni neputincioși și fără un ajutor la bătrânețe, se înmulțesc și ei, astfel că localul unde era instalat azilul, devine neîncăpător și nehygienic, prin faptul că odăile sunt mici, fără curte hygienică și fără aer, în vederându-se ca acel local, numai pentru azil nu e merit ci numai pentru prăvălii; lumea începe a se gândi cum s'ar putea găsi un local hygienic, încăpător, modern, să poată întruni condițiunile menite pentru acest scop. Anii trec, ar bieții bătrâni instalați acolo, nici nu nu mor, dar nici nu trăesc.

În cursul anului 1916 D-1 Moise Iuster, care și D-sa s'a gândit, la preschimbarea localului Azilului, a găsit în sfârșit, un local foarte comod și hygienic, merit pentru Azil și anume: Casa D-lui Ch. I. Kolomeer, numit „Paharnicul“ — care este actualul azil — deși Kolomeer nu prea avea pofta să-și vândă Casa, însă pentru un azil de bătrâni, a cedat; și D-1 Moise Iuster cumpără cu lei 66.000 din care sumă să se scadă lei 10.000 pe care D-l Kolomeer le donează în memoria def. sale soției; în schimbul căreia i se va așeza o placă comemorativă cu inscripția numelui ei, într'una din odăile, unde era odaia ei, asupra acestei cumpărături D-1 Moise Iuster a dat ca arvonă lei 10.000 numerar și 10.000 lei în bonuri, iar pentru plata restului, D-sa a crezut să se vândă azilul vechi din str. Cuza-Vodă, și cât va mai necesita la complectarea sumei cuvenite, va adăuga D-sa.

Între timp, izbucnește marele război european, D-1 Kolomeer cere să se achite restul cuvenit, căci dacă a vândut casa nu trebuie să l amâe ani întregi, la aceasta susține Kolo-

meer că D-l Juster îi răspunde că îi convine acum, ca bombele aeroplanelor, ce cădeau în acest timp, dacă vor cădea cumva pe casă, să fie pe rizicul D-lui Kolomeer.

Neavând încontro, D-l Kolomeer, a așteptat vrând nevrând toată epoca războiului până când s'a liniștit, cam până la 1919.

De aci începe peripețiile faimosului Proces.

Încă sub președinția D-lui Drimer d-l Moise Iuster ceruse să se pornească procesul, iar ideia n'a fost îmbrățișată.

La alegerea comitetului în frunte cu def. Petru Iuster și d. Carol Weinberg, d. Moise Iuster se zizează din nou — verbal — pe acești conducători ai Epitropiei și imediat d-l Kolomeer a fost somat prin Corpul Portăreilor să se prezinte la Tribunal pentru a primi suma. D-l Carol Weinberg care luase afacerea pe mână, în calitate de prim vice președinte, se prezintă la Portărei, dar d. Kolomeer nu venise, ci s'a dus la d. Moise Iuster cerând o amânare, fiind în ajunul căsătoriei fiicei D sale, promițând verbal că va face actele ulterior. După trecerea unui timp îndelungat, d. Kolomeer este rugat să și încaseze promisiunea, dar de astă-dată bate în retragere și oferă restituirea unei arvone duble etc. Într-un timp, imobilele și magazinul d-lui Kolomeer au fost vândute, astfel că d-sa nu mai avea avere vizibilă și lăsa să se înțeleagă că neprimindu-se o arvonă dublă va trebui să se caute însuși arvona dată.

Față de această tristă perspectivă, d. Carol Weinberg concepe un plan ingenios, având concursul d-lor avocați Oscar Stati și Leon Weintraub și timbrând în taină zdelca semnată de d-l Kolomeer, depune o cauțiune și obține un sechestru asigurator pe averea vânzătorului cu ordin de ridicare.

Înarmat cu acte, însoțite de d. Otto portărel s'a pornit spre locuința d-lui Kolomeer, unde fusese trimis dinainte d. Idel Hafner că să-l fie de vorbă acasă pentru a solicita un împrumut ast-fel ca lada de bani să se găsească deschisă. Surprins, d-l Kolomeer vrea să închidă lada de fier și cere în-găduință, dar d. Weinberg îi răspunde:

Față de tergiversările din trecut nu poate acorda nici o amânare, postându-se la ușa casei ca să rămâie deschisă și ca reprezentant al intereselor Comunității nu poate face nici o concesie.

Prin urmare s'a procedat la inventarierea polițelor și a bonurilor — numerar nu s'a găsit — iar pentru asigurarea unei bune lichidări a fost numit drept custode d. Gh. Ionescu-Pleșa, casierul. Băncii Negustorești. În același timp s'a scos cității dând curs procesului, iar moneda națională pierdea mereu din valoarea ei după paritatea aur, ceia ce a determinat pe d-l Kolomeer să depe o garanție pentru rădicarea sechestrului, voină să surprindă lucrurile. Ochiul de Argus al D-lui Weinberg a fost mereu de veghe și în momentul când Portărelul a venit să ridice sechestrul, Comunitatea a aplicat un al doilea sechestru spre a menține nealterată garanția. Numai datorită acestor abilități, a energiei desfășurate de d. Carol Weinberg în calitate de vice președinte s'a putut *cuceri clădirea* în care se găsește Azilul de astăzi pentru că este cert că alt-fel ar fi existat poate un proces între D-nii Moise Iuster și Kolomeer, dar azilul nu l'ar fi avut orașul

Tot d. Weinberg a lucrat și obținut trecerea clădirilor din str. Cuza-Vodă (fostul azil și donația L. N. Charas) pe numele Comunității, și oricine va scrie vreedată istoricului Comunității, va trebui să i recunoască d-lui Weinberg o muncă continuă cinstită, desinteresată și totuși onorifică în favoarea obștei care l'a ales.

La intervale se mai căuta o cale de aplanare și d. Kolomeer ridicase pretențiile de la 56.000 lei la 100.000 lei, în cele din urmă s'a ales o delegație să se tranșeze, însă d-l Iuster s'a opus, nevoind a da nici un ban mai mult decât valoarea cumpărăturii, crezând că dreptatea este pe baza Tidelcâi de cumpărare.

Decamdată cheltuelile curg pe socoteala Comunității și def. Petru Iuster văzând că nu se mai finește, trimite o delegație către d. Moise Iuster, anume: pe d-nii Mathias Eissicovici și Aron B. Katz, să trateze și să-l roage să se împace, cu D-l Kolomeer, având în vedere ca spesele procesului s'au urcat la peste lei 30.000 și să dea 100.000 lei, luând în considerație devalorisarea banului, sau de nu, să dea numai lei 34.000, iar Comunitatea va completa, și actual se va face tot pe numele D-sale pentru Comunitate, la care d-l M. Iuster a răspuns delegației, că nu permite nimănui să i se dea povețe și vrea să urmeze cu procesul.

A intervenit D-l Drimer, s'a dus la D-l M. Iuster și după parlamentări, și convingeri, l'a determinat să dea 200,000 lei sub următoarele condițiuni:

I. 66.000 lei a dat la comunitate — cari sunt depuși ca garanție la proces — deci nu mai sunt de cât 34.000 lei ce D-sa le dă ca complectare la 100.000 lei, iar restul de 100.000 lei, Comunitatea să se împrumute dela Soc. Sacră, pe termen de 5 ani fără procente și D-sa le va plăti, dând în schimb o scrisoare.

II. Să se măsoare suprafața noului Azil însărcinând cu acesta tot pe D-l Drimer, și care în unire cu D-l Weissman au măsurat-o, având o suprafață de 36 metri lungime și 42 m. lățime inclusiv clădirile; și în urma comunicării ce i s'a făcut de măsurătoare, a cerut ca jumătate din această suprafață, adică 21 metri lățime inclusiv clădirile, să fie pentru azil, iar restul de 21 m., lățime teren să rămâie D-sale, dându-i Comunitatea un act în regulă de proprietate.

Asupra acestor condițiuni, D-l Drimer nu mai putea să trateze singur, și s'a ales o delegație din partea Comunității — care desigur reprezintă interesele obștii evreești — prezintându-se D-lui Moise Iuster și auzind pretențiile D-sale i s'a pus următoarele întrebări: I. Asupra plății:

Bine D-le Moise Iuster! Actualmente dispui de numerar, cum nimeni în acest oraș dispune, de ce scoți să plăiești toată valoarea acceptată, fără să recurgi la împrumuturi indirecte? la care a răspuns: nu mă lasă copiii. Ei bine D-le Iuster! -- i s'a răspuns, — dacă acum pe când ești în viață copiii dominează și nu te mai lasă să faci ce dorești, ce ar mai fi peste una sută douzeci ani? și al II., pentru ce i rezervi D-ta, jumătate din terenul și suprafața noului Azil? la care a răspuns, că cu timpul vrea să mai construiască ceva acolo, pentru binele obșteșc, însă acum nu vrea să divulge secretul, la care fi sa răspuns: bine D-le Iuster, îți dau un act sub scris de către actuala Comunitate, cum că, ai voie să construiești orice vei dori pe tot locul azilului, pentru binele obșteșc, însă nu pentru D-ta personal, căci dacă vom comite asemenea fapte, vom merita oprobial public, pentru că în realitate în schimbul a lei 34.000 ce D-ta dai acum, să ai un azil donat de D-ta, și să profiți în schimb, și gratis 21 metri lat pe 36 m. lung. teren; care valorează

peste 100.000 lei — nu D-le Juster l regretăm nu putem admite aceste condițiuni.

Intre timp d-l Kolomeer, având un alt concurent, serios pentru cumpărarea casei cu lei 550.000 telegrafiază copiilor săi la lasi să vină la Piatra — se menționează că această casă, era zestre a def. soții a D-lui Kolomeer, prin urmare, copii D-sale erau moștenitorii direcți așa că ei au dictat — sosesc moștenitorii între care d-l Landau — ginerele d-lui Kolomeer — care cerelând cum stau lucrurile, i s'a răspuns că s'a admis prețul cerut de d-l Kolomeer, fără ca să știe aceștia, că nu suntem nici la începutul afacerii, și că mai avem munți de granit, de desfăcut din calea noastră.

Nu s'a putut determina, pe d-l Iuster, să lase pretențiunile D-sale și iată că se ivesc alte pretențiuni și mai mari din partea vânzătorilor și anume: d-l Landau ginerele d-lui Kolomeer, cere în numele tuturor moștenitorilor următoarele condițiuni:

1) Plata cumpărării lei 250.000.
2) Returnarea garanției ce o are depusă în valoare de lei 133.000.

3) Că numele d-lui Moise Juster & familie, să nu figureze absolut, nici în interior și în exteriorul clădirii casei vândute.

4) Toate cheltuielile ce vor face ei în procesul ce d-l Moise Iuster ar mai urma cu ei, să fie în comptul Comunității.

5) În cazul când se va călca una din condițiunile stipulate la No. 3, 4, Comunitatea să le plătească ca daune lei 300.000 fără nici o judecată, și dacă nu li se admite acestea, ei au venit pentru un cumpărător serios care ofera 550.000 și tranșează, căci ei n'au venit în hatărul d-lui Iuster, căci cu D-sa pot să se judece încă 10 ani fără să se termine. Ce e de făcut? Suntem în preajma a perde un azil de bătrâni, care face onoare și cinstea obștii evreești din Piatra-N. D-l Drimer, se duce încă odată la D-l Moise Iuster, arătându-i pierderea a acestui azil, la care se asociază mai mulți Enoriasi rugându-l să cedeze pretențiunile, însă în zadar; intervine d-l S. Weissman propunând, ca soc. Sacra să dea toți banii disponibili Comunității, și să facă și pe imposibilul numai să nu se piardă un juvaer, d-l Gartenberg, intervine

propunând, să se aleagă o delegație către D-na Petru Iuster și speră d-sa va dona o sumă mare în memoria regretatului soț Petru Iuster, sau poate va da valoarea întreagă, D-nul Albert Abeles, intervine și d-sa și propune, că în cazul când D-na P. Iuster nu va da suma necesară, se oferă d-sa a da 100.000 lei. Tot astfel și d-l Aron B. Katz, se oferă să dea lei 50.000 pe care îi a și achitat.

S'a ales o delegație între care era regretatul Dr. Tanenfaț — care a adus reale servicii obștii — și după multe discuțiuni înduplecări, au determinat pe d-na Cocuța și d-ra Clarise Iuster să doneze 200.000 și să cumpere azilul, zis și acceptat fără nici o altă restricțiune, după ce am consultat pe d-l Carol Weinberg, care a declarat că nici o donație nu este prea mare, când se immortalizează numele lui Petru Iuster.

În acest interval D-l Dimer a reușit să împiedice pe D-l Moise Iuster, față fiind mai mulți Enoriași în delegație să dea suma de 200.000 lei fără celelalte pretențiuni, fiindu-se în seamă cei 56.000 lei dați, iar restul de 50.000 lei va mai adăuga comunitatea în acest caz. Comunitatea dă arvona de Lei 20.000, plus Lei 8000 pentru locul ce a mai cumpărat dela D-l Kolomeer, unda era pompa de apă — făcând o nouă Tîdelcă și în termen de 10 zile să se facă actele cuvenite achitând restul cuvenit. La termen sosesc moștenitorii și D-l Kolomeer pentru facerea actelor. D-l Davidovici președintele Comunității, se duce la D-l Moise Iuster, pentru facerea actelor, D-sa sa răsgândit și dorește să urmeze cu procesul, căci D-sa știe precis că va câștiga procesul și că are dreptate.

În vederea aceasta și mai cu seamă că sa arvonit din nou dându-se un acompt de lei 28.000 împrejurarea a silit să se facă actele de cumpărare pentru comunitate cu obligațiunea ca azilul să poarte numele defunctului Petru Iuster, în schimbul donației de 234.000 lei în care se includ spesele actelor.

Find nevoie de bani, pentru returnarea garanției depusă de D-l Kolomeer în suma de Lei 133.000 intervine D-nul Samuel Daniel președintele și Senior Weissman secretarul soc. Sacre, cari au împrumutat Comunității, din fondul soc. Sacre Lei 110.000 cu cari s'a achitat și garanția.

Cu toate acestea D-l Moise Iuster a urmat cu procesul. În Primăvara anului 1923, sosește în localitate Marele Rabin

din Buhuși fie-i memoria bine cuvântată. Comunitatea în vederea inaugurării azilului ce dorește să facă dorind să înpace și pe D-l Moise Iuster, ca să se termine odată cu aceste procese — supune aceasta arbitrajului Rabinului, care la rândul său chiamă pe D-l Iuster, și acesta admite arbitrajul și în urma ascultării părților, Rabinul admite hotărârea; Comunitatea să-și facă inaugurarea localului, D-l Iuster să-și urmeze cu procesul direct contra D-lui Kolomeer. și în caz că D-l Iuster va câștiga procesul să returneze sumele avansate asp. cumpărării și azilul să fie trecut ca donat de D-sa Comunității această hotărâre s'a scris de ambele părți și de marele Rabin.

Ce face D-l Moise Iuster, văzând că nu se ia sfârșit procesul Kolomeer, căci acolo având de îndeplinit multe formalități, a găsit o formulă mai simplă.

Desconsiderând cu totul arbitrajul a intentat un proces contra Comunității, cerând să se evacueze azilul să i se predea imobilul cheamând tot odată la interogator personal pe actualul Președinte al Comunității al cărui mandat expira la 31 Mai, iar procesul e în ziua de 4 Iunie.

Acuma înțelegeți Dr. iubiți frați Enoriași! pentru care motiv sau pus D-ii Frați Moise și Aron Iuster să candideze de astă dată pentru Comunitate? căci dacă vor fi ei, nu mai are cine să se opună sau să reprezinte procesul? reflectați bine toate acestea, și judecați unde duce ambiție și răzbunare.

Pentru noi actualii Epitropi este o chestiune importantă ca azilul cucerit să rămâie Comunității și numai acest lucru ne-a determinat să cerem din nou votul alegătorilor pentru a conșinși definitivă noastră proprietate și nu putem lăsa pe D-l Moise Iuster să fie apărătorul Comunității, când d-sa este în proces cu noi și cere să evacuem azilul.

În cazul când d-sa va da o declarație la Tribunal că renunță la orice proces contra Comunității, că renunță la evacuarea noastră din actualul azil și renunță și la procesul contra d-lui Kolomeer căruia Comunitatea i-a garantat pentru orice daune, în schimbul actului de vânzare, în acest caz declarăm că suntem gata a-i preda conducerea Comunității, să-și formeze lista cine va crede d-sa de cuviință.

Până atunci însă acei ce vor să apere azilul și intere-

sele Comunității sunt datorii să sprijine cu încredere lista cu MOGHEN DUVID.

LISTA CU SEMNUL

Iosif Davidovici	Iacob Katz
Avram Renert	Baruch Abramovici
Aron B. Kalz	Solomon Löbenson
Carol Friedman	Iancu M. Roșu
B. Grünberg	David Leibovici
Idel Brückman	Chună Cupferman
Elias Herșcovici	Alter Baraf
Mișu Rohrllich	Șmil Leibovici
David Davidovici	Arnold Aronovici
Isac Făinaru	Copel B. Katz
Meier Friedman	Elias Hafner
Pincu Iacobi	Heinrich Antler
Pascal Braunștein	

Alegerea va avea loc Duminică 31 Mai, în sala consiliului comunal de la Primărie.

Acuma public și copia articolului din ziarul Săptămâna No. 65 din 4 Febr. 1923 :

Incuria dela Comunitatea Israelită

Răsplata unei generosități

Despre incuria ce domnește la Comunitate și incapacitatea celor ce s'au cramponat în fruntea ei, ne am ocupat în diverse rânduri și desigur că vom fi nevoiți să mai revenim întru cât acești domni cu toată dovada incompetenței lor și al ralului în care au adus bunurile comunității totuși nu se dau învinși și desigur că nu vor pleca de acolo până nu vor fi alungați.

Pe ziua de astăzi ilustrăm această frumoasă conducere cu încă 2 acte importante din care se poate ușor constata că numai cu capul nu se lucrează la comunitate. Unul din foștii frunțași și din pușinii evrei bogăți din localitate cari s'au gândit la cei săraci și fără sprijin a fost regelatul Avram Lipa Iuster.

Din grijă în special pentru cei bătrâni și slabi și fără sprijin a dăruit Comunității Israelite un imobil destinat pentru întreținerea unui „Azil pentru bătrâni”. Evenimentele au făcut ca această clădire să devie neîncăpătoare și insuficientă pentru numărul de bătrâni ce adăpostesc. De asemenea deparțarea prea mare de Centrul orașului a făcut ca să fie lipsit de micile ajutoare zilnice ce mulți aveau buna voință să le dea.

Pătruns de aceste nevoi D-1 Moise Iuster cumpără în anul 1918 cu banii săi un imobil în centrul orașului zis „Paharnicul” dela D-1 Ch. I. Kolomeer pentru suma de lei 66000 cu destinația pentru un azil de bătrâni (ce valoare reprezintă această sumă în 1918 față cu valuta de astăzi o înțelege ori care) față de mărimosul gest al D-lui Moise Iuster Comunitatea Israelită având în frunte pe regretatul Peter Iuster îi trimite adresa care poartă No. 590 prin care-l recunoaște ca cumpărător al imobilului care va face contractul pe numele d-sale și în urmărl va ceda Comunității, obligându-se ca pe frontispiciul azilului să se scrie numele generoșilor săi donatori. *Moise și Clara Iuster.*

D-1 Ch. I. Kolomeer văzătorul imobilului călcând actul de vânzare a refuzat să predea imobilul.

D'aci proces între D-1 Moise Iuster și Comunitatea de o parte și D-1 Ch. I. Kolomeer de altă parte proces care e încă pendinte de Tribunalul Neamt al cărei termen la 22 Februarie actualul Președinte al Comunității D-1 Davidovici deși are cunoștință de existența acestui proces cu toate șansele de câștig a găsit de cuvință să încheie un nou act de cumpărare al acestui imobil dela D-1 Ch. I. Kolomeer pe care-l cumpără pe numele Comunității Israelite, însă ca pedeapsă pentru generosul său donator grație căruia Comunitatea are acest așezământ cu un preț atât de mic față de prețurile de astăzi, pre-

vede în actul de cumpărare „ca D-l Moise Juster nu poate să figureze ca donator al acestui imobil” sub clauza penală a majorărei prețului imobilului cu 300.000 lei pentru comunitate.

Înțelegem supărarea D-lui Kolomeer care a fost nevoit să dea acest imobil numai cu suma de Lei 200.000 când putea astăzi obține o sumă întreită. Nu putem însă înțelege cum D-l Davidovici a putut să se preteze la asemenea acte cari numai cinstesc nu-i fac. Ori D-sa înțelege că astfel trebuie răsplătite asemenea fapte și că în felul acesta va înmuraia și pe altul pentru fapte generoase.

O a doua mare gafă ce o comite D-l Președintele Davidovici este modul cum a fost întocmit actul de donațiune cu moștenitorii defunctului Petru Juster. Printre condițiunile acestei donațiuni în afară că inscripțiunea de pe frontispiciul Azilului vor figura numele actualilor donatori ai sumei de mai sus, dar se va mai scrie că azilul e fondat de aceiași donatori.

Ori cum am arătat mai sus azilul de bătrâni din Piatra N. datează de 25 ani și a fost fondat de către alții și înzestrat cu primele fonduri necesare de către regre-tatul Avram Lipa Juster.

Ar fi o impietate dacă nu s'ar ținea seamă de aceasta și în același timp o usurpare a drepturilor la recunoștința viitoare a acelor generoși donatori cari s'au gândit întâi la alinarea suferințelor celor lipsiți de mijloace. Nu vrem să solidarizăm întregă populație Evreiască la aceste acte de inconștiență comise de d-l Președintele Davidovici, totuși aceștia merită să poarte rușinea unor asemenea acte de ingratitude, de vreme ce populația îl mai tolerează să fie în fruntea treburilor Comunității.

Dela Comunitățile noastre

„Renasterea Noastră” No. 184

Evenimentele importante general evreești, ne-au împiedicat în ultima vreme să ne ocupăm mai de aproape de chestiunile de gospodărie internă, de cari totuși de-

pinde în largă măsură promovarea intereselor evreești în țară. Din lipsă de spațiu, relatăm numai următoarele, rezervându-ne să revenim cu informații și comentarii într'un viitor articol:

În Piatra-N, un generos donator, a găsit cu cale acum câți va ani, să dăruiască obștei evreești un imobil de valoare, în care să funcționeze un azil civilizat de bătrâni. Comunitatea a acceptat dania — era și firesc — și a mulțumit cum se cuvenia d-lui Moise Juster, pentru gestul său.

Nu trecu mult însă și zăzania, gelozia și răutatea oamenilor, veni să atragă necazuri nemeritate donatorului pe deoparte și să atragă o lumină foarte puțin elegantă asupra manierelor de a se comporta a comunității Pietrene de alta.

Anumite manevre au intervenit, făcând pe vânzătorul imobilului să refuze să-și respecte semnătura dată D-lui Juster, și vânzarea se face de altă dată, pe un preț quadruplu, comunității direct. E dela sine înțeles, că în noul contract de vânzare s'a înserat rușinoasa clauză că în situația ce se creiaza numele institutului donator și a ori cărui membru din familia sa, nu mai trebuie să figureze. Comunitatea a primit târgul s'a încheiat și în locul recunoștinței, d. Juster s'a ales... cu un proces, atât cu vânzătorul imobilului, cât și cu Comunitatea, atât deocamdată. Cetiilor să judece, Dar cum am spus vom reveni.

Cazul dela Piatra-Neamț

„Renasterea Noastră” No. 187

Am arătat în chip succint în n-rul trecut al gazetei noastre, cum patima stărnită de mărunte interese omenești, care a cuprins pe reprezentanții Comunității Evreești din P. Neamț, i-a făcut să lucreze în deplină contradicție cu adevăratele interese materiale ale așezământului pe care l au sub oblăduire pe deoparte, iar pe de alta au pus persoana morală a acestei obștei într'o postură care

nu are prea multă eleganță în sine. O persoană morală! S'ar cuveni să avem mai multă grijă și mai multe scrupule pentru păstrarea intactă și neînfrântă a cinstei reprezentanțelor noastre juridice.

Dar să relatăm de astă dată faptele în totalitatea lor. Piatra-Neamț posedă de decenii un azil de bătrâni, înființat prin grija și generozitatea adevărată evrească a răposatului Avram Lipșa Juster, Așezământul, donat Comunității, corespundea la început nevoilor pentru cari a fost creat. Dar au trecut anii și slavă Domnului. Văștările neamului ales s'au înmulțit și cum e și firesc a mai crescut încet, încet și mizeria în ulița evrească. Din fericire, sau din nenorocire (căci ne bucură că oamenii ajung bătrânețele dar ne doare că n'au cu ce să și le fie) azilul a devenit și neînțelegător și s'a și învechit.

Un fiu, atunci, al primului donator, d. Moise Juster s'a gândit să respecte grija tatălui său pentru cei mai nenorocii dintre săraci și s'a hotărât să dea puțința Comunității pietrene să îngrijească civilizat și în conformitate cu cerințele timpului, de acești bătrâni ai orașului. Planul său d. Juster la pus în aplicare în chipul următor: A ales un edificiu mare și adecuat destinațiunii la care se gândea, a intrat în tratative cu proprietarul său și în scurt timp, a cumpărat casa, dând aconto și încheind un act în regulă.

Nu interesează faptul că vânzătorul se chema Colomeir, deși ar fi fost interesant să aflăm ciudata psihologie a acestui contractant.

Fapt e că vânzarea s'a pertractat într'o vreme când leul era leu și dansul milioaneelor pentru imobile, nu începuse încă.

D. Moise Juster, tare pe dreptul său, oferă casa cum-părată, Comunității din Piatra, pentru ca aceasta s'o în-trebuițeze în scopul arătat.

Comunitatea se bucură de donațiune și prin persoana președintelui său de atunci, răposatul Petre Juster (care nu avea nici un fel de rudenie cu donatorul), mulțumește în scris pentru generositatea a cărei beneficiară pur și simplu, era.

Iată însă că lucrurile cele mai simple, se complică

și drumurile cele mai drepte se întorcochiază, când conducătorii privesc prin lentile caricaturizante.

Ce vor fi văzut mai târziu marii bărbați din fruntea obștii pietrene în toată această afaceri, nu știm, e destul însă să relatăm faptele mai departe, pentru ca cititorii să vadă că cele mai puțin măgulitoare concluziuni se pot trage împotriva lor, pentru chipul cum s'au comportat.

După o vreme, moare Petre Juster, și noul președint cu bani furnizați de altcineva, cumpără pe un preț dublu sau gaurdruplu, același imobil dela același vânzător, pentru aceeași destinațiune.

Și d. Colomeir vinde cu o candoare desăvârșită pentru a doua oară, un obiect de proprietatea căreia se lepădase odată pentru o sumă, pe care la vreme o crezuse îndestulătoare.

Comunitatea însă și vânzător, convin în deplină armonie să lovească așa cum se cuvine în dezinteresatul donator, ca să-i treacă pofa să mai facă asemenea acte nepotrivite cu obiceiurile epocii noastre.

Se stipulează: dacă va îndrăzni Comunitatea să afișeze undeva, în localul azilului, numele lui Moise Juster, sau al oricărui văstarat din familia sa, va avea să plătească lui Colomeir o penalitate de 300.000 lei, pare mi-se.

E interesant, nu?

Dar ascultați mai departe.

D. Juster, necăjit de o asemenea nemeritată recom-pensă, cheamă în judecată pe d. Colomeir alături de Comunitate, ca să-l silască să recunoască o stare de lucruri care în mintea sa primise de mult pecetea defini-tivului.

Au mai trecut de atunci alți ani, iar față de lupta obștii pietrene, în justiție de a nu primi cu nici un chip o donație din mâinile celui pe cari l'a înălțat în laude în primul moment, d. Juster recurge, cum era și normal, la o judecată de Rabini, ca să decidă între d-sa și Comunitatea recunoscătoare.

Judecata se ține, Comunitatea se prezintă și... se dă câștig de cauză (nici nu se putea altfel) reclamantului.

Am citit și noi sentința; e un model de bun simț și dreaptă înțelegere. Dar vai, nu poate pune în mișcare

pe portărel și pe comisar. Și Comunitatea profitând de acest lucru, împotriva liberei sentințe atât de rationale refuză de a se dezista din proces și continuă să prigonească în justiție pe cel care vrea cu orice preț s'o grație în numele său propriu.

È în adevăr foarte dificil unei persoane morale să se supună unei obligații morale: aceea de a respecta sentința unei judecăți căreia te-ai supus care e a ta, dar care nu are jandarm la dispoziție pentru a se apăra de reconsiderarea cu care o cinștește una din părți.

Și gândiți-vă bine, acea parte este o comunitate păstrătoare en tite a evreismului, a bunelor sale tradițiuni, formelor și instanțelor de ordin curat religios și național. Batjocura judecății evreiești prin acela care primul e chemat s'o facă respectată și s'o apere.

Cu toată indignarea întrebăm: cine are interes în comunitatea de care vorbim să prigonească pe un om al cărui act merită și respectul și recunoștința ei.

Care e interesul obștii pietrene ca în locul unui nume, acolo să figureze un altul?

Și în afară de asta, nu se găsește nimeni să recheme la realitate pe cei cari compromit o instituție evrească și să-i oprească de a mai pune în asemenea postură o Comunitate căreia o sentință înțeleaptă pe care nu li este îngăduit s'o calce, i-a arătat drumul drept ce are să urmeze?

S.

Donațiuni făcute cu ocazia inaugurării și în folosul AZILULUI PENTRU BĂTRÂNI.

Memorabil' No. 2, 6 anul II și No. 14 anul III

Copiii în memoria regretatului lor tată I. K. Katz lei 20.000 lei, Solomon și Fani Drimmer 12.000 lei, câte 10.000 lei: Iosel și Dina Davidovici, Fabrica de postav Buhuși, câte 5000 lei: Leizer Rosenzweig și soția, Beti și Mates Eiscovicici, Base H. Weinberg, Heinech Weinberg, Michel Pascal în memoria soției sale lei 4000, Pincu

Schweigher în memoria părinților săi lei 2400, câte 2000 lei: Elvira și Dr. Tanenzapf, Beti Lazar Weinrauch, Dora și Mendel Fiser, Moritz Strich, Semelia Bacal în memoria regretatului soț, Avr. Katz. Clara și Ad. Weininger, Fani Rosenbaum în memoria regretatului tată. L. N. Haras, câte 1000 lei: Vasile Gh. Măcărescu, Senior și Ana Weisman, Samuel și Rachel Daniel, Fani B. Grünberg, Herman și Estera Codel, S. Weinstein, Klara Weinstein, Baruch Eisenberg, Roza Eisenberg, Regina și Moise Löwensohn, Idel și Sofia Brückman, Janeta și Mendel Goldfarb, Rachel și Michel Schwartz, Roza și L. W. Weisman Tg-Neamt, Israel și Sura Pălărieru, Iosel și Sura Herșcovici, Kopel și Toni B. Katz, Idel și Perl Mülerrad, David și Șeina Leibovici, Friedr. și Gusta Davidovici, Adolf și Sofia Butimovici, David și Roza Beral, Haim și Raschel Mendel Ușer; câte 500 lei: Iancu și Speranța Roșu, Burăch și Carolina Seiden, Zalman și Neti Herșcu, Rebeca și Solomon Löbensohn, Toni și M. L. Abeles, Pepi și H. Esrig, Fani și Pascal Braunstein, Leib și Clara Polack, Eizig și Sluva Schwartz, Gedale și Hala Leizersohn, Roza Mendel Solomon, Ansel Gotfried, Carol și Estera Friedman, Iancu și Eti Brul, David și Paula Davidovici, Ana și Lipa Catz, Moise și Adela Illesohn, Avocall, Weintraub și soția, Kopel H. Weinberg, Bernard și Raschela Weisman, câte 400 lei: Isac și Charlotta Zucker, Zeidel și Rachel Reichbauch, Iacob și Frida Catz lei 300.

Câte 200 lei: Malca și M. Roșcovici, Roza David, Simon Zalmanovici, Pesa și Haim S. Schwartz, Iosel și Janeta Michelsohn, Martin și Mina Mates, Idel și Sura Mendel Bluma și Max Klüger, Iosel și Zela Schwartz, Avr. și Roza Gărcineanu, Iosel și Matilda Focsăneanu, Strul și Guza Zeilig, Pincu și Sabina Goldenberg, Beti Weisman, David Feibel, Meir și Bella Michelsohn, Haim și Seva Bercovici Iol și Roza Gherșin, Ruchel Aron Ghelberg, Herman și Mina Grinberg, Baruch și Maria Abramovici.

Câte 100 lei: Smiel și Ana Coppelovici, Roza Șaim Michel, Moise și Base David, Iosel A. Katz, Rabin Benzion Roller Buhuși, Aron Zeilcovici, Isac Soicher, Beti Burich Katz, Moise Rosental, Leon și Matilda Bernstein, Bercu și Sima Șapira, Pincu și Golda Feingold, Iosel și Sura Gold-

stein, Elli și Frida Herma, Debora Bercu Weinberg, Rachel Moise Lupu, Eti Kreisel, Naftuli și Pepi Sternberg, Ente Kuperman, Rasela Simon Kamiel, Isaac Krieglér, Haim I., Rosenzweig, Leiba și Seva Ific, Natan Iarovici, Sofia și Herman Avramovici, Bercu Steinberg.

Debora și Pincu Jacobi au donat un pat complet și una noptieră. Rașel B. Bercovici în memoria fiicei sale a donat un pat și 2 perne de puf.

D-1 Mendel Ușer a donat comunității israelite o casă din strada Cuza Vodă în folosul spitalului și a azilului.

Pentru Azilul de bătrâni. Laura și Oscar Helman lei 1000, Marcu Weintraub Galați lei 500, Carol Herșcovici lei 300, Hascal Sabetai lei 200, Leon Rubin lei 100.

Pentru fondul de Caritate al Lojei "Menorah".

D-nii Moise Segal și Idel Mendel la nunta copiilor lor câte 100 lei.

Joint Distrib. Comite. Pentru dispensarul "Principele Mircea" instalat la Spitalul israelit o ladă de săpun, pentru Soc. Caritatea o ladă de săpun, o ladă cu lapte. Pentru mai mulți copii plecați la Tekirgiol lapte și săpun, la mai mulți orfani de rășboiu lapte și săpun, la mai mulți bolnavi lapte.

Moștenitorii defunctului I. Leibovici au donat pentru spital 10.000 și pentru înbrăcarea copiilor 10.000, pentru azil 10.000, pentru Soc. Sacră 15.000 lei.

Bela și Marcu Engelberg lei 10.000, Haim Körner în memoria soției sale, Șmuel Blechner în memoria mamei sale, Max Grünberg în memoria fratelui său Marcu câte 5000 lei.

Maria și Simon Herșcovici 3000 lei, Sura Ritche și Strul Ghelberg 2500 lei.

Câte 2000 lei : Ana și D. M. Avramovici, Leon și Roza Löbensohn București, Mina și Strul H. Leibovici în memoria părinților, David Riven și Hența Dvoira, Lifse și Meer Friedman.

Câte 1000 lei : Adela și Moise Lupu Catz, Leon Weinberg în memoria părinților, Clara și Avr. Lesner, Lucia

și Ad. Șmîlovici, Base și Chune Kuperman, *Isoset Cauffman* în memoria surorii sale Amalia, idem în memoria părinților săi Haim și Rebeca și a unicului frate Isaac lei 2000.

Pentru spital : Chaim Körner în memoria soției sale lei 5000.

Actul de cumpărătura Azilului dela Haim Ific Kolomeir s'a făcut de către Comunitatea Israelită (direct) la 6 Mai 1923, cu banii dați de *Petru M. Iuster*, al cărui nume poartă și pe piatra pusă în păretele din fața azilului.

În Procesul Verbal al Comunității No. 28 din 22 Aprilie 1923 extrag cele relative la azil : Se propune și se alege o Comisiune pentru formarea programului de inaugurare a noului azil și se fixează pe ziua de Duminiică în 5 Mai 1923. Numindu-se în comisiune pe D-nii : *S. Daniel, B. Grünberg, P. Jacoby, S. Weisman, C. Friedman, S. Löbensohn, H. Grünberg, H. Avramovici, El. Hafner și P. Braunstein*, care vor forma și executa programul și vor stabili pentru inaugurare ; iar *D-1 S. Daniel* este însărcinat a pleca la București pentru a comanda mobilierul necesar pentru azilul nou.

În adevăr inaugurarea a avut loc în ziua fixată când a asistat foarte multă lume, dându-se și un banchet cu care ocazie s'au oferit sume mari de bani și imobile pentru azil.

Azilul actual este compus din următoarele camere : 1 cameră pentru gardianca azilului, 1 cameră care servește de birou al Comunității, 1 cameră pentru caseria Comunității și societății sacre "Chewra-Kedoscha", 4 camere mari pentru bătrânii de ambele sexe, 1 antret unde țin lingeriile, 1 bucătărie și 1 cameră de locuință pentru bucatăreasă, 1 sala pentru mâncare, 1 magazie pentru hainele bătrânilor, 1 spălătorie, 1 cameră de lenn pentru portar, 1 beciș foarte mare, 1 closetă mare (nouă) cu 4 apartamente și 1 cameră de izolare. Azilul are și etaj cu 2 camere mari care servesc ca pod.

Deosebit de aceste azilul are și o ogradă foarte mare, în care sunt și arbori fructiferi.

În camera I a pentru bărbați este o piatră de marmură în perete cu inscripția *Ide, H. I. Kolomeir*, în camera III-a pentru femei este o piatră tot de marmură cu inscripția *Frida și Aron B. Katz*, în memoria părinților *Burech și Seindel Katz*. În camera care servește pentru tinerea îngerilor azilului este o piatră mică de marmură, cu inscripția: *Aoram Weintaub* donat 20.000 lei. În camera care servește de casieria Comunității sunt așezate 2 pietre mari cu numele donatorilor pentru azil, asemenea și 1 piatră unde sunt înșirați numele membrilor Epi-tropiei Comunității sub președinția *D-lui Iosef Davidovici*. Apoi tot în camera casieriei Comunității, deasupra ușii este o piatră de marmură, unde sunt înșirați donatorii imobilelor pentru azil.

Întă copia acestei pietre: Donatorii imobilelor pentru azilul de bătrâni: *Abram Lipa Iuster* primul fondator al azilului vechi de bătrâni, 1 casă strada Cuza-Vodă No. 120.

Leiba N. Charas prim fondator una casă stradă Cuza-Vodă No. 197.

Schachme Stambler 1 casă strada Cuza-Vodă No. 96.

Regina Withner și Iancu 1 casă strada Carol I No. 36.

Mendel Luser una casă strada Cuza-Vodă No. 92.

Ghitel și M. Hers Zandbrund 1 casă strada Cuza Vodă No. 24.

Personalul azilului este compus din 1 intendent *Hic Löbensohn* (bărbat harnic și destoinic) 1 gardian, 1 servitor, 1 bucătăreasă etc.

În rezumat vorbind, eu am dat aci copile ziarelor pro și contra relative la afacerea acestui azil și las pe onor cetitori să judece.

În acest moment aflu că *D l Moise Iuster* a dat în judecată Comunitatea cerând ca azilul să poarte numele său ca prim cumpărător.

Eu ca cronicar sunt neutru și nu-mi dau idee cine are dreptate.

Ospătăria Populară Israelită, Piatra-N. Instituțiune filantropică.

În toamna anului 1900 fiind imediat după emigrare, criza pecuniară nu s'a calmat, deci *D-l Astruc* reprezentantul „A-lianței Israelite” venind aci, a împărțit bani la săraci și a înființat *Ospătăria Populară* pentru populația săracă de aci, oferind primul an 800 lei anual, iar Epi-tropia Comunității 200 lei, soc. sacră „*Cheura-Kedoşa*” 200 lei iar restul *Loja Brnei Brith „Menorah”* de aci.

Comitetul ospătăriei populare israelite era alcătuit din *D-nii B. Samsony* președinte, *H. Koppel*, *Meilich Segaller*, *Leib Berman*, *M. Rubin*, *A. Renert* și *Iosef Kaufman* ca membrii comitetului, iar *B. K. Engelberg* ca secretar.

Ca administratori au fost *Leib Berman* și *M. Rubin*, pus de comitet. Ospătăria a fost instalată în casele fost *Iosef Veisman*, din str. Cuza Vodă No. Comitetul Ospătăriei populare israelite face cunoscut prin o înștiințare în idisch că o rație (porțiune) în-treagă inclusiv și pâine se vinde în ospătărie cu 10 bani iar jumătate porție numai 5 bani și ospătăria va fi deschisă de la orele 11 până la 12 p. m. pentru oameni mari iar de la 12 până la 1 p. m. pentru copii de școală. Porțiuni pentru acasă se vor da de la orele 12 p. m. Mai multe dame din elită au stat de au servit mesele cu mâncări.

Asemenea și „*Loja Menorah*” a lansat în oraș înștiințări în limba Română și idisch, arătând scopul filantropic și pre-furțile porțiilor de mâncări. Întă copia unui asemenea apel :

Iosef Kaufman : Cronica Comunităților Istr. din Jud. Neamt.

Loja B'nei B'rith „Menorah” Piatra-N.

Serviciul ospătării populare

P. T.

Instituțiunea filantropică „Ospătăria populară”, menită să aline durerea nevoiașilor lipsiți de pâinea zilnică, este pe calea a se putea preda trebuinței pentru care este destinată și în ziua de Mercuri ^{11/24} crt. ora 10 a. m. în localul Ospătăriei (casele foste Iosef Weismann) și va serba înăunțurarea deschiderii sale în asistența tuturor voitori de bine ai acestei instituțiuni.

Prin acesta sunteți invitați atât Dv. cât și Onor. Dv. familiile, să veniți la această serbare populară precum și a în-vita pe amicii Dv. la această asistență.

Este de prisos credem a vă mai aminti și a mai deștepta în inima Dv. simțământul de caritate în a vă îndemna la darea bine voitorului Dv. obol pentru această instituțiune.

Cu distincție stimată

Președintele Lojei, B. Samsony

Secretar B. K. Engelberg

Iată și lista de vase pentru ospătăria populară: 1 vas pentru apă ferbinte, 1 vas pentru borș, 4 vase pentru zupă, 2 cane pentru apă, 1 tîgăe pentru lapte, 12 castrone pentru bolnavi, 12 farfurioare, 12 furculițe, 12 linguri, 12 cești pentru lapte, 20 pahare de apă, 2 cuțite, 2 căldări de apă, 12 castrone de lapte, 12 lingurițe mici, 1 lighean mare de spălat farfuriile etc., 1 dulap pentru bucatărie, 2 tăblițe, 1 strecurător pentru ceai. Asemenea și alte vase pentru farmacie.

Această ospătărie a făcut mult bine populației sărace din localitate unde fură ospătați muncitorii și nevoeșii fără nici o deosebire de religie căci și mulți săraci creștini fură ospătați ca și evreii.

Ospătăria a funcționat până la finele lunii August 1902 când a fost închisă și desființată, neavând resurse a se mai conduce.

Așezământul Chemilath-Hesed (bine facere) al Soc.: „Vahrer-Scheives”

După pildele străbunilor noștri „Chemilath chasudim” (bine facere) este una din stăpini pe care este așezată această lume. Pinkesul soc. sacre „Chewra kedoscha” de aci se ocupă foarte mult cu aceasta, obligând pe enoriașii Comunității de a exercita pururea bine facere, deci este evident că această filantropie exista de la întemeierea acestei comunități, dar în mod și timp regulat. Așa în anul 1874 se formează aci atare societate, compusă de peste 200 membrii coizanzați, cu scop de a face împrumuturi pecuniare pe amănete fără procente. Această societate însă după o durată de aproape 3 ani s'a dizolvat, din cauza unor intrigași interesați, care și-au însușit averea societății. În ziua de 19 Ianuar 1885 iar se înființează asemenea societate, care fiinu numai 1 an.

În anul 1904 eu fiind pe acel timp președintele societății meseriașilor „Wahrer Scheitweis-Achim”, am înființat fihiala numită: „Gemilath-cheised” care făcea progres, înscriind peste 200 asociați coizanzați. Ca administrator-casier a fost brutarul Haim Hchoc Segal, care se ocupa foarte activ cu operațiuni de împrumuturi de bani la nevoieși, care fapt le dedia puțință ușoară de a se putea hrăni prin mici afaceri. Această instituțiune, lansă apeluri, dedia baluri, reprezentații teatrale, trimittea felicitări telegrafice la toate nunțile și obzuzirele de aci ast-fel că capitalul fondului creștea zilnic. La 25 Mai acel an trupa M. Segalescu & Goldenberg, fiind aci a jucat piesa „Kol-Nidre” sub adm. d-lui Iosef Kaufman, fiind aci a jucat piesa „Kol-Nidre” sub adm. d-lui Iosef Kaufman, președ. soc. Filantropice „Wahrer Scheitweis-Achim” în beneficiul fondului „Chemilath-cheised”.

Societatea în 1905 face întruniri în sinagogi unde vorbireă mai multe persoane, între care și rabinul Chaim L. Löbel pentru contribuarea și folosul acestei instituțiuni de Chemilath-

Iosef Kaufman : Cronica Comunităților Istr. din Jud. Neamt.

cheised. Tot atunci s'a făcut și alegerea comitetului în sinagoga Catedrală.

Intre membrii însemnați ai acestei instituțiuni au fost D-nii *Meir Daniel, Bertl Krigler, Ichiel Posenberg, Alter Baraf, Itic Steinfeld, Josef Kaufman, Itic Berman, Bercu H. Catz, Itic Altman, I. H. Catz, David Garcineanu, Ghedale Koller, Aron B. Katz, Aron Kolenberg, Leib Ieganu Grünberg, Haim Weinberg, Iacob Kopel, Josef Beiner, Șapșa Goldstein, Leon Rozenzweig, Moise Aron Katz, Iancu Abramovici, Aron Weintraub, Pine Daniel, Leizer Rozenzweig, Ben. Șmilovici, Bercu Catz, Ieikel Catz etc.*

Lață și procesul verbal din 8 Febr. 1905 :

SOC. DE BINE FACERE

„GHEMILATH-CHEISED”.

Piatra-N.

Cu ajutorul lui D-zeu

Proces-Verbal

No. 1

Astăzi Marți 8/21 Februarie 1905 subsemnații membri comitetului soc. de binefacere «Ghemilath-Cheised» din acest oraș întrunindu-ne în locuința D lui Iosef Kaufman, am hotărât următoarele :

- 1) Ca societatea să fie de astăzi înainte autonomă în toată afacerea ei.
- 2) Comitetul va proceda ca societatea să înceapă lucrările ei în toate ramurile ei, lucrând cu râvnă și activitatea pentru propășirea societății.
- 3) În ședința viitoare se va lua grabnice măsuri ca societatea să-și poată relua operațiunea împunăturilor, încasărilor, înscrierilor, acțiunilor etc.
- 4) La cea mai apropiată adunare, D I Iosef Kaufman va prezenta un program detaliat pentru stabilirea definitivă administrativă a societății.
- 5) Se hotărăște ca comitetul să înființeze o conducă co-

memorativă, „Pinkes” unde se va trece în primele pagini membrii societății : „Wahrer Scheiwe-Achim” de aci cari au adus servicii reale acestei societăți „Ghemilath-Cheised”, exprimând recunoștința întregii societăți pentru concursul dat de ea prin contribuirea pecuniară și concursul moral dat de ea.

6) La prima ședință D I Lupu Haim, vechiul administrator al societății, va prezenta comptul vechiu ad. hoc. care se va lansa tipărit enoriașilor comunității.

7) În ședința viitoare se va face distribuirea funcțiunilor comitetului.

8) Pentru verificarea compturilor D lui Lupu Haim se delegă pe D-nii Leon Gheller, Iosef Kaufman, Abr. Fichman și Ghedale Koler, cari vor da raport comitetului la viitoarea ședință. Comitetul va libera D lui Lupu Haim un act de descărcare. La caz de desăgramente nu vom fi responsabili.

Drept pentru care am dresat acest Preces-Verbal a conștituirii comitetului subscris de noi membrii comitetului.

Urmează peste 30 iscălituri.

În 1906 soc. „Wahrer Scheiwees Achim” secția „Ghemilath-Cheised” face cunoscut obștei israelite locale ca secția „Ghemilath Cheised” s'a regulat în cea mai bună ordine și începe a face iarăși împrumuturi de la 1 April acest an, rugând tot deodată pe toți acei care sunt datori cu bani, să achite noului casier *Leiba Antler*.

Mai roagă ca fie care enoriaș să se inscrie în această secție căci e fapt uman și filantropic. Bani primii de la fostul casier *Abr. Itic Segal*, sunt predați d-lui M. L. Abeles (casier central) și la onor rabin Ch. L. Löbel. Subscris comitetul :

Avram Fichman (președ.), David Grünfeld (vice), M. L. Abeles (central casier), Ghedale Leizersohn (contr.), Leon Gheller (vice-preș.), Leib Antler (casier), Leib Charas, Leon Șerfer, Natiale Bandel, Simon Herscovici, Ghedale Koller, Avram Itic Segal (membrii comitetului). Onor Rabin Ch. L. Löbel a fost președinte onorific al secției.

În fine tot în anul 1906 Comitetul lansează următorul

apel în care arată că toți membrii acestei secții ca și membrii societății vor fi căutați gratuit de medicul societății în caz de boală. Iată apelul :

SOC. DE BINE FACERE

„GHEMILATH-CHESED,
PIATRA-N.

Către Coreligionarii noștri !

Este fie-căruiua cunoscut greutatea ce le întâlnesc în cale meseriași și micii comercianți și în general toți acei cari muncesc cu brațele în spinoasa luptă pentru a-și agonisi traiul de toate zilele. Nu odată se întâmplă unui muncitor să-și întrerupă activitatea, unui mic negustor să înceteze comerțul prada foamei și a mizeriei, el și familia lui adesea compuse din multe suflete, și această nenorocire este datorită lipsei momentane a unei sume mici de multe ori câți-va lei ce-l lipsesc fără de care el este în imposibilitate a și mai exercita meseria.

Văzând că în localitatea noastră, o asemenea instituțiune este de cea mai mare indispensabilitate, deci am hotărât a înființa o asemenea instituțiune de împrumuturi cu scop caritabil, — pe amănături sau pe baza girului unei persoane solvabile, înlesnind astfel micilor comercianți și meseriași împrumuturi mici cu condițiuni ușoare, de plată, (în rate săptămânale) și fără dobândă pentru care să-și poată creia susține sau regula afacerile și a și putea agonisi cu onoare Existența familiilor lor în mod onest.

Acastă instituțiune caritabilă se compune în formă de o asociațiune de bine facere cu acțiuni a câte 5 lei una pentru ca din capitalul și veniturile benevole a acestei asociațiuni să facă împrumuturi fără dobânzi.

Capitalul de fondatiune este de 1000 lei deplin vărsati de către membri fondatori ai acestei societăți.

Pe lângă micilor sumi ce va împrumuta această instituțiune caritabilă va ajutata pe membrii săi în caz ferească D-zeu de boală cu *Medic Gratuit* și să beneficieze de 50 la sută la costul medicamentului în schimb d nii membrii sunt obligați a plăti o taxă de 25 bani săptămânal regulat.

În interesul nobilului scop ce urmărim rugăm pe fie-care coreligionar a contribui la acest nobil scop filantropic.

Pentru acest scop un incasator se va presenta pentru strângerea ofrandelor benevole (săptămânale) și spre controlă, d-nii donatori sunt rugați a cere un cupon de încasare în schimbul donațiunei dată, ear pentru primirea acțiunilor sunt rugați a se înscrie la D-1 Lupu Haim (Segall), Piața Mare.

Piatra-N. 22 Octombrie 1906.

Comitetul Societății

„Ghemilath Chesed”

Piatra-N.

În anul 1907 soc. s'a disolvat.

Așezământul „Ghemilath-Chesed”

ALTA JUSTER

În anul 1904 Loia „Menorah” luase inițiativa de-a crea această instituțiune indispensabilă alegând o comisiune specială, compusă din D-nii B. Sumsony, M. Roscovici și S. Liberman care au și elaborat un proiect de statut pentru acest scop, lansând către obștea evrească următorul apel, în numele Loiei :

I. O. B. B.

LOJA „MENORAH”, PIATRA-N.

APEL

Că deplorabila nevoie materială a conaționaliilor noștri, aicea în față, a devenit în timpul din urmă insuportabilă, că

cu zi ce trece toate sursele de existență se închid una câte una, este fie căruia, cu regrete, bine cunoscut.

Că ajutorul momentan al filantropiei ce frații noștri din străinătate au întreprins, este insuficient a aduce o salvare fundamentală, trista experiență a dovedit-o îndeajuns.

Se ajută aceleora care nu mai sperau de cât de astăzi pe mâine; aceleora, însă cari n'au pierdut încă speranța a se putea restaura, dacă ar avea ceva în mână, pentru danșii nu s'a făcut încă nimica.

Sunt mici comercianți cari cu un mic capital s'ar putea ajuta radical și-ar putea crea o existență, încât să n'abă nevoie să întindă mâna, dacă ar găsi ca acel mic capital să li se împrumute pe o cale sigură, fără dobândă povăritoare și sub condițiuni bune și anume, a se plăti în mici rate succesive.

Sunt de asemenea industriași și meseriași cari prin puținii bani s'ar putea ajuta durabil dacă li s'ar cumpăra unelte și materialuri. De unde acești bani? A plăti dobândă și încă dobândă mare nu le convine, și a păzi termenii de plată în-tregei sumi, nu sunt în stare.

Și pentru a putea ajuta acestora, am consultat pe D-l I. Astruc, reprezentantul alianței Israelite universale din Paris în România, și am luat deciziunea:

A se fonda o instituțiune, pe acțiuni, fără a aspira la fructificarea capitalului, și înscriindu-se un capital însemnat va participa și alianța cu un capital proporțional.

Din acest capital să se facă împrumuturi nevoiașilor de specii arătate pe garanții de persoane solvabile, pe timp până la un an, plățile în rate săptămânale egale, împreună cu o mică dobândă ca pentru cheltuieli de administrație și allele necesare instituțiunei.

Și pentru a crea această instituțiune, loja noastră a luat inițiativa, înscriindu-se membri săi, întâi; și am elaborat proiectul de statut aici anexat, care nu este sancționat în definitiv, ci va fi supus primei adunări generale constitutive a acționarilor pentru discutare și aprobare, precum și onor. co-mitet executiv al alianței.

Apelăm deci, la generositatea conaționaliilor noștri din Piatra-N., ca să acorde aderare și asistență acestui fapt caritabil, și a se grăbi cu înscrierea lor la această societate.

p. Loja „Menorah”

Comisiunea specială; B. Samsony, M. Roșcovi, S. Lieberman

iar un comitet de inițiativă alcătuit din D-nii: *Etraim Iuster*, *B. Samsony*, *M. L. Abeles* și *Ben Tenenhaus* au lansat următorul apel:

A P P E L

Toate filantropiile și caritățile, ce s'au întreprins și executat de către coreligionarii noștri din localitate, atât din fundurile comunității cât și de societăți speciale precum și de persoane particulare generoase, au consistat numai în alina-rea suferințelor săracilor și infirmilor prin ajutoare momentanane, de azi pe mâine. Aceasta este ce e drept o operă caritabilă, care ne încumbă ca o datorie umană, dar ea este fără scop solid. — Există însă un alt-fel de ajutor unde nu dăm nimica și ajutam mult. Aceasta constă în a ajuta micilor comercianți, industriași și meseriași, cu împrumutări mici în condițiuni ușoare, pentru a-și putea susține afacerea sau a-și crea una nouă, prin care să-și poată agonisi existența cu onoare și cu ușurință.

O asemenea întreprindere cere puteri unite adică fondarea unei instituțiuni în formă de societate cu un capital de fondajiune de cel puțin 10.000 lei vărsat odată.

Indemnați fiind de o persoană generoasă, din localitate, care a oferit a alimenta o asemenea instituțiune la fondare cu suma de 5000 lei sub condiția subscrierii de către alți, o altă sumă de 5000 lei, ne a dat curajul pentru a întreprinde realizarea acestei sfinte și generoase dorinți.

Apelăm deci la inimile caritabile ale confrăților noștri din Piatra-N. să nu întârzie a se înscrie la aceasta, așa de

necesară asociație, pentru ca cât de curând să poată fi constituită și să-și înceapă operația sa, spre bucuria celor, ce o așteaptă și spre satisfacerea tuturor.

Pentru primirea de asociații va circula o comisiune.

Comitetul de inițiativă

Efraim Iuster
B. Samsony
M. L. Abeles
Benj. Tenenhaus

Tot ast-fel comitetul de inițiativă alcătuit din D ni: *Moise Iuster, S. Siegler, Ilic Soicher, Meir Avoram, I. Gărcinanu, Lipa Catz,, Șmil Ilic Catz, Mendel Lazarovici, Idel Mendel, Sol. Drimer, A. Fondianer, Leib Polac, M. Segal, Nachmen Rabinovici, M. Zelic, A. Weingher, M. Roscovici, S. Daniel, P. Daniel, S. Lieberman, Meir Daniel, M. Schweigher, Iosef Weinrauch, Michel Iuster, Peter Iuster, Leon Kassvan, Oscar Helman, Ch. Ilic Kolomeer, Michel Grünberg, și I. Kopel Catz* au lansat un alt apel în idisch, tot cu acest conținut.

Așa dară în anul 1906 veneratul răposat *A. Lipa Iuster* donează 5000 lei pentru acest scop, condițional însă ca prin subscripții de către alții să se acopere suma egală, deci D-nii *B. Samsony, M. L. Abeles, Ben. Tenenhaus* și răposatul *Efraim Iuster*, au luat inițiativa, elăborând un statut, adunând prin subscripții, au lansat în oraș un apel în idisch, alcătuiind banii necesari pentru acest scop.

La 15 August acel an s'a și constituit comitetul, începând a lucra cu zel, râvnă și activitate realizând scopul. Tot odată au hotărât ca această instituțiune bine făcătoare să poarte numele "*Ghemilath Chesed Alla Iuster*" iar veneratul *Abr. Lipa Iuster* fu proclamat președinte onorific al acestei instituțiuni. Din cuprinsul statutului extrag următoarele:

Art. 1. — Scopul societății este a înlesni micilor comercianți și meseriași împrumuturi în sume mici, cu condițiuni ușoare de plată (amortisibile în rate săptămânale) cu dobânda cel mult 4 la sută pe an, cu care să și poată crea, susține sau restaura afacerea, agonisindu-și cu onoare existența familiilor lor.

Art. 2. — Durata asociațiunei este ilimitată.

Art. 3. — Capitalul se compune din donațiuni și subscripții

Art. 4. — Titurile acțiunilor nominale vor fi câte 25 lei.

Art. 5. — Capitalul de fondajiune este de 10.000 lei deplin vărsați.

Art. 6. — Asociații nu vor primi nici o dividendă pentru capitalurile lor depuse în asociație.

Art. 7. — Împrumuturile se fac cu girul unui girant solvabil.

Art. 12. — Consiliul de administrație se compune din 9 membri.

Art. 13. — Împrumuturile nu vor putea trece peste 300 lei și durata împrumuturilor nu va putea fi mai mult de 6 luni.

Art. 14. — În fie care simestru se convoacă o adunare generală, verificându-se compturile și se alege un nou Consiliu, care este responsabil pentru stricta păzire a statului.

Consiliul de administrație este alcătuit din următorii D-ni: *L. N. Charas, S. Lieberman, S. Siegler, M. L. Abeles, Leib Charas, Sol. Drimer, David Grünfeld, Ben. Tenenhaus, David Kahane* (fondatorii), *Ben. Tenenhaus* (casier), *David Sigler, Adolf Weingher, G. Adelstein* (ensori), *Carol Nacht, Iulius Agatstein* și *Efraim Iuster* (inspector).

Societatea posedă 433 acțiuni a 25 lei. Au fost peste 1500 cereri de împrumut. Capitalul fiind foarte mic nu putea satisface toate cererile nevoiesilor. În fine după o durată de trei ani, înmulțindu se împrumuturile de rea plată, societatea s'a dizolvat și banii împrumutați au rămas perduți pentru todeauna.

În vechime filantropia avea felurile numiri de: *reschoideș geld, șabes pares, pittem neifes, Kheren Kaemes, Keren Hatesod, fond Național, Seikel-geld, Achanses Kolle, Wochen geld, Machzike Haisvoes, Keren Hatoire, Pittem Ševiem, Maten Beseser, Tiken Sturin, Maamudes geld, Lonas Hatidek, Chonike geld, Ghemles cheised, Chewre tillem, Chewre Misnaies, Chewre Kedoise, Bedek Habais, Thalméd thora, Meir bahnes, neduvis, druse gesank, lurrat, etc. etc.* cu și sub aceste numiri, evreul era și este deprins a da bucurios pentru aceste felurile scopuri.

Deosebit de acestea mai contribuie pentru Comunitate, plătiind felurile taxe și ofrande benevole și tot ast-fel sinagogei sale unde face rugăciune.

FILANTROPICE (ASISTENȚĂ)

În scop filantropic s'au dat felurile baluri și reprezentații teatrale.

În anul 1891 s'a dat bal filantropic de către un comitet de inițiativă.

Tot în acel an asociațiunea I. P. a dat un bal, pentru ajutorare a 2 familii bolnave.

În 21 Martie 1892 H. Faibis cu trupa de diletanți a jucat „*Lupul în piele de oaie*” în folosul saracilor.

În 1893 soc. „*Tikvah*” prin președintele ei răposatul *Baniamin Kaufman*, face apel strângând bani în ajutorul săracilor și pentru îmbrăcarea copiilor săraci din școli.

În anul 1904 soc. Israelito-Română „*Ajutorul*” a dat un bal familiar în folosul săracilor de aci.

În anul 1896 un comitet de inițiativă, a dat un bal familiar în folosul a 2 familii.

Tot în acest an comitetul organizator, a dat o serbare literară muzicală, în beneficiul unui student bălnav și sărac.

Tot în acest an trupa diletanță *G. Friedman* a jucat piesa *Eroul Iehuda* în scop filantropic.

ASISTENȚA PUBLICĂ

Pentru ajutorarea nevoiașilor

Această societate a luat ființă la începutul anului 1914. Primii inițiatori și membri activi a acestei indispensabile instituțiuni D-nii *Solomon Drimer* (preș.), *Marcu Alter*, *Kopel B. Catz*, *Idel Mierad*, *Faiș Herscu*, *Iancu Alter*, *A. Horowitz* și *Moisă Ghebert*, prin apeluri în idisch au arătat trista situațiune a populației nevoiașe, cerând înscriere cu plată de cotisații lunare, aceasta pentru a asigura existența societăței.

Această instituțiune a alinat multe suferinți, prin ajutorarea la plata chirriilor, de paste, cu lemne, bilete de căătorie prin C. F. R. etc. etc. Secretar a fost David Grünfeld.

În anul 1919 făina de porumb fiind vândută populației cu 3 lei 20 b. Kilo, *Comunitatea Israelită* locală, spre a înfrâna specula din piață, a pus la dispoziția populației sarace-făină excelentă numai cu 2-50 kilo.

Tot în acel an D-nii *Carol Weinberg*, și *I. Gartenberg* au colectat bani pentru lemne care s'au împărțit saracilor.

În anul 1920 „*Joint Distribution Committee*” d-l Landesco, directorul soc. „*Joint Distribution Committee*” din America, a dat ajutoare în numerar 32.000 lei pentru Pași, fiind de față D-nii *Petru Iuster* (președ. comunităței) și *Carol Weinberg* (vice președ.), reprezentanții „*Lojei Menorah*” și al *Unitinei Evreilor Români*”. Deosebit de aceasta domina sa a împărțit un mare transport de haine și alte obiecte necesare.

În general vorbind la noi evreii filantropia este foarte mult practică. Așa în timpul erinii ies 2 persoane cu vază de strâng bani pentru lemne; de săbători se dă „*Reghel geld*” pentru saraci, de Pași se dă saracilor azime și ajutoare pecuniare „*Mues-Chitten*”, pentru bolnavi se dă ajutoare etc.

Fereleul sau Baia Centrală Israelită

1) ISTORICUL

Această baie a Comunității Israelite locale ca și sinagoga veche din str. Cozla, există din cele mai îndepărtate timpuri. Putem afirma cu siguranță că ea datează din acelaș timp de când s'a înființat și sinagoga. Istoricul ei una și aceeași ca și al sinagogei. Pentru pomenita sinagogă și acest fereleu, care se află ca și sinagoga, pe loc gospod sau Domnesc și a cărui venit de bezmăn, aparținea în vechime bisericii Domnești *Sf. Ioan, a lui Ștefan cel Mare*, obștea israelită locală prin hrisovul Domnesc a lui *Vodă Calinachi*, din 1818, era obligată a plăti bezmen numitei biserici Domnești, 50 lei pe an; pentru sinagogă și acest fereleu. La 1827 *Vodă Ioan Sandu Starza* dublează plata bezmenului acestor două biserici; astfel obștea israelită plătea bezmen bisericii câte o sută lei pe an, conform pomenitului hrisov. Mai târziu însă biserica în loc de o sută lei bezmen percepe câte 200 lei în loc de o sută cum era drept să perceapă, astfel a mers până la 1859, când comunitatea nu putea plăti acest exagerat bezmen și astfel în anul 1863 Comunitatea răzășească făcând proces Comunității israelite la onor Tribunal local, unde Comunitatea israelită perdut procesul, rămânând ca sinagoga și această baie să treacă în stăpânirea bisericii Domnești. Comunitatea israelită făcând apel, la onor Curtea de Apel din Iași, acolo ea câștigă procesul, condamându-se Epitropia răzășească să plătească celui evreiesc 10 galbeni daune. Procesul merge înainte la Inalta Curte de Casație iar la 1873 Comunitatea Israelită s'a împăcat cu răzășia Domnească și cu Primăria locală, plătindu-le 300 galbeni pentru vecinice Josef Kaufman: Cronica Comunităților isr. din Jud. Neamt.

răscumpărare a bezmenului ambelor binate : „sinagoga și baia”.

La anul 1846 Comunitatea Israelită a cumpărat de la Vigder Zet Aron (Fălcineanu) fereleul din prund (unde era școala), care la 1847 arzând, la 1850 l'au zidit, funcționând ca atare până la 1889, când după terminarea băii de la Șipote, s'a dărâmat, lăsându-se locul viran până la clădirea școlii.

Darea în antrepriză al băilor, com. Isr. se face în și prin pozvolirea primăriei și cu aprobarea Comitetului permanent.

Așa chiar la 1870 Primăria admite Contractul antreprenorului Michel Fereleuvar, care a luat ambele ferelele cu 180 lei săpt. și care licitație se aprobă și de Comitet Perm. la 6 Iunie acel an cu adresa No. 4070.

La 1873 Comitetul Isr. către primărie prin adresa ei No. 48 din 27 April a. c. arată că contractul fereleilor aspiră la 18 crt., rog a defige un termen urgent de a se da în antrepriză ferelele în Camera Comunei. Primăria fixează termenul licitației în localul ei pentru ziua de 15 Mai când a avut loc licitația, eșind antreprenor tot numitul Mihel.

Primăria Piatra. Dosar No. 91. — 1876 August 6/18

Dosarul Reparația ferelelor Evreiești

Referat No. 319 din 6 August 1876 către Primar arată că baia șipote e crăpată și ruinată, constitue pericol. A Melinte ajutor, numit Comisie constatare. Procesul verbal al Comisei constată :

Fereleul Șipote compus din 2 săli de băi s'a ruinat, trebuie dărâmată, acoperământul putred și cade. Zidul gros. Fereleul de sub Petricica tot materialul lemn fiind putred trebuie înlocuit.

Cer închiderea lor a evita pericol și a se face alte după plan.

În fine, fiind timpul înaintat cer ca la cel de la șipote să se prefacă înăuntrul tot materialul de lemn precum și a-

coperenântul și temelii zidurilor în interior pentru sala mare și cea mică cu totul refăcută.

Baia prund altă lemnație și tencuiala înăuntru. Până atunci vor fi închise.

18 August 1876

Primar C. ȘOAREC,

Inginer Șef BELOIANU,

Cu No. 3373, 26 August 1876 Primăria trimis Comitet Isr. Copia proces verbal sub No. 3374 la Poliție oprirea.

5 Oct. 1876 Elie Natfule, Esserig, Strul Aron, Iosub Chitar către Primar cer a nu se închide feredecele, a se revoca închiderea, căci le repară.

No. 4060 Oct. 1876 se însărcinează pe ajutor Colboschi a se face cercetare reparației.

21 Oct. 1876 Elie Natfule și Leibelsohn către Primar, cer a se deschide feredecele că la Primăvară le va repara radical.

20 Noembrie 1876 Inginer Șef circonscripția IX No. 544 Beloiannu către Primar, zice că reparațiile făcute sunt suficiente a sta ad Primăvară când se va lua dispozițiuni.

La 22 Iunie 1877 No. 4047 Proces verbal Primar a se semna Epitropia obștei a face repar. feredeceilor după planul inginerului.

6 August 1877 Strul Moise Esrig către Primar depune Planul și devizul inginerului p. reparații și cere autorizare. Devizul reparației (radical) al inginerului fost 936 lei.

Primăria Piatra Dosar No. 50 1876

30 Iulie 1880, obștea către Primar, cer fiind a se construi baia șipote. — Com. e în suferință. — La 13 Iunie 1880 400 gospodari adunați în sinagogi au ales delegați a se alege Comitet obștesc, iar la 23/25 a. c. delegații adunat la F. Rosenberg în număr de 18 sau ales pe: Simon Rențler, Pavel Inzler Cantaragiu, Aron Cahane, Ghedale Ilie Făinar, Bercu, Zet Alter, H. Lieberman, Lazer Idel Croitor, și de casier pe B. H. Colomeer.

Asemenea sa ales un comitet special pe: Elie Natfule, Herș Goldner și H. Heller.

Cei 7 îniași vor crea venituri și face bugeturi, a primi bani pentru efectuarea feredului, a strânge veniturile, a ține contabilitate.

Ceilalți trei se vor ocupa cu construirea feredului, a face tot cu material etc., facerea feredului, vor face plan, scoate autorisații.

Cer să fie recunoscut și autorizat cu aprobare: Rosenberg, M. I. Riegler, Meer sin Avram Comisioner, Moise sin Bercu Fainar, H. I. Catz, A. Rotman, Haim Bercu Zilberman, Leiba sin Lazer, Strul sin David Horn, Toderes sin David.

La 24 Martie 1880 s'a pecetluit feredul de la Șipote fiind ruinat. La 1 Aprilie acel an d, Haim Heller presintă Primăriei planul reconstruirii feredului, cerând autorisație legală. La 30 April tot acel an Poliția cere autorităților închiderea și al feredului din prund iar Consiliul de Higienă și salubr. publică al acestui județ prin decisia No. 929 din 6 Sept, admite ca el să stee neatins până la construirea feredului de la Șipote.

Comisiunea însărcinată cu construirea feredului de la Șipote Domnii: *Haim Heller, Herș Goldner, Itic Leibelsohn și Solomon Klein.*

31 Ianuar 1884 Proces verbal primar, medic, însărcinat prin ordin No. 35 din 19 Ian. 1884 a Consil. Higienă și salubr. publică din jud. Neamț constată curățenia feredului șipote, găsit cu totul nehygienic și necurat, ape infecte etc.

Soliditatea construcției acestor băi găsită cu totul nesigură și amenințătoare.

p. Primar V. Șoimaru, Medic, Predescu

8 Martie 1884. Consiliu Higienic. No. 169 numește altă comisie de constatare feredului șipote, raportează tot astfel de nehygienică și zice iar în cea ce privește soliditatea construcției acestor băi, am găsit-o cu totul nesigură și amenințătoare.

p. primar Șoimaru, Medic, Predescu

Proces verbal No. 3160 din 18 Mai 1884 al Poliției Dim. Ponic și ajutor primar Colboschi constatat tot astfel. (Noembre 1884 format baia grețiant str. Berărie).

Înainte de-a începe edificarea feredului de la șipote, repositul Kahalnic S. M. *Erig*, a cumpărat pe numele său, locul din față lângă d-na Pleșa, de la repos, Mano-lache Calino pentru 75 galbeni iar un alt loc din fund dela familia Moale pentru 50 galbeni, iar un alt loc vecin cu feredul a făcut schimb cu *Gh. Păstaru*, căruia ia dat o bucată de loc viran din vechiul cimitir (unde sunt casele renegatului Șmae).

Aceste au fost în anul 1882.

După planul inginerului înainte de cumpărarea ziselor locuri și schimbul, măsurătoarea era fața 22 m. 75 c. m. iar lungimea 24 m. 80 c. m.

La 12 August 1882 Repres. Commun. Isr. locale *D-nii A. L. Iuster, Elle Naftule, L. Rotenstein și M. Segaller*, cer Primăriei a li se permite deschiderea a jumătate a feredului (de la șipote) reparând cealaltă parte și apoi murlându-se în partea reparată, vor repara și cealaltă, astfel vor putea repara tot feredul. Cu toate cererile obșiei de a se deschide feredul, toluși a stat închis până la Septembrie 1883, când s'a fost deschis și apoi peste 2 luni iarăși s'a închis din cauză că s'a găsit nehygenic și construcția slabă.

Așa la 31 Ianuarie 1884 Consiliul de Hygenă al acestui județ constată curățenia și apele feredului nehygienice și infecte iar soliditatea construcției nesigură, aceleași constatări sunt găsite de comisiunile Consiliului de hygenă datele 8 Martie și 18 Mai acel an.

Ast-fel zisul feredul a stat peseluit și în anul 1885 cu toate că la 22 August acest an repres. com. Isr. S. M. *Erig, D. M. Streiman, Lazer Idel, M. I. Rigler, Strul Croitor și Iosub Leib Teitelbaum*, au cerut Primăriei, obligându-se a repara feredul după cererea Consiliului de hygenă, numai să se deschidă jumătate din el spre a se putea repara.

Cauza închiderii ambelor feredeie, a făcut că s'au înființat și deschis feredeie private precum a lui Grețiantz, a lui Haim Schwartz (Dărmănești), a lui Aslan (Bistrița) și al Protoreului Nec. Conta (sub Petricica).

La 24 Dec. acest an Consiliul de Hygenă prin adresa No. 649 autorizează Comunitatea a repara jumătate din zisul feredul.

Istoricul edificării zisului feredul a fost ast-fel : După cum am arătat, materialul și banii adunați pentru acest scop n'au fost suficiente pentru terminarea ei, deci Epitropia Comunității s'a văzut nevoiă a emite acții asupra ei pentru a se putea termina lucrarea. Cea mai mare parte din acțiuni le-a cumpărat D-nu Herșcu Copel, care mai pe urmă deveni cel mai mare creditor.

Inchiderea feredului timp de câțiva ani a făcut ca să nu se poată plăti acțiile, al căror valoare era aproape 60.000 lei, deci D-nu Copel s'a văzut nevoit al scoate la vânzare prin Tribunal, mai fiind și alți creditorii.

La 2 Ianuar 1885 Tribunalul local prin proces verbal No. 8 adjudecă vânzarea asupra D-lui Cost. V. Andrieș cu 27.132 lei, fiind urmărit (feredul) de D-na Maria Pleșescu pentru suma de 300 lei plus 30 lei cheltueli conform seninței Trib. local No. 317/83 învestită cu formula executorie : și fiind că D-nu Andrieș n'a depus prețul, Trib. prin jurnal No. 1068 din 20 April crt. motivat de cererea D-lui Herșcu Copel creditor ipototecar, ordonă zisului imobil la revinderea pe comptul adjudecătorului cu termen la 26 Iunie crt. fiind și sarcina de 15,000 lei către d-nul Copel după obligația înscrisă la No. 34/81. La zisul termen însă s'a adjudecat asupra D-lui Copel, rămânând D-sa stăpân peste acest imobil al Comunității.

În anul 1889 Protoreul Nec. Conta, proprietarul feredului de sub petricica, oferi 8 lei pe săptămână, în folosul școlaei Talmud-thora și bikur-choilem, numai ca Evreii să meargă la baia D-sale.

La 8 Dec. 1890 s'a constituit un comitet executiv pentru răscumpărarea feredului și înființarea unui spital dar nu putură reuși din cauza neînțelegerii rabiniilor, din care cauză sau format partizi și desbinare.

Iată statutul comitetului :

STATUTELE

Comitetul executiv pentru răscumpărarea feredului și fondarea unui Spital Israelit în urba Piatra Jud. Neamțu

1) Se institue în urba Piatra, un comitet care va purta denumirea de : „Comitetul executiv pentru răscum-

părarea, sau revendicarea feredenului obștei Israelite urbei Piatra", venitul feredenului să fie destinat exclusiv pentru a fonda la timp un spital Israelit în urba Piatra.

Comitetul este compus din 12 membri aleși de către adunarea generală, ce a avut loc la 1 Decembrie a. e. 1890 și anume: D. S. Stambler, D. S. Siegler, D. L. N. Charas, D. Moise sin L. Fainar, D. S. I. Kaufman, D. H. Leibovici, D. M. Avram, D. B. Samosny, D. Josef Weisman, D. Hoisie Nadler, D. Aron Nadler, D. L. Crețu.

2) Atribuțiunile comitetului sunt:

a) A aduna ofrande de la toți acei cu inimii generoase, care vor voi a participa la această operă sacră, răs-cumpărarea feredenului, un bun strămoșesc, ca de astăzi să fie cum sau zis o resursă, pentru a face la timp un spital.

b) A trata cu D. Herscu Kopel deținătorul zisului feredeu, doară se va putea pe calea voluntară reuși răs-cumpărarea feredenului.

c) Neputând reuși pe calea voluntară, va angaja a-vocați pentru a porni un proces de revendicare.

d) A convoca în acest din urmă cas, pe toți donatorii în adunare generală, spre a avisa dacă cu banii adunați să se cumpere teren și construi un alt feredeu obșlesc.

3. Comitetul se deținează în două secțiuni de câte 6 membri fie-care, în o ședință viitoare se vor numi membrii din care se compune fie-care secțiune.

4) Fie-care secțiune, va alege din sânul său un ca-sier care va încasa ofrandele și va semna quitanțe pe care i va elibera donatorilor.

5) Se va tipări două registre a-Souche, din care se vor tăia quitanțe de primire a ofrandelor quitanțele vor avea următoarea cuprindere:

Am primit de la D-nu _____ din _____ suma de _____ lei pentru răs-cumpărarea feredenului obștei Israelite urbei Piatra, în folosul fondării unui spital Is-raelit în Piatra, această sumă am a o depune la casa de Economie a statului, sucursala județului Neamțu și dacă până în timp de un an rescumpărarea nu va reuși, am a scoate banii și ai resitui înfățișătorului fără procente".

— quitanțele vor fi semnate de casierul secțiunii și vor purta No. de ordine al registrului a-Souche.

6) Fie-care casier este dator a vărsa cel mult în fiecare două zile la casieria generală locală pentru casa de economie, toți banii ce va avea încasați de la donatori, scoțând un livret și quitanțe conform legii respective.

7) În fie care zi de Vineri se va afișa în toate sinagogele și casele de rugăciune locale câte un tablou de banii încasați în acea săptămână cu numele și pronu-mele donatorilor.

8) Minimumul ofrandelor va fi de câte 20 douăzeci lei de un donator.

9) După terminarea tuturor încasărilor și reușirea răs-cumpărării feredenului, numele și pronumele tuturor donatorilor vor fi gravate pe table de aramă, care table vor fi expuse în permanentă, în sala feredenului, iar când va veni timpul a se fonda spitalul, aceste table vor fi zidite în salonul spitalului la vederea publică, pentru o veșnică pomnăire.

10) Aceste statute se vor imprima și afișa în toate sinagogele, case de rugăciuni și locuri publice, spre a se pune în cunoștința generală.

Acest statut s'a votat în ședința de la 8 Decemvbre anul 1890 și s'a admis cu unanimitate de voturi.

Președinte S. Siegler,

Secretar Haim Leibovici

La anul 1891 era să se cumpere de la protoereul Conta feredeuul său cu condiții avantajoase.

Feredeuul a stat sub stăpânirea D-lui Copel până la anul 1896 când Comitetul atunci constituit la răs-cum-părat cu 27.000 lei, dând 12.000 lei ce a posedat din ofrandele voluntare date pentru acest scop și anume D-nii: Avram Lipa Iuster 2000 lei, Hana Haimshon 1414 lei, Bercu Leiba 1000 lei, Herscu Copel 500 lei, Rosa Ijic Veinberg 500 lei, Hana Catz 400 lei, Simon Hubert 300 lei, Riva Catz 300 lei, Leizer Berman 200 lei, Șmil Dornuannu

Baia Comunității „Șipote“ (Strada)

200 lei, Șmil Schleisingher 100 lei, fam. def. Avr. David 100 lei, idem tot subscripții adunate prin D-nii L. Veinrauch, M. L. Făinar și Meier Avram etc. Total suma indicată.

Deosebit de această sumă sau mai strâns 9211 lei, banii împrumutați fără procente de la D-nii: M. Roșcovici 500 lei, Lupu A. Tărcăoanu 300 lei, H. Goldstein 300 lei, L. Veinrauch 200 lei, Ios. Veinrauch 200 lei, B. Grünfeld, 200 lei, A. Fondianer 200 lei, Efr. Iuster 200 lei, S. Siegler 200 lei, Iulius Agatstein 200 lei, Meier Avram 2001, B. H. Colomeer și fiu 200 lei, L. N. Charas 200 lei, H. Abramovici 200 lei, Carol Nacht 200 lei, Aron Iuster 200 lei, Ios. Nafalisohn 100 lei, M. L. Făinaru 100 lei, Leib Abramovici 100 lei, B. Samsony 100 lei, B. Golderberg 100 lei, I. Herșcovici 100 lei, I. B. Vechsler 100 lei, L. N. Charas 100 lei.

În darea de seamă al Comitetului Comunității vedem că acești bani s'au dat iar diferență s'au împrumutat cu hipotecă asupra feredelului de la D-nu profesor Mancaș.

Feredelul s'a răscumpărat pe numele comitetului actual. După dările de seamă ale Epitropiei Comunității constatăm că feredelul în primul an al răscumpărării 1896-97 a produs venit total 5229 lei 90 bani și s'a cheltuit cu repararea lui și ale spese total 10.950 lei 75 bani, plus datorii rămase de plată pentru materialul întrebuintat la meremetul ui Total 5552 lei 57 bani, deci total general 16,503 lei 32 bani sau cheltuit nesocotind datoriile hipotecare, piocentele benevole etc.

În anul al doilea 1897 a produs total 3869 lei cășturile pe 53 săptămâni, socotiți de la 24 Decembrie 1896 până la 1 Ianuar 1898, iar plățile datoriiilor al procentelor și al meremetului făcut total 18 229 lei 85 bani.

În luna Octombrie 1897 a picat bagdadia Camerei damelor și aceasta reclamă reparații noi.

După planul reconstruirii băiei ea are fața 22 m, 75 c. m. iar lungimea 24 m. 80 c. m.

All-fel ea este o zidire frumoasă în două rânduri, în față cu balcon și poartă numele de „Baia Centrală“. Ea era divizată în 2 secții :

1) Secția băilor și 2) secția de hidroterapie.

În interior are o instalație sistematică cu băi de abur, cadă și duș, având și basiniuri.

În etajul de jos ea are o sală mare și 8 odăi iar în etajul al II-lea o sală și 2 saloane.

Răscumpărarea feredelului s-a făcut pe numele D-lor: *Schachne Stambler, L. N. Charas, Efr. Luster, Șmil Sigler, Carol Nacht, Iulius Agatstein, Hers Goldstein, Meir Auram, M. Roscovici și Lazar Weinrauch.* În anul 1896

lata și copia unei adrese neubscrisă, tipărită din partea Epitropiei Comunității Israelite din Piatra-N.

Epitropia Comunității Israelite Piatra N. 190

Urba Piatra

No.

Onorate Domn

În ce privește baia Comunității noastre care din actele de proprietate se constată că este cumpărată pe numele a 10 coreligionari notabile între care faceți parte și D-v și anume: *S. Stambler, L. N. Charas, Efr. Luster, S. Siegler, Carol Nacht, Iulius Agatstein, H. Goldstein, M. Auram, M. Roscovici și L. Weinrauch;* avându-se însă în vedere starea precară în care se află Comunitatea noastră prin faptul că nu se bucură de titlul de persoană morală și din această cauză întâmpină mari dificultăți în administrarea bunurilor sale imobiliare și în apărarea dreptului de proprietate.

Pe aceste considerente, Comitetul ce represintă a decis în sedința de la 16 corent ca acest stabiliment să fie predat în posesiunea D-v pentru a fi administrat și drepturile de proprietate să fie apărate în mod legal.

Am onoare a vă ruga să bine vojiți a vă întruni în localul Comitetului Duminică 23 Februar cor., ora 4 p. m. spre a se dresa procesul verbal de predare pe samta

și în administrația D-v a zisului Stabiliment de baie, iar venitul ce veți încasa îl veți vărsa Comitetului spitalului Israelit pentru a căruia destinațiune sau cumpărat imobilul.

Primiți vă rog stima reea

Vice-Președinte,

Secretar,

D-sale

Domnului

În anul 1909 cumpărătorii zisului feredeu, au făcut declarație autentică prin onor Tribunal local că acest imobil după achitarea sa, este de drept și de fapt al Comunității Israelite locale.

Lată copia acestei declarațiuni:

Proces-Verbal

Anul 1896 luna Februarie în 2 zile.

Subscriși comercianți din Piatra văzând că cu actul de vânșcă vânzare transcris de Trib. Neamt la No. am cumpărat de la D-l Herscu Copel feredelul cu toate instalațiunile existente situat în acest oraș strada Șpotele pentru preț de 27.000 lei asupra căreia am dat 12.000 lei efectiv numerar iar restul de 15.000 lei a rămas a se achita către soc. econ. R-nă Pionul din Piatra, în puterea oblig. Ipotec. Inscris la No. 71 din 1 Iunie 1895 așa după cum s'a specificat prin actul încheiat, considerând la cifra de 12 000 lei ce am numărat se com-pune din 7900 lei adunați din diferite ofrande făcute de obștea Isr. din Piatra și 4100 lei sunt puse în propriul nostru matrimoniu.

Considerând că scopul pentru care am cumpărat

acest fereceu este ca să poată în urmă deveni o propr. obștei Isr. de aicea din Piatra așa după cum ea a aparținut mai înainte însă după ce mai întâi se va achita cifra de 19100 lei necesară a acoperi prețul dat adică 15.000 către soc. ec. Rom. Pionul din Piatra cu procentul oferent până la numărătoare și 4100 lei fără procente ce noi am dat din patrimoniul nostru propriu.

Considerând că fie care din noi au familie așa că interesul tuturor este a se cunoaște scopul cumpărării evitând ast fel orice rumoare eventuală ar putea să se ridice asupra bunelor noastre dispozițiuni că dacă obștea Isr. de aicea va plăti restu de preț, e în interesul ei ca să aibă acest fereceu pentru a întâmpina din veniturile sale fondarea unui spital.

În fața acestora noi cei aci semnați declarăm imediat după ce mai întâi ni se va achita de către obștea Isr. din Piatra suma de 4100 lei dați de noi și 15.000 lei cu procentul oferent de către soc. econom. Rom. Pionul după menționata oblig. ipotec. înscrisă la No. 71/95 el va fi considerat ca aparținând acesteia și i vom da ori ce act s'ar cere după legi p. a fi considerat de propr. spre a se bucura de toate drepturile și obligațiile de propr. Acest Pr. Verbal l'am încheiat la Piatra astăzi la 2 Febr. 1896.

H. Goldstein, Stambler S., L. N. Charas, S. Sigler, Julius Agatstein, Lazar Veinrauch, M. Roscovici, Lupu Tărăoanu, Carl Nacht, Efr. Iuster.

Proces Verbal autentific Trib. No. 130/896 Febr. 12.
Transcris scos copia Grefa Trib. Neamț No. 19091.
22 Iunie 1909.

Iată și copia: Foaia de condițiuni, pentru arendarea feredenului israelit din str. Șipotelor din 7 Dec. 1897.

FOAIE DE CONDIȚIUNI

Pentru arendarea feredenului Israelit din str. Șipotetele

Art. 1

Epitropia Comunității Israelite din Urba Piatra în-

chiriază stabilimentul băiei de aburi cu toate încăperile existente, mașinăriile și toate accesoriile conform inventarului care se va forma în fața locului subscris de antreprenor.

Art. 2

Termenul închirierii va fi de unul sau trei ani după cum va crede epitropia, începător de la 1 Ianuarie 1898 și care se va termina prin contractul de închiriere ce se va forma cu antreprenorul asupra care se va face adju-decarea definitivă.

Art. 3

Antreprenorul va fi obligat ca fereceul să funcționeze în toate zilele pentru baia de cadă și de trei ori pe săptămână cel puțin pentru baie de aburi și anume: În zilele de Marți și Vineri pentru bărbați, iar Mercuri pentru dame și va fi în drept a percepe maximum următoarele taxe:

- a) Optzeci bani pentru o persoană la baia aburi cari vor ocupa o cabină Classa I-a având la dispoziție o prosc-tire, un prosop și o pereche pantof.
- b) Cinci zeci bani idem pentru classa II-a.
- c) Două zeci bani de persoană pentru classa III-a.
- d) Cinci zeci bani pentru o baie de cadă.
- e) Cinci zeci bani de baie de la Damele ce se vor servi în cabinele din salonul în care a fost ocupat cu hidrotetapie.
- f) Trei zeci bani de persoană de la damele ce se vor desbraca în galeria de asupra cabinelor.
- g) De la 2—6 lei pentru o baie ce se va face de iniresele.

Art. 4

Antreprenorul e dator a avea în serviciul băiei personal necesar și serviciu prompt spre a nu da loc la nemulțumiri din partea publicului, fiind obligat a se conforma strict regulilor religiounei Mosaică și ordonanțelor

Rabinului în privința basinelor, de asemenea e obligat a păzi cea mai perfectă curățenie, a nu permite publicului a se desbrăca în saloanele de baie decât numai la locurile destinate pentru desbrăcat atât pentru bărbați cât și pentru dame, a nu locui cu familia în saloanele băiei decât numai în al doilea etaj ce i se va destina pentru locuință.

De asemenea e obligat a se conforma ordonanțelor Primăriei respective în privința igienei și salubritatea publică, a ține imobilul, mașinările, bazinele, canalurile și toate accesoriile în starea cea mai bună iar la expirarea contractului să le predea întocmai după inventar.

Art. 5

Ori ce îmbunătățire sau reparațiuni ar face reparațiuni ar face trebuința în cursul duratei contractului, antreprenorul rămâne obligat ale face pe contul său propriu fără a pretinde vre-o despăgubire de la proprietatea.

La cas când Comunitatea ar crede necesar a face vre o îmbunătățire, sau adăogire ori modificare de construcțiune atunci antreprenorul va fi dator a suferi acele lucrări fără a putea pretinde vre o despăgubire ori cât timp ar dura.

În ce privește baia damelor ea rămâne instalată în saloanele în cari până acum a fost hidroterapia până când Epitropia va crede a face meremtel necesar acelei băi fără însă a se obliga la facerea meremtelui chiar pentru toată durata contractului.

Art. 6

Antreprenorul n'are drept a sub-închiria feredenii nici în parte și nici în total, așa primi asociații la acest feredeu și nici a se asocia la alte feredeie din localitate sau a le lua în chirie, ori a fi proprietar de feredeie pentru a nu se monopoliza stabilimentele, fiind obligat a locui singur cu familia în incinta feredenului după cum s'a zis mai sus.

Art. 7

Antreprenorul e dator a plăti cășturile pe săptămâni cocotind anul 52 săptămâni și pe fie care săptămână anticipat ziua Duminică.

Art. 8

Antreprenorul nare drept a cere vre-o plată de la acei evrei cari după datinele religioase se scald în fie care duminică în bazinele feredenului.

Art. 9

Garanția provizorie la licitație se va depune suma de 500 lei iar cea definitivă va fi de 1500 lei care se va depune în termen de 3 zile de la adjudecarea definitivă și care va sta în mâinele epitropiei fără procente toată durata contractului.

Toate cheltuețele de timbre și taxe precum și plata de avocat pentru formarea contractului privesc pe antreprenor.

Art. 10

Epitropia își rezervă dreptul de a discuta asupra persoanelor cari se vor presenta la licitație și a aproba această închiriere asupra acelor persoane care i-ar complace mai serioasă chiar dacă ar da un preț mai mic.

Art. 11

La cas când antreprenorul n'ar fi următor pentru tot ce privește executarea contractului și predarea feredenului conform inventarului, atunci epitropia fără somație sau judecata se va îndestula din garanția depusă, iar la neajuns din orice altă avere.

Făcută astăzi la 7 Decembrie 1897.

Dr. Stein, M. Roscovici, Meier Swartz, Moise L. Fainar, Ozias Nadler, și unu indiscifrabli.

În anul 1909 Comunitatea Israelită a avut de furcă cu

fostul antreprenor Ioine Blumen, care afacere a durat până în anul 1913 și care a costat comunitatea o avere, căci procesul s'a terminat la Inalta curte de casajie din București, fiind președinte în acel timp D-l *Abd. Renert*. Iată și notificarea ce s'au trimis D-lui Blumen de către foștii proprietari ai feredenului.

Procesul cu Blumen s'a făcut mai mult pentru obținerea titlului de persoană morală și juridică a Comunității.

Domnului Ionas Blumen

Locatarul băiei centrale Israelite.

Piatra-N.

Cunoașteți ca baia Israelită, pe care v'am închiriat-o prin D-nii H. Goldstein și Carol Nacht, a fost cumpărată de noi cu destinație că, după ce va fi liberă de ori ce sarcini, veniturile ei să servească la întreținerea unui spital pentru folosul obștei Israelite din Piatra-N.

Fiindcă astăzi acest imobil este degrevat de orice sarcini, și fiindcă spitalul de care se vorbește în declarația dată de noi și autentificată de Tribunalul Neamț la No. 130 din 2 Februarie 1896, s'a înființat și funcționează, sub reprezentanța D-lor S. Stambler, S. Herșcovici, Iulius Agatștein, Efraim Iuster, M. Roșcovici, Pincu Zisu, Itic Schwartz și S. Siegler, subscriși, în calitate, pe de o parte de proprietari a-i biei centrale Israelite din Piatra-N., iar pe de altă parte ca reprezentanți ai Comunității israelite din Piatra-N., ne autorisăm ca, cu începere de la _____, să bine voiiți a plăti chiria băiei în chestiune chirie care se ridică la câte 430 lei lunar, pe jumătate în mâinele D-lui S. Daniel care are însărcinare din partea noastră și a obștei Israelite locale, că cu acești bani vor să întrețină spitalul Israelit din Piatra, în bună stare de funcționare, iar cea laltă jumătate a chiriei să o plătiți numai D-lui S. Siegler, tot din Piatra, care are însărcinare din partea noastră și a comunității că, cu sumele adunate din aceste chirii, să plătească sarcinile ipotecării cari grevează actualmente imobilul în care s'a înființat spitalul Israelit din Piatra.

Ne luăm formal obligația de a ne asista și apăra la orice ne ajunsuri și procese ar avea din partea ori cui ar pretinde vre un drept asupra chirilor în chestiune.

Piatra-N. Iunie 1906

SEMNAȚII: L. Tărcăoanu, M. Roșcovici, S. Stambler, S. Siegler, H. Veinrauch, L. M. Haras, Iulius Agatștein, Carol Nacht.

REFERAT

Domnilor:

L. Tărcăoanu, M. Roșcovici, S. Stambler, S. Siegler, L. Veinrauch, L. N. Haras, Iulius Agatștein, Carol Nacht
Piatra-N.

Notificărei Domnilor voastre din Iunie 1906, prin care îmi faceți cunoscut delegația de plata chiriei de 430 lei lunar ce urmează să achit D-voastră ca proprietari ai băiei centrale israelite din Piatra-N., și ca reprezentanți ai Comunității Israelite din acest oraș, plata pe care să o fac, pe câte jumătate din fiecare câștig de chirie în mâinele D-lor S. Daniel și S. Siegler din Piatra-N.

Ca mandatar cu sarcină din partea D-voastră și a Comunității, am onoare a răspunde:

Am luat notă de zisa delegație de plată și mă oblig ca cu începere de la _____ să plătesc chiria băiei Israelite locale, lunar câte 430 lei, jumătate în mâinele D-lui S. Daniel și S. Siegler în conformitate cu arătata D-voastră notificare, pe toată durata contractului de închiriere a a băiei, bine înțeles, că la ori ce neajunsuri și la ori ce caz eventual de procese, din partea ori cui ar pretinde vre-un drept asupra acelei chirii D-voastră sunteți obligați a-mi da ajutorul trebuincios aparținându-ne.

Piatra-N. Iunie 1906

Feredeu! până la 1870 mergea 180 lei pe săptămână. După condițiunile contractului prețurile următoare:

15 bani de persoană, 20 b. cadă, (pentru copii veniți cu părinții, nimica).

Pentru mikfe (basin) nimica. — Mikfe trebuie să fie după dogmele religioase.

De la 1896 și până la războiul mondial, prețurile au fost:

1	bie de aburi și cabină	cl. I	era	80	bani
1	"	cl. II	"	50	bani
1	"	cl. III	"	20	bani
1	de cadă	cl. I	"	1	leu
1	"	cl. II	"	50	bani
1	"	"	"	50	bani
1	Baie rituală pentru mireasă de la 2 până la 6 lei.				

Publicul care va face baie cl. I și II vor fi serviți cu prostire, ștergar și papuci etc.

Actualmente baia merge 150.000 lei anual și tariful este următor:

ABURI

Cl. I-a 20 lei, cl. II a 16 lei și cl. III-a 8 lei prostire deosebit.

BAIA POPULARĂ

10 lei cadă cu mikfe.

20 lei cadă în cabină.

Pentru mirese se percepe după clasă.

CIMITRELE ISRAELITE

„CHEVRA-CHEDOȘA“ (Societatea Sacră)

Aceasta era o societate, compusă din toți cetățenii, în frunte cu rabinul Comunității, care se ocupă în primul rând cu administrarea cimitirului și de toate ce aparțin lui¹⁾. Ea impunea condiții anevoioase la primirea în societate.

Întâi o cheltuială mare: un praznic pentru întreaga înfrățire; obligația de a figura trei ani ca ceauș sau ucenic (șames), cu obligația de a face treburi grele și nu tocmai plăcute, a fi la discreția starostelui (gabai), a servi la masă pe ceilalți membri, a avea o atitudine respectuoasă etc. Toți membrii nu se primeau de cât pe alese și oricare putea considera ca o onoare admiterea lui în „înfrățire“.

„Chevra Chedoșă“ în Piatra a fost menită a înlocui Comunitatea, administrând pe lângă Cimitir și celelalte instituții ale Comunității locale, dând în antrepriză feredele și taxa, îngrijind de săraci, văduve și orfani, îngrija de bolnavi și de toate ale Comunității. Afară de toate acestea avea o putere nemărginită asupra tuturor cetățenilor Mosaici în general, impunându-le felurite legi și ordonanțe religioase și sociale de caracter caritabil înăfășându-ne astfel complexul organizării Comunității noastre.

La noi în Piatra, această societate posedă și un Pinkes²⁾ (statut) care există și astăzi, purtând titlul de „Pinkes de Chevra-Chedoșă“. Pe piatra din anul mișnas taf, kif, lamed, alef sau 531, deci are vechime de 158 ani.

Autorul acestui pinkes a fost maghedul (predicatorul)³⁾

1) Analele Ist. Iul. Baraș An II 1888 p. 54—55.

2) Vezi capitoul „Pinkesen“.

3) Acesta a fost răbdunicii meu.

Ichiel Mechel ben Iosef care este immor-nântat pe cimitirul vechiu

Aceasta înfrățire a mers în conformitate cu statutul ei până la 1850 de la care dată s'a format epitropi sau Kahali, care au luat de la numita „Chevera Chedoşa” toată puterea administrativă al Comunității locale, lăsându-le numai administrația cimitirului.

Ast-fel această societate a funcționat regulat până pe la anul 1868-70 de la care dată ea decăzu, trecând administrarea cimitirului în sarcina Epitropiei Comunității, care puse numai un gabai, care să se ocupe cu afacerile lui.

CIMITIRUL VECHIU

Cimitirele în acest oraș sunt în număr de două.

Cimitirul vechi care se află la poalele dealului Petricica, în mare apropiere de oraș așezat pe o poziție înaltă și care îl face a se vedea din toate părțile orașului și Cimitirul nou pe dealul Borzoghlean în afară de oraș, dincolo de bariera Saratta, în apropiere de cimitirul Creștin.

Cimitirul vechiu s-a perdesse în vechimea timpurilor și putem afirma cu siguranță că există de un șir de secole. Pietre de 300 de ani au fost destul de descifrabile (înaintea stricărei lor de Primăria locala prin prăbușirea pietrelor din cariera dealului Petricica pentru canalizarea Cuediului la 1893-94), pietre de atare vechime văzute de mine și toată lumea; pe care petre le-am copiat încă la anul 1883, publicându-le în ziarul „Fraternitatea” de atunci No. 25 și 26.

Despre aceste pietre vorbește și *cronicarul Iacob Psantir*, după cum voi arăta mai jos. Altele și mai vechi erau și mai sunt și acuma intrate în pământ, văzându-se numai vârful lor. Desgroparea și descifrarea lor ne-ar putea conduce de un indiciu despre oareși care siguranță la constatarea vechimei a acestei Comunități Israelite, pentru care dealfel nu există nici o îndoială. Cioclii Duda saponar, Avram Eimels, Mechel Beider, Avram Croi'or și alții mi-au fost afirmat cu siguranță că au văzut pe acest cimitir o mașivă (piatră mormântală) a cărei dată era șin, mem adică 341 ani vechime, dar care de atunci s'a stricat în bucăți.

Cimitirul nu a avut întotdeauna întinderea ce o are astăzi. La anul 1848 cahalul găsi necesitatea de al mări și largi, cumpărând locul învecinat dela doi frați Români. În acelaș an, care răspunde cu holera ce a bătuit orașul, locul nou cumpărat se dădea spre întrebuintare. Decedații de holera însă nu sunt îngropați în rândul celorlalți, ci în partea de sus a cimitirului.

În luna Mai anul 1891 am mers cu regretatui tânărul Solomon D. Soifer de am măsurat amândoi acest cimitir, copiii și unele pietre vechi ce mai sunt. Începând a măsura dela gardul hegedșului în sus, adică cât cuprinde gardul grădinei lui Sculi (astăzi T. Corbu) cuprinde interior lungimea 120 metri. Dela capătul gardului sculi (sus) până la dealul petricica (ot sus), care loc merge puțin curb are o lungime de 200 metri. Dela acest capăt până la extremitatea gardului la față câtră oraș (până la oii vechi) are lungime 70 metri 80 centimetri. Ohel vechi (casă mortuară) are lățime 3 metri 30 centimetri.

Apoi lungimea gardului la față (câtră oraș), începând dela oii vechi și până la capătul din față al gardului Sculi are lungime de 114 metri și 20 centimetri.

Gardul este în picioare, făcut din lătunoate cu vârfuri ascuțite. Tot cimitirul vine pe dealul Petricica și deci este oblig. Aproape de gardul câtră oraș (hegedș) acolo a fost vechiul cimitir căci atcea au fost și mai sunt cele mai vechi pietre. Lângă gardul sculi sunt îngropați copiii și sus și din lîngă ul holerei.

Din cauza mililor de pietre sfărâmate de pietrele azvârlite asupra lor din cariera Primăriei (la 1894-95), tot cimitirul a căpătat un aspect trist și lugubru, care te îngrozește când vi înăuntru.

Acela care are mai multă culpabilitate pentru această pustiere a fost amnăutul (?) Arsene Eliade care și a primit pedapsa Cerrască împreună cu acela care l-a tolerat a comite acest sacrilégiu și profanare mizerabilă.

Este foarte trist din partea bogătaşilor noștri că n'au protestat la timp, cerând chiar ancheta Ministerială.

Sule de pietre mormântale din acest cimitir sunt zidite

în zidul canalului râului Cuedj, multe pietre de aceste am văzut în curtea Prefecturii. Pusiterea a fost fără milă și barbară.

La 1867 prefăcându se gardul acestui cimitir, vecinii creștini denunțară Primăriei că cu aceeași ocazie au cuprins (tras înăuntrul) din locul liber a imasului târgului.

Iată copia suplicii unor orașeni creștini din Piatra :

Suplica orașenilor creștini a orașului Piatra

Legea pentru formarea cimitirelor în departare de 200 metri de marginea orașului este dejea aplicabilă și obligatoare de 18 luni trecute. Creștinii de toate riturile după măsurile luate, s'au oprit cu desăvârșire a se mai înmormânta pela Bisericii din oraș; Evreii însă nici până astăzi nu s'au oprit de a se înmormânta în mijlocul orașului, cimitirul este dejea destinat pentru a se înmormânta, cu toate aceste în zadar au fost și sunt toate, căci jidanii mai cu prisosință sunt ocrotiți pe când însă eram pregătiți de a reclama, am văzut că se ia măsuri și pentru evrei, s'a oprit a mai înmormânta acolo, le-au sigilat porțile cimitirului; aceste măsuri am fost prea siguri că vor fi pentru totdeauna însă ne-am înșelat că n'au ținut mult timp și sigiliul s'au rupt, porțile sau deschis și Evreii au început a îngropa iarăși acolo. Permiteți ne Domnule Primar a vă întreba dacă legea aste făcută numai pentru români sau este pentru toți; de este însă pentru toți, vă rugăm a fi executată cu toată seriozitate, de este de contra bine voiți a ne anonsa chipul cu care am putea ținea față de a nu se aplica legea și a se face îngropămintele pe la Biserici în oraș precum erau mai înainte, crezând că mai just este a se tolera pe Români decât pe Evrei. Cunoscând D-le Primar că dacă nu veți regula ca și ei să îngroape la cimitirul destinat, vom fi siliți a reclama mai departe și a cere respectarea scrupuloasă a legilor în acest caz.

Pentru conformitate A. Sgroff

Primăria Piatra No. 115—1867 Febr. 17 Comitet. perm. Jud. Neamț.

Dosarul Formarea nouilor cimitire.

Proprietatea mea — AUTORUL.

Deci Primăria acționă în judecată la judecătoria de pace pe repos. Elie Nafule în calitate de reprezentant al obștei Israelite.

La 14 Aprilie acest an a fost terminul, când s'a făcut și constatare locală, găsiindu-se netemeinic procesul intentat obștei israelite pentru răpirea de loc. De atunci n'a mai fost nici un proces de asemenea natură. (Vezi Dosar No. 1357/69), Judecătoria de Pace.

La anul 1877 prefăcându se iarăși gardul cimitirului de către repos. Iosub Hoișie, s'a făcut cu autorizăția comunei, asistând inginerul comunal.

La anul 1888 iar s'a prefăcut zaplazul cimitirului costând 1000 lei, care bani au fost dați de familia repos. Ișic Schidhaus. Acuma la anul 1896 după sfărâmarea pietrelor și închiderea carierei din dealul Petricica s'a închis cimitirul cu gard nou de jir în prejur și aceasta trebuie de mulțumit repos. Isac Apotheker, Șmil Sigler, S. M. Esriș și Iosub Pascal, care au strâns colecte și și-au dat toată silișia pentru executarea acestei.

Printre pietrele mormântale sunt și tom (pietre culcate) și mașevot (pietre în picioare), dar aceasta nu ca regulă generală. La mormintele din înaintea veacului nostru nu sunt de loc pietre culcate ci numai în picioare puse la căpătâiele morților.

Un lucru de remarcat însă este, că obiceiul de-a se face clădiri sau căsuțe deosebite pentru rabini sau oameni pioși nu se întâlnește aici, ba nu se văd nici chiar îngrădiri deosebite, deși în general pietrele la mormintele lor (care mai sunt) sunt destul de frumoase.

Printre pietrele mai vechi ce se află pe acest cimitir, pe care eu singur le-am cețit și copiat, tipărind copiile unora în Fraternitatea din anul 1883 No. 25 și 26 și care unele se mai găsesc și astăzi, voi cita cele mai principale.

Miresa Reizel bas (fiica) lui Israel Halevi; decedată 1677 (Vezi și Cronica Psantir partea I pag. 25).

Femeia lenta fiica lui Eleazer repos. în luna nouă Tebet anul 1689. (Vezi Cronica Psantir I pag. 25).

Aci se odihnește Femeia simnată Doamna Zelda fiica D-lui Eliazer, deced. luna nouă Tebet, anul 1689.

Aci se odihnește bărbatul simplu și drept savantul con-

ducătorul Marele Rabin, luminatul și distinsul bărbat Iehiel Mechel fiul lui Iosef repos. în ziua de ajunul sucat anul 5537 (1777) răsbunnicul Autorului.

Aci se odihnește omul sincer și drept Rabinul Șulim bar Zev (fiul lui Lupu) deced. în Sămbăta mare anului 5545 (1784).

Ichessel fiul lui Zvi (Herș) deced. luna Adar 5552 (1782).

Aci odihnește rabinul predicator de aicea versat în thora Domnul Chaim fiul lui Menachem, deced. 5 Adar 1806.

1) Aici se odihnește omul sincer și onest Domnul rabin, distinsul în învățături și lumini Domnul Iosef fiul lui Domnul Daniel, deced. ziua 1 luna Adar anul 5601 (1841).

Aci se odihnește eforul sinagogei mari care vecinic s'a ocupat cu ea Domnul Wolf Herș fiul lui David deced. 5601 (1841).

Eforul societății sacre (Chewra Kedoșă), Domnul Wolf fiul lui Nechemie, deced. luna Schvot 5608 (1838).

Aci se odihnește omul sincer și onest Domnul drept judecător rabinul conducător pios și blând Domnul Isucher Beir fiul rabinului Avram, deced. ziua a 5-a luna Ab 5613 (1853).

Luminatul rabin, care vărsa apa științelor asupra pioșilor și evlavioșilor, om cucernic descendent din familie nobilă învățatul nostru rabin Ioine Timim, deced. 15 Ab.

Rabinul savant, Domnul Wolf fiul lui Iehuda, deced. în ziua a doua, luna Iar 5630 (1870).

Rabinul Itchok fiul rabinului Abraham, de Adverna 1833.

În partea stângă al acestei case mortuare este piatra unei femei Meite bas Leib decedată în luna a doua a lunii Adar; tuf kif samed zain adică 5567 (1805).

Aproape de ea este o altă piatră Itchok Aizic berib Iehuda Leib reposat kuf Alef luna Iar. anul tuf kif faulik tes (5599 sau 1839).

Pușini înălțuri este piatra din anul 5535 sau 1775 Feighe bas rib Mordche Anul tuf kif lamed hei 5535 (1775)

Pe pietrele rabrilor sau al învățaților este săpată o bibliotecă. Oilul este de lemn și ruinat.

În raionul cimitirului este o casă mare cu câteva odăi unde sed căți-va săraci neputincioși și care se numește „heg-

1) Este străbunul fanitiei Daniel de aci.

deș”. Tot în raionul lui sunt câteva căsuțe¹⁾ ruinate unde sed tot astfel de oameni. Atât cimitirul cât și aceste câteva case sunt fără nici o stăpânire, lăsate fiind libere, putem zice după placul tuturor.

Cimitirul Nou

Acest cimitir se află pe dealul Borzoghean, dincolo de fosta barieră Sarata înspre drumul M. terei Bistrița și în mare apropiere de cimitirul creștin, este în uz deabia dela anul 1872 adică dela închiderea cimitirului vechi.

²⁾ Art. 355 § I litera A din proiectul organizării poliției sanitare în România, în capitolul „Despre Cimitire” zice: „În viitor nici o înmormântare nu se va putea face înăuntrul bisericilor, paraciselor, templelor, sinagogilor, ospitalilor și în genere, în nici unul din edificiile unde poporul se întrunește pentru serbarea cultului, nici în cuprinsul polițiilor ori a sateilor. După Art. 356 cimitirele trebuie să fie departe 100 metri dela cea din urmă locuință și după Art. 357 trebuie să fie la locuri înalte.

³⁾ Legea înmormântărilor votată de adunarea legislativă la 24 Februarie 1864 sancționată prin înalt decret No. 399 prevede următoarele:

Art. 1. Toate culturile sunt datoare a-și întocmi cimitiruri pentru înmormântări în depărtare cel puțin de 200 metri dela marginea fiecărei oraș sau sat.

Art. 2. Îndată ce se vor înființa asemenea cimitiruri, nu se va mai putea face nici o înmormântare în biserici, templeluri, sinagogi, spitaluri, capele de se află în oraș.

Art. 4. La caz de necesitate, municipalitatea va înființa cimitiruri pe complitul coreligionarilor nesupuși legii.

Art. 5. Preutindenea unde statul are moșii în apropiere de oraș sau sate, guvernul este autorizat a da locuri gratis pentru asemenea trebuință.

Copia acestei legi a fost comunicată Epitropiei Comuni-

1) Actualmente local căsuțelor este răpît pe nedrept de un bulgar vecin.

2) Proiect de organizarea Poliției sanitare în România de Anastasie Fătu lași 1863 pag. 92.

3) Monitor Oficial No. 71 din 1864.

tăței Israelite locale la 13 Aprilie acest an prin adresa cu No. 509.

Locul cimitirului Israelit a fost dat Primăriei pentru a s rvi ca cimitir creștin încă la anul 1866.

Conform Art. 5 din zisa lege Guvernul a dat Primăriei acest loc care face parte din trupul moșiei Sarata a Mt-rei Văratec.

Locul unde este astăzi gara a fost cumpărat (400 stânjeni pătrați) de Comunitatea Israelită locală dela proprietara moșiei Mărăței D-na Ana Baș Lătescu. Acest loc Comunitatea l-a cumpărat cu scop ca la un moment dat, să-l iutrebuiască pentru cimitir.

Îndată ce s-a votat legea înmormântărilor, punându-se în vedere Comunității de cătră Primăria ca să-și înființeze cimitir pe locul ei, ei se pregătiră a-l înființa, totuși erau îngăduiți pe incete pe când creștinilor nu li se mai îngăduia a înmormânta în curțile bisericilor ci la biserica Valea Viei (unde e astăzi cimitirul lor). Aceasta a făcut ca în anul 1867 aproape 100 creștini au reclamat că de ce Evreii sunt tole-rați a-și îngropa morții pe vechiul cimitir și lor nu.

Primăria în baza acestei pângeri execută pe Epitropii Comunității a-și înființa cimitirul pe locul lor de pe moșia Mărăței.

Evreii văzându-se executați Kahajul de atunci *Abram Abales, B. H. Colomeir, M. Orenstein, M. H. Camner, H. Copel, P. Vigder, A. Lipa Iuster și H. Lieberman* au cerut Primăriei a li se îngădui înmormântare pe vechiul cimitir până vor face gard și căsuță la cel nou.

Primăria pe de altă parte face licitații pentru îngrădirea locului dat lor pentru ținterim (unde e azi cimitir Evreiesc) în mărime de 2 fălci sau 5760 stânjeni quadrăți sau 960 stânjeni.

1) La 1870 consiliul comunal a decis a se înființa 2 cimitire, unul la Sarata, pe locul dat de guvern pentru creștini și unul la coada Pietrei pe proprietatea comunei pentru Evrei, care s'a ordonat să fie împrejmuit cu un șant.

Pentru facerea capetei la cimitirul creștin dela Sarata s'a decis a nu se face capela, nefiind loc potrivit ci aceasta să se facă la Valea Viei; cu alte cuvinte s'au mutat cu ci-

1) Exponerea Situației Comunei Urbane Piatra pe anul 1870 pag. 7.

zimirul la Valea Viei și locul dat pe moșia Sarata l-au lăsat neatins, cedându-l apoi Evreilor, în schimb cu locul ce Comunitatea l-au avut pe moșia Mărăței.

Iată copia petiției Epitropilor către Primar :

R O M Â N I A

Comitetul Israelit Urbea Piatra No. 167. În 16 August 1872.

Domnule Primar,

Spre îndeplinirea adresei Dv. No. 1752 cu tot respect vă rugăm Domnule Primar ca să bine vojiți pe de o parte a ne destina locul necesar pentru înființarea cimitirului, să-l măsurăți ca să-l putem îngrădi și până atunci Dv. veți regula ca să nu fim supărați de hotărâțul local căci noi aceasta am mai cerut încă în luna lui Octombrie anul expirat 1871 prin adresa noastră No. 159 și nu ni s'au dat nici un răspuns.

Astfel vă rugăm ca Dv. să bine vojiți a regula de a ni se da pe seamă acel loc ca să-l putem și noi îngrădi.

Primiți etc. Membrii : *A. Engelberg, S. M. Esrig, Secretar I. Goldenberg.*

Deci consiliul comunal în ședința dela 1/13 Septembrie 1872 au decis a se da Comitetului Israelit locul dat ei de stat pe moșia Sarata, adică locul unde e astăzi cimitirul Israelit și care decisiune s'a aprobat de Prefectură la 21 Martie acest an sub No. 4010 al aprobărei.

La 9 Septembrie 1872 Ajutorul de Primar, V. Dimitriu, arhitectul Mavrodini și membrii Comitetului Israelit au mers la numitul loc unde sau făcut următoarea măsurare : Dela Piatra de hotar despărțitoare de proprietatea orașului Piatra 80 stânjeni fața cătră drumul mergător spre Mt-rea Bistrița, de acolo măsurându-se în sus 85 stânjeni spre nord. De acolo luându-se iarăși măsură spre biserica sfinți Voievozi (Valea-Viei) 80 stânjeni.

De acolo măsurându-se 75 stânjeni până în piatra de hotar de unde au început. Între care teren se găsește 2 fălci loc quadrat sau 5760 stânjeni quadrăți în care intră o falce 2880 stânjeni quadrăți.

Lată copile adreselor Primăriei către Membrii Epitropiei Comunității :

ROMANIA

1872 August 10

Primăria Urbei Piatra

No. 1752

Domnilor Membrii !

Am onoare a vă face cunoscut, că până în zece zile să pregătiți negreșit cimitirul de lege, pentru Israelii, căci în față mai ales a epidemiei Holerei de care acum este amenințată, Țara și Orașul nostru în parte, nu se mai poate tolera înormântări în cimitirul actual, ceia ce se va opri cu totlu dupe expirarea termenului arătat mai sus.

Primiți Domnilor membri asigurarea considerației mele.

Isc. Primar, POPOVICI,

Isc. Secretar, C. APOSTOL,

D-lor-Sale

D-lori Membri Comitetului Isr. din acest oraș

ROMANIA
Primăria Comunei Piatra

1872 Septembrie 4

No. 1973

Domnilor Membri !

Cererea făcută de acel comitet prin adresa No. 167 de a-i se însemna locul pentru cimitir, puindu-se în deliberarea și arătarea onor consiliu comunal, în ședința de la 1 a cointei au decis a se da pentru cimitirul evresc locul de la Sarata cedați acestei comuni de guvern tot pentru Cimitir, făcând cunoscut despre aceasta comitetului am onoare al în-vita, ca imediat să reguleze împrejurarea lui și strămutarea înormântărilor mult până în zece zile căci despre acest termen voi interzice cu totul înormântările în cimitirul de astăzi.

Am însărcinat tot acum pe D. Ajutor Dumitriu ca în unire cu arhitectu Orașului să arate comitetului unde să și pună îngrăditura, nici o amânare nu mai are loc și membrii Comitetului vor fi urmăriți conform legii pentru neglijență și în întârziere.

Primiți D-lor Membrii încredințarea Osebitei mele considerafuni.

Isc. Primar, POPOVICI,

Isc. Secretar, C. APOSTOL,

Dom-sale

D-lor membri comitetului Israelit

ROMANIA

Primăria Comunei Piatra

1872 Septembrie 18/30

No. 2073

Domnilor Membri !

Din comunicatul ajutorului meu Dumitriu și arhitectul Orașului, mă informează că față cu Dv. au însămnat și v'au dat în dispoziție terenul luat de pe moșia sarata mejeșită cu orașul pentru cimitirul Israelitilor.

Vă potfesc D-lor Membri că numai decât să îngrađiti cimitirul cum vi sau făcut cunoscut, căci altfel se vor opri înmormântările și Dv. veți fi dați judecătii.

Primiți încredințarea considerațiunei mele.

Isc. Primar, POPOVICI,

Isc. Secretar, C. APOSTOLIU,

*D-sale**D-lor Membri Comitetului Israelit*

În acest loc măsurat s'au bătut țărui la fiecare colț dându-se în stăpânire comitetului Israelit spre a-si face cimitirul regulat.

La 23 Februar 1873 fiind gata zăplazul cimitirului, s'a peceluit și oprit a se mai îngropa pe vechiul cimitir.

Aci fiind vorba de zaplaz, trebuie să arăt că acest zăplaz care cuprinde 300 tumuluđi de stejar și latmoaie a costat Comunitatea 300 galbeni. Închizându-se cimitirul vechi comitetul Israelit prin petiția lor No. 18 din 2/14 Marte acest an, cer primarului a se mai îngădui îngroparea pe vechiul cimitir până vor face casa mortuară precisă și neapărată după legea Mosaică, unde se îndeplinesc formalitățile religiei, această cere li s'a respins și astfel în acea lună, în ziua de Purim au făcut primele înmormântări, fiind acolo mai tot orașul, făcându-se cuvenitele rugăciuni și cerimonial.

La 9/21 Marte acel an Comitetul Israelit prin adresa lor No. 19 se plâng Primarului că cu ocazia trecerei cu morții la noul cimitir, băeții scolari dau cu pietre în morți iar în unele locuri s'a făcut scandal de oamneni mari, deci roagă a se publica pedepsirea unor astfel de lucruri.

În anul următor 1875 Primăria impuse o taxă de 50 lei de mort. Iată și copia adresei pentru plata acestei taxe trimisă de Primăria Comitetului Israelit :

*Primăria Urbei Piatra Jud. Neamț**No. 173. — 15/27 Ianuar 1875***Domnilor !**

Locurile de înmormântări și de la cimitirul Evreesc fiind supuse taxei, vă fac cunoscut de-a nu înmormânta vre-un cadavru Evreu, până mai întâi nu vi se va înfățișa gulfanța de achitare A. Melinte, în calitate și de ofițer al săreii civile

că să-și fi plătit taxa, căci dovedindu-se vre-o abatere din-
potrivă se va regula darea Dv. în judecată ca calcători dis-
pozițiilor legii.

pentru Primar, ANGHELACHE,

D-sale

D-lor Cislei Ebreiești din orașul Piatra

La 19 Ianuar acel an un Comitet Israelit *A. L. Iuster*,
H. Coppel și *Elle Nejtule* reclamă Primăriei și Prefectului
contra acestor taxe.

La 26 Ianuar¹⁾ Comitetul Israelit prin cererea lor ofer
Primăriei 1000 lei pentru a se suprima taxa, care ofertă s'a
primit și admis atât de Consiliul Comunal la 30 Ianuar cât
și de Comitetul permanent cu restricțiune că națiunea Israelită
să se conformeze strict tuturor dispozițiilor regulamentului de
immormântare, pentru parchetare, plantațiuni, paza higienică,
siguranță și orice alte dispoziții s'ar lua de guvern sau au-
toritatea Comunală în privința regulilor de immormântări.

Epitropia Com. Isr. face Primăriei cererea de-a i-se li-
bera copia hotărârei Consiliului Comunal pentru revocarea
taxei impuse asupra morților Evrei, aceasta spre a depune
banii 1000 lei, cu care sau împăcat pentru abrogarea taxei.
Iată copia cererei:

Domnule Primar !

Pentru ca să putem satisface cele conținute de adresa
Dv. No. 673 în privința cifrei ce avem a răspunde Comunei
pentru revocarea taxei ce de onor Consiliu s'a făcut impusă
asupra cimitirului nostru Israelit, vă rugăm Domnule Primar,
bine-voji a ne elibera o întocmai copie de pe deciziunea
onor Consiliu Comunal, dată în această chestiune, fiindu-ne

1) Corespondența Provincială An. II 1875 No. 51.

necesar, dimpreună cu aprobarea Comitetului. Totodată ală-
turmă o coală hârtie timbru de un franc pe care urmează a
se prelucra asemenea copie.

Primiți etc. semnați :

A. Lipa Iuster, L. Rotenstein,

D-sale

Domnului Primar Urbei Piatra

Iată și răspunsul dat de Primar la această adresă :

ROMANIA

Primăria Urbei Piatra

No. 767

1875 Februar 27

Proces-Verbal

Subsemnatul Primar Comunei urbei Piatra, având în ve-
dere deciziunea Consiliului Comunal din ședința de la 30/11
Ianuar expir, aprobat de onor Comitet prim., prin care s'a
revocat regularisirea anterioară pentru de-a nu se mai lua
taxa de la locurile de immormântări a Evreilor.

Având în vedere că reprezentanții obștei Israelite ur-
mează a depune imediat la Casieria Comunei suma de 1000
lei oferite de ei.

Pentru acest finit se regulează a se avansa pe D-nu
Aginte și ofiter stărei civile d. A. Melinte ca să lese în luc-
rare adresa No. 172 relativă la perceperea unei asemenea
taxe, inapoiind Primăriei condica de Tidualar ce i s'a dat
pentru acest finit.

Tot odată se va trimite reprezentanților Israeliti, pe lângă
aceasta și copia de pe plan relativă la aranjamentul Cimi-
tirului, invitându-se a urma întocmai.

p. Primar V. VOICU

Acest proces verbal fu trimis ca răspuns la cererea Comitetului Israelit.

Deci Comitetul Israelit a depus la Casieria Comunei 1000 lei ce s'au obligat a plăti pentru revocarea taxei de 50 lei pe mort.

Lipsind casa mortuară pe cimitirul nou, morții aduși de la sate, i duceau în casa mortuară al cimitirului vechiu unde-i spălau, ducându-i apoi pentru îngropare la noul cimitir. Aceasta însă s'a oprit, făcându-se îndată casa mortuară pe noul cimitir.

În ședința Consil. Comunal de la 26/7 Iulii 1877, luându-se în dezbateri că cimitirul Israelit nu este bine administrat: gropile nu sunt după regulamentul ect., a impus funcționari creștini la zisul cimitir.

Iată copia acestui proces verbal :

Decisia Consil. Comunal, Ședința 26/7 la care au luat parte *Grigore Isacescu Primar, M. Abou, M. Calino, N. Calmuschi, Ios. Camner, D. Costinescu. V. Dimitriu, Ion C. Corbu, A. Melinte, Gh. Colboschi.*

Primarele arată că motivat de adresa No. 471 al D-lui președinte Consiliului de igienă, unde atrage atenție asupra modului facerei gropilor la Cimitirul Israelit, nefiind la adăncime reglementară. Văzând că prin decizia din 30 Ianuar 1875 aprobată de onor Comitet cu avizul No. 2837 din 1875 s'a lăsat întreținerea cimitirului pe seama Comunității Israelite, înălțurându-se amestecul Comunei cu luare de taxă pentru gropi și înmormântări, dar cu restricție că afară de taxă națiunea Israelită să se conformeze strict disp. regulam. pentru înmormântări, plantațiune, pază, igienă, siguranță și ori ce alte dispoziții s'ar lua de guvern sau autoritățile comunale în privința regulilor de înmormântări.

Cu toate acestea ele nu sau observat încă, acel cimitir este lipsit până astăzi de personalul pentru serviciul cerut de regulam. și celelalte.

Consiliul văzând decizia mai sus menționată și avizul de pe ea, din care rezultă că deși administrația Cimitirului s'a lăsat liber Comitetului Israelit de la plata taxelor etc. de către Consiliul perm. prin decizia de la 25 Oct. 1874; prin aceasta însă nu s'a lăsat efectul legii și regulam. de înmormântări, ci din contra a rămas strict supus tuturor dispos.

și a regulamentului, după cum s'a prevăzut prin avizul cu care s'au aprobat decizia Consiliului din 30 Ianuar 1875.

În fine în unanimitate regulatează a se pune în executare în privința Cimitirului Israelit legea și regulam. și în consecință încuviințează a se numi un rector, un îngrijitor, un portar și 2 gropari al căror salariu va fi după cum urmează: Rector 80 lei lunar, Îngrijitor 50 lei, portar 30 lei, gropari a 30 lei. Total 220 lei lunar.

Această sumă se va plăti de către națiunea Israelită la începutul fie cărui trimestru în Casa Comunală, de unde au a se face plățile și cheltuielile pentru cimitir.

În caz de a nu depune banii, se va aplica taxele de înmormântări prevăzute de regulam. și decisiunile anterioare a Comunei.

Personalul se va numi de Primar de la 1 August viitor. Decisia se va pune în executare după aprobarea comitet. perm. semnat de Primar Isacescu (L. S.)

După aprobarea Comitetului permanent din 3 August a. c., Primăria trimite copia acestei decisiuni Kahailor: Elie Nafule, L. Rotenștein, Abr. L. Iuster, Ios. D. Colomeir, F. Rosenberg și B. H. Colomeir.

Iată copile adreselor Primăriei către rectorul creștin :

ROMANIA

1877 Octombrie 19

Primăria Urbei Piatra

No. 5924

1) Domnule Rector

În vederea celor expuse de D-v prin referatul No. 15, vă fac cunoscut că se admite numirea lui Avram sin Moise Opincaru de cioclu în locul lui Avram sin Șmil Letba, cu

Actul e în posesia mea.

începerea însă a serviciului de la 18 a. ct., până când salariul urmează a se trece prin statu la economie.
Primiți etc.

p. Primar, A. MELINTE,

Secretar, APOSTOLIU,

D-sale

D-lui Rector Cimitirului Israelit

ROMANIA

Primăria Urbei Piatra

No. 6114

1877 Noembre 9

1) Domnule Rector,

La referatul Dv. No. 16 vă răspund că cu începerea de la 1 a curente se admite reangajarea între gropari al lui Avram Șmil Leiba.

Primiți Domnule Rector încredințarea osebitei mele consideratiuni.

p. Primar, A. MELINTE,

Secretar, APOSTOLIU,

D-sale

D-lui RECTOR CIMITIRULUI ISRAELIT

1) Actul e în posesia mea

ROMANIA
Primăria Urbei Piatra

No. 687

1878 Ianuar 5/17

1) Domnule Rector,

Am onoare a vă face cunoscut că pentru anul prezent este admis iarași de doi franci pentru gropi și prin urmare veți lua asemenea taxe fără osebire cu quitanțe din registru asuși văzându-se regulat la finele fiecărei luni, la Casieria Comunei, exceptându-se numai persoanele sărace pentru care veți avea viza subsemnatului.

Primiți încredințarea osebitei mele consideratiuni.

Primar, COSTINESCU,

Secretar, APOSTOLIU,

D-sale

Domnului Rector al Cimitirului Israelit

ROMANIA

Primăria Urbei Piatra

No. 99

1878 Ianuar 7/19

1) Domnule Rector,

Cu onoare vă fac cunoscut că cu începere de la 1 Ianuar cor. postul de îngrijitor, la acel cimitir este desființat, tot odată

1) Actul e în posesia mea.

tului nu era necesară sub codul Calimachi decât numai în privința Corporațiilor neertate, ca unele ce erau oprite de legi sau contrarii ordinii publice sau bunelor moravuri ;

Că dacă acestea sunt rândurile referitoare la persoanele morale sub codul Calimach, urmează să vedem dacă Comunitatea Israelită din Piatra N. există sub imperiul acestui cod ca făcând parte din Corporațiile erlate :

Considerând că din copile actelor afătoare la dosar și urmate între Primăria Comunei Piatra N., Poliția Piatra-N., Prefectura Județului Neamț și obștea israeliților urbei Piatra-N., după cum reese din prescriptul verbal al Poliției Israelite din Piatra-N., din 26 Ianuarie 1865, se stabilește în mod neindoișos că comunitatea israelită din Piatra N. a fost creiată de Evreii din acest oraș la 25 Ianuarie 1865, cu scop determinat religios că va avea un buget de venituri și cheltuieli în interesul cultului, controlat și aprobat de Primărie ;

Considerând că așa fiind și văzând că comunitatea israelită din Piatra N. s'a întocmit sub imperiul Codului Calimach și înființată ca «Persoană Morală» sub imperiul acestui cod, pentru cuvântul că n'a fost oprită de organele statului de atunci, ci din contra, aprobă—judecata găsește că Comunitatea israelită din Piatra-N. este persoană morală legal constituită și ca atare poate sta în judecată.

Tribunalul

Președinția D-lui V. Rădulescu Jude de ședință Membru
prezent D-I G. Bădărău.

Sentința No. 234

Având în vedere apelul lucrărilor din dosar și susținerea părților asupra excepțiunii privitoare calității reclamantei Societății intimată în apel ;

Având în vedere că pentru a tranșa chestiunea trebuie

să ne referim la legile cari au precedat codul civil în Moldova întru cât intimata prin actele depuse la dosar pretinde că Comunitatea israelită din Piatra-Neamț fost înființată înainte de 1865, când a fost pus în aplicare codul civil ;

Având în vedere că sub codul Calimachi după art. 15. 38-43, pentru ca să existe o persoană juridică, nu era necesar ca acea persoană juridică să fie creiată prin o lege specială sau un 'hrisov domnesc ci era suficientă convențiuina părților sau ca acea asociațiune să urmarească un scop util și delimitat ca : cultural, religios sau de binefacere ca să nu fie oprit de lege, contrar siguranței statului sau bunelor moravuri ;

Că în cazul de față, intimata prin procuratorul ei cu actele prezentate și depuse la dosar, face dovadă că comunitatea israelită din Piatra-Neamț a fost creiată de Evreii din acest oraș la 25 Ianuarie 1865, cu determinat cultural, religios și de bine-facere ;

Că, din adresele cari există la dosar urmate între Primăria comunei Piatra N., Poliția Piatra-N., Percepția din Piatra-N. și Comunitate și prin care se cer diferite relațiuni referitoare la numărul evreilor din Piatra-N. cari plătesc dări și din controlul exercitat de Primăria Piatra asupra Comunității rezultă că comunitatea există de la 1865 sub controlul Primăriei, avea un buget de venituri și cheltuieli, în interesul cultului religios ; că n'a fost oprită de a funcționa vreodată de către Stat ; că ast-fel fiind Comunitatea Israelită din Piatra-N. este persoană juridică legal constituită.

Instanța Curte de Casație și Justiție

SECȚIUNEA I

Decizia No. 629

Dosar No. 912/911

Președinția D-lui C. R. Manolescu

Președinte

V. Bossy

V. Romniceanu

Gr. Ștefănescu

I. N. Stambulescu

Al. Alessiu

N. Procopescu

C. Sărățeanu

Membrii prezenți Dnii

Consilieri

Comunitatea Israelită a dat Primăriei 1000 lei pentru rădicarea taceilor cimitirului Israelit, cum probează recipisa No 162 din 9 Martie 1865 și decizia Consil. Communal din 30 Ianuar 1875, când s'a decis a se lăsa cu totul la dispoziția Comunității Israelite fără amestec, ci simpla privigherea de regulament.

Cer dară desființarea taceii de 50 de lei și retragerea funcționarilor creștini, neîfiind ai permie aceste de Constituție. În luna Ianuar 1878 Primăria a arendat iarba ambelor cimitire Israelite. Comitetul Israelit au reclamat telegrafic ministrului contra taxelor și stăpânirea cimitirului lor de către Primăria locală.

La 23 Martie tot anul 1878 d-l Dim. Vicol procuratorul Comunității locale cere suspendarea taxelor și al personalului Cimitirului Israelit pe motiv că s'a reclamat ministerului, care va trimite anchetă.

La 25 August a. c. cahalii: *Ei's Natule, S. M. Esrig, H. M. Vechesler și H. Heller* cer revocarea taceii de 50 lei și înlocuirea funcționarilor creștini prin evrei. Rog a se numi de rector pe d-l *Faibeș Rosenberg* care va face plantație, plan, conduce condicele și tot câte se vor cere de Primărie. Deci se schimbă personalul cimitirului astfel; *F. Rosenberg* rector 40 lei lunar, *I. Saarâ* poștar 20 lei *Aoram sin Mois* Cioclu 25 lei Abr. Snil Leiba 25 lei total 110 lei lunar.

Prin decizia Primăriei No. 3784 din 25 Octombrie 1878 s'a decis (regulat) a se distința taxa a se retrage personalul creștin, obligându-se comunitatea a da Primăriei 1700 lei rămând cimitirul în sarcina Comunității Israelite. Iată copia a celei deeeziuni, care s'a trimis în copie kakallor: Proces-Verbal No, 3784 Piața 25 Oct. 1878. Decisia consiliului communal Urbei Piața. Consiliul Communal luând parte *Const. Soarec* primar, *Dim. Cantemir, Vasile Văleanu, Dima Costinescu, Cost. Manoliu, și Ioan Mocanu.*

Văzând că comitetul Israelit a plătit comunei 1000 lei pentru a se lăsa în a ei îngrijire cimitirului. Considerând că dogmele religiei Mosaise nu permit amestecul altor credințe ale lor. Considerând că libertatea cutelor ei libera și garantată, urmează deci a se lăsa liberă îngrijire a Comitetului Israelit însă a nu se întâmpla ca în trecut că nu s'au observat regulamentul îngropării.

Primăria deci va inspecta Cimitirul Israelit spre a se urma după regulament. Comitetul Israelit va fi obligat a plăzi întocmai regulamentul. ¹⁾ Comitetul Israelit va plăti Primăriei 1700 lei escedentul cheltuelilor făcute de Primărie la cimitirul lor.

Acastă deciziune a fost aprobată de comitetul perm la 11 Ianuar 1879 cu No. 456. Deci dela 24 Ianuar 1879 cimitirul a rămas în sarcina și stăpânirea Comunității Israelite.

La anul 1883 Primăria căutând iarăși pricina cu Comunitatea pentru acest cimitir, cerând embaticul locului ce cumpărat la d-na Balș expres pentru cimitir și care loc comunitatea la dat Primăriei în schimb pentru acest cimitir. ²⁾ Iată copia referatului d-lui sub Primar către Primar, relativ la acest loc și embatic.

Însărcinat fiind d-nul Dima Costinescu ajutor de primar de a transa chestiunea cimitirului d sa prin referatul No. 69 din 6/18 Iuniv 1883 către d-l Primar zice: Cahalii nației evreiești prin petiția dată primăriei și Prefecturii la 22 Ianuar 1875 au arătat că pentru locul cimitirului de pe moșia Sarata ce li s'a pus la dispozițiune, la 9 Septembrie 1872, au trecut Primăriei în schimb un loc de pe moșia Mărăței.

După informație luată de subsemnatul embaticului acelui loc de pe moșia Mărăței se află încă în conservarea bătrânului Evreu Bercu Leiba.

Cu onoare aduc la cunoștința d v să bine vojiți a regula de a se aduce acel embatic în primirea spre a nu sta un document a unei proprietăți în mâni străine.

Dos. No. 29/1883. *Semnal Ajutor D. Costinescu.*

Deci Primăria prin adresa No. 2398 din 9 Iunie 1883 către poliția locală îi ordonă a lua acest embatic și a'l aduce la primăria.

Poliția prin referatul ei No. 2356 către Primăria arată că a regulat aducerea embaticului care e dejea luat dela Bercu Leiba de către cahali și dat Primăriei. Embaticul fiind fost în posesia bătrânului Bercu Leiba Staroste, comunitatea l'a luat de la acesta dândul Primăriei împreună cu suma de 2300 lei complotând deci 4000 lei cu suma de 1700 lei dați la anul 1878

¹⁾ Budjețul Comunei Piața pe anul 1879.

²⁾ Primăria Piața, Dos. No. 99 anul 1876.

De astă dată Primăria eliberează un act de vecinică stăpânire¹⁾ Comunității asupra terenului acestui cimitir.

După o dare de seamă dată de rectorul cimitirului, F. Rosenberg pe timpul de la 11 Decembrie 1884 până la 23 Martie 1885 arată că venitul și cheltuielile au fost de 212 lei 90 bani, Obiceiu transportării morților la Cimitir era cu cântăgă or căruță, obiceiu destul de urât, deci la anul 1885 S. M. Esrig și Hers Abramovici au strâns colecte 500 lei și 600 lei sau luat din taxă, aducându-se din Iași carul funebru la 11 August acel an costând 1100 lei. 2) La anul 1887 Primăria voi id a lua iarăși administrarea cimitirului sub pretext că nu se păzește regulamentul, deci s'a pus de rector pe d-l Ițic Schwartz, care trebuia să se conformeze ordinelor și regulam. Primăriei.

La anul 1893 d-l *Bercu Leibă* dăruie 1000 lei chevrei chedoșă pentru repararea cimitirului. 3) La anul 1896 luna Ianuar s'a ivit pe cimitir o fiară care desgropa și mânca morții (copii), dar care s'a împușcat.

Administrația cimitirilor lasă foarte mult de dorit din toate punctele de vedere.

Locul pentru cimitir la 1871-72 era să se cumpere locul vataului Gheorghie, or alui F. Rassenberg dar Primăria n'a lăsat. Cimitirul este plasat în partea nord vestică al comunei Piatra pe acelaș platou. Acest platou este situat la nivelul turnurilor bisericilor din oraș și este situat la 370 metri bariera comunei (de părțile populate a comunei).

La 1883 deci săpându-se un beciu lângă casele lui Vasile Mindirigiu (strada Cuza Vodă No.) s'au găsit o piatră mormântală Hebraică cu inscripția: Aici se odihnește femeia Malca sin Șloime răposată în anul 5581 (1821), deci de la anul 1821 din timpul voluntirilor și se crede că că acolo s'ar fi îngropat un cadacru ucis.

1) Toate isvoarele și acele aci arătate se pot vedea la onor. Primăria locală, în următoarele dosare: No. 365 din anul 1864 numit dosarul mutării cimitirilor tuturor riturilor și înființarea lor în departare de oraș.
No. 636 din 1869 numit: Dosarul împresurării din locurile de pe partea comunei de nația Israelită pentru cimitirul lor.

No. 99 din 1876 numit: Dosarul Cimitirului Israelit ce s'a dat de comună pe Moșa Sarata.

No. 226 din 1877 numit: Dosarul Statul serviciului cimitirului Israelit și mobililor necesariului.

No. 29 din 1878 numit Dosarul dărei în antrepriză pe vara anului curent a arendării ierbei din cimitirele creștine și israelite.

2) Haloetz XIV 1887 No. 917

AUTORUL

3) Der Wahrer Haloetz 1896 No. 9

În ast-fel de mod s'a condus până în anul 1898 când autorul acestei cronici (Iosef Kaufman) văzând mizeria ambelor cimitire, am lansat un apel în Idisch către obște, cerându-le concurs pentru reînființarea vechel înfrățiri „*Cheura Kedoscha*” care să se ocupe special cu îmbunătățirea și administrarea cimitirelor.

Secondat fiind de frații *Ițic și Leop. Berman* și de d-l *Srul Burech Löbensohn*, am colindat tot orașul, colectând sute de iscălturi de la enoriași, cari au iscălit cu bucurie Procesul Verbal redactat de mine.

Iată copia celui Proces Verbal :

Cu ajutorul omnipotentului creator

Proces-Verbal

În timpurile vechi, toți enoriașii de frunte ai Comunității noastre făceau parte integrală din societatea : „Chevra-Chedoșă” (soc Sacră), care se va ocupa exclusiv cu administrarea Cimitirului și de toate ce aparțin lui ; îngrijind și de cei morți din ori ce clasă. Era o fală pentru orice cetățean Israelit a face parte în această societate sacră și fericit se considera acela care era înscris în pinkesul siv statutul „înfrățirii”.

„Chevra Chedoșă” în comunitatea noastră a fost mentită a înlocui comitetul sau epitropia obștei Israelite, administrând pe lângă Cimitir și celelalte instituțiuni ale Comunității locale ; dând în antrepriză feredeele și taxa ; îngrijind de saraci de bolnavi și de toate ale Comunității, având chiar o putere nemărginită morală asupra tuturor cetățenilor Mosaici, înfrățându-ne ast-fel complexul organizației Comunității noastre.

Acastă sacră societate posedă și un pinkes (statut), care există și astăzi ; purtând titlul de „Pinkes de Chevra Chedoșa Poi Piatra, mignas taflamed alet” ; sau 531, adecă din anul 1770, al cărui autor a fost vestitul maghed (predicator) Ichiel Mechel ben Iosef, ale cărui rămășiți mortuare sunt îngropate pe vechiul nostru Cimitir de pe dealul Petricică.

Acastă societate a funcționat regulat până în anul 1854,

de la care dată, formându-se epitropi sau Kahali, aceștia îi au răpit administrația din mâini, înlocuind menționată societatea prin Comitelele lor, poreclite ale obștei Israelite; astfel că administrația cimitirului trece în sarcina și administrarea Epitropiei Comunității, care găsi de cuviință a numi numai un gabai (efor), care să se ocupe cu afacerile lui.

În astfel de mod se conduce și astăzi, care lasă foarte mult de dorit din toate punctele de vedere.

Vechiul cimitir este cu totul lasat în voia întâmplării. petrele sfărâmate, gardul dărăpănat, casele aflate în raionul Cimitirului sunt toate ruinate, cu un cuvânt nici o pază, nici o regulă, nici o stăpânire.

Cât privește noul Cimitir, aci și mai trist; nici o regulă: fără drum, zăplaz, condici, rector — mormintele profanate și copii mâncați de câini ect. — Vorbind aci de acest cimitir, trebuie să relevăm pe scurt unele fapte din trecut spre a ne servi ca oglindă pentru prezent și viitor; astfel ca să știm a evita pericolul ce amenință această instituție sacră a Comunității noastre.

La 9 Septembrie 1872 Primăria Comunei noastre a predat comitetului Comunității Israelite locale, locul cimitirului actual, în scimbul locului de la coada Pietrei (unde e azi gara) ce Comunitatea Israelită posedă, cumpărat fiind pentru acest scop de la fosta stăpână al vârului D-na Ana Balș Lătescu. În anul 1874 Primăria impuse o taxă de 50 lei de ori ce mort Israelit, pe motiv că comunitatea Israelită nu se confornează și nu păzește regulamentul înmormântărilor.

Această plată ilegală a urmat până la 30 Ianuar 1875, când Comunitatea obștei Israelite locale, a dat Primăriei 1000 lei pentru suprimarea acestei taxe, care transacțiunea s'a a-probat atât de Consiliul Comunal cât și de comitetul permanent cu restricțiune: "Că națiunea Israelită să se conforneze strict tuturor dispozițiilor regulamentului de înmormântar", pentru parhetare, plantațiuni, paza igienică, siguranță și orice alte dispoziții șar lua de guvern sau autoritate Comunală în privința regulilor de înmormântări".

În ședința Consiliului Comunal de la 26/7 Iulie 1877 luându-se în discuție că Cimitirul Israelit nu este bine administrat, a impus funcționari creștini la Cimitirul nostru, plății fiind din venitul taxei pentru întreținerea instituțiilor

noastre. Aceasta iar pe baza că Cimitirul nu este bine administrat, nepăzindu-se regulamentul înmormântărilor ect.

Cu toate protestările obștei Israelite la Primărie și Prefectură contra impunerii de funcționari creștini cu salare exorbitante formate pe comitul lor, arătând ca aceste comsitute o persecuție morală și materială, violându-se astfel Art: 21 din Constituție, prin faptul că li sa răpit administrația Cimitirului lor, dându-se pe mâna creștinilor contra religiei și obiceiurilor Mosaic; a atâtnd tot odată că n'au resurse a ține așa personal etc.

Cu toate strigătele și plângerile Comitetului Comunității noastre, la 1 Septembrie 1877 se impune din nou plata taxei de 50 lei pentru fie care mort Israelit.

De astă dată Comunitatea Israelită fiind grav lovită în dreptul ei, angajează un avocat, se plânge Ministerului etc., dar toate fură zadarnice.

Impunerea de funcționari creștini și plata taxei de 50 lei urma până la 25 Octombrie 1878, când prin decizia Primăriei No. 3784 s'a retras acel personal și s'a desființat vexatoara taxă, obligându-se Comunitatea Israelită a da Primăriei 1700 lei; lăsându-se în a ei îngrijire Cimitirul lor, însă a nu se întâmpla ca în trecut că nu sau observat regulamentul îngropărilor, deci Primăria își rezervă dreptul a inspe. ta Cimitirul Israelit și a face să se păzească regulamentul cimitirelor de către Comitetul Israelit.

La anul 1883 Primăria căutând iarăși pricina cu Comunitatea pentru acest Cimitir; Comitetul obștei Israelite a fost nevoită a da iar și Comunei 2300 lei ca să nu aplice iarăși regulamentul taxelor impuse la 1874 și 1877.

La 1887 Primăria voină a lua iarăși administrarea Cimitirului sub pretext că nu se păzește regulamentul cimitirelor, deci cu mari sacrificii s'a scăpat de această belea, fiind numit direct de Comună un rector peste Cimitirul nou Israelit plătit de Comunitate.

Starea anormală și arhaică în care se află astăzi această instituție a Comunității noastre ne-a constrâns a ne conștitui într'o societate numită: "Chevra-Chedoga", cu scop de a îngriji de ambele noastre cimitire și a le administra după modelul celor alte cimitire organizate din fără și aceasta

spre a evita or-ce pericole și dezagramente pentru Comunitatea noastră.

Având în vedere că din cauza neglijenței noastre, Primăria în anul 1874 și 1877 a luat administrația Cimitirului nostru asupra ei, numind funcționari creștini și impunând o taxă de 50 lei de fie care mort evreu; iar la 1883 și 1887 tot Primăria a căutat iarăși administrația Cimitirului Israelit, dar de care s'a scăpat cu mari sacrificii.

Având în vedere că neglijența anterioară a comitetelor noastre ne au cauzat suferinți și mari sacrificii pecuniare.

Considerând că după regulamentul Cimitirelor, trebuie să se deie o deosebită atenție administrației ei din partea Comunității noastre.

Considerând că conform regulamentului Cimitirilor, noi cimitir lasă foarte mult de dorit prin faptul că nu posedă nici un fel de regulă sau administrația cerută de legea Statului.

Văzând că cimitirul nou este lipsit de rector, condiții drumul necesar, zaplaz etc.

Având în vedere consecințele funeste ale administrației vechi care ne-au cauzat multe rele și daune, având în vedere că astăzi cimitirul nou este fără nici un soi de tutelă sau stăpânire, astfel că acest fel de sistem condamnat nu poate fi tolerat a urma înainte căci ne poate cauza iarăși răpirea lui de către comună și impunere de taxe noi.

Văzând că Comitetul Comunității noastre predând administrația cimitirilor unui gabai care arată multă neglijență, deci spre a reabilita starea lucrurilor, am format această societate în care vor lua parte toți enoriași Mozaici din localitate, care vor contribui benevol cu mica cotizație de 10 bani săptămânal. Cu acești bani se vor face toate cele necesare la ambele noastre cimitire, de către comitetul ales de noi.

Comitetul ales va elibera un statut special pentru administrarea acestor cimitire, care statut va fi autorizat de Primărie or altă comunitate în drept.

Comitetul ales aci de noi va lua și primi de la Comitetul Comunității noastre condicile, computurile și toate câte privesc ambele cimitire ce posedăm în comunitatea noastră. De o cam dată tot personalul Comitetului nostru va servi gratuit.

Comitetul nostru mai jos notat, se va diviza în secții de activitate, care va înmuși numărul membrilor acestei societăți și va administra cimitirele în modul cel mai bun, dând compt de veniturile și cheltuelile lor la fiecare trimestru iar în fie-care an compt general.

Iată și lista membrilor comitetului ales de noi: Iosif Nafalishn, Marcu Rubin, Bercu Zilber an, Aron Kahan, Leopold Berman, Ific Berman, Josef Kaufman, Moise Catz lancu Abramovici, Strul Buräch, Lobelsohn și Beriș Timond.

Aceștia fiind aleși de noi cu voința noastră, le dăm putere a primi de la comitetul comunității, cele menționate și a administra cimitirile după chibzuința și voința lor. Imediat ce numărul membrilor va covârși numărul de 200 persoane înscrise, se va proceda la o alegere generală, în care se va alege un comitet definitiv de administrația ambelor cimitire.

Drept pentru care sau dressat și încheiat prezentul proces verbal semnat de noi înșine, enoriași și cetățeni Israeliiți din Comunitatea acestui oraș.

Piatra N. 6118 Octombrie 1898

Acest Proces-Verbal va fi acoperit cu câteva sute de iscălituri enoriași din localitate, după cum și este.

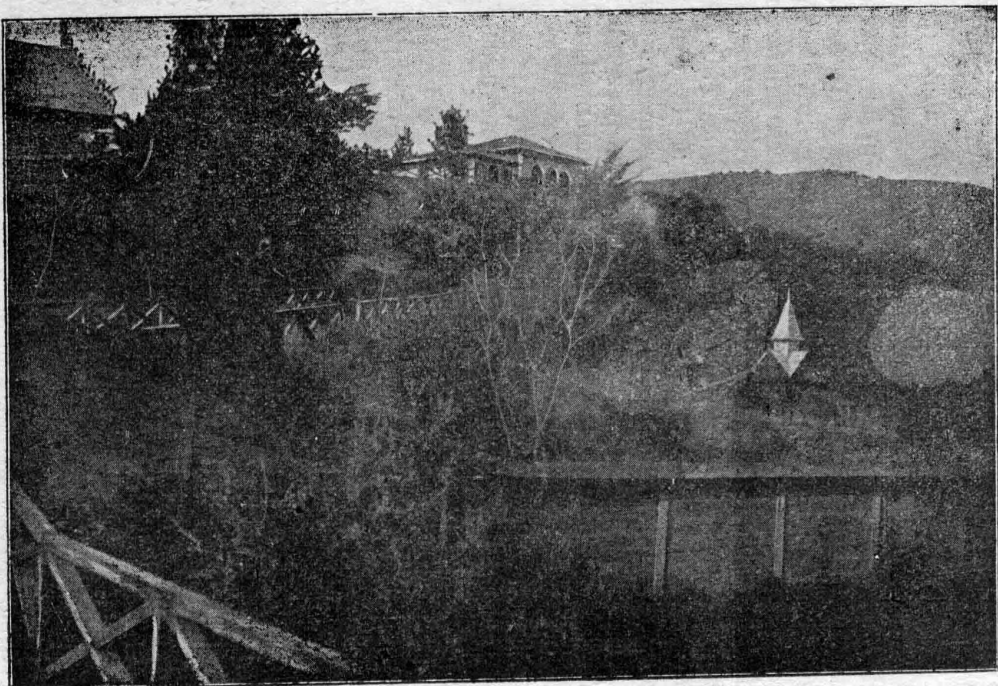
Cu acest proces verbal eu cu frații Ific și Leop Berman și cu I. B. Lobenson am mai colindat tot orașul ca primi inițiatori a reînființării soc. Sacre, adunând iscălituri de la enoriași. Alegerea comitetului s'a făcut la mine, hotărându-se a se lansa un apel în oraș.

La 12 Noembrie comitetul ales întrunindu-ne în localul soc. „Scheives Achim“ spre a pune la cale organizarea și administrația societății câte-va persoane străine au cercat a descuraja și chiar a scandalisa întreagă adunare, dar din fericire n'au reușit.

Din această dată se începe acțiunea societății, iar dela 16 Noembrie 1898 începe administrarea societății pe toate căile încă la 8 Noembrie 1898 comitetul lansează un apel în graiul popular, anunțând enoriașilor comunității că am reînființat vechea soc. Sacră „Chevra Kedoscha“, luând asupra noastră administrarea ambelor cimitire ale comunității.

Imediat ce s'a constituit societatea eu ca membru m'am însărcinat și ca secretar gratuit, introducând în administrația societății arhivă și registre în cea mai bună regulă.

(Vezi actul meu de mulțumire).

Cimitirul Israelit

Act de mulțumire dat d-lui Iosef Kaufman
de „Chewra Kedoscha”

SOCIETATEA SACRĂ Piatra N. 2011 Noembrie 1899

„Chewra Kedoscha”

Piatra N.

No, 20

Act de Mulțumire

Subsemnații membrii comitetului soc. Sacre „Chewra-Kedoscha” de aci, aducem prin aceasta viile noastre mulțumiri D-lui *Iosef Kaufman*, membru fondator al acestei societăți, care pe lângă că ne-a oferit cu totul gratuit locuința D-sale inclusiv luminatul și încălzitul, timp de 6 luni (de la data fondării și până la 23 April a. c.), apoi a servit societatea ca secretar asemenea cu totul gratuit, dela înființarea societății până astăzi. Lucrând cu răvnă, zel și activitate pentru progresul societății, înființând registre, arhivă în cea mai bună regulă.

Deci pentru toate acestea îi mulțumim în numele societății, dorindu-i deplină fericire.

Președinte, *Iosef Najtalisohn*

membrii : *Leopold Berman, I. Abramovici, Itic Berman, Aron Kahane, Bercu Zilberman, Nute Feinstein, Marcu Rubin și Beris Zimond.*

(L. S.)

D-sale

D-lui Iosef Kaufman

PIATRA-N.

În ședințele comitetului din 24 și 25 Noembrie 1898 am prezentat memoare, în care am descris trista stare a înșișii-țării srietății sacre, proecând mai multe măsuri îndispensabile pentru îmbunătățirea lor, ceace s'au și îndeplinit o parte din acele proiecte admise în totul de comitet.

Existența și lăudabila administrare a societății sacre nu prea era plăcută epitropilor comunității, deci găsind pretext pentru nelăsarea punerii unui grija de către d. dentist Lancovici, care se plânse Epitropiei comunității, aceștia prin adresele lor către casierul societății noastre, cu No. 34 din 25 Octombrie 1900 și No. 35 din 6. Noembrie 1900 cer ca să li se predeie imediat condicele, banii și administrația cimitirelor comunității. Incidentul se închise repede căci comitetul soc. sacre știu a le da un răspuns satisfăcător.

În 3 Iunie 1901, rabinul împreună cu comitetul soc. sacre, lansară un apel, anunțând că o comisiune compusă din enoriașii: N. Feinstein, Aizic Grinfeld, Velvel Chaikes, Leib Beiman, Ițic Steinfeld și Ben. Șmilovici, vor umbra în oraș strângând ofrande numite „*Pitien Nețes*” deoarece era boală și mortalitate în oraș.

În noaptea de Duminică 29/11 spre Luni 30/12 Iulie 1901 au ars casele mortuare de pe cimitirul de la Sarata.

Imediat comitetul a lansat un apel în oraș, cerând ca fie-care să doneze pentru a putea reclădi atenansele arse de care cimitirul nu s'a putut lipsi.

Luni 24 Septembrie 1901 s'a pus prima piatră la noua clădire a cimitirului, invitându-se obștea prin un apel ce soc. a lansat. Rabin Chaim Löbel ținuse un discurs, după care s'au strâns donațiuni aproape 300 lei, apoi anume comisiuni compuse din membrii soc, au colectat în oraș sume însemnate. Lucrarea a și început sub privigherea membrilor I. Abramovici și Iosel Kaufman. Autorizația și planul clădirii sunt pe numele meu :

Autorisația Primăriei dată D-lui Iosel Kaufman pentru clădirea atenanșelor necesare pe cimitirul israelit de la Sarata :

R O M Â N I A

(timbru 25 lei)

Primăria Urbei Piatra

Jud. Neamț

După cererea prezentată acestui oficiu prin petițiunea înregistrată la No. 9395 din 11 Dec. 1901 se autoriză D-lui Iosel Kaufman, a construi o casă din material arzător și acoperită cu tablă, la cimitirul Israelit din localitate. Lucrările se vor executa conform planului anexat și vizat de noi în modul următor :

Casa va avea temelia de piatră lucrată cu mortar de var hidraulic și se va așeza pe pământ sănătos. Pereții vor fi de lemn compunându se din tâlpi de stejar așezate pe soclu și încheiate la capete cu amnari și traverse asemenea de stejar. Între dânsese se va face îngrăditura pereților compusă din dlapi așezați unul lângă altul, care se vor îmbrăca pe ambele fețe cu șipci. Pereții se vor lipi cu lut amestecat cu var și păr, tencuindu-se în urmă cu mortar de var gras. Șarpanla acoperișului se va construi în mod solid având astereala de scânduri de 2.05 ctm. grosime, peste care se va bate tabla de fer „Bismark”, vopsită pe ambele fețe cu minium de plumb La strășina se vor așeza ighiaburi și burlane de scurgere prelungite până în fața terenului.

Pe acoperiș se va face o lucarnă sau moblon de 0.60/0.80 ctm, pentru a înlesni eșirea afară din pod. Coșurile casei se vor face din cărămidă și se vor ridica 1 m. deasupra acoperișului : ele se vor tencui în pod cu var gras roșindu-se în exterior cu ciment.

Primar, N. N, Abu

Secretar, Gh. Covrig

No. 4025

1902 Iunie 28

(L. S.)

Clădirea este compusă din un mare salon mortuar, o casă mortuară (morgă), 1 cameră pentru rector și 2 odăi pentru păzitor și gropar. În total costă aproape 6000 lei. În fața clădirilor este o mică grădiniță cu flori împrejmuit cu un gardișor făcut în formă de zig-zag.

Din inițiativa mea.

În anul 1900 membrii soc. sacre și anume *Ilic Berman, Iosef Kaufman, Leopold Berman, Iancu Abramovici și Beris Zimond*, în calitate de membrii Comitetului Cimitirului Comunității Israelite, am răscumpărat de la oncr Primăria, locală cu Act No. 544 bezmenul vechiului Cimitir Evreesc de sub dealul Petricica, în mărime de 85 stângeni fața și 70 stângeni lungimea, înscris în cadastrul Primăriei la No. 678 cu numele „Cimitirul Evreesc”.

Această răscumpărare s'a aprobat de Consiliul Comunal. Actul răscumpărării s'a făcut la 15 Iunie 1900 sub No. 2825 și s'a transcris de oncr Tribunal Neamț sub No. 369 Iunie 16 zile 1900, trecut fiind în registrul de trasacțiune al acestui Tribunal la No. 234 pagina 65, vol. II pe anul 1900 Iunie în 16 zile.

Iată copia actului de răscumpărarea bezmenului vechiului Cimitir :

R O M Â N I A

Primăria Urbei Piatra Județului Neamț

No. 544

Noi Primăria Comunei Urbei Peatra, având în vedere cererea înregistrată la No. 2504 din 6 ale lunii April, anul 1900, ce mi s'a prezentat de D-nii *Ilic Berman, Iosef Kaufman Leopold Berman, I. Abramovici și Beris Zimond* în calitate de membrii Comitetului Cimitirului Comunității Israelite, prin care au cerut răscumpărarea de besmân a Cimitirului Evreiesc de sub Petricică, în mărime de 85 optzeci cinci stângeni față și 70 șaptezeci stângeni lungimea, scris în cadastrul acestei comuni la No. 678 pe numele „Cimitirul Evreesc” după măsurătorile arătate mai jos.

În vederea votului consiliului Comunal în ședința de la 2 Mai corent și în virtutea legii din 17 Martie 1870, votată de corpurile legitimoare și publicată în Monitorul Oficial No. 60 din acel an.

Având în vedere clasificarea făcută de Consiliul Comunal prin decizia dată în anul 1889 și pe temeiul recepției No. 312 din 12 ale lunii Mai, anul 1900, ce se anexează la acest act, liberată de D-l Casier al acestei comuni, pentru încasarea sumei de lei 151, una sută cinci zeci și unu, bani 35 trei zeci și cinci, prețul răscumpărării bezmenului pe timp de 4 ani adică prin plată de patru ori a bezmenului anual, plus 30 treizeci la sută pentru răscumpărare în termen conform legii și a deciziei arătate mai sus, fiind clasat de categoria a cincia, prin urmare, conform art. 3 litera E din citata lege.

Liberam D-lor: *Ilic Berman, Iosef Kaufman, Leopold Berman, I. Abramovici și Beris Zimond*, în calitate de membrii Comitetului Cimitirului Comunității Israelite acest act de răscumpărare al dreptului de embaic pentru sus arătatul loc situat în strada Sub Petricica, în mărime de 85 optzeci cinci stângeni lungimea către muntele Petricica, care loc actualmente se megeșește pe de la deal cu moșia comunei și pe de la vale cu D-l Dimitrie C. Corbu, cum se prevede în memoriul besmărilor, format după cadastrul al II-lea a măsurătorii din 1869.

Pentru exactitatea întinderii, a stăpânirii și a vecinătății acestui loc Primăria nu și ea nici o obligă sau răspundere, rămânând cu totul în sarcina proprietarului răscumpărării, care prin aceasta nu câștigă alte drepturi decât acelea ce le-a posedat și mai înainte, rămânând supus la toate dispozițiunile legelor Țării și a regulamentelor Comunei existente și viitoare.

În vederea și în condițiunile expuse, Noi Primăria Comunei urbei Piatra declarăm prin acest act cel dăm D-lor *Ilic Berman, Iosef Kaufman Leopold Berman, I. Abramovici și Beris Zimond* că în viitor locul arătat mai sus, rămân neșupus la plata de besmân, fiind răscumpărat, fără însă ca prin aceasta să dobândească vreun drept contra celor de al treilea, care nu l'a avut și nu l'a putut avea nici mai

înainte de răscumpărare, și prin urmare comuna rămâne dispensată de ori ce obligă pentru trecut și viitor.

Făcut astăzi în 15 ale lunii Iunie 1900 în Piatra.

Primar, C. V. ANDRIEȘ,

No. 2825

(L. S.)

Iscălit L. Berman, Josef Kaufman, Ițic Berman, I. Abramovici și Beriș Zimond.

Proces Verbal

Anul 1900 luna Iunie 16 zile orașul Piatra.

În pretorial Tribunalului Județului Neamț și înaintea noastră C. Alevera, Președinte, asistat fiind de D-l V. I. Mihailescu, adjutor de grefă, s'au prezentat D-lor C. V. Andrieș, Primarul Urbei Piatra și Ițic Berman, Josef Kaufman, Leopold Berman, I. Abramovici și Beriș Zimond, în calitate de membrii comunității cimitirului Evreesc din Urba Piatra, toți cunoscuți personal de noi, cerând prin petiția reg. la No. 8269 autentificarea prezentului act de rescumpărare, format în două exemplare identice, din care unul scris pe timbru de cinci lei și iscălit de părți iar cellalt pe timbru de 50 bani nesubscris și cetindu-se de către noi acest act, din cuvânt în cuvânt, în fața și auzul părților, la întrebările puse de noi ne-au declarat că cele conținute în el sunt cu conștințământul D-lor și că iscăliturile sunt proprii ale D-lor, după care părțile au iscălit în prezența noastră și exemplarul prezentat nesubscris ce urmează a se reține la dosar și apoi am vizat ambele exemplare pentru neschimbare.

Noi luând act de declaratiunile părților. În virtutea Art. 1171 c. civ., 8 și urm. legea aut. Dăm autenticitate legală prezentului act. Se constată că la cererea de autentificare s'a anexat și anulat un timbru de 5 lei.

Președinte C. Alevera,

p. Grefier V. I. Mihailescu

No. 369. — 1900 Iunie 16 (L. S.)

TRIBUNALUL JUDEȚULUI NEAMȚ

Având în vedere cererea făcută de D-lor C. V. Andrieș, Primarul Urbei Piatra și Ițic Berman, Josef Kaufman, Leopold Berman, I. Abramovici și Beriș Zimond, prin petiția reg. la No. 8270 de a se transcrie actul prin care acești din urmă rescumpără dela Primăria Piatra de bezmân, cimitirul Evreiesc de sub Petricica.

Având în vedere că actul este autentic și taxa de înregistrare s'a solvit sub recipisa No. 2010 în sumă de 3 lei 5 bani.

Conform Art. 722 Pr. civ. Tribunalul ordonă transcrierea acestui act de rescumpărare în registrului respectiv al Tribunalului.

Dat astăzi 16 Iunie 1900.

Președ. C. Alevera

Grefier V. Mihailescu (L. S.)

Acest act s'a trecut în registrul de transacțiuni al Tribunalului Neamț la No. 234 pag. 65, vol II, pe anul 1900 Iunie 16 zile.

Grefier Mihailescu.

No. 1419. (L. S.)

Incasat lei 3 bani 05 sub recipisa No. 2010, taxa de înregistrare după Art. 45 al. 2 din lege. 1900 Iunie 15.

Administrator Ciornei

Șeful secției L. Lazariu (L. S.)

În anul 1901 societatea sacră, a lansat un apel intitulat "Kol Koire", unde arată că bântuie în oraș epidemia, din care cauză mor mai cu seamă copii deci a numit o comisie de 6 persoane și anume d-nii: Nute Feinstein, Aizic Grünfeld, Vexel Chalkis, Leib Berman, Ițic Steinteld și Beniamin Șnilcoici, care au strâns dela enoriași ofrande (pildieu neteș), care bani se vor împărți săracilor.

Tot în acest an mai lansează un apel tot în indish, în care înștiințează obștea evreiască că au ars căldirile noului

cimitir delat Sarata și roagă ca fie care să contribuie pentru a ridica la loc alte clădiri strict necesare.

În anul 1903 tot prin inițiativa mea societatea sacră sau mai bine zis membrii comitetului cimitirilor Culturii Israelit de aci, în numele comunității, a făcut cerere către Onor Minister Cultelor și Instrucțiunii Publice ca să cedeze 6 hectare loc vecin cu cimitirul Israelit delat Sarata, deoarece cimitirul actual este ocupat cu morți în-humați, nemai având alt loc de îngropare și în vedere că alătura cu cimitirul o upat Statul are loc viran și conform Art. 5 din legea cimitirilor din 1864, Statul atunci nu ne-a dat nici un loc pentru cimitir conform Art. 5, căci terenul cimitirului ocupat cel avem l am cumpărat delat Onor Primăria Piatra, (în¹⁾ schimb ce Co-munitatea a avut 400 stânjeni, cumpărați delat Ana Balș Lăfescu, fosta proprietară a acelui loc), deci cere a-i se admite cedarea locului solicitat.

Iată copia supliciei către Onor Minister :

Piatra-N., 1903 Iulie 29

Domnule Ministru,

Subsemnații membri comitetului cimitirului culturii Israelit din orașul Piatra, județul Neamțu, cu cel mai profund respect vă supunem cunoștinței că, cimitirul nostru situat la marginea orașului a devenit insuficient, deoarece după us și descripțiunile religioase mosaicice nu să pot desgrota cadavrele și a se pune în loc altele.

În vedere deci că alătura cu acest cimitir este un loc viran pe moșia Sarata Mănăstirei Bistrița proprietatea a Statului, ne permitem față cu dispozițiunile art. 5 din legea cimitirilor din anul 1864, a vă ruga să bine-voiți a interveni de a se ceda gratuit 6 hectare teren pentru cimitirul scop, cu atât mai mult că Statul la aplicarea legii în 1864 nu ne-a dat nouă loc pentru cimitir conform menționatului articol, căci terenul cimitirului actual care aproape e plin cu cadavre, este cumpărat de noi delat Primăria Urbei Piatra.

¹⁾ Primăria Piatra Dosar relativ ia schimb de teren din anul 1883.

Sperăm că justa și legala noastră cerere va fi satisfăcută cât mai curând posibil, căci peste puțin timp după cum am arătat nu o să avem unde îngropa morții.

În ce privește pretențiunea ce ar avea arendașul moșiei, luăm asupra noastră a-i satisface pretențiunea.

Tot odată vă rugăm ca cedarea acestui teren să se facă cât mai urgent posibil, ca să luăm măsuri de împrejurarea lui.

Primiți vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Comitetul Cimitirului Culturii Israelit din Orașul Piatra-N.

Domniei-Sale

D-lui Ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice

Cererea către Ministerul Cultelor a făcut efect, predân-se afacerea onor Minister Agriculturilor etc., care a admis în parte a se da 2 hectare loc, pentru mărirea cimitirului Israelit de la Sarata.

Ministerul Agriculturii etc., prin ordinul către regiunea a II a silvică pentru predarea terenului. No. ordinului 28784 din 11 Mai 1904.

Tot acel Minister către onor Prefectura Neamț ordin No. 28785/904 Mai 11 zile.

Prefectura Neamț către Poliția Piatra, ordonă cu No. 3050 din 12 Mai 1904.

Poliția Piatra-N., către Comisia II-a prin ordinul No. 7591 din 14 Mai 1904 a se preda Comunității Israelite 2 hectare teren pentru mărirea Cimitirului Israelit local.

Iată unele din copile acelor ordine :

Dosar No. 62/904

Copie după ordinul D-lui Ministru Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor No. 28785 din 11 Mai 1904 înreg. la No. 6796 adresat Prefectului Jud. Neamț.

Domnul Prefect,

Avem onoare a va ruga să bine vojiți a dispune să se pue în vedere Comunității Israelite din orașul Piatra Neamț că, Ministerul a aprobat cedarea unei suprafețe de 2 hectare teren pentru mărirea Cimitirului Israelit din localitate, și că tot acum sa dat ordin Regiunii II-a Silvică să dea în primire Comunității, terenul în chestiune.
Primiți ect.

(ss) *Ministru, C. STOICESCU,*

p. Director (ss) *C. N. TELEGA,*

Copie după ordin Prefecturii Neamț No. 3050 din 12 Mai 1904 către Poliția Piatra.

Puneți în vedere Comunității Israelite a Cimitirului din acest oraș că după cum mi-a comunicat D-l Ministru industriei, Comerțului și Domeniilor prin ordinul No. 28785 au aprobat cedarea unei suprafețe de 2 hectare teren pentru mărirea Cimitirului Israelit din localitate și că tot acum au dat ordin regiunii II Silvică, să dea în primire Comunității terenul în chestiune.

(ss) *Indiscutabil*

În anul 1904 societatea sacră înștiințează obștea Israelită locală că onor guvern a pus la dispoziție Comunității 20.000 m. pătrați loc alăturarea lângă locul ce posedă că atare, deci roagă pe toți enoriașii a veni și a asista la ceremonia religioasă a înnoirii acestui loc care s'a anexat la locul cimitirului, împreună cu gard.

Aceasta s'a săvârșit în ziua de 26 Elul anul 5664, (1904), fiind multă lume și onor. Rabinul Comunității. Cu această ocazie s'au strâns banii în folosul săracilor.

În anul 1909 soc. sacră primește din partea Ministerului Industriei și Comerțului următoarea adresă :

MINISTERUL INDUSTRIEI ȘI COMERȚULUI

Serviciul Statistic

No. 27216, 28 Noiembrie 1909.

La răspuns să se arate acest număr.

Domnul Președinte,

Urmând să dăm la iveală o statistică asupra societăților de ajutor reciproc din comunele urbane, societăți de o deosebită însemnătate ca instituțiuni de prevedere, vă rugăm să bine-vojiți a ne trimite :

1) Statutul și regulamentele societății D-voastră.
2). Toate dările de seamă, dacă sunt lipărite, și un memoriu alcătuit de Dvs. asupra mersului societății până la sfârșitul anului 1909.

Am fi bucuroși dacă în acel memoriu a-ți bine-voi să arătați greutățile prin care a trecut și trece societatea Dvs.

Vă rugăm în același timp a complecta și înapoia alăturatul chestionar cu științele cerute acolo.

Primiți vă rugăm, Domnule Președinte, asigurarea considerațiunii noastre.

Ministru, G. D. Creanga.

Șeful Serviciului, I. Răducanu.

Onor. Societății de ajutor reciproc Sacră
pentru Immormântări din Comuna Piatra-N.
JUDEȚUL NEAMȚ

In anul 1912 d-l Iosef Natfalisson presed. Soc. Sacră primește invitare a asista la 31 Aniversare a încoronării M. S. Regele Carol I, lată copia :

REGATUL ROMÂNIEI

1912 Luna Mai în 7 zile

Prefectura Județului Neamțu

Secțiunea Administrativă

No. 2711

Domnule Președinte,

In ziua de 10 Mai a. c. **ză 31 aniversare a încoronării Majestății Sale Regelui Carol I^o**, urmând a se oficia un Te-Deum în biserica Catedrală din acest oraș la orele 10 jum., am onoare a vă trimite un exemplar program, rugându vă să bine voji a asista în citata zi la serbare dîmpreună cu...

Preșef, Leon Bogdan

Director. Th. Ivașcu

Domniei-Sale

D-lui I. Natfalisohn președinte soc. sacre.

LOCO

In anul 1902 s'a așezat o piatră comemorativă (din banii membrilor) unde arată lucrările săvârșite de soc. Sacră până atunci și numele tuturor membrilor societății.

Lată traducerea ce cuprinde acea piatră :

Spre eternă amintire !

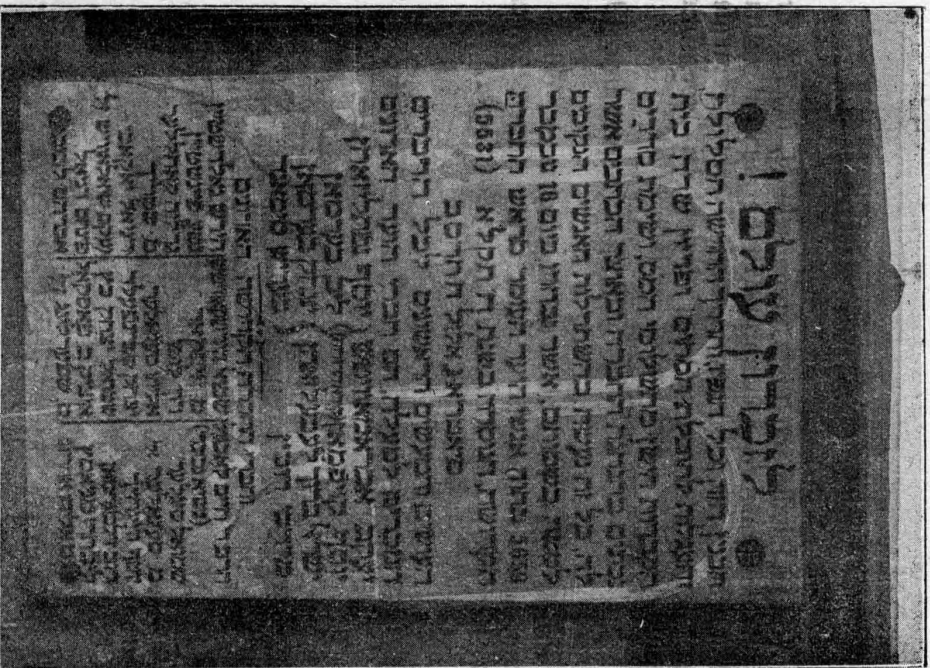
Această clădire cu toate atenanșele ei, facerea drumului nou, carelor funebre, rescumpărarea bezmenului vechiului cimitir, introducerea unei administrații și arhive regulate se datorește persoanelor jos arătate ; aleși în 16 Noembrie 1898 ca comitet al societății sacre, fondată 1770

Piatra-N. Septembrie 1902

Primii inițiatori și lucrători la efectuarea celor sus amintite, sunt membrii din comitet D-ni : *Iancu Abramovici, Leop. Berman, Iosef Kaufman, S. B. Lövelsohn.*

Membrii soc. Sacre D-nii :

Rabin Chaim Löbel	Pine Daniel
Ios. Natfalisson	Smil Ilic Katz
M. Ipcar	Ghedale Koller
Daniel Iacobi	Ilic Steinfeld
Nute Feinștein	Herș Goldștein
Ios. Veinrauch	Dr. Lupu
M. Strich	M. Rubin
Abr. Lewov	Beriș Zimond
Bercu Silberman	Ilic Pascal
Smiel Herșcovici	Elias Segaler
Șmiel Sigler	M. Ele Esrig
M. Segaler	M. Șperling
Ilic Berman	Iancu Șoliovici
Leiba Charas Nemțan	

Piatra Comemorativă

În anul 1913 Președintele soc. Sacre *Iosef Natlison* primește adresa (scrisoare de chemare) No. 34 din partea ofiterului Topografic precum invitarea (citație) onor Tribunal Neamț No. 24320 din 8 Iulie 1913 spre a asista la măsurătoarea Cimitirului de către Inspectorul Agricol al județului Neamț.

Iată și copile lor :

București 2/IV 1913

Scrisoare de Chemare

No. 34

Domnului Președinte al Soc. Sacre

Proprietar al Cimitirului Evreesc Județul Neamț

Comuna Doamna

Județul Neamț

În conformitate cu art. 3, 4 și 5 din *Regulamentul Special* pentru *Măsurătoarea și Hotărânicia Islazurilor Comunale*, publicat în „Monitorul Oficial” No. 267, dela 28 Februarie 1909, sunteți rugați a vă prezenta, în persoană sau prin mandatar, în ziua de 9 (nouă) Aprilie 1913 la fața locului și în localul primăriei Com. Doamna pentru a asista în calitate de vecini la *măsurătoarea și hotărânicia Islazului Comunal* al Satului Sarata, Comuna Doamna, Județul Neamț, oferit de Stat din moșia Doamna Varatec operațiune care se va executa în acea zi.

Prezența D-voastră sau a *mandatarului* D-voastră este necesară spre a ne da lămuriri asupra hotarelor vecine cu islazul.

Vă rog, să bine-voiți a cunoaște că, în caz de neprezentare a D-voastră sau a mandatului D-voastră, operațiunea se va executa în lipsă conform art. 2 din Regulament. Primiți vă rog, Domnule, asigurarea distinsei mele considerățunii.

OFITER-TOPOGRAF

Capitan IOANID

Dela Serv. Geogr. al Arm.

București, str. Știrbei Vodă

No. 83

Noiă.—D-ru Notar al Comunei este obligat conform art. 8 aliniatul c din Regulamentul de măsurătoare și hotărnicie să aducă prezenta chemare la cunoștința Obștei razeșilor (moșenilor) sau locuitorilor delimitați la 1864, 1879 etc. pînă baltare de tobă și încheie de Proces-Verbal.

Romania

Președintele Tribunalului

Județului Neamț

No. 24320

1913 Luna Iulie 8

Comunității Israelite din Piatra-N.

Proprietara Cimitirului Evreiesc

În conformitatea art. 8 din regulamentul special pentru măsurătoarea și hotărnicia islazurilor comunale am onoare a vă face cunoscut că Domnul Inspector agricol al județului Neamț cu adresa No. 252 din 27 Iunie anul curent 1913 a

depus la acest tribunal cinci exemplare planul și hotărnicia islazului comunal al satului Sarata, din comuna Doamna, acest județ oferit de către Stat din moșia Sarata-Varatic proprietate a Statului, rugându vă să bine-voiți a vă prezenta în camera Tribunalului spre a studia și lua cunoștință de lucrările depuse.

Președinte, (nediscitrabil)

Grefier, G. ILAZARIU,

Comunității Israelite din Piatra-N.

proprietara Cimitirului Evreiesc

În anul 1913 arzând cu desăvârșire casele din vechiul cimitir (Hegdeșu) deci în anul 1914 repositat președinte al soc. Sacre a obținut de la onor Primăria locală, Autorisația No. 6131 din 13 Noembrie 1914, făcând alte clădiri bune și spațioase, din fondul societății.

Iată copia autorisației :

R O M Â N I A

PRIMĂRIA ORAȘULUI PIATRA-NEAMȚU

Autorizațiune

După cererea prezentată acestui oficiu prin petițiunea înregistrată la No. 8920/914, să autoriză D-lui Iosef Naf-talizon a face următoarele lucrări din nou la cimitirul Israelit vechiu din strada Petricica.

- 1) O casă compusă din două camere, antret și cameră din material arzător și acoperită cu tablă.
- 2) O șură din material arzător și acoperită cu tablă. și
- 3) O latrină idem cu hazna de zidărie de piatră lucrată cu mortar de var hidraulic și gardurile de împrejmuire.

Lucrările se vor face conform planului vizat și aprobat de noi în modul următor :

Casa va fi prevăzută cu fundațiuni de piatră sau de beton lucrat cu mortar de var hidraulic la adâncime de 1.20 m. În pământ, deasupra soclului de piatră cu o față văzută se vor face pereții de lemn bărnuiți cu dulapi de brad și șipcuiți pe ambele părți, pereții se vor lipi în urmă cu lut amestecat cu var și păr peste care se va aplica un strat de tencuială cu mortar de var gras.

Sarpanta acoperișului se va construi în mod solid din lemn ecurisat de grad deasupra căpriorilor se va bate tabanuri peste care se va aplica învăltoarea de tablă.

Toată lemăria vizibilă va fi fasonată pe fețe și se va vopsi în urmă cu culoare de ulei de trei ori.

Șura va fi prevăzută cu temelii de piatră lucrat cu mortar de var hidraulic, pereții vor fi de lemn căpușiți cu scânduri, iar acoperișul se va construi din aceleași materiale și în același mod ca și acoperișul casei.

Latrina va fi prevăzută cu hazna de piatră lucrată cu mortar de var hidraulic și va avea în fața terenului o gură de golire închisă hermetic cu un capac de fontă, pereții cabinei și acoperișul se va construi din aceleași materiale și în același mod ca și șura.

Toate aceste construcțiuni se vor plasa în curte.

Gardurile de împrejmuire de 2 m. înălțime se va compune din tumurugi de stejar, pazii și scânduri de brad bătute în picioare și rotunzite la capătul de sus.

Gardurile se vor plasa conform actelor de proprietate.

Strada „Petricica” este de categoria a II-a.

Primar, D. Hogeaa.

Secretar, G. I. Lazarin

6131, 13 Noembrie 1914.

În anul 1914 Comitetul Epitropiei Israelite de aci prin adresa No. 71 din 15 Octombrie 1914 către d. Iosef Nafalisoan președintele soc. Sacre: „Chevra-Kedoscha” roagă că de oarece au murit unii din Comitetul societății, să coopereze

în locul acelor pe membrii Epitropiei și anume pe d. Solomon Drimer și Meir Schwartz.
Iată copia acelei Adrese :

ROMANIA

1914 Octombrie 15.

Comitetul Epitrop. Israelite

PATRA-N.

No. 71

Domnule Președinte

Statutele Epitropiei Comunității dictându-ne a fi reprezentăți la toate instituțiunile de binefacere și administrarea aerei pendință de populațiunea israelită din acest oraș, mai cu seamă acumă când Comitetul Dv. în urma morței unor membrii din Comitet, aceeași rămânând astfel descompletat, vă rugăm să bine-voiți a coopăra doi membrii din comitetul nostru.

În acest scop vă recomandăm pe D-nii Solomon Drimer și Maier Schwartz căroră vă rugăm să bine voiți a adresa scrisori de coopătare.

Primii vă rugăm Domnule Președinte asigurarea stimei noastre.

Președinte (nediscifrabil)

Secretar (nediscifrabil)

Domniei-Sale

Domnului Președinte al Soc. Sacră „Chevra Kedoscha”

LOCO

În anul 1916 apare un apel în idisch, unde vorbește de dispotismul soc. sacre : „Chevra Kedoscha“. Invită obștea Israelită pentru ziua de 29 Martie acel an, la alegerea unui Comitet de inițiativă, care va regula întreaga afacere.

Tot în acel an luna Marte, așa zisul comitet de inițiativă (recte Epitropia Comunității) invită pe enoriași de-a veni în ziua de 29 Martie acel an în localul școlii israelite de la Șipote, pentru alegerea și conexarea la Epitropia Comunității și alegerea Comitetului soc. Sacre. Iată copia :

Epitropia Comunității Israelite Piatra-N.

Stimate Domn,

Comitetul de inițiativă pentru conecșarea Societății „Sacra“ la Comunitatea Israelită, cu acceptul onor. președintelui comunității, cu onoare vă invită a asista în calitate de membru la Biroul de alegere care va avea loc astăzi 29 Martie a. c. ora 3 p. m. în localul Școlii Israelito-Română din str. Șipotelor.

Piatra N. Martie 1915

Comitetul de Inițiativă

D-sale

Domnului Leon Manașcu

LOCO

Comitetul soc. Sacra „Chevra-Kedoscha“ (1905)

Ițic Berman	Leib Haras	Ițic Steinfeld	Iosef Kauffman
Berîș Zimond	Nută Feinștein	Iosef Naftalisojn	Marcu Rubin
			Leopold Bermann

Tot în anul 1916 începe lupta contra fostului comitet, care era sub presidenția repositatului Iosef Naftalison. Comitetul de inițiativă face convocarea în localul școlii Israelite de la șipote, pentru seara de 24 April 1916 când adunarea sub presidenția Dr. Ștein au ales următorul comitet al soc. sacre din acest oraș și anume: *Marco Semo, Sig. Herșcovici, Dr. Lupu Aureliu, Iulius Agatștein, C. A. Renert, Beris Zimond, Idel Haffner, Solomon Drimer, Moses Cahane, Froim Sutrin, Itic M. Segal, Dav. Davidovici, M. Friedman, Iosef Kaufman și Ghedale Leizersohn.* Iată în copie acest Proces Verbal:

PROCES-VERBAL

No. 1

Anul 1916 Luna Aprilie 24

Întreunindu-ne astăzi, în urma unui apel al enoriașilor acestui oraș, sub presidenția D-lui Dr. Ștein, am ales următorul comitet al societății sacre din acest oraș și anume:

1. Marcu Semo	8. Solomon Drimer
2. Sigmund Herșcovici	9. Moise Cahane
3. Dr. Lupu Aureliu	10. Froim Sutrin
4. Iulius Agatștein	11. Itic M. Segal
5. C. A. Renert	12. D. Davidovici
6. Beris Zimond	13. Meir Friedman
7. Idel Haffner	14. Iosef Kaufman
	15. Ghed. Leizersohn

pe timp de un an cu începere de astăzi.

Drept care s'a încheiat prezentul Proces Verbal semnat de noi toți enoriașii orașului Piatra-N.

Președintele: alegeți,

Dr Ștain

Urmează câteva sute de iscălituri.

Iată și copia adresei adresată d. *Iosef Naftalison*, din partea d. *Sig. Herșcovici*, președintele soc. sacre „Chewra-Kedoscha”:

Piatra-N. 6 Maiu 1916

Onor

Domnule Iosef Naftalison

LOCO

Subsemnatul Sigmund Herșcovici, în calitate de președinte al societății sacre „Chewra-Kedoscha” am onoarea a vă ruga, să bine voii, ca cel mai târziu până la 15 Maiu a. c. să ne puneți la dispoziție: toate compturile, pinkesul, Archiva, inventarul și soldul de bani de care dispune societatea „Chewra-Kedoscha” pentru a ne pune în curent cu administrația acestei societăți.

Primiți vă rog deosebita mea stimă.

Președinte, *Sigmund Herșcovici*

Secretar de ședință, *D. Davidovici*

În luna Mai începe o luptă aprigă pe această temă mai multe persoane de vază umblă prin oraș cu cereri subscriind sute de enoriași, care recunosc ca președinte al soc. sacre: „Chewra-Kedoscha” numai pe vechiul președinte *Iosef Naftalison*. Iată în copie una din aceste:

Declarație

Subsemnatii Israeliti din acest oraș Piatra recunoaștem ca Președintele al Societății Sacre din acest oraș nu-mai pe vechiul Președinte D-l Iosef Naftalison care are o vechime de 19 ani în acest serviciu sacru având cele mai umane și frumoașe calități ridicând prestigiul acestei sfinte instituții așa că nu recunoaștem pe o altă alegere nelegală și contra cerințelor rituale al acestei sfinte instituții și rugăm pe D-l Naftalison a rămâne înainte în funcțiunea de Președinte al Societății Sacre.

Urmează mai multe sute iscălituri.

8 Mai 1916

În anul 1917 apare un apel în idisch, contra comitetului de inițiativă care vor să răpească soc. Sacră ca o vacă ca s'o mulgă...

Pe de altă parte repos. *Josef Naftalisohn* în calitate de președinte al soc. sacre "Chevra-Kedoscha" lansează un fel de scrisoare "*Către frații Evrei*" în care arată reaua administrație a Epitropiei Comunității Israelite locale. Iată în copie acea scrisoare:

Către Frații Evrei

Căți-va Domni s'au constituit de la sine însuși într-o societate numindu-se „Comitet de Societate Sacră” fără a face măcar parte din această Societate și fără a fi aleși de cine va, călcând astfel în picioare Statutele acestei Societăți care există în localitate din anul 1770 deci de 148 ani. În tot cursul existenței acestei Societăți nimeni n'a îndrăznit s'o prolanze, amestecându-se fără drept în administrația ei, după cum fac astăzi acești Domni care vor să înlocuiască vechiul și adevăratul Comitet al societății, prin unul nou format de dâșii, sub motiv că Societatea Sacră are nevoie de oameni culți, moderni și activi.

Despre gradul de cultură și modernitatea acestor Domni las lumea să judece, numele lor este cunoscut și ori cine-i cunoaște, asfel eă numai este nevoie de nici un comentariu.

Cât despre activitatea lor, putem foarte bine să ne dăm seamă uitându-ne la modul cum ei administrează Epitropia Comunității Israelite căci mai toți acești Domni fac parte și din Epitropia Comunității Israelite. În realitate ei nu sunt membrii aleși ai Comunității ci sunt pur și simplu adoptați de Președintele Comunității ca oameni ai D-sale în lipsa adevăraților membrii cari s'au retras neputând suferi modul de administrare al Comunității nici absolutismul căci face ceia ce vrea fără a lua în seamă cerințele și nevoile populației.

Iată o slabă descriere a relei stări de lucruri cauzate de proasta administrație a acestor Domni:

Aziul de bătrâni. Această instituție are venituri proprii testate de oameni de caritate și cu toate că gazele actualizante de cât 8 oameni căci cetații au murit de mizerie și frig, este într'o stare deplorabilă; acești căți-va cari au mai rămas trăesc în mizerie n'au ce mânca și dacă nu se vor lua grabnice măsuri vor suferi soarta celorlalți.

Cu toate că Comunitatea are zahăr și percepe taxe enorme pe zahăr, bătrânilor internați în azil nu se dă nimic.

Gabela carnei. este administrată în regie fără control și carnea cușeră în loc de 5 lei costă 8 lei, deci o diferență enormă de 3 lei la Kgr. Această speculă neome-noasă apasă mult asupra populației evrești și care e în contradicție cu perceptele noastre care prevăd ca să nu se îngreueze exercitarea prescripțiilor religioase, face ca mulți evrei să nu întrebunzeze carne cușeră. Deci prin aceste taxe extraordinar de mar iEpitropii Comunității nu lovesc numai în populație ci și în religia noastră.

Lemnele. Suntem în toiul unei ierni grele și Epitropia Comunității n'a împărțit lemne săracilor cari îngheață de frig. Deși fondurile erau îndestulătoare totuși ei nu s'au îngrijit de a pregăti la timp lemnele atât de necesare populației sărace.

Toate taxele pe care Comunitatea le percepe au un singur scop: ajutarea săracilor cu bani, alimente și lemne și nu formarea de depozite de bani care să stea și să se rotunjească sau să slăbească încontinuu.

Faptul că n'au pregătit la timp lemnele necesare să racilor constituie o crimă care trebuie să le îngreueze conștiința.

Îmbrăcarea copiilor săraci. Sunt 4 ani de când D niu Josef Veinrauch și Josef Naftalisohn au reușit să strângă fonduri din donațiuni și să îmbrace peste 230 copii săraci. De atunci însărcinarea îmbrăcării copiilor săraci a fost luată de către Epitropia Comunității care în arest

scop a străns încontinuu fonduri; numai Societatea Sacră prin președintele ei Naftalison a dat în mai multe rânduri peste 3500 lei. Nici odată în acest lung interval Comunitatea nu s'a îngrijit de îmbrăcarea copiilor săraci lăsându-i să sufere asprimea iernei cu toate că fondurile erau suficiente și stăteau fără nici un scop. Și aceasta constituie o crimă de care membrii Comunității sunt responsabil și prin care dovedesc micimea lor sufletească.

Spitalul Această instituție are venituri proprii, e al treilea an de când nu mai funcționează, e adevărat că a fost ocupat și întrebuințat de armată, dar de când a fost evacuat ar fi putut fi reînființat. Spitalul avea numeroase medicamente, instrumente chirurgicale și era înzestrat cu *Pânzaturi*, rufe etc. astăzi aveau o mare valoare, unde sunt toate acestea?

Baia. Făcând abstracție de chestiunea financiară, de modul de închiriere, de ruina în care se găsește localul băii, lucruri despre care vom reveni, să vorbim acum numai din punctul de vedere religios și igienic.

Parinți noștri sau străduit și au reușit să creeze un local de baie care să corespundă cerințelor noastre religioase și igienice, astfel ca fie care evreu ori cât de sărac ar fi, să poată conform prescripțiilor religioase, frecventa săptămânal baia cu foarte puține cheltuieli. Astăzi localul băii, din cauza relei lor administrații a devenit o întreagă speculă din care cauză populația săracă este pusă în imposibilitate de a frecventa și de a satisface cerințele religioase și igienice..

Baia astăzi nu mai corespunde scopului pentru care a fost înființată.

Școala de pe Prund. Acest local a fost construit din contribuțiile întregii populații evreiești din localitate cu scopul de a răspândi cât mai mult cultura. Astăzi episcopii Comunității, au găsit cu cale să prefacă acest local de cultură într'o velniță de rachu, în această faptă, se oglindește atât de bine modernitate, cultură și activitatea lor.

Administrația. Este iarăși o imagine a modernității și

activității lor. Secretariatul, Comptabilitatea și caseria, verificarea compturilor Gabelei, perceperea și controlul taxelor, fixarea prețurilor alimentelor a cantităților de alimente și a distribuției lor sunt toate date pe mâna unui singur funcționar salariat, astfel că orice mijloc de control este imposibil. În toate aceste fapte în acest mod de administrare se oglindește atât de bine modernitatea, cultura și în special activitatea lor.

Și acești Domni mai vor să ia asupra lor și administrarea «Societății Sacre» care reclamă în altfel de conducători. Ar fi o crimă de a o lăsa pe mâna acestora. În ceace privește acuzațiile ce acești domni aduc comitetului Soc. Sacre. răspundem:

Cimitirul. (Soc. Sacră) a suferit stricăciuni în tot cursul războiului fiind ocupat încontinuu de armată Rusă; acești Domni fără să fie seamă că stricăciunile nu se puteau evita și nici repara din cauza lipsei și enormei scumpete de material, acuză Societatea Sacră de aceste stricăciuni, pe când relele aduse de administrația Comunității Israelite, rele care au putut fi evitate, ei nu le văd, cu toate acestea, noi am reparat nefăcând lux și risipă tot ce era de absolută nevoie; s'au făcut sute de metrii de gard nou, surile, zidurile și locuința intendentului au fost nu de mult reparate.

Vede paiul în ochiul altuia și nu bârna din ochiul său.

IOSEE NAFTALISON

Președinte al „Societății Sacre”

În anul 1917 D-l Albert Abeles în memoria repozanților *Goldina și Elias Segaller* de aci construiește în sala mortuară din cimitirul dela Sarata : un catafalc cu grilaj de lemn.

Iată copia adresei către președ. comunității :

D-l Iosef Natfalisohn Președ. Soc. Sacră va permite montarea catafalcului.

Președintele Comunității.

Solomon Drimmer

Domnule Președinte,

Am onoare a vă face cunoscut, că în memoria decedaților Goldina și Elias Segaller, construim un catafalc înconjurat de un grilaj, în lemn și vă rog să bine-voiți a da autorizație D-lui Arthur Grünberg pentru a-l monta în sala mortuară dela cimitirul evreesc.

Cu toată stima

Albert Abeles

Piatra N. 6 Aprilie 1917.

D-Sale

D-lui Președinte al Comunității Israelite

LOCO

În acest timp mai apare și un fel de apel subscris „*Enoriașii sinagogilor*”. Iată-l în copie :

Iubiți Coreligionari !

Adânc mâhniiți de neorânduile și matrapazăcurile descoperite în ultimul timp pe la diferitele instituțiuni publice evreiești a căror înaltă menire socială este tocmai funcționarea lor regulată și cinstită, credem de cuviință să adresăm fraților din localitate prezentul apel :

Este încă proaspăt în mintea tuturor, scandalul cu Societatea Sacră. Comitetul vechiu acălat și cramponat în fruntea acestei instituțiuni prin drepturi probabil dumnezești, fu înlocuit cu un alt comitet, constituit deasemenea cu dela sine putere, însă cu concursul făcut al reprezentanților Comunității, deveniți și aceștia funcționari inamovibili al acestei oropsite Comunități. Se angajă astfel o luptă între vechiul comitet al Societății Sacre și cel nou sprijinit de Comunitate, ceartă atât de dăunătoare în aceste momente când populația evreiască suferă literalmente de foame.

Și uimiți ne întrebăm : oare aceasta să fie menirea unei comunități în astfel de vremuri critice ? Sunt oare bătrânii noștri îngrijiiți, bolnavii noștri vindecați, copiii noștri orfani îmbrăcați și hrăniți ? După câte știm noi, Comunitatea este *expresivitatea populației vii*, care trăiește și suferă, iar nici de cum a morților, și atunci de ce atâta interes pentru cei morți și atâta dezinteresare pentru cei vii ? De ce oare intervine Comunitatea cu atâta zel și ardoare pentru alegerea de delegați, cari să constituie comitetul nou al Societății Sacre, primind în schimb cu atâta răceală, ba chiar cu absolută indiferență, delegații cari au fost aleși de către fiecare sinagogă cu lăudabilul scop de a ajuta și secunda Comunitatea în greaua sarcină a aprovizionării populației ?

Aprovizionarea constituie azi pentru toată lumea,

problema cea mai grea și pretutindeni au fost numite comisiuni și paracomisiuni, care să se ocupe exclusiv cu această chestiune. Numai Comunitatea noastră, binecuvântată de Dumnezeu cu oameni superiori, nu are nevoie de comisiuni și sprijin. De ce nu s'ar strivi lumea pierzându-și zilele întregeți la singurul ghișeu, dela care un a-totputernic distribuie după bunul său plac bonuri pentru ca să peardă apoi alte săptămâni pe la singurul loc de distribuire a acestor puține alimente.

Frați Evrei! Această stare de lucruri nu poate să mai dăinuască! Vă invităm deci să alegeți din nou câte 2 delegați de fiecare sinagogă, cari delegați fiind într'adevăr expresia reală a voinței populației evrești din localitate, să facă cuvenitele demersuri, intervenind energetic pe lângă Comunitate, spre a prelua pe seama lor greaua sarcină a aprovizionării populației, astfel că acești delegați fiind în număr mai mare, și ocupându-se exclusiv cu chestia a-provizionării, aceasta se va face cu mai multă înlesnire spre binele obștesc.

Enoriașii Sinagogilor,

P. S. Delegații alesi vor avea dreptul de a controla atât gestiunea trecută a Comunității actuale cât și toate afacerile curente.

In anul 1918 Delegații sinagogilor din localitate se întrunesc la 25 Decembrie 1918, care dezaproapă cu totul pretențiunile fostului președinte Iosef Naftalisojn. Iată copia Moșunei :

MOȘUNEA

Delegații sinagogilor din localitate ș. a.

D-nii H. Goldstein și A. Horowitz delegații Sinagogei „Mari”
 „ Carol Nacht și Pinciu Zisu ” „ Templu”
 „ Mendel Rotman și Itic Berman ” „ A. Melamei”
 „ Alter Barai ” „ Chabot”
 „ Chaim Davidovici ” „ Mărăței”
 „ Mayer Seiner ” „ Garibolde”
 „ M. Rozenbaum ” „ Azilului”
 „ Marcu Altar ” „ Ziărilor”
 Întruunți astăzi 25 Decembrie 1918 pentru a ne pronunța în chestiunea conducerii Societății Sacre și auzind explicațiunile date, hotărâm următoarele :

I. La Dezaprobăm cu totul pretențiunile D-lui Iosef Naftalizojn de a se menține cu deasila în fruntea Societății Sacre, și declarăm că aprobăm și recunoaștem cu toții actuala comisiune interimară a acestei Societăți Sacre, care este expresia populației israelite din localitate și care se va conforma Statutului comunității israelite aprobat de Onor. consiliul comunal. Această comisiune va administra Societatea Sacră până la alegerea unui comitet definitiv care va avea loc la timp.

II. a. In acelaș timp, respingem cu totul acuzațiile nedrepte răspândite de către fostul președinte al Soc. Sacre printr'un pamflet contra actualei, conduceri a comunității israelite în frunte cu Președintele ei D-l Solomon Drimmer pentru a cărei abnegație, energie, dezinteresare și activitate depusă în conducerea acestei comunități îi aducem mulțumirile noastre dându-i și deacum înainte în-treaga noastră încredere.

D I Natfalisohn răspunde la aceasta :

Frații Evrei !

Căți va membrii ai comunității israelite, enervati desigur de adevărurile și învinuirile atât de dureroase cari au fost aduse la cunoștința tuturor Evreilor din localitate, au publicat o E) „Mojinne“ prin care în loc ca să se aperse ei, publică un Neadevăr, cum că delegați ar recunoaște noul comitet de Soc. Sacră și ar lăuda comitetul comunității.

Tot ceea ce s'a publicat în acea E) „Mojinne“ nu este decât o minciună îndrăzneală prin care ei vor să orbescă lumea.

Delegații Sinagogilor s'au întrunit în localul comunității fără a ști pentru care scop sunt chemați și abia în ședință s'a propus decidera asupra noiei Soc. Sacre, însă D-nii Delegați, în frunte cu D-I Rozenbaum au avut o atitudine laudabilă cerând ca D I Smit Daniel să reguleze vechiul diferent bănesc al Spitalului Israelit și apoi să se ocupe de Soc. Sacră. în orice caz ar fi decizie fără valoare căci nu comunitate sau delegați sunt în drept a rezolva afacerile Societății Sacre.

În urmă delegații s'au despărțit fără a lua vre-o hotărâre asupra Soc. Sacre și fără a lăuda comitetul comunității.

D-nii Delegații : Carol Nacht, Pincu Zissu, Jlic Berman, Aller Baraf, Marcu Aller și Mendel Rotman au declarat că n'au hotărât și n'au scris nimic din cele publicate în „Mojinne“.

Tot în acea „Mojinne“ mai e scris că actuala comisiune de profanare a Soc. Sacre este expresiunea populației Evreiești.

Rușine ! Evreii din localitate au aspirații înalte și nu acei D-ni sunt expresiunea lor.

Știm și avem documente doveditoare, că actualul comitet fintește distrugerea instituției Soc. Sacre pe care vor s'o ia sub administrația lor, lucru care nu trebuie să se întâmple căci în toată lumea, Soc. Sacră este o instituție independentă de comunitate.

Cine vrea să fie totul, nu este nici cea ce trebuie să fie.

Fraților e datoria D-voastră a respinge pe acești oameni care profanează Soc. Sacră după statut ei nu mai poate face parte nici ca simplu Membru în zisa Societate.

Președint. „Societății Sacre“
Iosef Natfalisohn

lata și copia răspunsului d-lui Iosef Natfalisohn asupra gestuinei D-sale dela 1 Mai 1916—31 Octombrie 1918:

Răspuns D-lui Iosef Natfalisohn asupra gestuinei D-sale

1 Mai 1916 — 31 Octombrie 1918

Publicându-și cu atâta întârziere bilanțurile gestuinei D-sale dela Societatea Sacră, D-nul Natfalisohn găsește un nou prilej de a se rîzboi cu actualul comitet al acestei Societăți, făcând și o sumă de insinuări.

Înainte de a trece la examinarea și critica bilanțurilor, în vom opri un moment asupra acestor insinuări, care trebuie puse în adevărata lor lumină.

D-I Natfalisohn crede a-și îndeplini o datorie arătând că actualii conducători nu corespund misiunii ce au de îndeplinit la Societatea Sacră și-și rezervă să descrie numele și calitățile lor. Să arate însă mai întâi cum a corespuns D-sa acestei misiuni, lăsând Cimitirele într'un hal deplorabil, lipsite de garduri, deschise pângăririi prin accesul liber ce-l aveau acolo porcii și celelalte animale care se plimbau nestingherite. În plus, parte din monumente stricate, casele destinate serviciului divin pustiite, carele funebre demontate, îm-

brăcămintea funebă a oamenilor și cailor, dăruite de familii caritabile, *disparate*.

Corespond deci mai puțini misiunii lor actuali: conducători, cari au început a repara tot ce s'a stricat sub părinteasca oblăduire a D-lui Natfalisohn și nu este cel puțin un act de inconștiență din partea D-sale, când spune că e de datoria fiecărui evreu care respectă Societatea Sacră, administrația de D-sa în modul deplorabil cunoscut, să îndepărteze un comitet, care conștient de sarcina ce-i incumbă s'a pus imediat pe lucru, a împrejmui cimitirile și-și continuă activitatea sa de refacere?

Și nu este o aberație din partea unui om care timp de 2 decenii a cumulat toate funcțiunile la Societatea Sacră, fără a depune nici un fel de activitate, să persiste în a se crampona și a debita calomnii pe socoteala unor persoane, cari dela începutul activității lor s'au arătat conștiente de datoriile lor?

Bilanțurile încheiate de D-sa ni-l arată așa cum a procedat *totdeauna, conducând Societatea Sacră după bunul său plac și fără a da socoteala nimănui.*

Primul Bilanț, dela 1 Mai—31 Decembrie 1916, ca și celelalte două următoare, ne arată specificat natura veniturilor, însă ne indică global și fără nici un fel de detașii o sumă de cheltuieli care se cifrează la mii de lei.

Cerem deci să se publice aceste cheltuieli consistând în Salarii, ajutoare pentru înțunare, binefaceri, reparații, parcelări și diverse, în toate amănuntele lor. Sau poate *cornelul de buzunar în care ținea D-l fost președintele socotelile Societății Sacre, nu era destul de încăpător și nu avea spațiu suficient decât numai pentru încasări?*

Acelaș bilanț ne arată că s'au făcut imprumuturi mici de 200 lei, cerem deci să se arate cine a primit acești bani, căci în bilanțurile următoare nu vedem că ar fi fost reîn-casate.

Al doilea bilanț, dela 1 Ian.—31 Decembrie 1917, notează în cheltuieli 332 lei chiria cancelariei. Oricât ne-am forța memoria pentru a ne reaminti unde a fost această cancelarie a Societății Sacre, nu o vedem decât redusă la un carnet de buzunar, care a existat doar în haina D-lui Naf-

talisohn. Ori pentru aceasta, este excesiv să-și plătească sieși 332 lei.

Tot în acest bilanț vedem că societatea Sacră a cumpărat 5 acțiuni ale Băncii Coloniale în valoare de 120 lei și cu surprindere constatăm că în bilanțul anului următor aceste acțiuni nu mai figurează. *S'au pierdut oare și acestea împreună cu faimosul carnet sau dacă există, să fie scos la iveală, căci altfel riscăm ca peste câțiva ani, să ni se socotească chirie pentru conservarea lor, dacă vor mai exista până atunci.*

În Bilanțul dela 1 Ian.—31 Octombrie 1918, pe lângă salarii, binefaceri, ajutoare, reparații trecute global și fără specificație, vedem că s'a plătit un scriitor și verificator lunar timp de un an cu 225 lei, și lui Fr. Katz pentru contabilitatea pe 1917—1918 și facerea bilanțului pe 1916—17—18 suma de 320 lei. Ori, nu cunoaștem și somăm pe D-l Natfalisohn să ne arate numele scriitorului și verificatorului cărnia i-a plătit 225 lei și totodată cum a putut Fr. Katz internat în timpul războiului să fie tot acolo socotelile Societății Sacre cu sediul în Piatra-N.

În acelaș bilanț găsim trecute ca datorii de încasat: Lei 1000 la Solomon Drimer și Lei 400 la diferite persoane, fără ca acestea să figureze undeva la încasări iar datoria la „diferite persoane“ de Lei 400 fără nici o indicațiune, din care să rezultă cine sunt aceste persoane, dela care Societatea Sacră are de încasat bani.

Mai constatăm cu surprindere că D-l Natfalisohn care a adresat D-lor *Taxatori următoarea notă:*

D-IOR TAXATORI,

Vă fac atent să bine-voiți a lua notă că la rândul No. 24 unde se află înmormântat mama și sora mea în față locul No. 1 și 2 sunt vândute, deci să nu o ocupați.

Rândul No. 28 unde este înmormântat tatăl meu Ihe Natfalisohn în fața locul No. 1 și 2 sunt vândute să nu mai ocupați.

Rândul No. 43 unde se află înmormântat fiul meu Iacob și alătura Aron Leib Haham locul No. 1 este vândut,

Deci în aceste 3 rânduri nu mai sunt locuri de vândut deci veți lua notă că în aceste 3 rânduri să nu mai ocupați nici un loc.

1919 April

ss. Iosef Natfalisohn

Președinte Soc. Sacre

nu da socoteală de banii încasați pentru locurile pe cari le arată ca vândute.

Să ne mai mire acum că D-sa n'a găsit dintre toți *enoriași acestui oraș, nici un om capabil* care să-i facă socotelile și să încheie bilanșurile la timp și a așteptat *inașoria ne-potului D-sale* din internare, în august 1918, căruia numai putea să-i desvăluie acțiunea D-sale dela Societatea Sacră? *Sau a fost de vină vestitul carnet de buzunar, pe care după afirmația unor oameni inițiați, l'a pierdut și a fost nepoae de o bogată imaginație pentru a-l putea reface din memorie?*

Să ne mai mire pro.edarea D-sale, când controlorul cărei contrasemnează darea de seamă, numai servicii de controlor nu este în măsură a face?

Să ne mai mire că D-l Natfalisohn, ex-președintele Societății Sacre *mai îndrăzește să vorbească* în prefața dărei de seamă a D-sale de 3 ani! — de calitățile și idealul altora, când D-sa nu s'a conformat nici odată art. 11 din regul. Statutului Epitropiei Comunității Israelite din localitate, care prevede că: „din 3 în 3 luni, Societatea Sacră va înainta aceluși comitet un Bilanș de venituri și cheltuieli” și a trecut în todeauna peste drepturile Epitropiei *pe când actualul comitet al Soc. Sacre și pregătit Bilanșul trimestrial.*

Cât despre îmbunătățirile făcute de D-sa și păstrarea banului, populația a judecat, din care cauză *a și ales prin delegați, pe actualii conducători*, în urma căruia s'a și început a culege roade mai bune.

Intru cât privește marile îmbunătățiri ce D-l Natfalisohn pregătește o surprindere populațiunei, la cimitir, lăsăm ca scrisoarea D-sale adresată D-lui Casier al Societății Sacre, să vorbească, având următorul conținut:

„D-lui Berl Krieglger sub casier provizor (ce îndrăzneală!) al Soc. Sacre. — Vă fac atent că banii ce ați luat dela def. Aron Rotman și alie sumi ce se află la D-v să le depuneți în mâinele D-lui Moise și Petru Juster, pentru scopul, *când va fi cimitul să se facă un gard betonat*, D-v să nu întrebuințați bani pentru repararea gardurilor, căci aceste se va face din mici venituri, rog luați nota altfel veți fi răspunzător”, lăsăm și aceasta la aprecierea populației, să judece dacă în *actualele împrejurări, se va putea face un gard de beton armat*, care în timpuri normale ar costa **aproape un milion** și până peste 5—6 ani nici nare să fie ciment, dar până atunci crede D-l Natfalisohn osemintele părinților noștri pot să fie rămăruite de porci, cam așa ceva D-sa a făcut în todeauna administrație sub controlul unui controlor de pace și sub secretariatul D-lui Iosef Kaufman care declară, că nici n'au fost registrele în posesiunea D-sale. De casierul Societății de sub administrația D-sale, nici nu exista.

Lăsăm la aprecierea populațiunei evrești toate aceste date și cerem ca D nul Natfalisohn să răspundă la toate chestiunile puse și totodată să depună Comunității Israelite *solatul de lei 17209.65* pe care fără nici un drept îl deține.

Comitetul Societății Sacre

La 29 Noembrie 1918 d. Iosef Natfalisohn convoacă o adunare generală în biroul d-lui Carol Weinberg, pentru regularizarea afacerilor soc. Sacre.

Persoanele invitate au fost D-nii Rabin Ch. L. Löbel, Sigm. Hergscovici, Michel Juster, Moise Juster, A. Renert, C. Renert, M. I. Ipcar, Dr. Lupu, Daniel Jacoby, H. Estrig, S. I. Katz, Carol Weinberg, Ific Berman, Iosef Weinrauch, Moise Katz, Beris Zimand, Ific Steinfeld, Iosef Kaufman, și S. B. Löbelsohn.

La 20 Noembre acelaș an apare un articol în ziarul „Informatorul” local unde arată că s'a ales un nou Comitet al soc. Sacre alcătuit din următoarele persoane: Samuel Daniel, Berel Krieglger, B. Weisman, Nute Schwartz, Aron Ghelbert, David Davidovici, Ichiel Rosenberg, Efr. Sufirin,

Chedale Leizersohn, Idel Müllerad, Moise Kahane, Copel B. Katz, Moise Katz și Rubin Soifer.
Iată acel articol :

Societatea Sacră Israelită

Prinim următoarele :

Evreii pe lângă alte societăți culturale, religioase și filantropice, au și una sacră care avea în grija sa cimitirul și înmormântările conform cu tradiția spiritului iudaic. Cei boagai plăteau pentru ruiele lor decedate, iar cei săraci aveau tot serviciul funebru gratuit. Din venitul societății sacre trebuia întreținut cimitirul, personalul și de făcut mereu îmbunătățiri. De ani de zile, de mulți ani, exista un comitet al societății sacre. Cine este acel comitet nimenia nu știe. Cum a fost întreținut cimitirul, se vede. Totul stricat, putred, fără personal, un car funebru primitiv și mereu cârpit, totul în stare de plâns, niceări nici o îmbunătățire, nici o grije pentru soarta acestei instituțiuni care ajunsese într-o situație lamentabilă.

Totuși de ani de zile bani sau strâns.

Pentru ce sau strâns și unde sunt depuși ? E de la sine înțeles că banii publici urmează să fie depuși. Nimeni nare drept să dejie fonduri cari aparțin unei societăți, afara numai dacă are mandat. În ultimul timp mortalitate în populația izraelită ia proporțiuni îngrijitoare, mulți evrei au început să se desmeticească să vadă atâtea lipsuri și să caute pe conducătorii societății sacre.

Nu că mortalitatea se datorește lor, ferească sfântul, dar oamenii cu credință se cam gândesc și la morți cum se gândesc și la cei vii și văzând halul de decădere a cimitirului a început fie care să se întrebe, din cine este compus veteranul și îmbătrânitul comitet al societății ?

Cine este prezidentul, casierul mai ales casierul, secretarul, contabilul, cenzorul, controlorul, membrii etc. ? Nimenia nu știe. Probabil că întregul comitet zic unii se reduce la o singură persoană. La vremuri noi trebuie

oameni noi, atunci sa format din sânul populațiunii evrești o comisiune interimară cu scopul de a rupe cu trecutul și cu niște obiceiuri invecchite, și a luat asupra ei conducerea societății sacre până la alcătuirea unui comitet definitiv.

Comisiunea se compune din d-nii : *Samuel Daniel, B. Kriegler, B. Weissman, Nută Schwartz, Aron Ghelbert, David Davidovici, Ichel Rosenberg, Efraim Sufrin, Chedale Leizersohn, Idel Müllerad, Moise Kahane, Copel Baruch Katz, Moise Katz și Rubin Soifer.*

Comisiunea aceeași cere vechiului comitet toată gestiunea și socoteală asupra manipulării veniturilor și sumele cari mai există disponibile.

Comisiunea nu va dezarma până când nu va intra în aceeași posesiune pentru că este vorba de niște fonduri publice de cari defindătorii sunt responsabili față de legile țării și de o întreagă populațiune.

B. B.

Imediat a apărut un protest contra alegerii acestui comitet.

Iată în copie acest protest :

PROTEST

Subsemnații protestăm contra constituirii unui nou comitet de „Societate Sacră“, desaproabăm atât modul cum s'a constituit acest prelin comitet, cât și persoanele din care este compus, care prin purtarea lor au profanat o instituție veche fondată din 1770 și care în tot cursul existenței ei a fost respectată.

Declarăm că menținem vechiul comitet al Societății Sacre, cu Președintele Iosef Nafalison care funcționează în mod cinsit de aproape 20 de ani.

Piatra-N., în Ianuarie 1919

Urmează mai multe sute iscăliuri.

În prefața Bilanțului de gestiunea financiară a societății sacre din Piața N., în intervalul de la 7 Oct. 1918 până la 30 Sept. 1919 „Către Coreligionari” zice:

Iubiți Coreligionari,

Cu ocasiunea inchierei Bilanțului financiar a „Societății Sacră” dela 7 Octombrie 1918--30 Septembrie 1919, pe care avem onoare a vi-l prezenta, să ne fie îngăduit a spune câteva cuvinte, arătându-vă starea în care s'a aflat la preluarea administrației, și în care se află astăzi această instituție.

Alarma pe care ați dat-o la timp în contra fostei administrații din cauză că a lăsat această sfântă instituție în părăsire după cum v'ați încredințat înși-vă. *Cimitirile cu desăvârșire desgrădite, Casele și toate atenansle dărăpănate, Carele funebre degradate*, într'un cuvânt Cimitirile erau transformate într'un ocol de vite, etc. și în vederea de a reconstitui această Societate să fie demnă de menirea ei, ați numit delegați ai Sinagogilor locale, imputemicându-i prin mandate subscribe de Dv. (și care se află la dosar) pe 3 ani pentru o bună administrație și refacerea acestei instituții.

Astăzi suntem în stare a vă prezenta Comptul de gestiune financiară a „Soc. Sacră” pe anul 1918—1919 după o muncă titanică pentru reconstituirea următoarelor lucrări și anume:

1) Refacerea gardului dela Cimitirul „Sarata” împreună cu întindere aproximativă de circa. 856 metri liniari cu scânduri și balot (întregul cimitir având o întindere totală de 1110 m. lin.).

2) Facerea din nou a împrejurimii dela Cimitirul vechi 460 metri liniari cu stâpi de stejar și sârmă ghimpată căci acolo nu s'a găsit nici un semn dacă a existat un gard vreo dată fiind la discreția tuturor vecinilor de pe acolo cari au vite, rămători, etc.

3) Casele și toate atenansle dela amândouă cimitire s'au refăcut și reparat.

4) Carele funebre deși necomplete însă sunt în curs de reparare lipsindu-le numai decorul pe care s'a și cumpărat parte din postav, pentru înbrăcămintea Ciocilor, a caiilor, cuvertura și mai e necesar pentru carele funebre, lucrarea și decorarea care se va completa deasemenea as-fel ca această Societate grație puterii ei de muncă a membrilor acestei societăți, își va recăpăta menirea ei și va fi vrednică de numele ei.

5) Pe lângă toate aceste am mai introdus unele îmbunătățiri mărirind salariile Ciocilor, în vederea scumpirei traiului și a lăsa urtăul obicei de mai înainte de cerșetori evitând neplăcerile ce aveau nenorocitele familii ale decedaților cari cădeau ca o plagă pe capul lor, să le plătească bine, iar în caz contrar refuzau ori ce serviciu funebru rămânând la discreția lor, astăzi ei își au leafa regulată lunar, să poată trăi omeneste și nu le este permis, a mai cere de la familiile decedaților, deasemenea am mai introdus, cu ocazia conducerii mortului la loculul de veci, cutia numită „Cutia miielor” sub controlul nostru, destinată ca din aceste sumi să se împartă 10 la sută Ciocilor ca indemnizație, restul servește pentru saraci și bolnavi atingând acelaș scop pe care-l urmărește ori-ce israelit pentru „Zedaka”.

Cu această ocazie avem onoare a vă arăta că din cauza capriciilor fostei administrații nu ni s'a predat nimic deși am insistat în nenumărate rânduri, totuși n'au voit să ne predea *nici un registru*, așa că am fost siliți a depune o muncă colosală și cheltueli pentru a face o *nouă Catalog*: la fața locului, cu care ocazie am descoperit *mari neregularități* din partea fostei administrații, și anume: sunt vre-o 40 *monumente* puse *gresite* pe mormintele căror nu aparțin (osebit se găsește un rând în clasa III-a care numărul mormintelor nu corespund cu registrul decedaților) as-fel anunțând această familiile decedaților, au și început rectificarea lor.

6) Spre a feri pe viitor asemenea erori, am făcut stâpi mici de stejar cu număr, ca până la punerea pietrei monumentale să se pună o inscripție a decedatului.

7) În timpul pelerinajului lunei Elul când familiile decedaților vizitează cimitirul, având necesitate de informațiunile necesare, sau unde se află mormintele rudelor și cunoscuților lor, am instalat în acest scop, un serviciu de informa-

șuni pentru vizitatori evitând neplăcerile cari le au avut până acum umblând toată ziua de colo până colo — fără să poată afla mormântul dorit.

Sumele acordate la saraci pentru cazuri de boală, chiriile lemne etc. și pentru înmormântări nu le specificăm numele lor, dat fiind că ne orientăm după pasajul sfintei scripturi „Matan Baseser”, însă ori cine dorește să controleze Comptul Mlelor, să bine voiască a se presenta ori când la sediul societății și i se pune imediat la dispoziție registrul respectiv. Mai rămâne de făcut, lucru cel mai important, asanarea locurilor mocirloase din Cimitirul Sarata, cu planșajuni și credem ca până în primăvara anului viitor 1920 să se poate executa și această lucrare.

Cu această ocaziune avem onoare a vă mai face cunoscut că avem o deosebită plăcere numărând printre noi pe D-nii Solomon Drimer, Alb. Abeles și Al. Stark ca membrii cooptatori fiind siguri că cu calitățile lor intelectuale vor aduce neprețuite servicii acestei societăți.

Mulțumindu vă pentru încrederea ce ne ați acordat, vă asigurăm că și pe viitor ne vom face datoria care ne incumbă și vă dorim la toți din tot sufletul nostru Ghenar Hasima Tova și Leșana haba beirșulaim,

Ajunul Iom Kipur 5680

3 Octombrie 1919

Președinte SAMUEL DANIEL,

Secretar, BERNHARD WEISSMAN,

Membrii Comitetului societății Sacre Piatra-N.

Sam. Daniel (președ), Moise Kahane (Vic. președ.), Ichiel Rosenberg (taxator), Rubin Soifer (idem), Beril Kriegler (casier), Senior Weisman (controlor) și Bernhard Weisman (secretar).

CONSILIERI

Sol. Drimer (cooptat), Albert Abeles (idem), Al. Stark

(idem), Dr. Ștein, M. L. Abeles, Moissă Catz, Copel B. Catz, Rachmil Zeilig, Ghedale Leizersohn, Idel Millerad, Ițic Abramovici, Herrn. Grinberg, Mendel Rotman, David Davidovici, Meir Schwartz și Iancu Zilberbus.

Administrator și Comptabil David Grinfeld.

Ziarul „Informația” V. No. 244 din 28 Ianuar 1919, sub titlu „Chestia Societății Sacre” și dă ideile a se face alege.

Iată copia :

Chestiunea Societății Sacre

În privința administrării și conducerii acestei societăți s'au făcut polemici prin manifeste dintr'o parte și alta, fără să se ajungă la un rezultat dorit.

Astfel d. Iosef Natfalisohn vechiul președinte al Societății Sacre nu recunoaște pe cei ce s'au instalat fără nici o formă și fără nici un drept și aceștia la rândul lor nu pot cere socoteala vechiului comitet, pentru că n'au o situație legală și clarificată.

Pentru a se putea ajunge la o înțelegere, ar fi să procedeze în felul următor : Să se cheme populația la înscrierea ca membrii în Societatea Sacră așa cum se practică la București și în alte localități. Acei ce vor plăti o taxă de înscriere și vor cotiza regulat, vor avea dreptul să aleagă un comitet, căci nu ori care cetățean are dreptul la vot la Societățile Sacre, ci numai membrii înscrși și cari cotizează. În fața unui asemenea comitet d. Natfalisohn va face o înmănușită dare de seamă și dacă acest comitet legal constituit ar alege un alt Președinte, suntem siguri că cel dintâi care l va recunoaște va fi vechiul președinte.

Comitetul Soc. Sacre prin un apel către „Frații Evreii” din 6 Februar 1919 arată că s'a făcut alegerea legală prin delegații sinagogilor.

La vă copia acestui apel :

Frații Evreii !

Cunoașteți, credem, cu toții halul de plâns în care se găseșc ambele cimitire lipsite de garduri, deschise cu desăvârșire, locuri unde odihnesc oasele părinților și bunicii noștri și care constituie pentru noi toți ce avem mai scump și mai sfânt, sunt pângărite, mormintele călcate în picioare de fel de fel de vite și porci cari se plimbă în lung și lat ne stingherii de nimeni.

Câteva monumente stricate (în cimitirul vechi ^{1/2} din monumente dărătmate) casele destinate serviciului divin pus-tiite și stricate, uși, ferestre bătute cu lălmoeae. Carele funebre demontate, îmbrăcămintele funebre a oamnelor și ca-tilor care au fost dăruite în câte-va rânduri de familii carita-bile, lipsesc cu desăvârșire : toate acestea nu se datoresc decât administrației *condamnabilă a Comitetului "Sacra" vechea aceasta lăsând pe mâna unui singur om toată ave-rea Societății "Sacra"* care nu a purtat nici o grijă acestei sfinte Instituțiuni și astfel ne-a fost dat să asistăm la spec-tacolul cel mai rușinos că banii strănși de atâta timp să fie risipiți cheluiți *fără nici un control*, fără nici un scrupul. Neexistând decât *un singur presedinte* care a îndeplinit și *funcția de Casier, Controlor și Comptabil* cine ar fi putut pune capăt *poftelor și capriciilor ale acestui despot?*

A trebuit ca rușinea să se consume până la urmă, ca populațiunea evrească să se deștepte. Căutând repararea răului, și atunci în ziua de 25 Decembrie 1918 printr'o adu-nare a delegaților aleși în mainute Sinagogi, aprobate și de Onor. Comunitatea Israelită, ca Comitetul "Sacra" să fie condus de o Comisiune Interimară existentă, care să conducă administrația acestei societăți până la o nouă alegere defini-tivă și de oarece evenimentele actuale nu permit a face adu-nare, am decis a apela la frații noștri dela toate Sinagogiile din oraș că pe Sâmbătă 9 Februarie a. c. să alegeți câte un delegat la fiecare Sinagogă, care va avea *calitățile și meri-*

tele de a-i se putea încredința *administrația și conducerea în toate punctele de vedere ce această instituție stăntă, are stricta și absoluta necesitate.*

Toți delegații aleși să se prezinte în ziua de Dum. 17 crt. în Cancelaria Comunității Israelite ora 6 p. m., cu un proces-verbal iscălit de toți enoriașii din acea Sinagogă în care a fost ales.

Fiind toți delegații aleși va forma *noul Comitet definitiv al Societății "Sacra"* care va prelua gestiunea fostului Co-mitet și banii care se află adunați de atâta timp ; de oarece din toate cererile repetate de a ni-se prezenta socoteala fon-durilor au rămas nesatisfăcute, și chiar respinse de către fostul Președinte, sub a cărui despotism conducea întreaga administrație, refuza cu o încăpăținare incalificabilă să predea bilanțul împreună cu suma aflată asupra lui. Cași cum ar fi chestia de un bun al lui propriu, dispune de averea acestei Societăți precum pofteste D-lui.

Ei bine iubii frați, acest lucru nu se mai poate tolera ; rugăm intervenții energic cu toată puterea de care sunteți ca-pabili să cereți predarea Comptului și banilor, noului Co-mitet care se va constitui în ziua sus arătată.

Este inadmisibil ca un singur om să-și rădă până în-tr'atâta de o întreagă populațiune, bătându-și joc de nevoile mulțimei.

Iubii Frați ! Nu mai neglijați o clipă și pretindeți drepturile voastre !!!

Comitetul Societății Sacre

Comisiunea Interimară

Piatra N. 6 Februarie 1919

P. S. Entoriașii Sinagogilor vor avea drept ca delegatul în chestiune să fie ales și din frații neafilați în Sinagogă, care vor fi siguri că va primi această funcțiune.

În ziarul local „*Informația*” din 8 Iunie 1919 arată că D-1 *Naftalisohn* fostul președinte al soc. Sacre, a dat compt prin darea de seamă publică, unde arată că este un sold de 17209 lei contrar tuturor zvonurilor răutăcioase.

Iată copia celui articol :

D-1 Ios. *Naftalisohn*, vechiul președinte al Soc. „Sacre” print’ o dare de seamă, publică bilanțul pe anii 1916—1917—1918, în toate amănunțimele lui de unde rezultă un sold în casă de 17209 lei. Contrar tuturor zvonurilor răutăcioase D-1 *Naftalisohn* dă seama de gestiunea d sale și suma disponibilă va fi depusă Comunității Israelite, singură legal autorizată de a deține fonduri publice și de a primi donațiuni. Este bine să știe toată lumea că nimeni nu are drept de a primi donațiuni decât numai persoanele morale și juridice, adică Societăți recunoscute *ca atare*.

O simplă asociație sau constituire adhoc, nu împoartă de ce fel de proveniență ar fi, nu este în drept de a se sub-situi societățile special autorizate și recunoscute de cei în drept, fără a contraveni în mod grav la dispozițiunile legii respective.

Tot în ziarul „*Informația*” din 17 Iunie 1919 apare un articol intitulat: „*Spulberarea unei Calomnii*”.

Iată copia celui articol :

Spulberarea unei Calomnii

În localitate există de 149 ani, societatea „*Sacră*”, care are scopul ca să întreție buna stare a cimitirului, și să ia măsuri pentru înmormântarea evreilor. Societatea „*Sacră*” în vederea acestui scop, are drept fonduri diferite donațiuni ce se dau cu prilejul încetării din viață a unui evreu.

Ultimii 20 ani, d. Ios. *Naftalisohn* a condus această so-

cietate, dând dovadă de multă energie și activitate. Drept recompensă pentru modul onorific cum a știut D-sa să conducă atâtea ani această instituțiune s’au găsit rău-voitori cari să aducă în sarcina d-sale fel de acuzări în ceia ce privește mănuierea fondurilor. D-1 *Naftalisohn* și-a văzut de treabă, și nu a voit să stea de vorbă cu acei calomnatori. Odată cu schimbarea comunității și față de personalitățile ce compun astăzi comitetul, d-1 *Naftalisohn*, a eșit din rezerva sa. A dat publicității bilanțul pe ultimii trei ani, din care reese un sold în casă de lei 17209.65.

D-1 *Naftalisohn*, care toată viața a ținut să fie om cinstit, a înmănat d-lui Petru Juster președintele comunității israelite suma de lei 17209.65, bani rezultați din încasăriile făcute în ultimii trei ani, în conformitate cu bilanțul ce l’a încheiat. Fapta d-lui *Naftalisohn*, a dat o palmă și o lecție bine meritată acelor clevețtori cari au crezut că o muncă cinstită se răsplătește prin injurii și calomnii.

În anul 1920 d. S. *Daniel* actualul președinte soc Sacre „*Chewra-Kedoscha*” publică o reclamație către populația Israelită locală unde arată că D-1 *Iosef Naftalisohn* a fost somat să predeie actualului comitet : archiva, pinkesul și registrele și tot ce aparține societății și văzând nepăsarea d-sale prin urmare a reclamat Epitropiei Comunității locale, în persoana D-lui *Carol Weinberg*, cu adresa No. 363/920 și această reclamațiune nici până astăzi n’a obținut rezultatul dorit, deci face cunoscut aceasta obștei evreești.

Tot în acelaș timp comitetul soc. sacre : „*Chewra-Kedoscha*” prin adresa No. 345 din 12/1/1920 roagă pe fostul președinte Iosef *Naftalisohn* a preda sus zisele obiecte.

Iată copia acestei adrese :

SOCIETATEA SACRA

Piatra-N. 12 Ian. 1924

CHEVRA-CHEDOȘA

PIATRA-N.

Fondată în anul 1770

No. 345

Stimate Domn,

În ședința din 8 Ianuarie s'a ridicat încă odată un incident de ce nu s'a intervenit la Dv. pentru predarea a Registrului de morți partea I-a cum și a Pinkesului cari sunt indispensabile pentru bunul mers al societății Sacre.

Venim deci prin prezenta a vă ruga să bine voiiți a ne preda aceste două obiecte cât de curând posibil cel mult până în 4—5 zile luând în considerație importanța lor pentru conducerea Societății.

Cu toată stima

*Președinte, S. Daniel,**Secretar, D. Grünfeld,*

D-sale

D-lui Iosef Naftalisojn fost Președinte al Societ. Sacra
Piatra-N.

Pe de altă parte Comitetul Epiropiei Israelite locale prin adresa către D-l Iosef Naftalisojn, cu No. 217 din 5 Februar 1920 îl roagă a i se preda arhiva, pinkesul etc., care vor rămâne în biroul Comunității.
Iată copia adresei.

ROMÂNIA

Piatra-N. 5 Februarie 1920

Comitetul Epirop. Israelite

PIATRA-N.

No. 217

D-lui Iosef Naftalisojn

Loco

Informații fiind că există la Dv. un pinkes și diverse alte arhive ale Societății Sacre, al cărei Președinte ați fost, ne permitem a vă ruga să bine voiiți a ne pune la dispoziție această arhivă care va rămâne în biurul Comunității.
Primiți stima noastră.

*p. Președinte, Carol Weinberg,**Secretar, Jean Feibel,*

Tot în acest an apare un Apel pentru ajutorarea năno-
rociiilor Evrei Ucrainenii, pentru care scop a ajutorat foarte
mult și societatea Sacră.
Iată copia apelului:

APEL

Mii de desnădăduiți evrei refugiați din Ucraina se sting
de foame și de frig.

Vestimintele lor și mai ales rufe de pe dânsii sunt
numai zdrente, căci au trecut luni de zile de când ei au fu-
git de grozăvia incendiilor și a morții din orașele Ucraniene
bântuite de progromuri. Nici odată un grup de oameni nu a
căpătat în urma mizeriilor o înțășișare mai zguduitoare:

Fie-vă milă de dânsii.

Evrei,

Vă chemăm la o acțiune mare de generozitate. Ajuțați
repede, ajutați toți fără deosebire de rang, meseriași, negu-
stori intelectuali toată lumea evreiască, fie care după putință
ca să salvăm cât mai mulți din cei meniți peirei.

Faceți-vă întreaga datorie de oameni în fața acestei noi
catastrofe a poporului nostru.

Nu refuzați nici unul, comisiile noastre care se vor pre-
zenta la D-v pentru această operă de salvare.

In numele: Loja Menorah, Epitropia Comunității Israe-
lite, Uniunii evreilor pământeni, Joint Distribuțion Comitee,
Soc. Caritatea a femeilor Israelite, Uniunii Meseriașilor evrei.

Jul. Agatstein, Semele Bacal, Josef Davidovici, B. K. Engelberg, H. Goldstein, Artur Grünberg, M. Gredinger, Sigm. Herscovici, Id. Hafner, Moisé Juster, Avron Juster, Peter Juster, Rabin Ch. Löbel, Id. Milerad, Elise Semo, David Stambler, Moritz Strich, D-r Tanenzapf, Clara Weininger.

In anul 1921 Comitetul Epitropiei Israelite locale prin
adresa No. 495 din 22 Mai crt., invită pe președintele soc.
sacre (Chevra-Kedoscha) a lna parte la Te-Deum din Tem-
plul Leipziger.

Iată copia acestei invitațiuni:

ROMANIA

Piatra N. 22 Mai 1920

Comitetul Epitrop. Israelite

PIATRA-N.

Fondat în anul 1766

No. 495

Domnule Președinte,

Avem onoare a vă ruga să bine voți a lua parte la
Te-Deumul de 10 Maiu s. v. ora 9 a. m. care se va oficia
în localul Templului Israelite din str. Cozia.

Primiți vă rugăm asigurarea simnei noastre.

Președinte, B. Grinberg,

Secretar, S. Beck,

D-sale

D-lui Președinte al Soc. Sacră (Chevra-Kedoscha)

Loco

Tot Epitropia Comunității Israelite locale către secția sacră, invită zisa soc. sacră, prin adresa din 8 Iunie a. crt. a lua parte Joi 9 crt. la comemorarea eroilor.

Iată copia :

ROMANIA

Piatra-N. 8 Iunie 1921

Comitetul Epitrop. Israelite

PIATRA-N.

Fondată în anul 1766

No.

Onor. Secția Sacra

Loco

Pentru comemorarea eroilor neamului ce va avea loc în ziua de : Joi 9 Iunie a. c. ora 9 jum. dimineața. Comunitatea fiind invitată să ia parte, a lansat aci anexata înștiințare.

Vă rugăm să bine vojiți a lua parte la această pioasă solemnitate împreună cu membrii secțiunei Dv. intrunindu-vă la sinagoga Garibaldi din strada Cogașnicu, de unde vom pleca spre Cimitir.

Primiți vă rugăm stima noastră.

Vice-presedinte, Carol Weinberg,

Secretar, S. Beck,

Tot pentru acest scop invită populația israelită și toate societățile, onor Epitropia Comunității Israelite a Orașului Piatra-N. Iată copia acestei înștiințări :

Epitropia Comunității Israelite a Orașului Piatra-N.

Fondat în 1760

ÎNȘTIINȚARE

Comemorarea eroilor neamului românesc făcându-se în ziua de :

Joi 9 Iunie st. n.

rugăm populațiunea israelită să se intrunească în acea zi la ora 9 jum. dimineața în Sinagoga Garibaldi (Str. M. Cogașnicu) de unde împreună cu Șefii autorităților și lumea adunată în Mărăței să pornim spre Cimitirul Israelit.

Toate instituțiile și societățile israelite sunt rugate să ia parte la această pioasă solemnitate, la serviciul divin ce se va oficia la Cimitirul israelit cinștind memoria eroilor evrei, cărui pentru înfăptuirea României Mari.

Vice-Presedinte, Carol Weinberg,

Secretar, S. Beck,

Tot în acel an murind mult regretatul *Iosef Naftalisojn* fostul președinte al soc Sacre; „*Chewra-Kedoscha*“, eu am scris în ziarul local „*Rejormatorul*“ din 10 Iunie acel an un articol în memoria sa, unde se poate vedea ceia ce a făcut societatea sub președinția lui.

Iată acel articol:

Viata Evreească

„Societatea Sacră“. În vechime era suverană peste întreaga comunitate, administrând toate instituțiile ei după plac și tot odată ea îngrijea și de bolnavi, săraci și de toate ale comunității, având o putere nemărginită asupra tuturor coreligionarilor în general, conform descrierilor din „*Pinkes*“ statutul ei care datează din anul 531 adică 1770, al cărui ajutor a fost bunul meu predicator (maghedu) *Ichiel Mechel ben Iosef* al cărui ramășișe sunt înnumerate pe vechiul cimitir.

Această înfrățire sfântă a mers regulat până la anul 1875, când formându-se *Kahali*, aceștea le-au luat toată puterea administrativă a comunității, lăsându-le numai administrația cimitirului; ast-fel a mers până în anul 1864, de la care dată trecu și administrația cimitirului în sarcina epitropiei comunității, care numai un (efor), ce se ocupa în special cu administrarea cimitirului. Ast-fel s'a condus până la 1898, când eu constatând mizeria și destrăbălarea administrației ambelor cimitire, am lansat apăsuri către obștea israelită, cerând reinvierea acestei salutare instituțiuni și atunci secondat fiind de frații *Leopold și Ific Berman și Stul Burech Leibensohn*, am colindat tot orașul, cu un Proceș-Verbal, prin care am fost autorizați a reînființa această instituțiune; astfel adunând sute de iscălituri de la obștea, am pus baza reînființării soc. „*Chewra-Kedoscha*“, care există și astăzi.

Acela cărnuia trebuie să-i fim recunoscători pentru depina reușită este mult regretatul *Iosef Naftalisojn*, care a primit bucuros conducerea ca președinte al soc. sacre în ziua de 12 Noembrie 1898 când s'a și pus baza pentru or-

ganizarea administrativă stând și în luptă cu epitropia comunității care ne-a fost ostilă.

Primul lucru ce s'a făcut prin stăruința mea a fost răscumpărarea bezmului vechiului cimitir la 16 Iunie 1900 pe numele meu și al d-lor *Leopold și Ific Berman*, lăncu *Abrahamovici și Beriș Zimand*.

Tot odată în anul 1894 prin inițiativa mea și stăruința d lui *Iancu Abramovici*, am obținut de la guvern 20.000 m. p. teren, care s'a anexat la cimitirul de la Sarata.

Eu am servit ca secretar gratuit timp de 7 ani, adică de la reînființarea 1898 și până la 1906, oferind în primul an și locuința mea pentru cancelaria societății.

La 25 Iulie 1901 arzând o șură de pe cimitirul Sarata, care servea ca casă mortuară și locuința groparului, s'a și făcut clădirea de astăzi, sub supravegherea lui *Iancu Abramovici* și a mea, autorisația și planul fiind pe numele meu și a d-lui *Abramovici*. Apoi am făcut magazia pentru carele funebre și am mai făcut și alte 2 care funebre, poarta cu porțița, fântâna, closetul, șanțul, gardurile, haine funebre etc., etc. Toate acestea le-am făcut în bun acord cu comitetul și a d lui *Ios. Naftalisojn*, Soc. Sacră de obicei a dat ajutoare grupurilor de emigranți 1900. Ea a dat întotdeauna ajutoare și subvenții pentru spital, azil, școli, îmbrăcarea copiilor săraci, lemne pentru săraci etc, precum și ajutorare la înhamarea săracilor, iar răposatul și mult regretatul președinte *Iosef Naftalisojn*, își aroga dreptul de a da felurite ajutoare tuturor săracilor, fiind toată ziua vizitat de aceștea, cărora le libera bonuri către casierul societății. Deci amintirea lui *Iosef Naftalisojn* să ne fie scumpă.

IOSEF KAUFMAN *cronicar*

Tot în acelaș No. al acestui ziar este și un alt articol al d-lui *Carol Weinberg* sub titlul „Comunitatea Israelită și Soc. Sacră“.

Vezi copia acelui articol:

Comunitatea Isr. și Soc. Sacră

Comitetul Epitropiei Comunității Israelite n'a recunoscut nici vechiul comitet al soc. sacre și mai puțin cel nou și cu drept cuvânt pentru că n'a făcut nici o ispravă. Sunt o dăzina de oameni cari formează astăzi comitetul și cei cari aveau nevoie să capete autorizația pentru vre-o înmormântare, trebuie să alege dela Ana la Caiata. Toate scriptele și arhiva erau răzlețite, banii depuși pe numele unora din membrii comitetului, fără birou, societatea neavând domiciliu propriu zis, așa că administrația și gospodăria mergeau prost. Epitropia comunității, singura în drept să administreze și instituția, văzând și nemulțumirea ce există în populație și pus deunăzi stăpânire pe ea, vrând să pue ordine și rânduri, ia, exerciând și un serios control asupra banului public.

Comunitatea mai vrea să se facă o serie de îmbunătățiri în această direcțiune și să pue serviciul funebru pe baze moderne. Acțiunea epitropiei comunității este sprijinită de majoritatea populației evrești.

Tot în acel an 1921. Mai în 20 zile a murit mult regretatul filantrop *Michel Juster* deci s'au făcut învițații din partea Epitropiei Comunității Israelite, din partea societății sacre „*Chewra-Kedoscha*” și alte societăți locale, fiind fost înnumat cu mare onoare și regrete.

La 28 Iunie acelaș an (1921) *Loja Menorah* mulțumește Președintelui soc. Sacre pentru aplicare de mărci ale fondului național și'l invită ca la cazuri de decese, să perceapă danii benevole, pentru acelaș scop.

Iată în copie acea adresă :

J. O. B. B.
Loja Menorah XV No. 395

Piatra-N. 28 Iunie 1921

Domnule Președinte,

Ma bucur și vă mulțumesc că ați luat în considerație de dă a vă servi cu mărci de ale fondului național.

Vă facem o altă propunere pe care sperăm de asemenea că o veți admite.

La decedarea unui membru scump al familiei se face, câte o danie pentru un scop filantropic. Vă rugăm a introduce o danie obligatorie atât pentru sărac cât și pentru bogat pentru răscumpărarea pământului sfânt.

Pentru săraci, poate să fie o danie cât de mică d. ex. 5 lei. Totul e ca să intre în obiceiul că de câte ori facem o donațiune să ne aducem aminte și de fondul național.

Societatea sacră va capitaliza aceste donațiuni și va înscrie societatea sacră *Piatra* în cartea de aur a fondului național, sau va planta un parc de măslini pe numele soc. sacre, sau va ajuta o familie să emigreze etc.

Primiți D-le Președinte stima noastră.

Președinte,

Dr. Daniel,

In 8 August acelaș an „*Keren-Hayesod*” secția Piatra, prin adresa ei către Președ. Soc. Sacre, i cere a contribui cu o sumă însemnată.
Iată copia :

Palestine Fundation Fund Piatra-N. 2 August 1921
KEREN HAYESOD Sc. Com. „M. și R. Juster”

CENTRALA PENTRU ROMANIA

Secția Piatra-N.

Domnule Președinte,

Mișcarea pentru Keren-Hayesod care a avut succes în lumea întreagă a început și în România. Este fondul de 25 milioane pfunzi absolut necesar pentru existența statului evreu.

În muntentia s'au impus deacum cele mai multe orașe. Peste câteva zile va veni rândul orașului Piatra. Sperăm că va putea fi numărat printre primele orașe ce-și vor fi făcut datorita.

Pentru aceasta e nevoie de cât mai mare propagandă. Dv. desigur sunteți curioși de importanța mișcării vă rugăm deci ca la rândul D.v să faceți un apel către toți membrii societății pe care o prezidați, arătându-le și lor această importanță și îndemnându-i să-și plătească cu toți tributul „Maaserul”.

Apelul ar fi bine să se trimeată fiecărui membru v'casă. Cu deosebită stimă.

P. Biroul „Keren-Hayesod”
(indiscifrabil)

In acelaș an Ministerul Muncei prin adresa No. 471 din 4 Noembrie 1921 se adresează soc. sacre locale, cerând informațiuni.
Iată copia :

ROMANIA

4 Noembrie 1921

MINISTERUL MUNCI ȘI
OCROTIRILOR SOCIALE

Direcția
Inspectoratului PIATRA-N.

No. 471

Onor Societății „Sacre”

LOCO

Direcțiunea generală a Asistenței Sociale din Ministerul Muncei și Ocrotirilor Sociale, în dorința de a se interesa în deaproape de toate societățile de binefacere, și asistență și a-și face o idee de tot ce e asistență în cuprinsul României Mari, are nevoie de date asupra stărei financiare și de mersul societăților în ultimii doi ani.

În urma ordinului primit sub No. 319/921 prin Regiunea 7 Bacău, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să mi se înainteze cât mai curând posibil, statutul, bilanțul și o dare de seamă pe ultimii 2 ani,—fiindu-ne cerute.

Dacă nu vă e posibil să-mi fie permis a extrage personal datele,—în care caz rog a fi avizat.

Inspectorul Ministerului Muncei

M. Damașcanu,

În anul 1922 Comunitatea Israelita locală invită obștea Israelită precum și soc. sacră a veni la templul Leipziger, unde se vor pomeni Eroi căzuți în războiul pentru făurirea României Mari.

Iată acea invitație :

Comunitatea Israelită a Orașului Piatra-N.

Fondată în anul 1766

Invitațiune

Populația Israelită este rugată să vie în număr mare

Joi 25 Mai ora 9 dim.

la Templul Leipziger unde se va oficia un Te-Deum pentru pomenirea Eroilor căzuți în Războiul pentru făurirea României Mari.

De la Templu se va pleca în corpore spre piața Primăriei și de acolo împreună cu Autoritățile civile și militare, vom merge în procesiunea spre Cimitir.

Președinte,

Petru M. Juster,

Piatra-N. 24 Mai 1922

No. 714

În 5 Iunie 1922 se convoacă pe toți membrii soc. sacră unde presed. d. *Daniel* arată că Epitrofia Comunității locale caută să se amestece în afacerile societății.

Iată copia Procesului Verbal în chestiune :

Proces-Verbal

Ședința din 5 Iunie 1922

Ședința se deschide la orele 6 p. m. sub președinția d-ului Șmil Daniel, prezenți fiind D-nii Moise Cahane, B. Krieger, Sinior Weismann, Albert Abeles, Solomon Drimmer, M. L. Abeles, Jchiel Rosenberg, Rubin Sofer, Dr. Stein, Copel B. Katz, Rachmiel Zelig, Ghidale Leizersohn, Jde Milnerad, Herman Grünberg, Meir Schwartz, Berș Zimmand Ihe Berman, Iosef Kaufman, Mendel Rothman, Iancu Silberbuș.

Domnul Președinte anunță scopul convocării acestei ședințe chestiunea amestecului Comunității Israelite în administrație și conducerea societății Sacre, motivată de noua organizare, pe care Comunitatea Israelită voește a-și da prin cuprinderea Soc. Sacre în una din secțiunile Comunității Israelite și introducerea în compunerea acelei secțiuni, a unor oameni străini de Societatea sa.

În urma discuțiilor urmate la cari au luat parte D-nii Șmil Daniel, Solomon Drimmer, Moise Juster, Sinior Weissmann, Meir Schwartz, Albert Abeles, Ghidale Leizersohn, Ichiel Rosenberg și Rubin Sofer, s'a luat următoarea hotărâre: se va interveni direct și indirect pe cale pacifică la Președintele și Comitetul Comunității Israelite pentru a i se atrage atențiunea asupra dorinței membrilor Soc. Sacre și al prevederilor art. 11 din Regulamentul Comunității Israelite, din Piatra-N.

Societatea Sacră din Piatra-N., cea mai veche societate din țară, fiind fondată în anul 1766, se conduce și administrează pe baza statutului și dispozițiilor prevăzute în scriptele acestei Societăți, ce au o vechime de 160 ani. Această socie-

tate va rămâne în Piatra-N. ca și în toate celelalte localități din țară, independență și de sine stătătoare, urmând a se conduce și administra mai departe după regulile ei și prin comitetul ales de membrii ei.

Comunitatea Israelită, în baza art. 11 din Regulament nu va avea decât dreptul de control asupra acestei administrații și întrucât între membrii Comunității se găsește un număr destul de important și din membrii Soc. Sacre, urmează să delege dintre aceștia un număr de 2 sau 3 cari vor intra în compunerea Comitetului Soc. Sacre.

Demnitățile membrilor Soc. Sacre se vor hotărâ de către acest Comitet, între ei, fără nici un amestec și fără nici o dispoziție din partea Comunității.

Administrația internă cât și financiară a Soc. Sacre se va face de către Comitetul ei și cu totul independent de administrația generală a Comunității Israelite, pe numele căreia totuși se vor deține fondurile și cumpărarea eventualilor imobile, deoarece este singura recunoscută ca persoană juridică. Drept care s'a încheiat acest proces-verbal, urmând a se face intervențiile necesare pentru ca această chestiune să fie recunoscută și de către D-nii membrii ai comunității Israelite, în scopul ca pacea și liniștea să domnească între populația din localitate.

Președinte, S. Daniel,

MEMBRILII:

Moise Kahane
B. Kriegler
Sniior Weissman
Alb. Abeles
Sol. Drimmer
M. L. Abeles
I. Rosenberg
R. Soifer
Dr. Stein
Koppel B. Katz

R. Zeilig
Ghed. Leizersohn
Idel Milirad
Herman Grienberg
Meier Schwartz
Beris Zimand
Ițic Berman
Iosef Kaufman
Mendel Rothman
Lancu Silberbusch

În 16 Iunie acelaș an murind *președintele Epitropiei Comunității Israelite locale*, mult regretatul *Petru. Michel Juster* s'a lansat invitațiuni din partea Comitetului Epitropiei Comunității Israelite, din partea Soc. Sacre, *Gheura-Kedoșă* din partea Lojei, *Menorah*, din partea soc. Sportivă, *Macaby*, din partea familiei etc. S'a redactat și lansat programul funerărilor de înmormântarea lui *Petru M. Juster*, președ. Com. Isr. locale.

Iată copia programului:

Programa

FUNERARIILOR ÎNMORMÂNTĂRII LUI PETRU M. JUSTER

Fostul Președinte al Comunității Israelite din localitate

Duminică 18 Iunie ora 2 Ium. p. m.

- 1) Înaintea scoaterii corpului defunctului. Membrii Lojei „Menorah” vor face o rugăciune rituală în camera mortuară.
- 2) În fața casei, vor fiine cuvântări d-l Dr. Tanenzapf din partea Lojei și d-l Carol Weinberg.

3) Formarea Cortegiului

- a) Școala de fete pe ambele laturi, iar în mijloc profesoarele.
- b) Școala de băieți, în aceeași ordine.
- c) Macabei ținând coroanele, vor merge în fața carului în mijlocul străzii.
- d) Delegații fabricelor cu coroanele lor.

4) Carul Funebru

- a) Cordoanele vor fi ținute de d-nii Samuel Daniel, Dr.

Yitzhak Tanehzapf, Adolf Wehinger, Pincus Zissu, președinții secțiilor Comunității Israelite,

b) Carul funebru va fi înconjurat de membrii Comunității, în frunte cu D-nul Vicepreședinte Iosef Davidovici.

c) Membrii familiei.

d) Reprezentanții autorităților.

e) Președintele și vicepreședintele Lojei D-nii Dr. Daniel și Solomon Drimer; d-l A. Renet fost președintele Comunității; d-nii M. Semo și Iulius Agatstein președinții Uniunii Evreilor Pământeni, precum și toți membrii Lojei Menorah.

f) Societatea Sacră.

g) Invitații și Publicul.

Cuvântările

Cuvântările delegaților Școlii Israelite: d-nul Al. Ionescu directorul școlii și d-nul inspector A. Barid, în fața școlii.

Cortegiul se va opri la Chabatt, unde va vorbi d. B. Herșcovici muncitor, din partea Societății „Wahner Schewes Achim”, după care cortegiul va traversa str. Cuza-Vodă și prin str. Presei se va îndrepta spre Sinagoga veche.

Cuvântarea D-lui Iosef Davidovici în fața Templului.

Cuvântarea D-lui I. Filip la Școala Comercială „Michel și Rebeca Iuster”.

De aci cortegiul se va îndrepta spre cimitir, iar copiii se vor opri la școala Comercială.

La cimitir, în fața mormântului va vorbi D-l Rabin al orașului.

Publicul este rugat să se conformeze întocmai acestui program.

Oratorii sunt rugați să-și limiteze cuvântările, până la mult 10 minute.

Ținută de doilea mare.

COMITETUL

Immormântarea s-a făcut cu mare ceremonie, fiind regretat de toată lumea.

La 13 Iulie aecelaș an (1922) Egiptopia Comunității Israelite de aci invită pe președ. societății sacre a lua parte la trista Comemorare cu ocazia de împlinire de 30 zile de la moartea iubitului președinte Petru M. Iuster.

Înădă copia invitației:

Egiptop. Comunității Israel.

Piatra-N. 13 Iulie 1922

din
PIATRA-N.

No. 730

Domnul Președinte,

Egiptopia Comunității Israelite are onoare a vă invita de a lua parte la trista ceremonia care va avea loc Dumineca 16 Iulie a. c. în localul Templului Leipzigher cu ocazia de împlinirea 30 zile (Selosem) de la moartea iubitului nostru Președinte Petru M. Iuster.

Ținuta va fi haine de doilu.

Președinte, Ios. Davidovici,

Secretar, I. Kobensky,

D-sale

D-lui Președinte Sectia Societății Sacre

Loco

În anul 1924 murind d-na *Sarah Solom Rosse*, care fiind trecută la Iudaism deci atât Epitropia Comunității israelite cât și soc. d-nelor „Caritatea” au invitat obștea evreiască ai se da ultimele onoruri, lăsând 3 copii care fură îngrijiți de familia Pincu Daniel.

Joi 5 Iunie acelaș an soc. Sacră invită populația israelită să vie la comemorarea eroilor morți pentru întregirea Neamului.

Iată copia :

SOCIETATEA „SACRA”

CHEVRA KEDOSCHA

FONDATA 1770

CĂTRE POPULAȚIA ISRAELITĂ DIN ACEST ORAȘ

Cu ocazia comemorării eroilor morți pe câmpul de onoare pentru întregirea Neamului care va avea loc Joi 5 Iunie a. c.

Toți evreii sunt rugați a lua parte la requemurile ce vor avea loc pe ambele Cimitire la ora 10—11 a. m. împreună cu onor autoritățile civile și militare.

Fiecare este rugat a aduce jerbe de flori spre a le depune pe Mormintele Eroilor.

Președinte,

Samuel Daniel,

(l. s.)

5 Iunie 1924

În 27 Iunie acelaș an Direcțiunea școlii Comerciale Elementare, mulțumeste soc. sacre pentru suma de 500 lei donată.

Iată copia :

ROMANIA

Plata N. 27 Iunie 1924

DIRECȚIUNEA

ȘCOLII COMERCIALE ELEMENT.

Israelito-Română

„Michel și Rebeca Iuster”

PLATA-N.

No. 177

Domnule Președinte,

În numele elevelor meritoase și premiate ai școlii noastre vă aducem mulțumirile noastre pentru suma de 500 lei ce ați bine voit a contribui la cumpărarea de premii elevelor noastre, acest frumos gest este o încurajare de muncă pentru elevele care se formează pe băncile școlii noastre. Tot odată vă invităm să ne onorați cu prezența Dv. și cu întregul comitet al Dv. la această serbare, care va avea loc Duminică 23 Iunie ora 4.30 fix în localul școlii din str. Ștefan cel Mare.

Cu toată stima

Director, I. Filip

Secretar, A. Barla,

D-Sale

D-lui Președinte Societății Sacre

LOCO

De notat este că soc. sacră a cheltuit și contribuit foarte mult pentru ajutorarea școlilor și instituțiilor culturale.

În anul 1925 Epitropia Comunității Israelite către Președintele Soc. Sacre prin adresa No. 81 din 6 August 1925 îi înștiințează că comitetul a decis ca 2 membrii din soc. sacră să facă parte din comitetul școlar al comunității și unul din acești membrii am fost eu cooptat.

Iată și copia acestei adrese :

Piatra-N. 6 August 1925

Epitrop. Comunității Israel.

ORAȘULUI PĂTRĂNEAMT

Fondată în anul 1786
PERSONAN MORALĂ ȘI JURIDICĂ
conl. Jurisprudenței Curții de Casație
Secția I a No. 929/912

No. 81

Domnule Președinte,

Vă rugăm să bine-voiți a lua cunoștință că în ședința Comitetului școlar din 4 August a. c. am decis a coopta 2 membrii a „Societ. Sacra” din acest oraș. Vă rugăm să bine-voiți a le desemna cât de curând posibil care vor lua parte și a conlucra la ridicarea culturii și limbii evreești.

Ar fi de dorit ca din acești 2 membrii să facă parte chiar Domnul Președinte.

De oare-ce ședința cea mai apropiată și importantă s'a decis pe ziua de Vineri 7 crt. ora 4 p. m. precis în biroul Comunității Israelite de la Azil casele zise Paharnicului. Vă rugăm să bine-voiți a pune în vedere D-ilor Membrii desemnați de Dv. să bine-voiască a se presenta în aceiași zi și oră spre a lua parte la ședința respectivă.

Cu toată stima

Președ. Comitet. școlar. B. Abramovici,

D-sele D-lui Președinte al Societ. Sacre Loco

La 2 Sept. 1925 fiind fost asasinată familia *Moisă Katz* din str. Lascar Catargi și soc. sacră a lansat apel la obștea israelită în Hebraică și românește cu Titlul *Frații!* Închideți prăvăliile, lăsați lucrul și veniți astăzi la ora 3 p. m. la cimitirul evreesc ca să asistați la tristă și sfânta ceremonie cu ocaziunea înmormântării regretatei familii: *Strul Moșe Katz, Adela Katz, soție, Rașela Katz fiică, măcelărită de către mâini criminale.*

Societatea Sacră tot în acest an Președintele soc. Sacre trimite o circulară în oraș. Invită populația israelită locală a asista comemorarea eroilor morți pentru patrie.

Iată copia :

Societatea Sacra Piatra-N.

Fondată în anul 1770

CIRCULARĂ

către Populația Israelită din acest oraș

Cu ocazia comemorării eroilor morți pe câmpul de onoare pentru întregirea neamului care va avea loc Joi 13 Mai 1926 toți evreii sunt rugați a lua parte la Te Deumul ce se va oficia la ora 8.30 dimineața fix la Templul Leipziger, după care se vor forma procesiunile împreună cu autoritățile civile și militare din localitate, vizitând cimitirele, unde se vor oficia requiemurile.

Fie care este rugat a aduce jerbe de flori spre a le pune pe mormintele eroilor.

Președinte Samuel Daniel,

Tot în acest an 12 Octombrie niște elevi minori al Liceului local „Petru Rareș” s'au stricat gardul cimitirului israelit de la Sarata și au sfărâmat peste 60 pietre sepulcrale.

Polițaiul Comșa i-a descoperit — mușama... cauza că Comitetul sacrei n'a vroit să stăruiască pentru urmărirea violențelor...

Vezi și Artic. din „Neamul Evreesc” din 29 Octombrie 1925 intitulat: „Teatrul antisemit de la Piatra-Neamț”.

Teatrul antisemit de la Piatra-Neamț

Din Piatra Neamț ne sosec vești din cele mai îngrijitoare. Populația orașului trăește sub teroarea bandelor de școlari la cari s'au adăugat și tot ce are periferia mai dubios. Populația evreiască e scoasă de sub protecția legilor. Bandele curetează orașul și insultă pe trecători.

Ziarele din Capitală anunță că nici evreii morți nu mai au pace. Au fost devastate mormintele soldaților evrei morți în războiu: 10—15 morminte de acestea au fost găsite Marți dimineața răscolite iar pietrele stricate și răsturnate.

Având în vedere pasivitatea autorităților, evreii cari sunt membri ai partidului liberal sunt hotărâți să demisioneze în grup.

Dela centru nici măcar de formă nu s'a ordonat vre'o măsură pentru astâmpărarea anarhiei cuziste.

Lață articolul ziarului Reformatorul din 19 Oct. 1925:

Profanarea și distrugerea de la cimitirul evreesc

Lață un fapt cu adevărat extra-ordinar, din nenorocire foarte exact. Niște necunoscuți, răfăcători, oameni desigur fără scrupule și fără nici o credință, din dorința numai de a

distruge și a semăna răul, au pătruns noaptea în cimitirul evreesc și s'au dedat aci la devastări. 18 pietre de la tot atâtea morminte, au fost răsturnate. Multe din ele prin căderea sau prin loviturile date, au fost crăpate. O parte din gardul cimitirului fu distrus. Faptul acesta a fost descoperit cu prilejul primei immormântări care a urmat după această devastare.

Cei în drept fiind vestiți, se înțelege că au venit la fața locului, cercetând foarte minuțios cele întâmplate, fără însă ca până în prezent să se fi descoperit pe făptașii acestei profanări. Pentru ca aceste distrugerii să nu se repete, poliția a înființat la cimitir un post fix de jandarmi. Intr'una din nopțile trecute, patrulă a observat trei indivizi cari coborau pădurea Cărloman, îndreptându-se spre cimitir. Văzând însă pe jandarmi, misterioșii indivizi au dispărut.

Sperăm că s'au luat măsuri ca făptașii să fie descoperiți.

Vezi și articolul de fond al ziarului: „Telegraful” din 13 Oct. 1925, intitulat: „Respect Mortilor”.

Respect Mortilor I

Încă din timpurile antice, prima licărire a unui început de civilizație la popoare — barbare sau semi-culte — era respectul către cei dispăruți, simbolizat în așa zisul „cult al morților”.

La creștini ca și la evrei „cultul morților” constituie una din dogmele pe care religia a înscris-o printre percepțele ei fundamentale și pe care oamnenii îl respectă cu atâta sfințenie.

Și atunci ne întrebăm:

Creștini se pot numi aceia cari disprețuind totul, până și porunca de care însă-și păgâanii ascullă, au sfărâmat pietrele funerare a șaptesprezece morminte?

Moral este ceea ce au făcut ei, chiar dacă sub acele morminte se odihnesc oseminte de evrei?

Oare memoria celor care odihnindu-se sub acele pietre

profanate și care — ironie crudă — sunt tocmai dintre aceia ce au murit pentru patrie, nu cere pedepsirea unui asemenea sacrilegiu ?

Rămăneva va oare și această fără de lege făptură în numele unui creștinism fals și vitreg propăvăduit de acei care în închipuirea lor bolnavă, prin mijloace jezuite, vor să creze o nouă religie ?

Nu este cumva fapta lor și o sfidare a unui text intitulat „Profanarea de morminte” înscris în condica noastră de legi respective ?

...Și atunci... Așteptăm...

In anul 1926 Epitropia Comunității Israelite locale lansează o circulară către populația israelită din oraș prin care îi invită a veni la comemorarea eroilor morți pentru Patrie.

Iată copia acelei circulari :

EPITROPIA COMUNITĂȚII ISRAELITE DIN PIATRA-N.

— SECȚIA SACRA —

CIRCULARĂ

către Populația Israelită din acest oraș

Cu ocazia comemorării eroilor morți pe câmpul de onoare pentru întregirea neamului care va avea loc Joi 13 Mai 1926 toți evreii sunt rugați a lua parte la Te Deumul ce se va oficia la ora 8.30 dimineața fix, la Templul Leipzigher, după care se va forma procesiunile împreună cu autoritățile civile și millitare din localitate, vizitând cimitirile, unde se vor oficia reguemurile.

Fie-care este rugat a aduce jerbe de flori spre a le depune pe mormintele eroilor.

Președinte, **Iosif Davidovici,**

Secretar, **Senior Weisman,**

Epitrop. Comunității Israel.

ORAȘULUI PĂȚRA-NEAMT

Fondată la anul 1766

PERSOANA MORALĂ ȘI JURIDICĂ
conf. Jurisprudenței Curții de Casație
Secția I-a No. 929/912

No. 219

Domnule Președinte,

Avem onoare a vă ruga să bine vojiți a lua parte la Te Deum ce se va oficia în ziua de Joi 13 Maiu a. c. ora 9 dimineața fix în localul Templului Leipzigher, cu ocazia comemorării eroilor neamului.

Cu toată stima.

Președinte **Ios. Davidovici,**

Secretar, **A. Barid,**

D-sale D-lui Președinte al Societății Sacre Loco

Tot în acest an Comitetul soc. sacre, au delegat pe d. *Albert Abeles*, care a obținut de la onor Minister Agricul-turei și Domeniilor 3 hectare teren vecin cu Cimitirul de la Sarata, care devine insuficient. Acest teren a și fost plătit pentru 90.000 lei.

Iată copia actului :

Dos. 958. Copie, Fix Timbru Lei 20, Timbru statistic Bani 25.

Adm. Financiară a Capitalei Sub-recipisa No. 12279 din 19 Sept. 1924 s'a primit lei 4500 taxa înregistrării 5 la sută conform Art.

Administrator, I. Balan,

Act de Vânzare

Între Ministerul Agriculturii și Domeniilor, reprezentat prin subsemnatul avocat al Statului Al. Stan, în baza delegații No. 2757 din 25 Ianuarie 1926, deoparte, ca vânzător și Comunitatea Israelită din Piatra-Neamț, reprezentată prin D-1 Albert Abeles, în baza procurii autentice de Tribunalul Neamț, la No. 1618/925. de altă parte, ca cumpărătoare, a intervenit următorul act de vindere cumpărare.

Ministerul Agriculturii și Domeniilor vinde pe baza art. 31 legea agrară Comunității Israelite Piatra-Neamț, pentru Societatea Sacră, a Cimitirilor culturii Israelit din Piatra, o porțiune de teren în înțindere de 3 (trei) ha. din moșia Sarata Varatic din Comuna Doamna jud. Neamț. proprietatea Statului, porțiunea aflată în apropierea Cimitirului Israelit și ale cărui limite și vecinătăți sunt următoarele:

La nord pe o lungime 121 metri și la vest pe o lungime de 246 metri cu restul terenului expropriat, la est pe o lungime de 246 metri cu islazul comunei Doamna, creat în baza legii inoivelor Agricole: la sud pe o lungime de 121 metri cu soseaua Națională Piatra—Prisacani.—Terenul

vândut va servi Soc. Sacră pentru complectarea Cimitirului Israelit.

Prețul vânzării este de lei 30.000 ha. sau în total 90.000 (nouăzeci mii) lei, pe cari cumpărătoarea i a consemnat la dispoziția Ministerului Agriculturii și Domeniilor cu recipisa Casei de Depuneri la No. 61458 din 26 Ianuarie 1926 care servește și drept chitanță de primirea prețului

Întrarea în stăpânire de drept a Societății cumpărătoare asupra terenului vândut are loc din momentul autentificării prezentului act, iar de fapt din momentul predării terenului ce se va face de D-1 Consilier Agricol al Județului Neamț, prin dresare de proces-verbal către reprezentantul autorizat al cumpărătoarei.

Pentru orice litigii ar isvoră din executarea prezentului contract, părțile de comun acord aleg competența exclusivă a instanțelor judecătorești din București.

Subscrisul Albert Abeles, proprietar reprezentând Comunitatea Israelită Piatra-N. am cumpărat în condițiunile prezentului act, pe care le accept în totul porțiunea de 3 ha., mai sus determinat din moșia Sarata Varatic Jud. Neamț, pe prețul de Lei 90.000 deplin achitat.

Făcut în București azi la...

(ss) Ministerul Agriculturii și Domeniilor (nediscifrabij)

(ss) *A. Stan, Avocatul Statului*

Societatea Sacră

(s. s) *Albert Abeles,*

Tribunalul Ilfov Secția Notariat

Proces-Verbal NO. 3474

Anul 1926 Luna Februarie 5

Judecător D I C. Mayer, Grețier Ajutor Paul Polizu

S'au cerut autentificare cu cererea înregistrată la

No. 3515 prevăzând în autentificare că s'a depus și recepția taxei de înregistrare No. 112279 pe suma de Lei 4500 (de 5 la sută).

Grefier Trib. Jud. Ilfov

Conform cererii înregistrată la No. 9186 constatată că acest act s'a trecut în registrul de înscripțiune la No. 1046 din 26 Martie 1926.

În anul 1927 Epitropia Comunității Israelite locale lansează programul comemorării eroilor pentru ziua de 17 Mai acel an

Epitropia Comunității Israelite din Piatra-N.

Programul

Comemorării eroilor neamului morți pe câmpul de onoare,
care va avea loc Joi 17 Mai a. c.

**Te-Deumul va începe la ora 9 dim. fix în localul
Templului Leipziger**

1) Ma Toivi	D-1 Cantor
2) Scoaterea Sf-tei Thora	" Rabin al orașului
3) Sema Israel	" Cantor
4) Hanoisen Tșiu Lamluchim	" "
5) Traducere în Română	" A. Barid
6) Eiochim haim, rugăciune	" Rabin al orașului
7) Cuvântările Lor Regale	" A. Barid
8) Ehaletu	" Cantor

Urmează procesiunea publicului în frunte cu autoritățile civile și militare la cimitir unde se va distribui diplomele

de onoare acordate eroilor morți, în mâna familiilor lor și se va oficia requiemul după cum urmează :

1) Izcior, rugăciune pentru
mântuirea sufletească eroilor	D-1 Rab. al orașului
2) În română	" " Abramovici
3) Adonai ma-adam vateduei
rugăciune la pomen. Eroilor	" " al orașului
4) În română	" Barid
5) Ei mule rachmim	" Cantor
6) Cuvântare, deleg. școalelor	Un domn Profesor
7) " " armatei	" Ofițer
8) " " comunității	" " Epitrop
9) Distribuirea diplomelor	

Asemenea și d. *Sam. Daniel* președintele Societății Sacre (în idisch).

În noaptea de 4 spre 5 Ianuar 1928 iarăși s'au profanat și sfărămat peste 60 pietre sepulcrale tot de la Cimitirul Israelit de la Sarata.

Iată și extrasul articolului intitulat: "*Nici morții n'au odihnă*" în ziarul local "Telegraful" din 9/1/1928 :

Nici morții n'au odihnă

Un nou sacrilegiu strigător la cer s'a comis, cu aceiași lipsă de ori-ce simțire omenască, ce caracterizează asemeni opere. Șase zeci morminte din cimitirul evreesc au fost devastate complet în noaptea de 4—5 crt.

Nu se cunosc autorii și probabil că nici nu se vor cunoaște. Ne repugnă însă a vorbi de ei.

Nu avem cuvinte să înfierăm această profanare repetată care nu poate fi asemănată decât cu opera hieneilor ce lucează la umbra discretă a nopței.

Sărman cult al morților, respectat până și de popoarele barbare.

În această ocazie. *Preotului Gh. Vergescu* scris în ziarul local „Reformatorul” de la 9 Ianuar 1928:

Sacrilegiu revoluționar

În viața noastră din ultimul timp se petrec fapte, în fața cărora rămâi uimit de mentalitatea săvârșitorilor pe deoparte și sălbătăcia actelor în sine pe de altă parte. Psihoza vremurilor prezente, molima care se întinde dela om la om în domeniul moral, este caracteristica distrugerii, care trece și în inconștiență în hotărâri drepte și folositoare, desmembrare și ură între indivizi, furturi, crime, omoruri și devastări sunt semnele vremii. În cazuri izolate infractorii își primesc sancțiunile corespunzătoare din partea celor păgubiți și din partea justiției.

Când mobilul acestor acțiuni negative se justifică în numele unor idei și principii, care se furșează în sufletele frașile ale unor indivizi, incapabili de a discerna binele de rău, chiar din punct de vedere social, atunci pericolul se prezintă cu atât mai amenințător.

În noaptea de 4—5 Ianuarie, indivizi rămași necunoscuți au devastat și distrus 59 de pietre funerare la cimitirul israelit din localitate. Se poate mai mare grozăvie ca aceasta? Nici în mormânt să nu-și găsească liniște muritorii? Este aceasta fapta unor oameni înreși la minte sau a unor nebuni? Nebuunii nu-și alege timpul operațiilor lui, pe când aceștia și-au ales, tocmai pentru că erau cu mintea întreagă. Ce fel de minte întreagă pot avea făptașii unor asemenea acte?

Privite din anumite concepții de a lupta contra unui popor, asemenea procedee pot fi aprobate de cultura și civilizația neamului nostru românesc?

Monumentele funerare sunt cultivarea memoriei celor dispăruți, sunt mângâierea celor rămași în viață pentru perderea lor. Poate fi permis cuiva să mai scrijelească inima înșăngerată și destul de zbucumată, prin despărțirea pentru vecie, de cele mai scumpe ființe, de care ne leagă atâtea dutoase și sfinte amintiri?

Profanarea mormintelor s'ar asemăna cu cruzimea călătorului care ar zdrobi capul unui rănit de ucigași pe cale în loc «să-l pună pe dobitoacul lui și să-l ducă la o casă de oaspeți» după pilda Samarineanului milosiv. Durerea omenească trebuie respectată, nu baifocorită, în tot ce are ea mai jalnic și mai chinuitor. Cimitirile sunt școalele mângâierii, mormintele simbolul resemnării, monumentele sunt podobele speranței, într'o altă lume, mai bună ca aceasta.

Să dăm cu picioarele în asemenea răsadnice de omenie și de legături indestructibile între două lumi, unite și nedespărțite, după concepțiile cele mai înalte ale doctrinei creștine?

Ura contra dușmanului — cum nu este cazul de față — nu merge decât până la mormânt. A o continua mai departe ar însemna răutatea și învârtogărea inimii cea mai condamnabilă a unui suflet sălbătăcit. Ori de asemenea suflete barbare ori ce om rațional și cu simțire caută să se îndepărteze cu desgușt.

Profanarea cimitirilor evreești ne dă de gândit și nouă. Cine știe?.. Dacă astăzi cei care devastază cimitirile populației evreești, mâine nu vor săvârși același sacrilegiu asupra monumentelor cimitirilor românești.

Profanarea cultului altei religii duce pe nesimțite la slăbirea respectului către cultul religiei proprii. Creștinismul nu pretinde distrugerea altei religii, nici naționalismul ștergerea de pe harta geografică a lumii a altei națiuni. Atunci de ce se împinge atât de departe antagonismul, acolo unde ar trebui să vieze bună înțelegere, pentru prosperitatea societății?

Dacă autorii acestor profanări sunt criminali ordinari și au lucrat cu totul independent de anumiți factori politici, totuși fapta lor murdară este săvârșită sub impresia anumitei doctrine și anunilor curente politice, fără să pătrundă înțelesul fundamental al conducerii unui popor, care este armonia și liniștea conviețuirii a diferitelor lui naționalități.

Lață și copia art. de fond din ziarul «Telegraful» din 10 Ianuarie 1928 intitulat «In jurul profanării Cimitirului Israelit».

In jurul profanării Cimitirului Israelit

De câte-va zile de când au fost stricate 63 de morminte la cimitirul Israelit, populația evrească și o mare parte din cea creștină este foarte agitată.

Autoritățile lucrează febril pentru descoperirea autorilor acestui sacrilegiu.

D-1 Gh. Tătărescu subsecretar de stat la interne a telegrafiat la Iași D-lui Vintilă Ionescu inspector general al siguranței din Moldova să plece la Piatra-N. pentru cercetări.

D-șa a sosit Sâmbătă seara în localitate unde, împreună cu șefii poliției și siguranței locale a început cercetările. S'au operat câte-va arestări în decursul zilei de ieri.

Azi dimineață a sosit în localitate, în acelaș scop D-1 procuror general din Iași.

Investigațiunile poliției se speră că vor duce la descoperirea autorilor.

Tot azi dimineață a fost arestat un tânăr asupra căruia cad unele bănuieli. Cercul stud. creștini din județul Neamț a lansat un comunicat prin care «Infirerează acest sacrilegiu, a cărui autori trebuie căutați în afară de rândurile studențimei».

Lață copia art. intitulat „Profanarea Cimitirului din Piatra-N.”, publicată în „Neamul Evreesc” din 12 Ianuarie 1928.

Profanarea Cimitirului din P.-Neamț

In noaptea de 4 spre 5 Ianuarie mai mulți indivizi rămași necunoscuți au profanat cimitirul israelit, 59 de morminte și pietre funerare au fost devastate sau distruse. Multe

pietre au fost prefăcute în bucăți. Piăcile cu inscripții au fost scoase, iar fotografiile distruse.

D-nii L. Psepelnschi prefectul județului, prim-procuror Panu polițaiul Comșa și directoru poliției Teodorescu au fost la cimitir, unde au început primele cercetări.

Paznicul cimitirului a mărturisit că a auzit zgomot în cursul nopții, dar n'a eșit afară de tează să nu fie atacat. Sau ordonat cercetări serioase pentru descoperirea devastatorilor.

E de notat că acest cimitir a mai fost profanat acum câți-va ani.

Asemenea și Artic. din ziarul „Egalitatea” din 13 Ianuarie 1928 intitulat „Profanarea Cimitirului Evreesc din Piatra-N.

Profanarea Cimitirului Evr. din Piatra-N.

In noaptea de 4—5 Ianuarie s'au devastat 59 de morminte funerare ale unor cunoscuți evrei decedați din Piatra-N. și a unor eroi din timpul războiului. Unele din ele au fost găsite bucăți, altele răsturnate, fotografiile rupte și distruse. Intreaga populație a fost profund revoltată de acest sacrilegiu și sălbătăcie. In zăpadă se văd urme de galoși. Prefectul îndată ce a aflat, a dat dispozițiuni poliției și siguranții ca să procedeze imediat la minuțioase investigațiuni pentru descoperirea profanatorilor — cari numai greu de găsit nu sânt, dat că organizația încărțigată e acolo destul de bine cunoscută. E o profanare ce se repetă după doi ani și ceva. Prima a fost repede dată uitării de organele în drept de a investiga. Nu va fi cazul așa și acum?

Din Piatra-N. se telegrafiază că Cercul studenților creștini a dat un comunicat prin care dezmente svonul cum că profanarea cimitirului evreesc ar fi opera studenților, înfăpturând în acelaș timp, în mod energic, sacrilegiul săvârșit. Dar cine poate avea încrederea în cuvântul unor profanatori de marcă?

Lață copia unui alt artic. din ziarul «Telegraful» din 16 Ianuarie 1928 intitulat „*Profanarea de la Cimitirul Israelit, au fost cercetate numeroase persoane.*”

Profanarea de la Cimitirului Israelit

Au fost cercetate numeroase persoane

Am dat la timp mersul cercetărilor duse pentru descoperirea profanatorilor de la cimitirul evreesc.

În decursul acestei săptămâni au fost interogate și cercetate de către poliție și siguranță, peste 100 de persoane din toate categoriile și straturile sociale printre cari — pietrarii din oraș, intendenții dela cimitir, mahalagi, elevii și studenții — fără nici un rezultat.

Cercetările duse sub supravegherea d-lui Vintilă Ionescu, director general al Siguranței din Iași nu au putut duce la rezultate satisfăcătoare negăsindu-se nici un indiciu. Cercetările continuă.

* * *

Parchetul emisese mandat de arestare contra unui tânăr Vasiliu, care fusese descoperit ca autor al profanării din toarna 1925. Venindu-i spre confirmare mandatul a fost înfirmat. Parchetul general a făcut apel.

Deasemeni s'a lansat mandat de arestare contra studentului C. Stan, pentru bătae.

Aseară, d. Vintilă Ionescu — fiind chemat telegrafic — a plecat la Iași cu trenul de 6.45. D-sa se va întoarce peste câteva zile.

Un premiu

Societatea Sacră a instituit un premiu de 20.000 lei, pentru cei ce vor putea da vre-o indicație precisă pentru descoperirea profanatorilor.

Lață și copia unui artic. de fond a d-lui A. Locceanu în ziarul „*Reformatorul*” din 15/1 928 intitulat: „*Profanatorii*”

PROFANATORII

Chestia este destul de cunoscută pentru a mai intra în detalii. Sa pângărit cu sălbătăcie un cimitir, turburându-se liniștea morților, un sacrilegiu care denotă o lipsă de credință și de tot ce este mai sfânt din partea acelor ce au săvârșit acest fapt. Un semn îmbucurător este totuși că majoritatea publicului creștinesc ca și a studențimei a dezaprobat cu energie această barbarie.

Și pare că administrația locală și-a dat toate silințele ca să descopere vinovații. Și dacă totuși nu s'a ajuns la acest rezultat, dovedește doar că pângăritorii au operat cu multă precauțiune, cu îndemănare, luând toate măsurile pentru ca să nu rămâne nici o urmă care să-i dea de gol.

Cercetările și investigațiile n'au încetat. Un inspector general de siguranță d. Vintilă Ionescu dela Iași — un polițist cu experiență — conduce aceste cercetări și nici o posibilitate nu este exclusă ca profanatorii să fie prinși.

Nimeni n'are astăzi interes să-i acopere. Toți acei cari își iubesc fara nu pot tolera ca ea să fie scăzută în ochii străinătății prin aceste acte rușinoase reprobate de toată lumea.

* * *

Cu prilejul acestei întâmplări s'a pus pe tapet profanarea cător-va morminte tot la cimitirul izraelit petrecută acum doi ani. Deși atunci autorii au fost descoperiți, numele lor era pe buzele tuturor totuși procesul verbal încheiat n'a fost înaintat parchetului și se înțelege afacerea a fost atunci mușamalizată. Acum parchetul caută să stabilească dacă este vre-o legătură între cazul de acum doi ani și cel petrecut în noaptea de 5—6 Ianuarie.

Redeschizându-se dosarul de acum doi ani a fost arestat și depus în arestul preventiv un tânăr cu numele de C. Vasiliu Tribunalul i a infirmat mandatul. Parchetul a făcut apel la camera de depunere din Iași.

Până la judecarea apelului numitul este menținut arestat.

A. Locceanu

Tot astfel au scris și ziarele din București : „*Curierul Israelit*” din 15/1 928.

Ziarul „*Dreptatea*” din 11/1, „*Adevărul*” din 10/1, Ziarul „*Lupta*”, „*Aurora*” etc. sau alarmat pentru această profanare neumană.

Imediat ce s'a săvârșit profanarea Cimitirului Israelit la 1928 Cercul „Petru Rareș” al studenților Creștini din jud. Neamț au lansat următorul *Comunicat*:

Cercul «Petru Rareș» al studenților Români Creștini din Județul Neamț, respinge cu ultima indignare și revoltă acuzația că profanarea cimitirului evreesc este opera sa și înferează cu energie această nelegiuire.

Președinte (s. s.) *V. Gr. Brânză*

Secretar (s. s.) *N. Davidescu*

În acelaș timp *Societatea Sacră*, ofera un premiu de 20 000 lei aceleuia care va arăta ori descoperii autorii profanării Cimitirului Israelit. Această înștiințare s'a făcut prin afișe și ziare.

Tot în acelaș timp rabinul și Epitropia Comunității lansează apeluri triste către populația israelită din localitate, unde după ce arată lugubra profanare al cimitirului, apelează a se posti Luni și Joi și a se recita Psalmi și alte rugăciuni către Omnipotentul Creator, ca să ne ocrotească și a ne feri în viitor de asemenea triste întâmplări. Aceste purtau data de 13 Ianuarie 1928.

În acest an Epitropia Comunității Isr. și Societatea sacră invită populația Evreiasă a veni Joi 24 Mai a cr. la comemorarea Eroilor morți întocmind următorul program :

Epitropia Comunității Israelite

Secția Societatea „Sacra” Piatra-N.

PROGRAMUL

Comemorării Eroilor Neamului Morți pe câmpul de onoare, care va avea loc Joi 24 Mai a. c.

Cu ocazia comemorării Eroilor morți pe câmpul de onoare pentru întregirea neamului, care va avea loc Joi 24 Mai a.c

toți evreii sunt rugați a lua parte la Te-Deumul ce se va oficia la ora 9 dimineața fix la Templul Leipzigher cu următorul program :

- 1) Ma Toivi
 - 2) Scoalerea Sf lei Thora
 - 3) Șema Israel
 - 4) Hanoisein Tșiu la'mluchim
 - 5) Traducere în română
 - 6) Elochim Haim, rugăciune pentru Familia Regală
 - 7) Traducere în română
 - 8) Predica zilei
 - 9) Trăiască Regele
 - 10) E halelu
- D-1 Cantor
" Rabin al orașului
" Cantor
" A. Barid
" Rabin al orașului
" B. Abramovici
" A. Barid
Corul Școalei Profesionale
a Com. Israelite
D-1 Cantor

După care se vor forma procesiunile împreună cu autoritățile civile și militare vizitând cimitirile, unde se vor oficia requiemurile.

La cimitirul evreesc se va oficia requiemul cum urmează :

- 1) Izcior, rugăciunea pentru
 - 2) Traducerea sufletelor eroilor
 - 3) Adonai ma-adam vataduei
 - 4) Traducere în română
 - 5) L'vnei Korach (Psalm.)
 - 6) El-mule Rachmim
 - 7) Predica zilei
 - 8) Cuvântare
 - 9) Cuvântare
 - 10) Cuvântarea deleg. arm.
- D-1 Rabin al orașului
" Barid
" Rabin al orașului
" Rab. B. Abramovici
" Rab. Isaksohn
" " "
" Barid
" Rab. B. Abramovici
" Dr. Grinstein

După terminarea requiemului se vor da onorurile militare eroilor morți.

Fiecare este rugat a aduce jerbe de flori, spre a le depune pe mormintele eroilor.

Președinte, *Aron Iuster*

Președintele Soc. «Sacra» *Samuel Daniel*

După registrul morților din localitate se constată că sunt anual peste 200 decedați de toate sexele și etate.

După compturile din urmă și anume: Anul 1924 venituri și cheltuieli este: 114.014 lei — Anul 1927 venituri și cheltuieli este: 135.737 lei.

Președinte: S. Daniel, Secretar Comptabil autorizat: Senior Weisman, Censori: Baruch Abramovici, Josef Kaufman Ghedale Leizersohn și Lancu Rosu. Casier Isac Kriegler.

În timpul războiului mondial 1916-1918 armată rusă și mai cu seamă trupele chineze din armata rusă au cauzat multe stricăciuni mai ales la Cimitirul israelit de la Sarata unde staționau.

Foarte multe stricăciuni s'au făcut și la cimitirul vechiu de pe dealul Petricica, de către trupele ruse, cari își aveau cantonamentul la vecinii cimitirului, deci d. S. Daniel, președintele soc. Sacre a reclamat despăgubiri de război, obținând hotărârea onor. Tribunal local No. 36 din 19/IV Do-sar No. 4/921 suma de 77,434 lei și 25 bani.

Aci este locul de remarcat că eu și d. David Grinfeld, în tot timpul războiului am obținut mai toți decedații evrei, din spitalele locale, înhumându-i pe locul destinat pentru ei, (al eroilor) în cimitirul israelit de la Sarata.

Tot aci este locul de relevat că rectorii cimitirului de la Sarata au fost Faibiș Rosenberg, Ițic Schwartz și actualmente eu (gratuit),

Până la reactivarea soc. Sacre, Epitropia numi un gabai (efor) al cimitirului iar dela 1898 data reînvierii soc. Sacre, ea regula toate și numai 2 taxatori pentru cei înstăriți iar pentru decedații săraci, ei îngrijesc tate cheltuielile necesare la înhumarea lor.

În timpul reposatului președinte *Josef Naftalisohn*, comitetul era alcătuit din d-nii: *Nate Feinștein*, *Marcu Rubin*, *Leop. Berman*, *Ițic Berman*, *Ițic Steinfeld*, *S. B. Lebelsohn*, *Lancu Abramovici*, *Leib Charas*, *Beriș Zimand*, și *Josef Kaufman*, iar la o ședință generală mai erau chemați membrii: *S. Siegler*, *M. Segaler*, *Josef Weinrauch*, *B. Zilberman*, *Leiba Charas*, *M. Elie Esrig*, *I. B. Pascal*, *Herș Goldștein*, *Șmil Herscovic*, *M. Ipcar*, *Dr. Lupu*, *Ilie Segaller*, *S. I. Katz*, *Ghedale Koller*, *Moritz Strich*, *Dani Iacoby*, *Lancu Șollovici*, *Pincu Daniel*, *Abr. Lewows*, *Motel Sperling*.

Sub președinția d-lui *S. Daniel* comitetul era alcătuit astfel: Președ. *S. Daniel*, vice președ. *Moisă Kahane*, *Ichil Rosenberg* și *Rubin Soifer* (taxatori), *Beril Kriegler* (casier) *Senior Weisman* (contr.) și Secretar *Bern. Weisman*, iar consilieri: *Sol. Drimer*, *Albert Abeles*, *Dr. Stein*, *M. L. Abeles*, *Moise Catz*, *Kopel B. Katz*, *Rachmil Zeilig*, *Ghedale Leizersohn*, *Idel Mirrad*, *Ițic Abramovici*, *Herman Grinberg*, *Mendel Rotman*, *David Davidovici*, *Meir Schwartz*, *Lancu Zilberbuș* iar ca administrator și comptabil *David Grinfeld*. Acest comitet a fost în anul 1918.

În anul 1924 s'a format noul statut și regulamentele al soc. Sacre de către comitetul de redacțiune statutului alcătuit din D-nii: *Senior Weisman* și *Josef Kaufman*, *Pincu Zisu*, *Baruch Abramovici* și *Bern. Weisman* și care statut a fost autentificat de onor Trib. local.

Iată și lista Comitetului dirigent din ultimii ani: Președinte: *Sam. Daniel*, Vice președ. *Moisă Kahane*, Secret. *Senior Weisman*, Casier *Isac Kriegler*, taxatori: *Ichiel Rosenberg* și *Rubin Soifer*.

Membrii:

Ios. Davidovici, *Sol. Drimer*, *Sigmund Herscovic*, *Albert Abeles*, *M. L. Abeles*, *Pincu Zisu*, *Bern. Weisman*, *Josef Kaufman*, *Meir Schwartz*, *Mendel Rotman*, *Burich Abramovici*, *Kopel B. Catz*, *Idel Mühlrad*, *Șmil Ițic Catz*, *Ghedale Leizersohn*, *Herman Grinberg*, *Beriș Zimand*, *David Davidovici*, *Lancu Zilberbuș*, *Ițic Berman*, *S. B. Löbelsohn*, *Moise Catz*, *Dr. Lupu*, *Avr. Rubin*, *Avram Renert*, *B. Grinberg* și *Pincu Iacoby*.

În fațada cimitirului dela Sarata este o mică piatră comemorativă de marmoră cu următorul cuprins:

Societatea „Sacră”

Piatra-N. 7 Octombrie 1918

PIATRA COMEMORATIVA

Persoanele mai jos notate care au primit însărcinarea conducerii soc. «Sacră», D-zeu să-i ajute.

Comitetul activ :

Președintele Samuel Daniel	Secretar Bernh. Weissman
Vice președ. Moise Cahane	Ad-tor David Grünfeld
Cassier Berl. Kriegler	Taxatori I Rubin Soifer
Controlor Senior Weissman	" II Ichiel Rosenberg

Membrii :

D-1 M. L. Abeles	D I Rachmiel Zelig
" Sol. Drimer	" Meier Schwartz
" Albert Abeles	" David Davidovici
" Alex. Stark	" Ghedale Leizersohn
" Dr. Leon Stain	" Herman Grünberg
" Moise Kalz	" Mendel Rothman
" Iosel Davidovici	" Iancu Zilberbusch
" Koppel B. Kalz	" Isac Abramovici
" Idăl Mühhrad	" Lupu Chaichis

Acasă piatră s'a efectuat cu contribuția personală a membrilor mai sus notați.

În fiecare sărbătoare, se donează în sinagogi, în amin-tirea repositaților donațiuni pecuniare, care se strângeau de societatea sacră și actualmente de delegați ai feluritelor instituțiuni de bine facere. Aceste donațiuni se numesc „Izcor geld“.

În anul 1916 comitetul centralei societății «Izcor» din România, lansează următorul apel, pentru nenorociiți din Palestina :

„IZCOR“

Comitetul central din România al organizației colectării dan-nilor de Izcor pentru ajutorarea evreilor din Palestina.

Adresa : Solomon Drimmer, Piatra-N.

No. 5

E V R E I,

Evenimentele prin care trecem au avut o repercusiune destul de puternică, și dezastroasă asupra Palestinei.

Prin intrare în războiu a Turciei s'au rupt toate legătur-ile între Palestina și celelalte țări așa că, situația economică

la fraților noștri de acolo a devenit foarte grea. În primul rând imposibilitatea exportului, baza economică esențială a-țării, a făcut ca produsele coloniilor ce trebuiau exportate, să rămână și sau stricat, sărăcind astfel cu desăvârșire popu-lajia. Pierderile aceste se pot evalua la milioane. Dezastul economic în țara sfântă a ajuns la culme. Mizeria și sărăcia sunt foarte accentuate și iau pe zi ce trece proporții mai mari, nu numai fiind că lipsec multe obiecte de prima ne-cesitate, dar pentru că, în marea majoritate a cazurilor, lip-sec mijloacele necesare pentru a le putea procura ; pentru că, neputându-se face exportul, se simte în toată țara o lipsă to-tală de bani. Mulți muncitori au ramas astfel fără ocupație, iar populația din oraș se stinge în mizerie.

Bătrânii s'au deprins cu postul periodic din trei în trei zile pentru a putea economisi hrana necesară copiilor lor. Ne-norocirea ce a căzut asupra țării este deci foarte gravă, și cu atât mai mult, că opera noastră colonială tânără este pe-riclitată.

Față de situația această tristă, din Palestina, noi avem o datorie și umănă și națională de a veni cu un ajutor imediat, și eficace, de a salva cât mai curând mica noastră achiziție de acolo. Și accentuăm asupra acestui lucru, pentru că în spre frații noștri din Palestina convergesc toate aspirațiunile noastre, pentru că prin ei vom putea înlăptui idealul nostru național. Mănușchul de evrei ce-l avem în Palestina sunt numai avangarda marelui noastre opere de colonizare, sunt nu-mi pionierii marelui nostru ideal în evoluția sa istorică, și de acela trebuie să ne fie cu atât mai scump, și de acela trebuie cu ori ce preț să apărăm fundamentul deja înfipt în pământul sfânt, asupra căruia voim să ridicăm casa noastră na-țională.

Este un act sfânt și nobil, ca în împrejurări atât de grele, să ne împlinim conștiințios această datorie națională.

Și pentru acest scop nu vă cerem fonduri extraordinare cu toate că în altă parte și'n special în Rusia s'a introdus în toate orășele o contribuție personală pentru acest fond. Noi cerem un lucru pe cât de simplu pe atât de ușor, ca toate danile dela pomenirea morților de toate sărbătorile să fie destinate acestui fond de ajutorarea evreilor nevoiași din Pa-lestina. Bani aceștia au fost în totdeauna destinați pentru

astfel de scopuri, acum însă, sub noua organizație și a unui control serios, vor îndeplini adevărata lor menire.

Pentru ca această danie, născută dintr'un sentiment curat evreesc să fie pe deoparte centralizată și pe de altă parte întrebunțată pentru un scop atât de sfânt și atât de tenețnic, ne-am organizat într'un comitet pentru organizarea conferențelor în toată țara și pentru a veni în ajutor în mod mai eficace fraților noștri din Palestina.

Acestate danii se predau reprezentanților sinagogilor sau comisiunilor special alese pentru acest scop. Pentru fiecare donațiune se primește o chitanță iar donatorii vor fi publicați cu sumele donate în toate jurnalele evrești și în buletinul nostru care va apare imediat după încheierea colectei de pași.

Evrei, avem încredere în virtuțile voastre strămoșești și sperăm că veți fi la înălțimea datoriei.

Cu salutul Zionului

COMITETUL CENTRAL

Dr. H. Wolfshaut, Președinte ; *Solomon Drimmer*, Casier ; *Pincu Daniel*, Controlor ; *Marcus Zion Gatz*, Secretar.

Piatra-N. Nisan 5676 (Aprilie 1916)

N. B. Toate sumele se vor trimite numai la adresa casierului nostru *D-l Sol. Drimmer*, Piatra-N.

Cu această ocazie, mă simt dator a comemora pe toți membrii decedați până în prezent al soc. sacre.

Lista membrilor decedați

Iosif Naftalisojn, (președintele), *Dr. Leon Stein*, *Dr. Aurel Lupu*, *Iosif Davidovici*, *Melich Segaller*, *Ilie Segaller*, *Ițic Berman*, *Nute Fainstain*, *Iosif Weinraich*, *Marcu Rubin*, *Aur. Lewow*, *Bercu Ziberman*, *Șmil Herscovici*, *M. I. Esrig*, *Șmil Siegler*, *Leiba Charas* (Nemțean), *Pine Daniel*, *Șmil Ițic Katz*, *Ghedale Koller*, *Nute Schwartz*, *Ițic Șteinfeld*, *Herș Goldstein*, *Ițic Pascal*, *Iancu Șolovici*, *M. Sperling*, *Beril Kriegler*, *Michel Iuster*, *Petru Iuster*, *B. Grünberg*, *Weloel Chaichis* și *Leib Berman*.

Aci este locul de remarcat că ar fi foarte nimerit ca soc. sacră să așeze în peretele salonului mortuar din cimitirul dela Sarata, o mare piatră de marmoră albă, pe care să fie sculptate numele membrilor decedați și al acelor ce vor adormi în viitor. Aceasta spre comemorarea.

În treacăț vorbind mai toate mormintele au *Mațeva* (piatra în picioare) și *țom* (piatra culcată pe mormânt). Foarte multe morminte au pietre de marmoră și multe au și grilașe de fier.

Cimitirul este bine aranjat și împărțit terenul în secții : clase și categorii.

Clădirile cimitirului sunt de două feluri și anume : Clădirile vechi, compuse din un salon mare, care servește pentru ceremonialul funebru ; alături este camera mortuară, pentru spălarea și îmbrăcarea reșosaților iar alături camera de locuința al groparului iar în partea adversă 2 camere care servesc de locuință intendentului cimitirului.

Pe lângă aceste clădiri sunt șuri cari servesc de depozitarea obiectelor cimitirului.

1) Clădirile noi se compun din câte-va camere care servesc de locuință primului servitor al societății sacre (*chewra șames*), care în vechime se numea *maloce*.

Alături sunt șuri mari care servesc pentru țin reea celor 3 care funebre, ce are societatea sacră.

Modul înhumării reșosaților actualmente este în coșciug, făcute din scânduri simple. Până în anul 1899 era obiceiul vechiu că se așezau două scânduri alăturate de mort și una sau două scânduri pe deasupra mortului iar pe deasupra venea pământul.

Mă mai simt dator a arăta că tot cimitirul este împrejmuit cu gard de scânduri, care foarte des este spart de răi factori.

Acest cimitir după cum se știe a fost înființat în anul 1873 și mărit în anul 1903 și acumna prin cumpărare a încă 3 hectare teren.

În special relevând, după cum mai înainte (1898 1908) vrednicul membru d-l *Iancu Abramovici* (actualmente stabilit în București) se ocupa cu cel mai mare zel, râvnă și activitate cu administrația interioară al cimitirului nostru de la Sarata, tot astfel se ocupă actualmente activul membru d-l *Senior Weisman*.